

Europos Sąjungos oficialusis leidinys

C 77

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

52 tomas

2009 m. kovo 31 d.

Pranešimo Nr.

Turinys

Puslapis

III Parengiamieji aktai

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

447-ojoje plenarinė sesija, 2008 m. rugsėjo 17–18 d.

2009/C 77/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą, nustatantį naujų lengvųjų automobilių išmetamų teršalų normas pagal Bendrijos integruotą principą mažinti lengvųjų transporto priemonių išmetamo CO ₂ kiekį COM(2007) 856 galutinis — 2007/0297 (COD)	1
2009/C 77/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl žaislų saugos COM(2008) 9 galutinis — 2008/0118 (COD)	8
2009/C 77/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Bendroji rinka XXI a. Europai“ COM(2007) 724 galutinis	15
2009/C 77/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos mikrokreditų plėtojimo iniciatyva augimui ir užimtumui remti“ COM(2007) 708 galutinis/2	23
2009/C 77/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą, kuriuo iš dalies keičiamos Tarybos direktyvos 76/769/EEB nuostatos, susijusios su tam tikrų pavojingų medžiagų ir preparatų (dichlormetano) pardavimo ir naudojimo apribojimais COM(2008) 80 galutinis — 2008/0033(COD)	29
2009/C 77/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Tarybos direktyvas 68/151/EEB ir 89/666/EEB dėl tam tikrų tipų bendrovių įpareigojimų skelbti ir versti COM(2008) 194 galutinis — 2008/0083 (COD)	35
2009/C 77/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą iš dalies keičiančią Tarybos direktyvas 78/660/EEB ir 83/349/EEB dėl vidutinėms įmonėms taikomų tam tikrų atskleidimo reikalavimų ir įpareigojimo rengti konsoliduotą atskaitomybę COM(2008) 195 galutinis — 2008/0084 (COD)	37
2009/C 77/08	Europos socialinių ir ekonomikos reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl įstatymais nustatyto dviračių ir triračių motorinių transporto priemonių ženklinimo (kodifikuota redakcija) COM(2008) 318 galutinis — 2008/0099 (COD)	41

LT

Kaina:
30 EUR

(Tęsinys antrajame viršelyje)

2009/C 77/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl ratinių žemės ūkio ar miškų ūkio traktorių vairuotojų sėdynės (kodifikuota redakcija) COM(2008) 351 galutinis — 2008/0115 (COD)	41
2009/C 77/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą bendrovių teisės srityje dėl vienanarių uždaryjū akcinių bendrovių (kodifikuota redakcija) COM(2008) 344 galutinis — 2008/0109 (COD)	42
2009/C 77/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) .../... dėl medicinos produktų papildomos apsaugos liudijimo (kodifikuota redakcija) COM(2008) 369 galutinis — 2008/0126 (COD)	42
2009/C 77/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl skatinimo naudoti energiją iš atsinaujinančių šaltinių COM(2008) 19 galutinis — 2008/0016 (COD) 2008/0016 (COD)	43
2009/C 77/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl elektros energijos tausios gamybos iš iškastinio kuro parodomųjų projektų rėmimo COM(2008) 13 galutinis	49
2009/C 77/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui „Pirmas nacionalinių efektyvaus energijos vartojimo veiksmų planų, nustatytų Direktyvoje 2006/32/EB dėl energijos galutinio vartojimo efektyvumo ir energetinių paslaugų, įvertinimas. Energijos vartojimo efektyvumo didinimas bendromis pastangomis“ COM(2008) 11 galutinis	54
2009/C 77/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Daiktų interneto	60
2009/C 77/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Kūrinių platinimo prijungties režimu bendrojoje rinkoje COM(2007) 836 galutinis	63
2009/C 77/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvą 2005/35/EB dėl taršos iš laivų ir sankcijų už pažeidimus įvedimo COM(2008) 134 galutinis — 2008/0055 (COD)	69
2009/C 77/18	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl sklandesnio tarpvalstybinio kelių eismo saugumo užtikrinimo COM(2008) 151 galutinis — 2008/0062 (COD)	70
2009/C 77/19	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Tarptautinių derybų dėl klimato kaitos	73
2009/C 77/20	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams COM(2008) 40 galutinis — 2008/0028 (COD)	81
2009/C 77/21	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl pašarų pateikimo į rinką ir naudojimo COM(2008) 124 galutinis — 2008/0050 (COD)	84
2009/C 77/22	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Energijos rinkų vystymosi poveikio Europos pramonės vertės grandinėms	88
2009/C 77/23	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Baltosios knygos „Kartu sveikatos labui. 2008–2013 m. ES strateginis požiūris“ COM(2007) 630 galutinis	96
2009/C 77/24	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Kovos su diskriminacija priemonių ne tik užimtumo, bet ir kitose srityse. Už vieną bendrą direktyvą dėl kovos su diskriminacija	102
2009/C 77/25	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Daugiakalbystės	109

2009/C 77/26	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Atsižvelgimo į vyresnio amžiaus žmonių poreikius	115
2009/C 77/27	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Subalansuotas miesto aplinkos vystymo: iššūkiai ir galimybės	123
2009/C 77/28	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl 2007 m. ES ekonomikos apžvalgos — Plečiant Europos produktyvumo ribas	131
2009/C 77/29	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Kovos su piktnaudžiavimu priemonių ES ir trečiųjų šalių atžvilgiu taikymas tiesioginio apmokestinimo srityje“ COM(2007) 785 galutinis	139
2009/C 77/30	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Valdymo ir partnerystės nacionaliniu bei regioniniu lygmenimis ir regioninės politikos projektų pagrindo (Europos Parlamento prašymas parengti nuomonę)	143
2009/C 77/31	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Mokesčių netaikymo asmeniniam turtui, kurį asmenys iš valstybės narės įsiveža visam laikui (kodifikuota redakcija) COM(2008) 376 galutinis — 2008/0120 (COD)	148
2009/C 77/32	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES ir Afrikos strategijos	148
2009/C 77/33	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES ir Ukrainos santykių: naujas dinamiškas pilietinės visuomenės vaidmuo	157

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

447-OJOJE PLENARINĖ SESIJA, 2008 M. RUGSĖJO 17–18 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą, nustatantį naujų lengvųjų automobilių išmetamų teršalų normas pagal Bendrijos integruotą principą mažinti lengvųjų transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekį

COM(2007) 856 galutinis — 2007/0297 (COD)

(2009/C 77/01)

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2008 m. vasario 22 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą, nustatantį naujų lengvųjų automobilių išmetamų teršalų normas pagal Bendrijos integruotą principą mažinti lengvųjų transporto priemonių išmetamą CO₂ kiekį.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. liepos 15 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas E. M. Iozia.

447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (rugsėjo 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 140 narių balsavus už ir 4 prieš.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Savo nuomonėse dėl išmetamo CO₂ kiekio mažinimo Komitetas visada ryžtingai palaikė Komisijos iniciatyvas, kuriomis siekiama priversti laikytis konkrečių ir aiškių šiltnamio dujų išmetimo normų, kadangi tai yra labai svarbi priemonė sprendžiant klimato kaitos problemas.

1.2 Komitetas pritaria nagrinėjamo reglamento tikslams, kuriais siekiama laipsniškai ir konkrečiai pradėti mažinti išmetamų CO₂ dujų kiekį siūlant iki 2012 m., atlikus variklių technologinius patobulinimus, pasiekti 130 g/km normą.

1.3 Be to, Komitetas pageidauja, kad visos suinteresuotos šalys dėtų pastangas, kad taikant integruotą principą iki 2012 m. būtų galima pasiekti 120 g/km normą, kaip numatyta 2007 m. vasario 7 d. Komisijos komunikate, bei ragina Tarybą ir Europos Parlamentą skubiai priimti visus parengtus, bet dar nepriimtus teisės aktus, skirtus klimato kaitos problemoms spręsti.

1.3.1 Komitetas rekomenduoja nustatyti ilgalaikės trukmės tikslus kaip nurodo Europos Parlamentas: 2020 metams turės būti rasti drąsesni sprendimai.

1.4 Komitetas visų pirma ragina kuo greičiau pritarti direktyvai dėl lengviesiems automobiliams taikomų mokesčių (COM(2005) 261 galutinis) ir patobulinti Direktyvą 1999/94/EB dėl CO₂ išmetimų ženklinimo. Taip pat ragina Komisiją koordinuoti ir siūlyti iniciatyvas motorinių transporto priemonių reklamos ir rinkodaros srityse, siekiant skatinti pirkti degalų suvartojimo požiūriu ekonomiškesnius automobilius.

1.5 Specialūs automobilių pramonei skirti teisės aktai atrodo yra pateisinami, turint omenyje būtinybę pereiti nuo automobilių pramonės savanoriškų išpareigojimų, kurie nors ir padėjo padaryti pažangos gerinant su CO₂ kiekio išmetimu susijusias lengvųjų automobilių charakteristikas, pasirodė esą nepakankami siekiant užsibrėžtų tikslų.

1.6 Pritardamas numatytai strategijai ir siūlomam veikimo būdai, Komitetas reikalauja numatyti realiai įgyvendinamas nuostatas užtikrinant tinkamą pusiausvyrą tarp būtinos pažangos aplinkos srityje, darbo vietų išsaugojimo pramonėje, kur dirba apie 13 mln. darbuotojų, bei Europos gamintojų konkurencingumo išlaikymo neabejotinai strateginiame Europos ekonomikai sektoriuje.

1.7 Komitetas sutinka, kad reglamentas yra tinkama teisinė priemonė, kadangi bus iš karto taikomas ir tokiu būdu bus išvengta bet kokio konkurencijos iškrypimo. Būtina gerai apgalvoti grafikus ir siūlomų priemonių konkrečius veiksmus siekiant išsaugoti ir sustiprinti Europos Sąjungos gamintojų konkurencingumą globalioje rinkoje bei išvengti dirbtinų konkurencinių privalumų tarp atskirų sektoriaus segmentų.

1.8 Šiuo tikslu Komitetas siūlo Komisijai apsvaistyti galimybes pakeisti dabartinės išmetamų teršalų ribinių verčių nustatymo sistemos, pagal kurią ribinės vertės nustatomos tik pagal automobilio masę (kaip kad yra Japonijoje) ir nuodugnau apsvaistyti tokius parametrus, kaip automobilio ratų apibrėžtas visas jos plotas (ratų bazę padauginta iš tarpvėžės pločio).

1.9 Komitetas prašo toliau apsvaistyti tiesinės funkcijos nuokrypį (t.y. nuokrypio procentą), turint omenyje jo poveikį automobilių gamintojų naštos pasidalijimui. Poveikio vertinimo santraukoje (SEC(2007) 1724) Komisija pati pripažįsta, kad „remiantis pirmine analize šių kriterijų taikymas atskleidžia, kad siekiant juos suderinti šiuo etapu reikėtų toliau nagrinėti 50–80 laipsnių intervalą“, ir sutinka, kad tokio svarbaus klausimo poveikio vertinimas turės būti atliekamas gerokai atidžiau. Pasirenkant 60 laipsnių nuokrypį, problemos lieka neišspręstos ir tai gali sukelti kai kurių gamintojų, kurių nuomone toks pasirinkimas yra neteisingas ir netolygus, nepasitenkinimą. Komitetas rekomenduoja, kad, labai išsamiai išnagrinėjus šį klausimą, būtų nustatyta galutinė norma, kuri nei naudinga, nei žalinga.

1.10 Kitas aspektas, kurį būtina išsamiai išnagrinėti, yra šioje nuomonėje aptariamo reglamento 7 straipsnyje numatytų sankcijų įvedimas. Nors, atsižvelgdamas į aiškų atgrasomąjį šių sankcijų pobūdį, Komitetas pritaria jų įvedimui, vis gi mano, kad, atsižvelgiant į jų progresyvinį pobūdį, Europos pramonė per nustatytus terminus nesugebės pritaikyti savo gamybos grandinių prie naujų ribų. Priemonės atrodo nesubalansuotos, tiek žvelgiant į panašias priemones, numatytas kitiems sektoriams, tiek ir sektoriaus viduje, tarp mažo ir vidutinio dydžio automobilių gamintojų bei didelių automobilių gamintojų, kadangi šios priemonės labiausiai susijusios su pirmaisiais.

1.11 Komitetas mano, kad šios didelės sankcijos, kurios palaipsniui auga, galiausiai pereis į atsiliaps galutiniam vartotojui, t. y. pirkėjui ir iškreips konkurenciją, kartu sulėtins automobilių parko atnaujinimo tempą. Todėl ragina Komisiją siekti, kad iš šių priemonių gaunamos pajamos liktų automobilių sektoriuje ir būtų panaudotos kaip paskatos gaminti ir prekiauti mažiau teršiančiais bei informacinėms kampanijoms, siekiant ugdyti pirkėjo sąmoningumą, kad jis pirksdamas automobilį labiau atkreiptų dėmesį į išmetamą CO₂ kiekį, taip pat iš dalies patenkinti didelį finansavimo poreikį mokslinių tyrimų ir technologijų plėtojimo srityje.

1.12 Komitetas mano, kad iš esmės moksliniai tyrimai lemia pažangą, kurią galima būtų pasiekti šiame sektoriuje. Tačiau ateityje vis tiek reikės numatyti, kaip „atsiplėšti“ nuo šiandieninių technologijų ir pradėti taikyti aukštesnio lygio technologijas.

1.13 Komiteto nuomone, moksliniai tyrimai reikalauja labai didelių išteklių bei atkaklių ir kryptingų pastangų, visų pirma koordinuojant įvairiose valstybėse narėse, universitetuose ir visuose technologijų kompetencijos centruose, veikiančiuose įvairiose srityse, jau vykdomas iniciatyvas, taip pat numatant ir skatinant tiesioginį gamintojų dalyvavimą.

1.14 Komitetas mano, kad šiam tikslui įmanoma sutelkti visą mokslininkų bendruomenę įgyvendinant specialiai automobilių sektoriui skirtą bendrą technologijų iniciatyvą (BTI).

1.15 Komitetas mano, kad poveikio vertinimas atrodo nepakankamai išsamus, kaip tai pastebėjo pati Poveikio vertinimo komisija. Dokumente SEC(2007) 1725 ši komisija prašo paaiškinti, kokį poveikį Europos automobilių parko sudarymui galėtų turėti pasiūlymas, kartu paaiškinant visus skirtumus tarp *ex ante* tyrimo rezultatų ir *Tremove* modelio. Be to, kaip nurodoma minėtame dokumente, reikėtų atlikti papildomą kitų svarbių veiksmų — degalų kainos arba savosios masės padidėjimo (AMI) — analizę bei apibendrinti išvadas ir poveikio regionams vertinimą, visų pirma kalbant apie labiausiai veikiamą automobilių sektoriaus tiekėjų pramonę bei tarptautinį konkurencingumą.

1.16 Norint, kad tokia išsami strategija būtų sėkminga, Komiteto nuomone, būtina imtis priemonių Europoje veikiančių didelių sektoriaus įmonių pramonės struktūrai remti ir apsaugoti, siekiant išlaikyti ir, jei įmanoma, pagerinti jų dabartinį konkurencingumo lygį bei išsaugoti šiame sektoriuje kokybiškas darbo vietas. Komitetas mano, kad reikėtų numatyti laipsnišką perėjimą, pagal kurį iki 2012 m. būtų pasiektas ne žemesnis nei 80 proc. siektinos vertės lygis ir šią ribą laipsniškai didinant, kad iki 2015 m. būtų pasiekta galutinė riba.

1.17 Komiteto manymu, siekiant įgyvendinti aplinkos tikslus bei išsaugoti konkurencingumą, svarbu, kad išmetamų dujų normos būtų griežtai taikomos visiems Europoje parduodamiems, tačiau už Bendrijos ribų pagamintiems automobiliams. Šios maksimalios normos turi būti taikomos importuotoms transporto priemonėms.

1.18 Kadangi šioje nuomonėje svarstomas pasiūlymas yra tik pirmasis žingsnis viso transporto sektoriaus mastu sprendžiant aplinkos problemas, Komitetas ragina Komisiją skubiai parengti naujas teisės normas, susijusias su privalomu lengvųjų transporto priemonių, sunkvežimių ir dviračių transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekio mažinimu, surenkant visus duomenis apie minėtų transporto priemonių išmetamą teršalų kiekį.

1.19 Komitetas mano, kad nepaisant automobilių sektoriuje vykdomos politikos svarbos, ji viena neapibrėžia, kokios pastangos būtinos bendrosios transporto politikos srityje, tačiau vis dėl to nurodo aiškias kryptis, kuria turi būti orientuojama visa šio sektoriaus veikla, siekiant aplinkosauginių tikslų, kurių jau siekia kiti Europos pramonės sektoriai.

1.20 Komitetas pabrėžia ir pageidauja, kad lygiagrečiai su sektoriui numatytomis priemonėmis, rezultatų būtų siekiama atsižvelgiant į transporto poreikius. Komiteto manymu, būtina skatinti tokią energetikos politiką, kuri vis didėjančią kelių transporto rinkos dalį nukreiptų į tokias transporto rūšis, kurios išmeta mažiau šiltnamio dujų, pavyzdžiui, geležinkelis, upių laivyba arba viešasis transportas, bei skatintų naudoti kuo mažiau šiltnamio dujų išmetančias transporto priemones.

1.21 Komitetas nepritaria siūlymui taikyti reglamento 9 straipsnyje numatytą laikinai nukrypti leidžiančią nuostatą, kadangi tai akivaizdžiai sukuria nevienodas sąlygas gamintojams. Komiteto manymu būtina užtikrinti, kad reglamentu nebūtų sudarytos sąlygos atsirasti pranašumui, kuris iškreiptų konkurenciją.

1.22 Komitetas rekomenduoja parengti modelį, pagal kurį, apskaičiuojant išmetamą CO₂ kiekį, būtų atsižvelgiama į visus su automobilių gamyba susijusius teršalus. Į anglies pėdsaką reikėtų atsižvelgti viso automobilio gyvavimo ciklo metu.

1.23 Norint pasiekti nustatytas ribas, būtina pradėti diskusiją dėl gyvenimo būdo; šiuo klausimu Komitetas neseniai pateikė specialių nuomonių. Sutariama, kad jeigu ir toliau bus didinamas automobilių skaičius, jų gabaritai bei pirmenybė teikiama didesnei šiltnamio dujų bei azoto oksido kiekį išmetantiems automobiliams, pasiekti tikslo — sumažinti išmetamo CO₂ kiekį 20 proc. bus neįmanoma, nors negalima leisti, kad taip atsitiktų.

2. Išanga. Pasiūlymo aplinkybės

2.1 Laikydamosi Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijos, kuri Europos bendrijos vardu buvo patvirtinta 1993 m. gruodžio 15 d. Tarybos sprendimu 94/69/EB, visos šalys privalo parengti ir įgyvendinti programas, į kurias būtų įtrauktos priemonės, skirtos švelninti klimato kaitą.

2.2 Atsižvelgdama į tai Komisija ėmėsi teisinių priemonių rengimo, kurios kulminaciją pasiekė 2007 m, sausį, kai Europos Sąjunga tarptautinėse derybose pasiūlė išsivysčiusioms šalims sumažinti išmetamų šiltnamio dujų kiekį 30 proc. (palyginti su 1990 m. lygiu), o iki 2020 m. sumažinant šį kiekį 20 proc. Taryba ir Europos Parlamentas šiems tikslams pritarė.

2.3 Atskiruose sektoriuose atlikus skaičiavimus nustatyta, kad, jei 1990–2004 m. visoje Europos Sąjungoje išmetamų šiltnamio dujų kiekis sumažintas apytiksliai 5 proc., tai transporto sektoriuje per tą patį laikotarpį išmetamų šiltnamio dujų kiekis išaugo 26 proc.

2.4 Šie skaičiavimai atkreipė dėmesį į būtinybę imtis specialių teisinių priemonių siekiant, kad automobilių sektoriaus išmetamų šiltnamio dujų bendra kreivė eitų žemyn, ypatingą dėmesį skiriant lengvesiems automobiliams, kadangi šios kategorijos transporto priemonės išmeta 12 proc. viso išmetamo anglies

dvideginio (CO₂) kiekio, o tai yra vienos iš pagrindinių šiltnamio dujų.

2.5 Viena vertus, automobilių sektorius padarė didelę technologinę pažangą, kuri leido, taupant degalus sumažinti automobilių išmetamą CO₂ kiekį 12,4 proc, tačiau kita vertus, didesnę veiksmingumą nusvėrė augantis transporto paslaugų poreikis ir gaminamos vis didesnės transporto priemonės, o transporto išmestų šiltnamio dujų kiekis netgi padidėjo.

2.6 Atsižvelgiant į tai, mažai tikėtina, kad nesiėmus specialių iniciatyvų naujų automobilių parkui pavyks pasiekti numatytą vidutinę išmetamų teršalų normą, t. y. 120 g CO₂/km.

3. Pagrindiniai Komisijos strategijos etapai

3.1 Bendrijos CO₂ emisijos mažinimo strategija pradėta formuoti 1995 m. Ji buvo pagrįsta šiais elementais:

- savanoriškas automobilių gamintojų įsipareigojimas mažinti išmetamų teršalų kiekį,
- geresnis vartotojų informavimas,
- skatinimas mokesstinėmis priemonėmis naudoti taupiau degalus vartojančius automobilius.

3.2 1998 m. Europos automobilių gamintojų asociacija įsipareigojo iki 2008 m. sumažinti naujų automobilių vidutinį išmetamų teršalų kiekį iki 140 g CO₂/km, o Japonijos ir Korėjos automobilių gamintojų asociacijos priėmė panašų įsipareigojimą sumažinti vidutinį išmetamų dujų kiekį iki 2009 m.

3.3 Komisija pripažino šiuos įsipareigojimus priimdama Rekomendacijas 1999/125/EEB (dėl ACEA savanoriško susitarimo), 2000/303/EB (dėl KAMA savanoriško susitarimo) ir 2000/304/EB (dėl JAMA savanoriško susitarimo). Išmetamų teršalų kontrolės srityje Komisija patvirtino Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą Nr. 1753/2000/EB, nustatantį naujų keleivinių automobilių vidutinio išmetamų CO₂ dujų kiekio kontrolės sistemą.

3.4 2007 m. vasario 7 d. Komisija priėmė du lygiagrečius komunikatus, specialiai skirtus automobilių sektoriui:

- Bendrijos strategijos dėl lengvųjų automobilių ir lengvųjų komercinių transporto priemonių išmetamų CO₂ dujų mažinimo persvarstymo rezultatai (COM(2007) 19 galutinis; Komiteto nuomonė TEN/301, pranešėjas Virgilio Ranocchiari),
- Konkurencingos automobilių pramonės reglamentavimo sistemos 21-ajame amžiuje („Cars 21“, COM(2007) 22 galutinis; Komiteto nuomonė INT/351, pranešėjas Francis Davoust).

3.5 Pabrėžiant padarytą pažangą siekiant tikslo iki 2008–2009 m. sumažinti išmetamų dujų kiekį iki 140 g CO₂/km, šiuose dviejuose komunikatuose nurodoma, kad nesiėmus papildomų priemonių naujų automobilių parkui nepavyks pasiekti 120 g CO₂/km normos.

3.6 Abiejuose komunikatuose buvo raginama taikyti kompleksinį principą, pagrįstą dviem reikalavimais:

- privaloma sumažinti CO₂ emisiją atliekant variklio technologinius patobulinimus, kad būtų pasiekta vidutinė 130 g/km riba,
- sumažinti išmetimus dar 10 g/km tokiomis papildomomis priemonėmis kaip technologiniai patobulinimai automobilyje (pavarų perjungimo svirties rodytuvas, slėgio padangose kontrolės sistema, mažesnio pasipriešinimo riedėjimui padangos, didelio veiksmingumo kondicionavimo sistema ir t. t.), taip pat **plačiau vartojant biodegalus**.

3.7 Šiuose komunikatuose Komisija nurodė, kad nustatant vidutines normas naujų automobilių parkui reikia atsižvelgti į šiuos veiksniai:

- neutralumą konkurencijos požiūriu,
- šios normos turėtų būti socialiniu požiūriu nešališkos ir tvarios,
- jas taikant neturėtų būti iškreipiama konkurencija tarp automobilių gamintojų,
- jos turi visiškai atitikti Kioto tikslus.

3.8 Konkurencingumo tarybos ir Transporto tarybos patvirtinto siūlomos sistemos pagrindo esmė — užtikrinti, kad visi automobilių gamintojai dėtų didesnes pastangas gaminti ekologiškesnius lengvuosius automobilius kartu užtikrinant maksimalų veiksmingumą išlaidų požiūriu.

3.9 Tai reiškia, kad išmetamo CO₂ kiekio mažinimas turi būti vykdomas vadovaujantis kompleksiniu principu, kuris apimtų visus dalyvius, todėl tikslinga parengti teisės akto pasiūlymą, kuris leistų pasiekti užsibrėžtų tikslų išsaugant visuotinį automobilių pramonės konkurencingumą.

4. Komisijos pasiūlymas

4.1 Šioje nuomonėje nagrinėjamu pasiūlymu priimti reglamentą (COM(2007) 856) siekiama „mažinti lengvųjų transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekį“ ir stengtis, kad iki 2012 m. būtų pasiekta 130 g/km išmetimų norma. Norma taikoma M1 klasės motorinėms transporto priemonėms, nurodytoms Direktyvos 2007/46/EB II priede, taip pat Reglamento EB Nr. 715/2007 2 straipsnio 2 dalyje nurodytoms transporto priemonėms, kurios pirmą kartą įregistruojamos Bendrijoje ir anksčiau nebuvo registruotos už jos ribų.

4.2 Kompleksiniu principu grindžiamas pasiūlymas, kuris grindžiamas principu, bus papildytas kitomis priemonėmis,

skirtomis papildomai sumažinti emisiją 10 g CO₂/km, kad būtų pasiektas komunikate COM(2007) 19 užsibrėžtas 120 g CO₂/km Bendrijos tikslas.

4.3 Nustatant CO₂ išmetimo normas reglamente atsižvelgiama į:

- panašių priemonių poveikį rinkoms ir gamintojų konkurencingumui,
- naujovių skatinimą,
- energijos suvartojimo mažinimą.

4.4 Šiuo reglamentu taip pat tikimasi:

- skatinti automobilių pramonę investuoti į naujas technologijas,
- aktyviai skatinti ekologines inovacijas,
- atsižvelgti į būsimą technologijų raidą,
- stiprinti Europos pramonės konkurencingumą,
- sukurti aukštos kokybės darbo vietas.

4.5 Komisija tvirtina, kad reglamento projektas atitinka kitus Sąjungos tikslus ir politiką ir kad jis buvo parengtas po plataus masto konsultacijų. Jį rengiant tiesiogiai prisidėjo vykstant Europos klimato kaitos programą tuo tikslu sukurta darbo grupė (CARS 21) ir tiesiogiai dalyvavo visos suinteresuotos šalys.

4.6 **Teisinis pagrindas.** Pasiūlymo teisinis pagrindas yra EB Sutarties 95 straipsnis ir jis šiuo atveju yra tinkamas, kadangi visiems ekonomikos subjektams būtina užtikrinti vienodas sąlygas kartu garantuojant aukštą sveikatos ir aplinkos apsaugos lygį.

4.7 **Subsidiarumo ir proporcingumo principas.** Pasiūlymas atitinka šiuos du principus, kadangi, net jei jis ir nepriklauso išiminei Bendrijos kompetencijai, juo užkertamas kelias kliūčių vidaus rinkoje formavimuisi ir Bendrijos lygiu priimančioms teisėms sudaromos sąlygos supaprastinti priemonės, kurių būtina imtis siekiant darniai sumažinti lengvųjų automobilių poveikį klimato kaitai.

4.8 **Teisinės priemonės pasirinkimas.** Komisija mano, kad pasiūlymas priimti reglamentą yra tinkamiausia priemonė, kadangi užtikrintų neatidėliotiną jame priimtų nuostatų laikymąsi ir būtų išvengta konkurencijos iškrypimo, kuris gali neigiamai paveikti vidaus rinką.

4.9 **Stebėseną.** Naujų lengvųjų automobilių išmetamas savitasis anglies dioksido kiekis, kuris bus matuojamas remiantis suderintu Bendrijos metodu pagal Reglamentu (EB) Nr. 715/2007 nustatytą metodologiją, turės būti fiksuojamas visų valstybių narių ir vėliau duomenys bus perduodami Komisijai, laikantis 6 straipsnyje nustatytos tvarkos.

4.10 Atitikties liudijimas. Remiantis Direktyva 2007/46/EB gamintojai privalo išduoti atitikties liudijimą, kurį turi turėti kiekvienas naujas lengvasis automobilis, ir tai bus privalomas dokumentas, kuriuo remdamosi valstybės narės leis registruoti ir naudoti naują lengvąjį automobilį, išskyrus tuos atvejus, kai bus taikomos nukrypti leidžiančios nuostatos, numatytos šio reglamento 9 straipsnyje.

4.11 Mokestis už viršytą taršos normą. Aptariamo reglamento 7 straipsnyje siūloma, kad kai išmetamų teršalų kiekis viršija šiame reglamente leidžiamas normas, atitinkamas gamintojas arba gamintojų grupės valdytojas nuo 2012 m. mokėtų mokestį už viršytą taršos normą. Vėliau kiekvienais metais mokestis bus gerokai didinamas, o surinktos sumos pervedamos į Europos Sąjungos biudžetą.

5. Europos Parlamento strateginis pasiūlymas

5.1 2007 m. spalio 24 d. priimtoje rezoliucijoje Europos Parlamentas palankiai įvertino Komisijos strategiją ir pasiūlė, kad su išmetamais teršalais susijusių tikslų būtų siekiama nuo 2011 m., jog vien techniškai patobulinus transporto priemones 2015 m. vidutiniškai būtų išmetama 125 g CO₂/km. Parlamentas pabrėžė antrojo etapo svarbą patvirtindamas ilgalaikės trukmės tikslą — iki 2020 m. pasiekti 95 g CO₂/km ribą ir išreiškdamas pageidavimą, kad iki 2025 m. būtų bandoma pasiekti 70 g CO₂/km., 2016 m. atliekant pasiektų rezultatų raidos vertinimą.

6. Vartotojų elgesio svarba

6.1 Teigiamais rezultatais mažinant lengvųjų automobilių išmetamo CO₂ kiekį didelės įtakos turi vartotojų elgesys. Komisija pradėjo parengiamąjį darbą, kad būtų iš dalies pakeista Direktyva 1999/94/EB dėl vartotojų galimybės gauti informaciją, susijusią su naujų transporto priemonių atitikimu taršos reikalavimams ir degalų taupymu, kad būtų padidintas automobilių vartotojų indėlis siekiant užsibrėžtų tikslų.

7. Bendrosios pastabos

7.1 Kaip ir ankstesnėse nuomonėse dėl Komisijos pasiūlymų, susijusių su išmetamo CO₂ kiekio mažinimu, Komitetas patvirtina palaiką visas Bendrijos iniciatyvas, kuriomis bandoma pasiekti konkrečių šiltnamio dujų išmetimo mažinimo tikslų, kadangi tai yra labai svarbus aspektas sprendžiant klimato kaitos problemas.

7.2 Komitetas reiškia savo pritarimą siūlomo reglamento tikslams, toliau pateikia pastabas, ir ragina Tarybą bei Europos Parlamentą skubiai priimti visus parengtus bet dar nepriimtus teisės aktus, skirtus klimato kaitos problemoms spręsti.

7.3 Komitetas ragina Europos Sąjungos institucijas kuo skubiau priimti direktyvą dėl lengviesiems automobiliams taikomų mokesčių (COM(2005) 261 galutinis), kuri gali padėti pasiekti užsibrėžtų tikslų, paskatindama įmones dėti daugiau

pastangų. Taip pat ragina institucijas kuo skubiau patobulinti Direktyvą 1999/94/EB sprendžiant informavimo apie CO₂ emisiją taikant specialų ženklavinimą klausimą, taip pat koordinuoti ir siūlyti iniciatyvas dėl automobilių sektoriaus reklamos ir rinkodaros metodų numatant priemones, skatinančias pirkti degalų sunaudojimo požiūriu ekonomiškiausius automobilius ir uždraudžiančias labiausiai teršiančių automobilių reklamą.

7.4 Šio konkretaus reglamento atveju Komitetas pritaria sprendimui teisiniu pagrindu pasirinkti EB sutarties 95 straipsnį, kadangi jis visiems ekonomikos subjektams gali užtikrinti vienodas sąlygas, kartu garantuodamas aukštą sveikatos ir aplinkos apsaugos lygį.

7.5 Komitetas mano, kad reglamentas yra tinkamiausia teisinė priemonė užtikrinant, kad būtų nedelsiant laikomasi nuostatų, kurios bus priimtose, išvengiant galimo konkurencijos iškrypimo. Atrodo, jog dabar būtina eiti šia kryptimi, kadangi automobilių pramonės savanoriški išpareigojimai pasirodė esą nepakankami siekiant užsibrėžtų tikslų, nors ir padaryta pagirtina pažanga gerinant su CO₂ išmetimu susijusias lengvųjų automobilių charakteristikas.

7.6 Komitetas pritaria pasiūlymui, atlikus variklių technologinius patobulinimus, sumažinti išmetamo CO₂ kiekį iki 130 g/km, tačiau apgailestauja dėl to, kad tikriausiai nebus įmanoma pasiekti anksčiau numatytą griežtesnį tikslą — iki 2012 m. išmetamo CO₂ kiekį sumažinti iki 120 g/km. Jis konstatuoja, kad Komisija dabar 120 g/km tikslo siūlo siekti kitaip — laikantis kompleksinio principo: tobulinant padangų standartus, didinant vartotojų sąmoningumą, numatant paskatas ekologiškam vairavimui ⁽¹⁾ ir ypač naudojant daugiau biodegalų. Tačiau Komitetas, atsižvelgdamas į tai, kad kyla vis daugiau abejonų, ar įmanoma ir tikslinga transporto sektoriuje įgyvendinti tikslą naudoti biodegalus, jo nelaiko tinkama alternatyva.

7.7 Todėl Komitetas rekomenduoja Komisijai nustatyti automobilių pramonei tolesnius tikslus, kad per ateinančius metus pagerėtų rodikliai, susiję su automobilių išmetamo CO₂ kiekio sumažinimu. Manome, kad nustatant laipsniškai griežtinamus tikslus daugeliui metų į priekį, Europos pramonei būtų duotas aiškus signalas, kokios normos bus taikomos ateityje, ir tokiu būdu jos galėtų atitinkamai pakoreguoti savo gamybos planus.

7.8 Komitetas mano, kad dėdama pastangas pasiekti šių tikslų, automobilių pramonė gerokai prisidės sprendžiant šiltnamio dujų išmetimo transporto sektoriuje problemą, kadangi per minėtą laikotarpį išmetamas CO₂ kiekis galėtų būti sumažintas 400 mln. tonų.

7.9 Komiteto nuomone pagrindinis veiksnys siekiant tiek dabartinių, tiek ilgalaikių tikslų, yra didelės investicijos į mokslinius tyrimus ir technologijų plėtojimą, kurios leistų sutelkti ir koordinuoti skirtingose valstybėse narėse, universitetuose ir sektoriaus technologijų kompetencijos centruose jau vykdomas iniciatyvas, taip pat numatant tiesioginį automobilių gamybos įmonių dalyvavimą.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė, OL C 44, 2008 2 16 (pranešėjas Virgilio Ranocchiarì).

7.9.1 Komitetas atkreipia Komisijos ir valstybių narių dėmesį į būtinybę nustatyti pajamų rėmimo priemones — įskaitant mokesčių lengvatas — gausioms šeimoms, kurios priverstos naudoti didelius automobilius. Taip pat reiktų išanalizuoti padėtį ES rytinėje dalyje, kur automobilių parko eksploatacijos trukmės vidurkis yra gerokai didesnis ir parduodami panaudoti, labiau aplinką teršiantys automobiliai. Šiose šalyse turėtų būti skatinamas tokių transporto priemonių pakeitimas taikant *ad hoc* priemones. Akivaizdu, kad šalys, kuriose pajamos vienam gyventojui yra mažesnės, negalės pasinaudoti visuotinio teršalų mažinimo privalumais, kadangi jų gyventojai negalės įsigyti naujų, šiuo požiūriu veiksmingų modelių, kurie tikėtina ir daugiau kainuos.

7.10 Aišku, kad per artimiausius metus galima pagrįstai tikėtis pasiekti užsibrėžtų tikslų pasinaudojant jau sukurtomis technologijomis, tačiau ateityje vis tiek reikės numatyti, kaip „atsiplėšti“ nuo šiandieninių technologijų ir pereiti prie pažangesnių technologijų.

7.11 Komitetas mano, kad šiam tikslui galima veiksmingai sutelkti visą mokslininkų bendruomenę įgyvendinant bendrą technologijų iniciatyvą (BTI) pagal bendro finansavimo sistemą, kai naudojamos didelės Europos Sąjungos biudžeto lėšos kartu su atitinkamų įmonių lėšomis, kaip kad neseniai buvo pasiūlyta daryti tokiuose svarbiuose sektoriuose kaip vandenilis ir kuro elementai, aeronautika ir oro transportas, novatoriški vaistai, skaičiavimo sistemos ir nanoelektronika.

7.12 Komitetas pritaria aptariamo reglamento 7 straipsnio nuostatai dėl sankcijų taikymo, jei nebus pasiekti 2012 m. numatyti tikslai, kadangi mano, kad šios sankcijos turės atgrasomąjį poveikį, vis dėlto laikosi nuomonės, kad surinktos lėšos turėtų būti panaudotos su automobilių pramone susijusioms priemonėms:

- remiant visas priimtas mokslinių tyrimų ir technologijų plėtojimo iniciatyvas,
- investuojant į profesinį mokymą,
- finansuojant priemones, skatinančias senų ir teršiančių transporto priemonių savininkus jas pakeisti,
- vykdant vartotojų informavimo kampanijas, kad kenksmingų dujų išmetimas būtų jiems svarbus kriterijus perkant automobilių,
- remiant vietinį viešąjį transportą.

7.13 Vis dėlto Komitetas mano, kad šios priemonės ir jų progresyvinis pobūdis yra neproporcingos Europos pramonės galimybėms pritaikyti savo gamybos grandines sistemas prie naujų normų. Sankcijos, kurios beveik neabejotinai atsispindės galutinėje produkto kainoje, atrodo ypač griežtos, todėl gali iškreipti konkurenciją ir dėl to sektorius gali atsidurti nepalankioje padėtyje kitų veiklos sričių atžvilgiu. Todėl būtina rasti sprendimą, kuris padėtų subalansuoti šią naštą atsižvelgiant į kitų su išmetamo CO₂ kiekio mažinimu susijusių gamybos sektorių patiriamas vidutines išlaidas.

7.14 Komitetas siūlo Komisijai apsvastyti, ar nebūtų galima pakeisti dabartinės išmetamų teršalų ribinių normų nustatymo sistemos, kai skaičiuojama pagal automobilio masę, taikant kitus parametrus, pavyzdžiui, remiantis pagal atstumą tarp ratų nustatytu transporto priemonės plotu (tarpvėžės plotis padaugintas iš ratų bazės).

7.15 Tiesinės funkcijos nuokrypis (tai yra nuokrypio procentas), turės tiesioginės įtakos naštos pasiskirstymui tarp automobilių gamintojų ir poveikio aplinkai. Kuo labiau ji artės prie 100, tuo mažesnę naštą patirs didelės masės transporto priemonių gamintojai, ir priešingai — kuo labiau ši kreivė artės prie 0, tuo daugiau jiems reikės pastangų norint pasiekti tikslus (80° nuokrypis leidžia 6 g. emisijos perviršį, tuo tarpu esant 20° — jis gali būti tik 1,5 g.). Komisija siūlo 60° nuokrypį, leidžiantį 4,6 g. perviršį. Komitetas ragina Komisiją išsamiau apsvastyti šį pasiūlymą, kad nebūtų priimtas reglamentas, kuris galėtų sudaryti palankias arba nepalankias sąlygas kuriai nors iš Europos įmonių.

7.16 Jei Komisija laikysis savo dabartinės pozicijos ir teiks pirmenybę masės kriterijui, nuokrypio persvarstymas 2010 m. neturės prasmės, kadangi į masės didėjimą turės būti atsižvelgta nuo 2013 m.

7.17 Komitetas ragina Komisiją skubiai parengti naujas teisės normas dėl lengvųjų transporto priemonių, sunkvežimių ir dviračių transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekio mažinimo, apie kurių iš tikrųjų išmetamus teršalus reikia turėti patikimų ir patikrintų duomenų.

7.18 Greta neginčytinų aplinkos apsaugos aspektų, Komitetas ragina Komisiją tinkamai įvertinti, kokią poveikį šios sudėtingos procedūros taikymas gali turėti 13 milijonų darbuotojų, kurie šiuo metu dirba visoje automobilių sektoriaus pramonėje. Turint omenyje nuolat kylančias degalų kainas ir vartotojams stengiantis išleisti kurui mažiau pinigų, ES automobilių gamintojai, gaminantys tausesnius ir mažesnius automobilius įgytų konkurencinį pranašumą, o tai turėtų teigiamą poveikį užimtumui Europos Sąjungoje.

7.19 Komitetas mano, kad būtina imtis konkrečių ir tinkamų priemonių remti moksliniams tyrimams naujų, novatoriškų ir veiksmingų technologijų srityje siekiant išlaikyti ir, jei įmanoma, pagerinti dabartinį Europos automobilių pramonės konkurencingumo lygį bei išsaugoti šiame sektoriuje esančias kokybiškas darbo vietas.

7.20 Komiteto manymu, siekiant šio tikslo svarbu, jog išmetamų teršalų normos būtų taikomos metodiškai ir privaloma tvarka visiems Europoje parduodamiems, tačiau ne Bendrijos teritorijoje pagamintiems lengviesiems automobiliams, o minėtos normos būtų apskaičiuojamos remiantis importu.

7.21 Komitetas mano, kad ataskaitos apie pasiektą pažangą, kurias numatyta pateikti 2010 m., bus labai svarbus momentas įvertinant visą strategiją; todėl jis prašo įtraukti ją į reguliarius tokio pobūdžio vertinimus, kad jis turėtų galimybę pateikti savo nuomonę.

7.22 Komitetas mano, kad poveikio vertinimas nėra pakankamai išsamus. Paties Poveikio vertinimo komiteto nuomonėje rekomenduojama, atsižvelgiant į klausimo svarbą, išsamiau ištirti kai kuriuos esminius aspektus.

7.23 Dokumente SEC(2007) 1725 reikalaujama išsiaiškinti, kokią poveikį Europos automobilių parko sudėčiai galėtų turėti pasiūlymas ir kokių padarinių pastarasis savo ruožtu gali turėti siekiant užsibrėžtų tikslų, atkreipiant dėmesį į galimus neatitikimus tarp *ex ante* tyrimo ir Tremove⁽²⁾ modelio rezultatų. Be to, reikėtų atlikti papildomą kitų svarbių kintamųjų — degalų kainos arba savosios masės padidėjimo (AMI) — jautrumo analizę ir įvertinti poveikį regionams, visų pirma užimtumo srityje. Galiausiai siūloma papildomai įvertinti poveikį automobilių sektoriaus tiekėjų pramonei ir konkurencingumui tarptautinėje rinkoje. Komitetas pritaria šioms rekomendacijoms ir tikisi, kad bus atliktas išsamesnis poveikio vertinimas.

7.24 Komitetas pabrėžia, kad būtina taikyti daugiau priemonių, kurios leistų aktyviau vykdyti transporto poreikio mažinimo politiką, mažinant keliams tenkančią transporto dalį ir pasirenkant transporto rūšis, kurios gamina mažiau šiltnamio dujų, pavyzdžiui, geležinkelius, upių laivybą, viešąjį transportą ir kt.

7.25 Komitetas nepritaria pasiūlymui taikyti 9 straipsnyje numatytą nukrypti leidžiančią nuostatą. Tokia pasiūlymo formulė prieštarauja principui užtikrinti vienodas sąlygas gamintojams, o tai gali iškreipti konkurenciją šiame specifiniame rinkos sektoriuje, kuriame gaminama panaši ir panašių charakteristikų

produkcija. Komitetas mano, kad nukrypti leidžianti nuostata turi būti taikoma visiems toje pačioje rinkoje — ji sudaro 0,2 proc. — konkuruojantiems gamintojams, kurie susiję arba nesusiję su kitais gamintojais.

7.26 Komitetas rekomenduoja Komisijai nustatyti ilgalaikės trukmės tikslus, kaip nurodo Europos Parlamentas: nuo 2020 m. reikės imtis ryžtingesnių sprendimų ypatingą dėmesį skiriant galimybėms juos įgyvendinti. Būtina ir toliau mažinti išmetimų kiekį ir akivaizdžiai parodyti, kad ryžtas žengti pirmyn šia linkme nekelia jokių abejonių.

7.27 Komitetas rekomenduoja parengti modelį, pagal kurį, apskaičiuojant išmetamą CO₂ kiekį, būtų atsižvelgiama į visus su automobilių gamyba susijusius teršalus. Reikia atkreipti dėmesį, pavyzdžiui, kad į kai kurias šalis daug automobilių dalių yra atgabenamos iš labai toli ir taip, dar nepradėjus eksploatuoti gaminamo automobilio, didinama tarša. Apskaičiuojant anglies pėdsaką, reikėtų atsižvelgti į visą automobilio gyvavimo ciklą, įskaitant jo sunaikinimo metu išmetamą CO₂ kiekį.

7.28 Daugelyje neseniai priimtų nuomonių Komitetas ragino Komisiją pradėti diskusiją dėl gyvenimo būdo. Pritardamas siūlo-
miems tikslams, jis atkreipia dėmesį į tai, kad jeigu ir toliau augs privačių automobilių, kelių transporto ir kitų rūšių transporto priemonių, išmetančių didelį šiltnamio dujų ir azoto oksido (NO_x) kiekį, skaičius kaip jis kad auga šiandien, ir todėl išsipildys Komisijos prognozės augimas, pasiekti Komisijos pasiūlyme numatyto tikslo sumažinti išmetamo CO₂ kiekį 20 proc. bus neįmanoma.

2008 m. rugsėjo 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

⁽²⁾ Tremove yra modelis, skirtas analizuoti techninių ir ne techninių priemonių, kurių tikslas — mažinti teršalų emisiją visame transporto sektoriuje bei gerinti atmosferos kokybę dvidešimt vienoje šalyje, t. y. 15 ES valstybių, Šveicarijoje, Norvegijoje, Čekijoje, Vengrijoje, Lenkijoje ir Slovėnijoje (pastarosios keturios naujos valstybės narės buvo pasirinktos atsižvelgiant į duomenų egzistavimą), veiksmingumui atsižvelgiant į sąnaudas.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl žaislų saugos

COM(2008) 9 galutinis — 2008/0118 (COD)

(2009/C 77/02)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2008 m. kovo 17 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl žaislų saugos.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. liepos 15 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Jorge Pegado Liz.

447-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 49 nariams balsavus už, 1 — prieš ir 8 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK pritaria Komisijos iniciatyvai persvarstyti žaislų saugos direktyvą, bet apgailestauja, kad persvarstymas atliekamas tik dabar ir jo užmojai kuklūs.

1.2 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad poveikio vertinimas, kuriuo grindžiamas pasiūlymas, buvo atliktas 2004 m. ir jame nebuvo atsižvelgta į visų šalių, kurios dabar yra ES valstybės narės, padėtį.

1.3 Atsižvelgiant į tai, kad paskutinėje 2007 m. RAPEX ataskaitoje konstatuojama, jog padidėjo išpėjimų apie nelaimingus atsitikimus dėl žaislų skaičius, EESRK reiškia nuostabą, kad pirmiau minėtame poveikio vertinime nepateikiama išvadų ne tik dėl šios direktyvos sąsajos su nelaimingais atsitikimais dėl žaislų, kai nukenčia vaikai, bet ir dėl to, kad akivaizdžiai nesuvaldomas aptariamo pasiūlymo poveikis tokio pobūdžio nelaimingų atsitikimų skaičiui ir jų sunkumo mastui ateityje, o tai turėtų būti pagrindinis šios iniciatyvos siekis ir tikroji jos įgyvendinimo priežastis.

1.4 Kadangi Komisija pripažino, jog trūksta patikimų ir įtikimų statistinių duomenų apie žaislų sukeltus nelaimingus atsitikimus Europos Sąjungoje, EESRK siūlo jai, bendradarbiaujant su kompetentingomis valstybių narių valdžios institucijomis, sukurti atitinkamą statistinės informacijos apie tokius nelaimingus atsitikimus sistemą, kuri būtų bent jau panašaus lygio kaip tos, kurios yra kai kuriose teisinėse sistemose, kuriomis gali naudotis visi gamybos ir prekybos grandinės subjektai siekdami išvengti tokio pobūdžio nelaimingų atsitikimų ⁽¹⁾.

1.5 EESRK laikosi nuomonės, kad pasiūlymo teisiniu pagrindu turėtų būti ne tik Sutarties 95 straipsnis, bet ir 153 straipsnis, kadangi pirmenybė turi būti teikiama ne tik paprasčiausiam geresnių sąlygų tarptautinei prekybai žaislais

sudarymui, bet svarbesniam tikslui — veiksmingam vaikų apsaugojimui.

1.6 EESRK taip pat mano, kad, atsižvelgiant į siūlomo naujo teisės akto taikymo sritį ir pobūdį bei į patirtį, įgytą šią direktyvą įgyvendinant skirtingose valstybėse narėse, reglamentas būtų tinkamesnė priemonė už direktyvą, kadangi būtų pasirinkta visiško suderinimo strategija.

1.7 EESRK palankiai vertina pasiūlymo techninį ir teisinį nuoseklumą ir aiškią struktūrą ir iš esmės pritaria tokioms naujovėms priemonėms kaip:

— „žaislo“ apibrėžties išplėtimas ir numanomo naudojimo sampratos nustatymas atsižvelgiant į vaikų elgseną;

— valstybių narių įgyvendinamų priežiūros priemonių griežtinimas;

— tinkamų prevencijos ir informavimo apie žaislų saugą taisyklių nustatymas: išpėjimai ir ženklai.

1.8 Tačiau EESRK apgailestauja, kad kai kurie visiems rūpimi ir labai svarbūs aspektai nebuvo visiškai arba pakankamai aptarti, pavyzdžiui:

a) griežtas atsargumo principo laikymasis;

b) išsamesnis asmenų, atsakingų už su žaislais žaidžiančius vaikus, profesinis parengimas ir švietimas;

c) tam tikrų sąvokų, kurios yra pernelyg neaiškos ir netikslios, konkretesnis apibrėžimas, pavyzdžiui, „žaislo“ arba žalos laipsnio sąvokų;

d) importuotojų ir įgaliotųjų atstovų padėtis iš esmės skiriasi nuo gamintojų, todėl žaislų platinimo ir prekybos grandinės subjektai neprisiima jokios atsakomybės atlyginti už padarytą žalą;

e) atitikties vertinimo procedūros neatitinkamos mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVĮ).

⁽¹⁾ JAV National Electronic Injury Surveillance System (NEISS), kurią prižiūri Consumer Product Safety Commission (Vartojimo produktų saugos komisija).

1.9 Todėl Komitetas primygtinai ragina Komisiją persvarstyti savo pasiūlymą atsižvelgiant į šioje nuomonėje išdėstytas pastabas, kad pasiūlymas taptų patikimesne priemone, veiksmingai apsaugančia vaikus ir užtikrinančia saugą, kai žaidžiama žaislais.

1.10 Komitetas prašo Europos Parlamentą ir Tarybą atsižvelgti į nuomonėje išdėstytus pasiūlymus ir rekomendacijas ir juos panaudoti teisėkūros procese, kurio metu bus priimta nauja direktyva.

2. Ižanga. Svarbiausios Komisijos pasiūlymo nuostatos

2.1 Apie savo ketinimus imtis teisinių priemonių žaislų saugos srityje Komisija pirmą kartą paskelbė aštuntajame dešimtmetyje. Ji pateikė keletą pasiūlymų, kurie nebuvo priimti pritrūkus politinio konsensuso. Vėliau, 1986 m. birželio 23 d. priėmus Tarybos rezoliuciją⁽²⁾ dėl vartotojų apsaugos ir saugumo, Komisija pateikė naują, politiniu požiūriu labiau priimtina pasiūlymą, kuriame atkreipė dėmesį į būtinybę Europos lygmeniu suderinti žaislų apibrėžtį, jų gamybos standartus, pagrindinius saugos reikalavimus, žaislų pateikimo į rinką sąlygas ir nuostatas dėl garantijų, kad jie nėra pavojingi vaikams.

2.2 Tuo metu paskelbta 1988 m. gegužės 3 d. Tarybos direktyva 88/378/EB⁽³⁾ — pirma teisinė iniciatyva įgyvendinant naują techninio suderinimo ir standartizavimo strategiją, kuri remiasi 1985 m. gegužės 7 d. Tarybos rezoliucija⁽⁴⁾.

2.3 EESRK dėl tuo metu pateikto pasiūlymo dėl direktyvos⁽⁵⁾ parengė privalomąją nuomonę, kurioje, nors ir pritardamas pačiam pasiūlymui, apgailestavo dėl vilkinimo parengti teisės aktą. Remdamasis prielaida, kad visi žaislai turi būti patikimi ir kad vaikai yra pažeidžiami ir dėl to jiems turi būti taikomos specialios apsaugos priemonės, Komitetas pabrėžė, kad žaislų saugos klausimus reikėtų spęsti kartu su platesnio pobūdžio klausimais, nagrinėjama atsakomybės už gaminius su trūkumais direktyvoje⁽⁶⁾.

2.4 Vėliau 1988 m. direktyva buvo ne kartą iš dalies keičiama⁽⁷⁾. Daugiausia pakeitimų padaryta 1993 m. liepos 22 d. Direktyva 93/68/EEB⁽⁸⁾ ir Komisijos komunikatu dėl jos įgyvendinimo⁽⁹⁾.

2.5 Dvi direktyvos dėl bendros gaminių saugos, apibrėžiančios bendrąsias žaislų saugos nuostatas, buvo priimtos ir paskelbtos 1992 m. ir 2001 m.⁽¹⁰⁾ Vėlesne direktyva visų pirma siekta, kad atsižvelgiant į „Sutarties, ypač jos 152 straipsnio dėl sveikatos apsaugos ir 153 straipsnio dėl vartotojų apsaugos, pakeitimus ir vadovaujantis atsargumo principu būtų užbaigtos, sutvirtintos ar paaiškintos kai kurios jos nuostatos“.

2.6 Praėjus dvidešimčiai metų po 1988 m. direktyvos paskelbimo Komisija siūlo naują su šia sritimi susijusią direktyvą, pripažindama, kad šiuo laikotarpiu galiojantys teisės aktai paseno, jų taikymo sritis ir vartojamos sampratos turėtų būti persvarstytos siekiant didesnio jų aiškumo ir siekiant suderinti su dabartinėmis sąlygomis, kadangi būtina užtikrinti, kad šių teisės aktų nuostatos atitiktų neseniai pasiūlytą bendrąją gaminių pardavimo teisinę sistemą⁽¹¹⁾, o visų pirma, kadangi pastebėta rimtų minėtos direktyvos taikymo trūkumų ir neatitikimų ją perkeltiant į nacionalinės teisės aktus ir įgyvendinant valstybėse narėse. Šias problemas būtina išspręsti.

2.7 Nagrinėjamas pasiūlymas pagrįstas trimis svarbiais techniniais tyrimais, kuriuos reikia laikyti sudėtine pasiūlymo dalimi: du iš jų yra skirti tam tikroms tariamai pavojingoms cheminėms medžiagoms, naudojamoms žaislų gamybai, ir jų naudojimui keliamų reikalavimų klausimui, o trečiasis tyrimas — bendro poveikio įvertinimas, kurio galutinė ataskaita buvo parengta 2004 m.

2.8 Šiuo pasiūlymu Komisija siekia:

A) Sugriežtinti saugos reikalavimus, visų pirma dėl:

- a) naudojamų cheminių medžiagų;
- b) vartotojų ir naudotojų įspėjimo ir informavimo;
- c) rizikos užspringti ir uždusti;
- d) maiste esančių žaislų;
- e) bendrųjų saugos reikalavimų apibrėžimo.

B) Užtikrinti veiksmingesnį ir nuoseklesnį direktyvos taikymą, be kita ko, panaudojant šias priemones:

- a) valstybių narių rinkos priežiūros priemonių griežtinimas;

⁽²⁾ OL C 167, 1986 7 5, p. 1.

⁽³⁾ OL L 187, 1988 7 16, p. 1. EESRK nuomonė: OL C 232, 1987 8 31, p. 22.

⁽⁴⁾ OL C 136, 1985 6 4, p. 1.

⁽⁵⁾ COM(1986) 541 galutinis (OL C 282, 1986 11 8, p. 4).

⁽⁶⁾ Nuomonė CES 639/87, pranešėja C. Williams (OL C 232, 1987 8 31, p. 22).

⁽⁷⁾ OL L 281, 1988 10 14, p. 55; OL L 37, 1991 2 9, p. 42.

⁽⁸⁾ OL L 220, 1993 8 30, p. 1. EESRK nuomonė OL C 14, 1992 1 20, p. 15 ir OL C 129, 1993 5 10, p. 3.

⁽⁹⁾ OL C 297, 2003 12 9, p. 18.

⁽¹⁰⁾ 1992 m. birželio 29 d. Direktyva 93/59/EEB (OL L 228, 1992 8 11, p. 24 — EESRK nuomonė OL C 75, 1990 3 26, p. 1 ir 2001 m. gruodžio 3 d. Direktyva 2001/95/EB (OL L 11, 2002 1 15, p. 4); dėl pasiūlymo priimti šią direktyvą — COM(2000) 139 galutinis — 2000 m. rugsėjo 20 d. EESRK priėmė nuomonę CES 1008/2000, (pranešėja C. Williams; OL C 367, 2000 12 20, p. 34). Anksčiau, 1999 m. gruodžio 8 d., ESRK taip pat priėmė pranešėjos C. Williams parengtą nuomonę savo iniciatyva ta pačia tema (CES 1131/1999 — OL C 51, 2000 2 23, p. 67).

⁽¹¹⁾ Pasiūlymų paketas COM(2007) 36, 37 ir 53 galutinis, 2007 2 14, dėl kurio parengtos EESRK nuomonės INT/352/353/354 (2007 m. gruodžio 13 d. CESE 1693/2007, pranešėjas A. Pezzini).

- b) techninėje byloje esanti informacija apie chemines medžiagas;
  - c) žymėjimas „CE“ ženklų;
  - d) saugos vertinimas.
- C) Suderinti direktyvą su bendrąja gaminių pardavimo teisine sistema.
- D) Aiškiau nustatyti taikymo sritį ir geriau apibrėžti naudojamą sąvokas.

3. Bendros pastabos

3.1 EESRK pritaria Komisijos iniciatyvai, kurios vienintelis trūkumas yra tas, kad ji pavėluota, kadangi persvarstoma dvidešimties metų senumo direktyva ir per šį laiką labai pakito žaislų gamybos ir prekybos parametrai ir būdai. Taip pat pasikeitė ir jų tradicinių naudotojų įpročiai ir skonis. Be to, EESRK mano, kad dabartinio pasiūlymo tikslai galėtų būti drąsesni ir jo nuostatose galėtų atsispindėti susirūpinimas, nulemtas pastarojo meto įvykių, kurie buvo viešai pasmerkti ir be to sulaukė ⁽¹²⁾ ne tik griežtų už vartotojų apsaugą atsakingos Komisijos narės kalbų ir pozicijos, bet ir 2007 m. rugsėjo mėn. EP rezoliucijos, kurios pagrindines mintis EESRK pakartoja. Todėl EESRK apgailestauja, kad diskusijoje su juo nedalyvavo ir SANCO GD, kuris tiesiogiai nedalyvavo ir ją rengiant.

3.2 EESRK stebisi, kad poveikio vertinimas, kuriuo grindžiamas aptariamas pasiūlymas, yra daugiau kaip ketverių metų senumo ir neatspindi padėties visose valstybėse narėse. Be to, lieka neaišku, kiek buvo atsižvelgta į vartotojų ir šeimų atstovų nuomonę arba kiek jie iš tikrųjų dalyvavo ir kiek su jais buvo konsultuojamasi atliekant vertinimą.

3.3 Atsižvelgdamas į Komisijos kritines pastabas dėl direktyvos taikymo tariamų trūkumų, EESRK stebisi, kad Komisija nesiėmė jokių iniciatyvų užtikrinti, kad būtų tinkamai laikomasi Bendrijos teisės.

3.4 EESRK sunku suprasti, kaip, atsižvelgiant į pripažintą statistinių duomenų stygių arba jų trūkumą, su kuriais sutinka ir Komisija, galima padaryti tinkamas išvadas dėl dabartinės padėties, kuri turėtų būti keičiama, arba dėl pasiūlytų priemonių veiksmingumo. Tačiau žinoma, kad Europos žaislų rinka, kurios apyvarta 2002 m. mažmeninėmis kainomis sudarė 17,3 mlrd.

eurų ir kurios importo apimtys viršija 9 mlrd. eurų, yra klestintis sektorius, kuriame dirba daugiau nei 2 000 įmonių (daugiausia mažųjų ir vidutinių), kuriose tiesiogiai dirba daugiau nei 100 000 asmenų ⁽¹³⁾.

3.5 EESRK mano, kad, atsižvelgiant į aptariamo pasiūlymo pobūdį jo teisiniu pagrindu reikia laikyti ne tik Sutarties 95 straipsnį, bet ir būtinai 153 straipsnį, kadangi pasiūlymas nėra susijęs vien su vidaus rinkos sukūrimu, bet taikomas ypač pažeidžiamai vartotojų grupei, kurios jokių būdu negalima priskirti eiliniams vartotojams.

3.6 Be to, atsižvelgiant į tai, kad vaikai — netiesioginiai žaislų vartotojai, t. y. žaislus įsigyja ne jie patys, o perka jų tėvai arba kiti suaugusieji, po to perduodantys žaislus vaikams, Komisija turėtų laikytis griežtesnio požiūrio užtikrindama, kad pateikto pasiūlymo formuluotės tinkamai atspindėtų būtinybę informuoti ir šviesti šią vartotojų grupę.

3.7 EESRK supranta Komisijos užsibrėžtą visiško suderinimo siekį, tačiau dar kartą patvirtina savo įsitikinimą, kad panašiais į šį atvejais verčiau reikėtų rinktis „reglamentą“, o ne „direktyvą“, kadangi tai būtų akivaizdus privalumas teisinio apibrėžtumo ir saugumo požiūriu ir leistų išvengti vėlavimo ir trūkumų perkeltiant į nacionalinę teisę ir iškraipymų taikant — problemų, su kuriomis, kaip pripažįsta Komisija, susidūrė šiuo metu galiojanti direktyva ⁽¹⁴⁾.

3.8 Atsižvelgiant į nagrinėjamo klausimo pobūdį, nuolatinę techninės pažangos raidą ir, kaip aiškiai parodė gamintojų „Mattel“ ir „Fisher Price“ atvejai, atsitiktinių incidentų galimybę, susirūpinimą keliantį išpėjimų dėl nelaimingų atsitikimų dėl žaislų skaičiaus didėjimą, kurį atspindi paskutinė metinė (2007 m.) RAPEX ataskaita, kuria remiantis būtent dėl žaislų sektoriaus yra sulaukta neginčijamai daugiausia pranešimų (31 proc.) ⁽¹⁵⁾, galima buvo tikėtis, kad rengiant dabartinį pasiūlymą bus pasimokyta iš praeities įvykių — ypač priežiūros po patekimo į rinką (*Post Market Surveillance*) sistemos žlugimo, ir bus parengta racionali ir praktiškai įgyvendinama direktyva, kuri užtikrintų saugesnę žaislų rinką. Tai reikštų, jog iškilus abejonėms, būtų uždrausta viskas, ką galima pagrįstai, bet dar neturint pakankamai neginčijamų įrodymų, įtarti keliant pavojų, nors ir nedidelį, jei tai yra vaikų žaidimui skirti daiktai, turint omenyje, kad vaikų elgsena nenuspėjama. Deja, taip neatsitiko.

⁽¹³⁾ Duomenys paimti iš Komisijos tinklalapio.

⁽¹⁴⁾ 1988 m. kovo 3 d. Tarybos direktyva 88/378/EEB (OL L 187, 1988 7 16, p. 1). Svarbu pabrėžti, kad, skirtingai nei šio pasiūlymo atveju, teikdama pasiūlymą dėl kosmetikos gaminių (COM(2008) 49 galutinis, 2008 m. balandžio 14 d.) Komisija „direktyvos“ priemonę pagrįstai pakeitė „reglamento“ priemone. Reikia pridurti, kad Reformų sutarties subsidarumo principą apibrėžiančio protokolo dalinis pakeitimas, kuriuo panaikinta direktyvų „pirmumo“ išlyga, būtų dar vienu argumentu ateiityje pasirinkti šį sprendimą.

⁽¹⁵⁾ Pasak ataskaitos, vien 2007 m. iš rinkos buvo pašalinta daugiau nei 18 mln. žaislų, kuriuose buvo magnetų, ir maždaug 2 mln. žaislų, kurių dažuose buvo švino.

⁽¹²⁾ Žr. 2007 m. rugsėjo 12 d. Komisijos narės M. Kunevos kalbą EP, jos pareiškimus 2007 m. rugsėjo 20 d. susitikime su bendrovės „Mattel International“ viceprezidentu ir 2008 m. balandžio 9 d. susitikime su žaislų gamintojų, įskaitant bendroves „Hornby“, „Lego“ ir „Mattel“, atstovais bei 2007 m. lapkričio 22 d. spaudos konferencijos medžiagą. Žr. taip pat 2007 m. rugsėjo 26 d. Europos Parlamento rezoliuciją P6-TA(2007)0412.

3.9 Reikšdamas nuomonę dėl „CE“ ženklo EESRK norėtų tik priminti ir pakartoti požiūrį savo ankstesnėje nuomonėje dėl bendrosios gaminių pardavimo sistemos išdėstytą požiūrį, kad „nepasitikėjimas „CE“ ženklu prilygsta“ nepasitikėjimui visa sistema: rinkos priežiūros institucijomis, gamintojais, laboratorijomis ir sertifikuotojais ir galiausiai — „naujojo požiūrio teisės“ aktų tinkamumu ⁽¹⁶⁾:

Todėl EESRK primygtinai ragina Komisiją galutinį nagrinėjamo pasiūlymo tekstą suderinti su priimtais visų kitų pasiūlymų dėl anksčiau minėtų bendrosios sistemos tekstais ⁽¹⁷⁾.

3.10 EESRK visiškai pritaria EP pasiūlymui sukurti Europos žaislų saugos ženklą, kurį suteiktų nepriklausomos trečiosios įstaigos, tačiau apgailestauja, kad šiame pasiūlyme nebuvo tinkamai atsižvelgta į visus 2007 m. rugsėjo mėn. rezoliucijoje išdėstytus pasiūlymus. EESRK rūpi MVĮ kylančios problemos, tačiau ne todėl, kad jam būtų priimtinas menkesnis jų gaminių ir parduodamų žaislų saugos lygis, o atsižvelgiant į atitikties sertifikavimui panaudojamų priemonių proporciją, ypač ne masinės gamybos arba mažais kiekiais gaminių gaminių atveju ⁽¹⁸⁾.

3.11 EESRK mano, kad pavojų kelti galinčiomis pripažintas medžiagas būtina visiškai pašalinti iš žaislų gamybos remiantis proporcingais, subalansuotais reikalavimais, kuriuos atsakingi gamintojai galėtų įgyvendinti, o valdžios institucijos — taikyti.

3.12 EESRK pritaria Komisijos neseniai priimtam sprendimui dėl magnetinių žaislų, bet apgailestauja, kad šis klausimas

⁽¹⁶⁾ 2007 m. gruodžio 13 d. nuomonė CESE 1693/2007, pranešėjas A. Pezzini (INT/352-353-354), 5.2.12 punktas, kuriame pagrįstai teigiama, kad:

„Siekiant sustiprinti „CE“ ženklo vaidmenį ir svarbą, geriausias būdas yra iš esmės pakeisti patį ženklą, kaip apibrėžta Tarybos sprendime 93/465:

- paaiškinant, kad šis ženklas neturėtų būti naudojamas ar suvokiamas kaip žymėjimo arba ženklinimo etiketėmis sistema vartojimo tikslais, nei kaip trečiosios nepriklausomos šalies suteikta kokybės garantija, sertifikatas arba patvirtinimas. „CE“ ženklas yra tik atitikties deklaracija gaminiui keliamiems reikalavimams ir techninis dokumentas, kurį gamintojas arba importuotojas yra įpareigojamas pateikti institucijoms ir vartotojui ir už kurį jis visiškai atsako;
- racionalizuojant atitikties vertinimo procedūras;
- sustiprinant teisinę „CE“ ženklo apsaugą, įregistruojant jį kaip kolektyvinį ženklą. Tai reikštų, kad valdžios institucijos gali imtis skubių veiksmų pažaboti netinkamą jo naudojimą, tuo pat metu paliekant galimybę egzistuoti papildomiems nacionaliniams ženkliams;
- stiprinant rinkos priežiūros mechanizmus ir sienų muitinių kontrolę;
- pakviečiant gamintojus ir vartotojus apsvaistyti galimo savanoriško elgesio kodekso dėl Europos ir nacionalinių kokybės ženklų ir ženklinimų — savanoriškų ar kitokių — veiksmingumo argumentus ir kaip jie suderinami su „CE“ ženklu“.

⁽¹⁷⁾ COM(2007) 36, 37 ir 53 galutinis, 2007 2 14.

⁽¹⁸⁾ 16 išnašoje nurodytos nuomonės 5.2.7 ir 5.2.9 punktai. Žr. taip pat EESRK nuomonę dėl MVĮ skirtų politinių priemonių (INT/390) (pranešėjas C. Cappellini) ir nuomonę dėl kosmetikos gaminių (INT/424) (pranešėjas J. Krawczyk).

nebuvo net paminėtas šiame pasiūlyme priimti direktyvą: Komisijos reakcija neatrodo pakankamai griežta turint omenyje tokio pobūdžio žaislų keliamą rimtą pavojų ir dėl jų jau įvykusių nelaimingų atsitikimų, kadangi apsiribojama valstybių narių raginimu jų pasirinktu būdu prie žaislų pridėti „įspėjimą“.

3.13 EESRK mano, kad reikėtų tiksliau apibrėžti nuobaudų dydį ir esmę, t. y. imtis priemonių, kurias Komisija jau pritaikė kitose srityse, kuriose netinkamo elgesio daroma žala socialiniu požiūriu yra gerokai mažesnė.

3.14 Apskritai, EESRK apgailestauja, kad nebuvo pasinaudota galimybe užtikrinti tokį Europos vaikų apsaugos lygį, kuris bent jau atitiktų tą, užtikrinamą taip pat ir pačių gamintojų iniciatyva, atskirose valstybėse narėse ir kitose šalyse, kur tam tikros rūšies žaislai yra tiesiog uždrausti, kaip nurodoma ką tik EP užsakymu atliktame tyrime ⁽¹⁹⁾.

3.15 EESRK yra žinoma, kad žaislų pramonėje tarptautiniu lygiu vyksta arši konkurencija. Todėl Komitetas ragina Europos Komisiją, Europos Parlamentą ir Tarybą atsižvelgti į šio sektoriaus konkurencingumą iš dalies keičiant šios direktyvos nuostatas teisėkūros proceso metu. Vartotojų, o ypač vaikų, sąskaita negalima taikyti žemesnių žaislų saugos standartų, taip pat reikia atidžiai stebėti, ar laikomasi tarptautinių prekybos taisyklių, kad Europos įmonės galėtų konkuruoti tomis pačiomis sąlygomis.

3.16 Be to, EESRK ragina Komisiją atkreipti dėmesį į socialinio pobūdžio problemas, susijusias su žaislų gamyba, pirmiausia trečiosiose šalyse, kur siaubingomis darbo sąlygomis, ilgą darbo valandą dirba maži vaikai, kasdien susiduriantys su toksinėmis medžiagomis, ypač pavojingais produktais. Komisija raginama priimti aiškią nuostatą dėl ekologiškų ir „etiškų“ žaislų.

4. Konkrečios pastabos

4.1 1 straipsnis ir I priedas. Gaminių, kurie nelaikomi žaislais, sąrašas

EESRK pritaria Komisijos siekiui atnaujinti žaislo apibrėžtį, kad jį būtų galima taikyti visiems gaminiams, kurie nėra išimtinai skirti žaidimui.

⁽¹⁹⁾ „Study on Safety and Liability Issues Relating to Toys“ (PE 393.523), autoriai: Frank Alleweldt — projekto vadovas, Anna Fielder — pagrindinė autorė, Geraint Howells — teisės analitikas, Senda Kara, Kristen Schubert ir Stephen Locke.

Vis dėlto EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad dabartinė žaislo apibrėžtis neatitinka užsibrėžtų tikslų, kadangi ji ne tik nesuteikia galimybės atnaujinti nuostatas, atsižvelgiant į technologijų rinkos raidą, bet ji dar ir susieta su gaminių, kuriems netaikomos šios direktyvos nuostatos, sąrašu. Kyla abejonų dėl šio sąrašo pagrįstumo, kadangi jame nurodomi dekoratyviniai daiktai, skirti šventėms ir šventiniams renginiams, papuošalų imitacijos, žaidimai su smailiais svaidomaisiais daiktais, gaminiai, skirti mokymo tikslais mokyklose ir kitose mokymo įstaigose, ir sporto įranga.

Pagrindas parengti specialias priemones gaminio naudotojams apsaugoti priklauso nuo to, koks yra naudotojas, o svarbiausia, koks yra jo pažeidžiamumas. Naudotojai neskirsto visų jiems pasiūlytų gaminių pagal paskirtį. Labai dažnai kai kuriuos gaminius žaislais laiko vaikai, tėvai ir net prekybininkai, įtraukiantys juos į žaislų katalogus ir parduodantys kaip žaislus. Todėl Komitetas nesupranta, kodėl žaislai, skirti mokymo tikslams mokyklose, nepatenka į direktyvos taikymo sritį, juk naudotojų pobūdis dėl to nepakinta.

EESRK pabrėžia, kad šios direktyvos su apsauga susijusios nuostatos, laikantis atsargumo principo, turi būti taikomos visai įrangai ir gaminiams, kurie prieinami jaunesniems nei 14 metų nepilnamečiams ir kuriuos pastarieji gali naudoti kaip žaislus.

Dėl to EESRK ragina Komisiją pakartotinai apsvarstyti 1 straipsnyje pateiktą apibrėžtį ir minėtą sąrašą siekiant juos tarpusavyje suderinti.

4.2 2–5 straipsniai

EESRK visiškai nesutinka su skirtingu požiūriu į gamintojus ir importuotojus, kadangi Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2001/95/EB dėl bendros gaminių saugos importuotojai ir gamintojai vertinami taip pat, jei valstybėje narėje nėra įsisteigęs gamintojo atstovas. Dėl dabartinių skirtumų ne tik neįmanoma užtikrinti vartotojų teisės į kompensaciją dėl patirtos žalos (kadangi atsakomybė tenka išimtinai gamintojui), bet ir sunku suderinti Bendrijos teisės aktus, o tai neišvengiamai kenkia teisinio tikrumo principui.

Dėl to EESRK mano, kad siekiant užtikrinti tinkamą šios direktyvos taikymą, įgaliojami atstovai ir importuotojai (jei nėra gamintojo oficialaus atstovo) turėtų būti laikomi gamintojais, t. y. priešingai nei siekiama šioje direktyvoje, pagal kurią jiems taikomos tos pačios nuostatos tik tais atvejais, kai jie pateikia žaislus į rinką savo vardu ar naudoja savo prekės ženklą arba pakeičia gaminio pobūdį, nors ir neturi jokios įtakos gamybos procesui.

EESRK prieštarauja skirtumams atsakomybės požiūriu tarp atstovų ir gamintojų. EESRK nerimauja, kad laikantis tokios nuostatos nebus įmanoma užtikrinti vartotojų teisių ir pirmiausia teisės į kompensaciją dėl patirtos žalos tais atvejais, kai valstybėje narėje įsisteigęs tik įgaliojasis atstovas.

Apskritai, EESRK pritaria tam, kad nebūtų išbrauktos galiojančios direktyvos nuostatos, nustatančios bendrą visų žaislų prekybos grandinės dalyvių atsakomybę žaislų saugos srityje.

Kalbant apie žalos apibrėžtį, Komitetas laikosi nuomonės, kad joje turi būti atsižvelgta į tuos atvejus, kurių gali pasitaikyti laikui bėgant ir kurie būtų tiesioginė patvirtintų nelaimingų atsitikimų pasekmė.

4.3 9 straipsnis

EESRK pritaria šio straipsnio 2 dalies pakeitimui, nustatančiam, kad vertinant žaislo keliamus pavojus turi būti atsižvelgta į numanomą žaislo naudojimo būdą, turint omenyje įprastą vaikų elgseną, (nors norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad 16 konstatuojamoji dalis gali būti suprantama priešingai).

Vis dėlto EESRK mano, kad gamintojai turi numatyti galimus netinkamus, tačiau vaikams priimtinus jų gaminių naudojimo būdus. Be to, ir toliau taikant naudojimo „numanymo“ kriterijų prieštaraujama aiškinamojo memorandumo nuostatai, kurioje pabrėžiama, jog kuriant žaislus būtina atsižvelgti į dažnai neprognozuojamą vaikų elgesį.

EESRK nesutinka su šio straipsnio 3 dalies formuluote, nes ši nuostata ne tik įteisina neginčijamą prezumpciją, bet ir nustatomi migloti ir neaiškūs kriterijai — „numatomas“ ir „normalus“, tai iš esmės panaikina gamintojo prievolę atnaujinti savo žinias, domėtis atitinkamos srities moksliniais ir techniniais bandymais, nes faktas, kad jo gaminys yra pateiktas į rinką, leidžia daryti išvadą, kad gaminys atitinka bendruosius saugos reikalavimus ⁽²⁰⁾.

Prievolė užkirsti kelią gaminių trūkumams galioja ir gaminių pateikus į rinką. Gamintojas arba jo vietos atstovas, jei jis yra įsisteigęs, privalo nuolat prižiūrėti ir stebėti žaislus, kad būtų atsiskleisti trūkumai, kurie buvo nežinomi ir negalėjo būti žinomi prieš žaislams patenkant į apyvartą, arba trūkumai, atsiradę dėl nusidėvėjimo, dažno naudojimo ar pirmalaikio žaislo susidėvėjimo.

⁽²⁰⁾ Žr. 1997 m. gegužės 29 d. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo sprendimą (byla C-300/95, Europos Teismo ataskaitos 1997 m., p. I-02649).

4.4 10 straipsnis

EESRK pritaria Komisijos ketinimui reikalauti, kad įspėjimai pardavimo vietoje būtų aiškūs, matomi ir lengvai pastebimi siekiant užtikrinti, jog vartotojai gautų veiksmingą išankstinę informaciją. Tačiau Komitetas mano, kad minėti įspėjimai turi būti pateikti ne tik ant pakuotės, bet ir ant paties gaminio.

Vis dėlto Komitetas mano, kad pardavimo vietose pateiktuose įspėjimuose turėtų būti nurodytas ne tik minimalus ir maksimalus naudotojų amžius, bet ir vaikų svoris, būtinas naudojant tam tikrus žaislus, bei tai, kad gaminyje turi būti naudojamas tik prižiūrint už vaikų priežiūrą atsakingiems asmenims.

Komitetas taip pat rekomenduoja, kad įspėjimai vartotojams būtų formuluojami suprantamai ir atsižvelgiant į jų konkrečias silpnąsias vietas.

EESRK dar kartą ragina skatinti mokymo iniciatyvas, skirtas tėvams ir vaikus prižiūrintiems asmenims, siekiant atkreipti jų dėmesį į atsargumo priemones ir riziką naudojant žaislus. Tačiau faktas, kad už vaikų saugumą galų gale yra atsakingi jų tėvai, globėjai, už jų auklėjimą atsakingi asmenys, mokytojai, globėjai ir kt., neturi tapti pretekstu sumažinti gamintojų, importuotojų ir mažmenininkų atsakomybę už visišką žaislų saugą.

Turint omenyje tai, kad etiketėje informacija dažnai pateikiama ne valstybine, o kita kalba, EESRK nuomone, šio straipsnio 3 dalyje turėtų būti nurodyta, jog, pateikiant žaislus į valstybės narės rinką, įspėjimai ir saugos instrukcijos turi būti pateikti tos šalies valstybine kalba. Nereikėtų apsiriboti galimybe, kuri numatyta dabartinėje nuostatoje.

4.5 12 ir 26 straipsniai

Nors Komitetas pritaria tam, kad reikia išsaugoti atitikties prielaidą, jis mano, jog atsižvelgiant į techninę pažangą derėtų nustatyti įrodinėjimo pareigos perkėlimo tvarką nelaimingo atsitikimo, kurio metu padaryta žala, atveju.

4.6 17 straipsnis

EESRK atkreipia dėmesį į Komisijos sprendimą reikalauti, kad gamintojai atliktų pavojaus, kurį gali kelti žaislo naudojimas, analizę, o ne pavojaus atsiradimo galimybių analizę. Tačiau Komitetas mano, kad tokia analizė turėtų būti atliekama visą žaislo naudojimo laiką, nepaisant to, ar buvo pasitaikę nelaimingų atsitikimų, kurių metu patirta žala, ar ne, kad būtų išvengta tokių atvejų kaip „Mattel“.

4.7 18 straipsnis

EESRK mano, jog atitikties vertinimo procedūros turėtų būti taikomos visų rūšių žaislams, o ne tik 3 dalyje išvardytais atvejais, užtikrinant vienodų kriterijų taikymą ir įdiegiant Europos saugumo etiketę, kaip pasiūlė EP ⁽²¹⁾.

Be to, atsižvelgiant į tai, kad ši sritis yra techninė ir joje nesuakta pakankamai specialių praktinių žinių arba statistinių duomenų apie nelaimingus atsitikimus naudojant gaminius, EESRK pabrėžia būtinybę, kad Komisija dabartiniame pasiūlyme konkrečiau apibrėžtų atsargumo principą — tai pat kaip 2000 m. sausio mėn. Baltojoje knygoje dėl maisto saugos ⁽²²⁾.

4.8 II priedas — Specialūs saugos reikalavimai

I dalis — Fizikinės ir mechaninės savybės

EESRK mano, kad 4 punkto trečios pastraipos taikymo sritis turėtų būti išplėsta į ją įtraukiant jaunesnius nei 60 mėnesių amžiaus vaikus, kadangi įmanoma, jog tokio amžiaus vaikai žaislą dar gali naudoti nepakankamai protingai ir atsargiai, įsikišdami jį į burną, nors gamintojas projektuodamas žaislą nenumatė, kad jis būtų skirtas dėti į burną.

Be to, EESRK mano, kad nebuvo atsižvelgta į šiuos aspektus:

— gaminio pakuotę, ypač tuos atvejus, kai žaislai supakuoti dideliuose plastikiniuose maišuose;

— galimybę, kad tam tikros žaislo dalys gali būti nuimamos ir vaikai gali jas praryti;

— žaislų savybes jiems sulūžus.

III dalis — Cheminės savybės

EESRK pritaria pasiūlytiems pakeitimams, susijusiems su cheminėmis savybėmis, ir pabrėžia, kad cheminių savybių atžvilgiu būtina nedelsiant taikyti atsargumo principą, kadangi, remiantis Pasaulio sveikatos organizacijos atliktais tyrimais, nuolatinis vaikų susidūrimas su tokiais gaminiiais galėtų būti tam tikrų lėtinių susirgimų, nuo kurių kenčia ir vyresni nei trejų metų amžiaus vaikai, priežastis.

⁽²¹⁾ 2007 m. rugsėjo 19 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl pavojingų žaislų (dokumentas P6-TA(2007)0412), 2007 9 26).

⁽²²⁾ COM(1999) 719 galutinis, 2000 1 12.

Todėl Komitetas pabrėžia, kad būtina uždrausti visas kancerogenines, mutagenines arba toksiškas reprodukcijai medžiagas, taip pat ir 3 kategorijai priklausančias (jeigu jos buvo tinkamai pripažintos galinčiomis sukelti pavojų), gaminio konstrukcijoje, o taip pat jo vidinėse sudedamosiose dalyse, beje, atsižvelgiant į direktyvą dėl kosmetikos gaminių. EESRK perspėja Komisiją dėl pernelyg didelės laisvės ne tik išsiskyrimo leidinių ribinių verčių srityje, bet ir dėl endokrininę sistemą trikdančių medžiagų, kurios gali tapti kliūtimi normaliam vaiko vystymuisi.

Alerginių medžiagų naudojimo klausimu EESRK rekomenduoja Komisijai uždrausti bet kokių kvapiųjų ir jautrinančių medžiagų naudojimą, kadangi juose gali būti ne tik alerginių medžiagų (jas reikėtų griežtai uždrausti), bet ir kitų medžiagų, kurios turi tiesioginį poveikį vaiko imuninei sistemai.

EESRK norėtų rekomenduoti nustatyti penkerių metų pereinamąjį laikotarpį, atsižvelgiant į direktyvos įgyvendinimo galimybes ir žaislų pramonės struktūrą, kurioje dauguma įmonių yra MVĮ, o taip pat į didžiulius šia direktyva numatomus pokyčius, pirmiausia cheminių savybių srityje.

Galiausiai, EESRK pabrėžia, kad šį pasiūlymą būtina suderinti su teisės aktais dėl maisto saugos, visų pirma medžiagų, naudojamų

jaunesniems negu 36 mėnesių vaikams skirtų žaislų gamybai, požiūriu. Taigi, Komitetas primygtinai ragina Komisiją kuriant tokius žaislus leisti naudoti tik tas medžiagas, kurios leistinos tiesiogiai su maisto produktais besiliečiančiose medžiagose.

IV dalis — Elektros savybės

EESRK mano, kad į šį priedą turėtų būti įtrauktos konkrečios nuostatos dėl gaminių, kuriuos naudojant reikalingos baterijos, ypač gyvsidabrio baterijos.

4.9 V priedas — Įspėjimai

EESRK mano, kad reikia numatyti konkrečius įspėjimus dėl specialių sąlygų tam tikrą fizinę arba psichinę negalią turintiems vaikams, kad tėvai arba vaikus prižiūrintys asmenys būtų iš anksto informuoti apie su žaislo naudojimu susijusią riziką.

Maiste esančių žaislų naudojimo klausimu EESRK mano, jog ant gaminio pakuotės matomoje vietoje turėtų būti pateikta nenutrinama konkreti nuoroda, kad maiste yra žaislas. Tokiu būdu žaislas taptų pastebimas nepriklausomai nuo to, kaip jis įpakuotas.

2008 m. rugsėjo 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Bendroji rinka XXI a. Europai“

COM(2007) 724 galutinis

(2009/C 77/03)

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2007 m. lapkričio 20 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Bendroji rinka XXI a. Europai“.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, priėmė savo nuomonę 2008 m. liepos 15 d. Pranešėjas Bryan Cassidy, bendrapranešėjai Raymond Hencks ir Claudio Cappellini.

447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 51 nariui balsavus už, 2 — prieš ir 4 susilaikius.

1. Santrauka. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK pabrėžia ypatingą Lisabonos strategijos svarbą — ji padeda išsaugoti bendrąją rinką, ją vystyti ir stiprinti.

1.2 Sklandžiai veikianti, konkurencinga ir palanki inovacijoms bendroji rinka yra būtina, kad Europa galėtų kuo geriau pasinaudoti globalizacija ir kartu išsaugoti savo gerovės standartus. Todėl EESRK reiškia susirūpinimą dėl pastarojo meto Europos Teisingumo Teismo sprendimų dėl darbuotojų komandiravimo ir šiuo metu nagrinėja minėtų sprendimų poveikį Bendrijos *acquis* socialinės politikos srityje⁽¹⁾.

1.3 EESRK nuomone, norint vystyti bendrąją rinką labai svarbu skatinti mokslinius tyrimus ir inovacijas ir pasinaudoti jų rezultatais. Taip pat reikia Europos lygmeniu padėti technologijų tiekėjams valstybėse narėse propaguoti novatoriškus produktus ir technologijas, skatinti mokslinių tyrimų rezultatų sklaidą ir tarptautinį jų panaudojimą. Bendroji rinka yra pagrindinė Lisabonos darbotvarkės įgyvendinimo priemonė. Jos tikslas — būti naudinga vartotojams, ekonomikos augimui ir užimtumui, palaipsniui šalinant kliūtis laisvam asmenų, prekių, paslaugų ir kapitalo judėjimui (nors dar daug jų išlieka). Glaudesnės integracijos nauda neabejotina.

1.4 Komisijos bendrosios rinkos peržiūros dokumentų paketas yra tvirtas pagrindas bendrajai rinkai atnaujinti, bet sėkmė labai priklausys nuo nacionalinių vyriausybių ir jų socialinių partnerių galimybių bei gebėjimo priimti atsakomybę ir panaudoti reikiamus išteklius teoriją paverčiant praktika.

1.5 Tinkamas ir vienodas galiojančių teisės aktų ir standartų vykdymas yra vienas iš svarbiausių iššūkių. Poveikio vertinimas, administracinės naštos ir sąnaudų, kurios patiriamos laikantis teisės aktų, atspindinčių vidaus rinkos susiskaidymą mokesčių srityje, mažinimas, aktyvesnis konsultavimasis su socialiniais partneriais ir suinteresuotais dalyviais, visų pirma MVĮ, yra itin svarbūs norint pagerinti reguliavimo tikslų supratimą ir rasti neregamentuojančio pobūdžio sprendimus.

1.6 Mažosios ir vidutinės įmonės yra itin svarbios tinkamam bendrosios rinkos veikimui. Įvairių rūšių MVĮ atlieka labai svarbų vaidmenį paslaugų sektoriuje ir užima svarbią vietą ieškant socialinių kompromisų, kurie yra ES ekonomikos pagrindas. Ir Smulkiojo verslo akte (angl. *Small Business Act*), ir MVĮ chartijoje pripažįstama MVĮ reikšmė politinių sprendimų procesui ir institucijoms tiek ES, tiek ir valstybių narių lygiu. Vis dėlto EESRK mano, kad daugiau dėmesio turėtų būti skiriama MVĮ vaidmeniui įgyvendinant politiką, konkrečiai atsižvelgiant į jų indėlį siekiant ekonominės, aplinkos ir socialinės politikos tikslų.

1.7 EESRK pabrėžia, kad globalizacijos padarinių fondas yra svarbi solidarumo priemonė, kuri turėtų teikti konkrečią paramą darbo ieškantiems, dėl pasaulinės prekybos pokyčių darbą praradusiems darbuotojams. Komitetas džiaugiasi, kad ši priemonė yra prieinama MVĮ darbuotojams, tačiau apgailestauja, kad savarankiškai dirbantys asmenys, kurie susidūrė su tokiais pokyčiais, neturi teisės ją pasinaudoti.

1.8 EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares užtikrinti būtinus išteklius, kad būtų geriau laikomasi bendrosios rinkos taisyklių. Taip pat turi būti sukurtos iniciatyvos užtikrinti sąveiką tarp bendrosios rinkos politikos, konkurencijos politikos ir socialinės bei aplinkos apsaugos politikos, kadangi jos svarbios užtikrinant sklandų bendrosios rinkos veikimą.

⁽¹⁾ INT/416, R/CESE 1120/2008.

1.9 Komisija ir valstybės narės privalo užtikrinti, kad įgyvendinant naujas reguliavimo iniciatyvas, kuriomis siekiama prisidėti prie veiksmingo bendrosios rinkos veikimo, būtų atsižvelgiama ne tik į Europos bendrovių konkurencingumui daromą poveikį, bet ir į socialinį bei aplinkosauginį poveikį. Siekiant užtikrinti verslininkams ir vartotojams teisinį nuoseklumą ir apibrėžtumą, ir vengti naujų iniciatyvų, prieštaraujančių viena kitai, dėl naujų pasiūlymų ES ir nacionaliniu lygmenimis turi būti atliekamas „vidaus rinkos tyrimas“ ⁽²⁾ ir turi būti įvertintas jų socialinis ir aplinkosauginis poveikis.

1.10 Reikėtų užtikrinti piliečiams ir įmonėms galimybę paprastai ir jiems prieinama kaina kreiptis į teismą, įskaitant atitinkamas teisinės pagalbos priemones ir ginčų sprendimo būdus. Šioje srityje reikėtų pagerinti neteisminio ginčų sprendimo priemonių kūrimą.

1.11 EESRK gali tik pritarti 2007 m. lapkričio 20 d. komunikato dėl bendrus interesus tenkinančių paslaugų tikslui, siekiant „sustiprinti ES sistemą, taikomą bendrus interesus tenkinančioms paslaugoms, įskaitant socialines ir sveikatos priežiūros paslaugas, numatyti konkrečius sprendimus konkrečioms problemoms spręsti, kur jos yra“ ir „suderintus su konkrečiu sektoriumi ir konkrečiais klausimais susijusius veiksmus“.

1.12 Kadangi ES pirminėje teisėje arba sutartyse pripažįstama, kad visuotinės svarbos paslaugos yra ES „bendrijų vertybių“ dalis ir prisideda prie jos „socialinės ir teritorinės darnos“ kūrimo, būtina, kad įvairių sektorių veiksmas (atsižvelgiant į kiekvieno sektoriaus specifinius ypatumus) ir daugelį sričių apimanti problematika būtų derinami.

1.13 Kadangi pirminės teisės aktuose atskirtos ekonominės ir neekonominės paslaugos bei įtrauktas poreikis užtikrinti, kad būtų laikomasi visuotinės ekonominės svarbos paslaugų bendrų veiklos principų, Protokole dėl bendrus interesus tenkinančių paslaugų parodoma, kad dabar, labiau nei kada nors anksčiau, yra itin svarbus svarstomas koncepcijų ir projektų išaiškinimas užtikrinant, kad tokios paslaugos daugiau nebūtų priklausomos nuo išimtinio įstatyminio arba teismo požiūrio konkrečioje byloje.

1.14 Nepaisant ne kartą išsakyto Europos Parlamento reikalavimo užtikrinti realų teisinį apibrėžtumą visuotinės svarbos socialinėms paslaugoms, komunikate dėl visuotinės svarbos socialinių paslaugų pateikti pasiūlymai apsiriboja atsakymų į „dažnai užduodamus klausimus“ rinkiniu, kuris, be abejonės, bus naudingas, tačiau neturi privalomos teisinės galios.

1.15 Todėl EESRK siūlo daugelį aspektų apimančią laipsnišką požiūrį, derinant specifinius sektorių ir klausimų aspektus, kurie leistų priimti iniciatyvas dėl teisės aktų leidybos tose srityse, kur jų reikia, ir (arba) nustatyti principus ir sąlygas įvairiems susijusiems sektoriams (horizontalusis, su specifiniais klausimais susijęs aspektas).

⁽²⁾ Kaip prašo Europos Parlamentas 2007 m. rugsėjo 4 d. rezoliucijoje dėl Bendrosios rinkos peržiūros. Kliūčių ir neveiksmingumo šalinimas gerinant įgyvendinimą ir vykdymo tvarką (2007/2024(INI)).

2. Pagrindiniai Komisijos komunikatų elementai

2.1 Svarstomame Komisijos dokumentų pakete siūloma nemažai iniciatyvų, paremtų penkiais darbo dokumentais, ir du komunikatai dėl visuotinės svarbos paslaugų ir bendrosios rinkos socialinio aspekto ⁽³⁾.

2.2 EESRK pateikė nuomones visais šiais klausimais ⁽⁴⁾. Neseniai jis pateikė nuomonę savo iniciatyva dėl bendrosios rinkos išorės aspekto, o šiuo metu rengia nuomonę dėl rinkos socialinio ir aplinkos apsaugos aspekto ⁽⁵⁾.

3. Bendrosios pastabos. Veiksmingesnis įgyvendinimas

3.1 Komitetas palankiai vertina tai, kad komunikate (COM(2007) 724 galutinis) pabrėžiama būtinybė užtikrinti vartotojams ir MVĮ galimybę pasinaudoti bendrosios rinkos teikiamais privalumais ir rasti tinkamiausius sprendimus lūkesčiams patenkinti bei problemoms spręsti. Todėl džiaugiasi galėdamas pastebėti, kad išskirtinis Bendrosios rinkos politikos dėmesys skiriamas su vartotojais susijusioms sritims, pvz., energetikai, telekomunikacijoms, mažmeninėms finansinėms paslaugoms, didmeninei ir mažmeninei prekybai.

3.2 Ateities bendrosios rinkos politikos sėkmė priklausys nuo bendrų valstybių narių ir Komisijos gebėjimų pagerinti jos veikimą. Bendrosios rinkos kūrimas „dar nėra baigtas“ ir už jį turi būti priimta bendra atsakomybė. Valstybės narės turėtų glaudžiau bendradarbiauti šioje srityje. Dažnai nacionalinės valdžios institucijoms nepavyksta laikytis savo įsipareigojimų valdyti bendrąją rinką ir dėl to atsiranda kliūčių, kenkiančių patikėjimui, kurį turėtų įkvėpti bendroji rinką. Turi būti labiau pripažįstamas svarbus socialinių partnerių vaidmuo remiant bendrąją rinką.

⁽³⁾ 2007 m. lapkričio 20 d. Komisijos „pakete“, kurį sudaro komunikatas „Bendroji rinką XXI a. Europai“ (COM(2007) 724 galutinis), pateikiama nemažai iniciatyvų, skirtų bendrajai rinkai įtvirtinti. Į šį komunikatą įtraukti penki Komisijos tarnybų darbo dokumentai:

- „Bendrosios rinkos pasiekimų apžvalga“ (SEC(2007) 1521);
- „Modernizuotos bendrosios rinkos politikos priemonės“ (SEC(2007) 1518);
- „Naujos produktų, rinkos ir sektoriaus priežiūros metodologijos įgyvendinimas: pirmojo sektoriaus patikrinimo rezultatai“ (SEC(2007) 1517);
- „Bendrosios rinkos peržiūros išorės aspektai“ (SEC(2007) 1519);
- „Iniciatyvos mažmeninių finansinių paslaugų srityje“ (SEC(2007) 1520).

Du papildomi komunikatai:

- Komunikatas dėl Bendrus interesus tenkinančių paslaugų, įskaitant bendrus interesus tenkinančias socialines paslaugas (COM(2007) 725 galutinis) ir keletas darbo dokumentų (Komisijos tarnybų darbo dokumentai SEC(2007) 1514, SEC(2007) 1515, SEC(2007) 1516);
- Komunikatas „Perspektyvos, prieinamumas ir solidarumas. Nauja socialinė vizija XXI amžiaus Europoje“ (COM(2007) 726 galutinis).

⁽⁴⁾ CESE 267/2008, OL C 162, 2008 6 25, CESE 1262/2007, OL C 10, 2008 2 15, CESE 62/2008, OL C 151, 2008 6 17.

⁽⁵⁾ CESE 481/2008, OL C 204, 2008 8 9, INT/416, R/CESE 1120/2008.

3.2.1 Komisija siekia, kad vienu pagrindinių prioritetų taptų tinkamas vykdymas. Būtina parengti dokumentus, užtikrinančius geresnį teisės aktų veikimą praktikoje. Laiku atliktas ir tinkamas Bendrijos teisės aktų perkėlimas ir administracinis supaprastinimas — lemiami veiksniai palengvinant vykdymą. Tinkamai perkelti paslaugų direktyvą ypač svarbu įgyvendinti jos tikslus — kurti darbo vietas ir skatinti ekonomikos augimą.

3.3 Siūlymas lengvai ir greitai išspręsti problemas, su kuriomis susiduria piliečiai ir verslininkai bendrojoje rinkoje, turi išlikti prioritetu. SOLVIT sistema ypač naudinga, deja, neturint pakankamai žinių apie šios sistemos naudingumą ir reikalingus išteklius, ypač nacionaliniu lygiu, ši priemonė „nepakankamai naudojama“. Labai rekomenduotina bet kokia iniciatyva, kuri pataisytų padėtį, įskaitant veiksmus užtikrinti pakankamai žmogiškųjų ir finansinių išteklių SOLVIT centruose, kaip ir iniciatyvos, skirtos jų taikymo sričiai išplėsti.

3.4 EESRK palaiko Komisijos siekius supaprastinti ir pagerinti Bendrijos teisės pažeidimo tyrimo eigą teikiant pirmenybę didesnės rizikos ir ekonomikos požiūriu svarbiems pažeidimo atvejams ir nepakenkiant esamų atgrasymo priemonių veiksmingumui.

3.5 Dar daug reikia nuveikti vykdant vietoje pagamintų ir importuotų produktų rinkos priežiūrą. Tai privalo daryti valstybių narių valdžios institucijos ir Europos Komisija.

3.6 EESRK norėtų, kad Komisija ypač pabrėžtų pagalbą MVĮ, susiedama MVĮ skirtą politiką su Europos Sąjungos socialiniais ir aplinkos apsaugos tikslais, taip pat galutinai atsakyti visų nacionalinių netarifinių kliūčių, tarp jų laisvo kapitalo ir darbuotojų judėjimo kliūčių ⁽⁶⁾.

3.7 Apskritai svarbu, kad Komisija toliau išliktų Sutarties sergėtoja ir naudotųsi savo iniciatyvos teise, kad būtų užtikrintas sklandus bendrosios rinkos veikimas.

3.8 EESRK pritaria, kad labai svarbios yra nuolatinės pastangos toliau mažinti dėl bendrosios rinkos fiskalinio susiskaldymo atsirandančias išlaidas. Tos pastangos įgyvendinamos pasitelkiant Bendrijos taisyklių propagavimą, kuris bus naudingas tarptautinės veiklos vystymui ir padės konsoliduoti bendrąją rinką.

⁽⁶⁾ „Mažosios ir vidutinės įmonės — pagrindiniai augimo ir darbo vietų kūrimo veiksniai. Šiuolaikinės MVĮ politikos vidurio laikotarpio peržiūra“, COM(2007) 592 galutinis, dokumentą galima rasti: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0592:EN:NOT>.

4. Geresnis reguliavimas

4.1 EESRK palaiko tikslą užtikrinti „daugiau apimančios politikos formavimą“ ir troškimą „didinti suinteresuotų asmenų dalyvavimą“. Labai svarbu, kad būtų reguliariai atliekami poveikio vertinimai.

4.2 Rengiant poveikio vertinimą, būtina konsultuotis su suinteresuotų subjektų atstovais. Poveikio vertinimai turi būti kruopščiai tikrinami nepriklausomų išorės ekspertų, tarp kurių būtų galutiniai teisės aktų vartotojai.

4.3 Be to, bendrovėms turi būti užtikrintas administracinės naštos sumažinimas nepakenkiant socialinėje srityje pasiektiems rezultatams.

4.4 Siekiant užtikrinti verslininkams ir vartotojams teisinį nuoseklumą ir apibrėžtumą, išvengti naujų kliūčių kuriant naujas iniciatyvas, dėl naujų pasiūlymų ES ir nacionaliniu lygmenimis turi būti atliekamas „vidaus rinkos tyrimas“, kuriame turėtų būti įvertintos socialinės ir aplinkosauginės pasekmės ⁽⁷⁾. Dėl dažnai skirtingai įgyvendintų ir išaiškintų nesuprantamų teisės aktų Bendrijos teisės aktuose gali atsirasti prieštaravimų.

4.5 Ypač svarbu pagerinti informaciją ir turimus duomenis apie praktinį bendrosios rinkos taisyklių įgyvendinimą. Komisija turi atviriau viešinti informaciją apie valstybes nares, neįvykdžiusias savo įsipareigojimų, ir padėti nacionaliniams socialiniams partneriams gerindama nacionalinių ataskaitų nuoseklumą ir skaidrumą.

5. Bendrosios rinkos išorės aspektas ⁽⁸⁾

5.1 EESRK pritaria Komisijai, kad globalizacija yra didžiulis pokyčių ir konkurencingumo šaltinis. Bendroji rinka yra priemonė, kurią reikėtų naudoti kaip atspirties tašką sprendžiant globalizacijos problemas.

5.2 Prekybos liberalizavimas yra pagrįstai laikomas pirmuoju ES strategijos ramsčiu šioje srityje. Ambicinga Dohos derybų raundo pabaiga ir pagal Globaliosios Europos sistemą pradėtos derybos dėl ilgalaikių laisvosios prekybos susitarimų bus ES sėkmės matas.

5.3 Reglamentavimo ir standartų klausimai daro vis didesnę įtaką bendrovių galimybėms veikti tarptautiniu mastu. Europos standartizavimo įstaigos, tarp jų CEN, CENELEC ir ETSI, bendradarbiaudamos su patariamosiomis organizacijomis, pvz., NORMAPME ⁽⁹⁾, privalo užtikrinti, kad tokie standartai būtų prieinami visiems verslininkams, visų pirma smulkiajam verslui, visoje Europoje ir besivystančiose šalyse.

⁽⁷⁾ Žr. nuomonę CES 794/2007.

⁽⁸⁾ CESE 481/2008, OL C 204, 2008 8 9, 2008 3 12 (INT/381).

⁽⁹⁾ Europos amatų, profesijų ir MVĮ standartizavimo agentūra.

5.4 Komisija pagrįstai pabrėžia poreikį pagerinti bendradarbiavimą reguliavimo srityje, lygiavertiškumą ir konvergenciją tarptautiniu mastu. „Visiems priimtinas vienas testas ir vienas standartas“ turi būti ilgalaikis tikslas.

5.5 ES teisės aktais turi būti siekiama išsaugoti konkurencingumą. Tarptautinis ES standartų pripažinimas nekompensuos ES bendrovėms nustatytų pernelyg didelių prievolių. Bendradarbiavimas su valstybėmis partnerėmis reguliavimo srityje nebus sėkmingas, jei kitos galimybės nebus vertinamos atvirai ir naujoviškai.

5.6 EESRK palankiai vertina įsipareigojimą atlikti lyginamąją ES teisės aktų ir geriausios tarptautinės praktikos analizę, visų pirma tų, kuriuos taiko pagrindiniai ES prekybos partneriai. Tokia analizė turėtų būti sistemingai įtraukiama į ES poveikio vertinimus ir ES turėtų būti pasirėngusi bendradarbiauti reguliavimo srityje su svarbiais prekybos partneriais. ES turėtų oficialiai perimti pripažintus tarptautinius atitikties vertinimo standartus.

5.7 Turėtų būti skatinamos ES iniciatyvos, kuriomis siekiama įsitvirtinti pasaulinio lyderio pozicijoje nustatant ir tobulinant aukštos kokybės moksliskai pagrįstus tarptautinius pramonės ir maisto produktų standartus. Bendruosius standartus turėtų papildyti bendri reguliavimo tikslai. Todėl Komitetas rekomenduoja daugiau dėmesio skirti dvišaliams susitarimams ir tarptautinių reguliavimo organizacijų sistemoms.

5.8 ES turi toliau remti laisvąją prekybą, kartu užtikrindama atitinkamo lygio rinkos priežiūrą, kad apsaugotų ją nuo nesaugių produktų importo. Tačiau Komisija privalo užtikrinti, kad šios priemonės ir atsirandančios privačių standartų sistemos nebūtų naudojamos protekcionizmo tikslais ⁽¹⁰⁾.

6. Bendrosios rinkos socialinis aspektas

6.1 Komitetas remia požiūrį, kad socialinis aspektas pagerins bendrosios rinkos veikimą kartu su „ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo“ strategija, ypač pabrėžiant klestinčią MVĮ ekonomiką.

6.2 Kadangi darbo rinkos integracija yra geriausia apsauga nuo socialinės atskirties, greitai besikeičiančių visuomenių Europos darbo jėgos potencialas turi būti svarbiausia Komisijos

plano „galimybės, prieinamumas ir solidarumas“ dalis. Komisija privalo dirbti su socialiniais partneriais ir užtikrinti, kad tai visų pirma būtų taikoma pažeidžiamoms, imigrantų ir mažumų grupėms.

6.3 Sprendžiant globalizacijos problemas (technologiniai pokyčiai ir besivystančios socialinės ir aplinkos apsaugos realijos) politinėmis pastangomis turi būti siekiama įgyvendinti socialinius tikslus, didinti užimtumą ir sukurti socialines sąlygas darbo našumui augti.

6.4 „Lankstumo ir užimtumo garantijų“ ⁽¹¹⁾ integravimo į visas ES politikos sritis svarba buvo pabrėžta EESRK nuomoneje ⁽¹²⁾. MVĮ, visų pirma savarankiškai dirbantys asmenys, atlieka svarbiausią vaidmenį, kad lanksčios darbo rinkos veiktų sklandžiai. Tam būtina geriau suprasti MVĮ vaidmenį kalbant apie socialinės politikos nuostatas.

7. Inovacijomis grindžiama bendroji rinka

7.1 EESRK nuomone, norint vystyti bendrąją rinką labai svarbu skatinti mokslinius tyrimus ir inovacijas ir pasinaudoti jų rezultatais. Taip pat reikia Europos lygmeniu padėti technologijų tiekėjams valstybėse narėse propaguoti novatoriškus produktus ir technologijas, skatinti mokslinių tyrimų rezultatų sklaidą ir tarptautinį jų panaudojimą. Europos inovacinės galimybės gali labai priklausyti nuo bendrosios rinkos kokybės. Būtina suderinti MVĮ branduolių, didelių bendrovių, mokslinių tyrimų institutų, universitetų ir naujo Europos inovacijų ir technologijų instituto pastangas Europos lygmeniu dėl mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros.

7.2 Pažanga kuriant daug konkurencingesnę patentų sistemą išlaidų ir teisinio tikrumo požiūriu yra Europos inovacinių gebėjimų esmė. Tai apima pažangą kuriant Europos bendrą jurisdikcijos patentų srityje sistemą, kuri turėtų visoms įmonėms užtikrinti aukščiausią kokybę, išlaidų veiksmingumą ir patikimumą, ir Bendrijos patentas atitiktų šiuos kriterijus ir ypač tiktų MVĮ. Taip pat reikalinga griežta intelektinės nuosavybės teisių apsauga nuo vis dažniau pasitaikančių klastočių ir piratavimo taikant veiksmingas Europos ir tarptautinio lygio priemones.

7.3 Socialinės politikos administravimo naujovės turėtų apimti įvairias socialinės ekonomikos organizacijas (tokias kaip kooperatyvai), kurios, užtikrinus atitinkamą priežiūros kontrolę, paslaugų teikimą labiau priartintų prie vartotojų bendruomenių.

⁽¹⁰⁾ PPO pranešimas apie pasaulio prekybą 2005 m. „Tiriant sąsajas tarp prekybos, standartų ir PPO“, http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/world_trade_report05_e.pdf.

⁽¹¹⁾ CESE 767/2008, COM(2007) 359 galutinis: Lankstumo ir užimtumo garantijas galima apibrėžti kaip integruotą strategiją ir lankstumui, ir užimtumui didinti darbo rinkoje.

⁽¹²⁾ CESE 999/2007, OL C 256, 2007 10 27.

7.4 Nauja bendrosios rinkos politika turi atlikti pagrindinį vaidmenį kuriant aplinkos požiūriu tvarią pasaulio ekonomiką.

8. Vartotojų apsaugos politika

8.1 Darni vartotojų apsaugos politika yra svarbi norint užtikrinti sklandų bendrosios rinkos veikimą. EESRK mano, kad vartotojai yra svarbiausias Komisijos naujosios vizijos apie ištisą įtraukiąją bendrąją rinką aspektas. Daugiau dėmesio turėtų būti skiriama vartotojų patirčiai rinkoje, pavyzdžiui, atliekant poveikio vertinimus arba įtraukiant vartotojų interesus į Lisabonos darbotvarkę.

8.2 Dėmesys turi būti sutelktas į vieną bendrąją rinką, naudingą vartotojams ir verslui, ir paslaugų sektoriaus vaidmenį ekonomikoje, kurį jis galėtų atlikti gerindamas paslaugų kokybę ir didindamas vartotojų pasitikėjimą. Vartotojams privalo būti užtikrinta prieiga prie prekių ir paslaugų visoje ES, o verslininkams — galimybė siūlyti savo prekes ir paslaugas bet kurioje ES vietoje taip pat lengvai, kaip jie tai daro savo vidaus rinkoje. Suderinimas kartu su abipusiu pripažinimu yra tinkamas abiem šalims palankios situacijos pagrindas ⁽¹³⁾.

9. Komunikatas dėl bendrus interesus tenkinančių paslaugų, įskaitant bendrus interesus tenkinančias socialines paslaugas: Naujas Europos įsipareigojimas ⁽¹⁴⁾

9.1 Atskirose nuomonėse ⁽¹⁵⁾ EESRK išreiškė savo susirūpinimą dėl teisinio neapibrėžtumo, susijusio su visuotinės svarbos paslaugomis.

9.2 Komunikate akcentuojamas prie Lisabonos sutarties pridėtas protokolą dėl bendrus interesus tenkinančių socialinių paslaugų (Protokolas dėl bendrus interesus tenkinančių paslaugų), kurio tikslas, Komisijos nuomone, — sukurti nuoseklią sistemą, kuri kontroliuotų ES veiksmus ir kartu būtų tvirtas pagrindas apibrėžiant bendrus interesus tenkinančias paslaugas ⁽¹⁶⁾.

9.3 Kita vertus, komunikate dėl bendrus interesus tenkinančių paslaugų yra tik nuoroda į naują Lisabonos sutarties 16 straipsnį, smulkiau neaiškinant, ar šis straipsnis yra naujas bendro ekonominio intereso paslaugų (BEIP) teisinis pagrindas, iškeliantis Tarybai ir Parlamentui užduotį nustatyti reguliavimo priemonės remiantis įprasta teisės aktų leidybos procedūra, principais ir sąlygomis, įgyvendinant bendro ekonominio intereso paslaugų tikslą.

⁽¹³⁾ Kaip teigiama 2008 m. kovo 13–14 d. Europos Vadovų Tarybos išvadose.

⁽¹⁴⁾ COM(2007) 725 galutinis.

⁽¹⁵⁾ CESE 427/2007, OL C 161, 2007 7 13, CESE 976/2006, OL C 309, 2006 12 16, CESE 121/2005, OL C 221, 2005 9 8 ir CESE 1125/2003, OL C 80, 2004 3 30.

⁽¹⁶⁾ COM(2007) 725 galutinis, 2007 11 20, 3 punktas, p. 9.

9.4 Principo, pagal kurį visuotinės svarbos užduotims teikiama pirmenybė, veiksmingas įgyvendinimas, kuris dabar įmanomas taikant naują Lisabonos sutarties 16 straipsnį, padės sumažinti kreipimosi į Teisingumo teismą atvejų skaičių.

9.5 Lisabonos sutartyje numatyta nemažai naujovių, visų pirma dėl minėto naujo 16 straipsnio, ir pateikiama bendra nuoroda į visuotinės svarbos paslaugas ir visuotinės neekonominės svarbos paslaugas (VNSP). Tai leidžia Bendrijos veiklos sritys visuotinės svarbos paslaugų klausimą nagrinėti remiantis subsidiarumo principu.

9.6 EESRK nuomone, naujoji Lisabonos sutartis (SESV 16 straipsnis ir Protokolas dėl bendrus interesus tenkinančių paslaugų) yra tik naujo požiūrio užuomazga, kad būtų pasiektas didesnis teisinis apibrėžtumas ir sukurtos nuoseklesnės nacionalinės ir Bendrijos bendrųjų paslaugų teikimo sistemos.

9.7 Protokole dėl bendrus interesus tenkinančių paslaugų pateikiamas taisyklių dėl bendrus ekonominius ir neekonominius interesus tenkinančių paslaugų rinkinys, tačiau juo nesiekama išspręsti šių dviejų kategorijų atskyrimo problemas.

9.8 Kadangi pirminėje teisėje nurodomi ekonominių ir neekonominių paslaugų skirtumai ir būtinybė užtikrinti bendrų ekonominių paslaugų interesų veiklos principų laikymąsi, Protokolas dėl bendrus interesus tenkinančių paslaugų rodo, kad šiuo metu vykstantis procesas koncepcijoms ir schemoms išaiškinti yra svarbesnis nei kada nors, siekiant užtikrinti teisinį apibrėžtumą bendrovėms ir institucijoms, atsakingoms už šių paslaugų valdymą, ir pagrindiniams jų gavėjams.

9.9 Komunikate dėl bendrus interesus tenkinančių paslaugų siūloma „sujungti ES sistemą, taikomą bendrus interesus tenkinančioms paslaugoms, įskaitant socialines ir medicinos priežiūros paslaugas, numatant konkrečius problemų sprendimus, kur jos egzistuoja“ ir „su konkrečiu sektoriumi ir konkrečiais klausimais susijusių veiksmų derinį“.

9.10 Taikant su konkrečiais sektoriais susijusius veiksmus, aišku, reikia atsižvelgti į kiekvieno susijusio sektoriaus ypatumus. Kadangi pirminė teisė pripažino, kad bendrosios ekonominio intereso paslaugos yra ES „bendrųjų vertybių“ dalis ir prisideda prie jos „socialinės ir teritorinės sanglaudos“ kūrimo, su konkrečiu sektoriumi susiję veiksmai (atsižvelgiant į kiekvieno sektoriaus specifinius ypatumus) privalo konkrečiais klausimais būti suderinti.

9.11 Todėl EESRK siūlo daugiaspektį ir laipsnišką būdą derinant su konkrečiu sektoriumi ir konkrečiu klausimu susijusius aspektus, kurie paskatintų imtis teisės aktų leidybos iniciatyvų, kai jos yra būtinos, ir/arba nustatyti šių principų ir sąlygų taikymą įvairiuose susijusiuose sektoriuose (keletą sričių apimančių, su konkrečiu klausimu susijęs požiūris).

10. Ypatinga bendrus interesus tenkinančių socialinių paslaugų padėtis

10.1 EESRK pabrėžia ypatingą Lisabonos strategijos svarbą — ji padeda išsaugoti bendrąją rinką, ją vystyti ir stiprinti.

10.2 Komisija pateikė visuotinės svarbos paslaugų koncepciją, kurią detalizavo Baltojoje knygoje dėl bendrus interesus tenkinančių paslaugų ⁽¹⁷⁾, dviejuose komunikatuose ir Komisijos tarnybų darbo dokumente ⁽¹⁸⁾.

10.3 Komunikate neapibrėžiamos visuotinės svarbos socialinių paslaugų sąvokos. Jame norima atskirti dvi pagrindines visuotinės svarbos socialinių paslaugų grupes: privalomą ir papildomas socialinės apsaugos sistemas bei „būtiniausias asmeniui tiesiogiai teikiamas paslaugas“.

10.4 Atsargus Komisijos požiūris rodo, kad sunku atskirti visuotinės svarbos paslaugas, kadangi jos apima labai įvairias specifines užduotis, kurioms teikiama kolektyvinė pirmenybė nacionaliniu ir net vietos lygiu.

10.5 Konsultuojantis dėl 2003 m. žaliosios knygos, dauguma šio sektoriaus suinteresuotų subjektų (vietos valdžios institucijos, paslaugų teikėjai, vartotojų atstovai) pareiškė, kad, taikant Bendrijos teisę, jie susiduria su vis didėjančiu teisiniu neapibrėžtumu, kurį lemia jų ypatumai, visų pirma dėl leidimo teikti paslaugas gavimo. Jie aiškiai pareiškė patekę į „šešėlinę zoną“, ir tai varžo jų darbą. Dėl to:

- Komisija pradėjo specialų diskusijų procesą (komunikatas, tyrimai ir t. t.),
- teisės aktų leidėjas iš esmės neįtraukė jų į Paslaugų direktyvos ⁽¹⁹⁾ taikymo sritį, ir
- Europos Parlamentas du kartus ragino užtikrinti didesnę teisinį apibrėžtumą ⁽²⁰⁾.

10.6 Tačiau Komisija nesilaikė šio požiūrio, kadangi jis aiškiai prieštarauja specialiai su šiuo sektoriumi susijusiam požiūriui, kuriam ji teikia pirmenybę, todėl dabar ji apsiriboja pasiūlymais dėl atsakymų į „dažnai užduodamus klausimus“ ir sąveikiosios informacijos tarnybos, kurie, be abejonės, bus naudingi, tačiau neturi privalomos teisinės galios.

⁽¹⁷⁾ COM(2006) 177, 2006 4 26 „Lisabonos strategijos įgyvendinimas. Visuotinės svarbos socialinės paslaugos Europos Sąjungoje“ ir COM(2007) 725, lapkričio 20 d. „Bendrus interesus tenkinančios paslaugos, įskaitant bendrus interesus tenkinančias socialines paslaugas. Naujas Europos išsipareigojimas“.

⁽¹⁸⁾ SEC(2007) 1514, 2007 11 20 „Atsakymai į klausimus dėl viešųjų pirkimų ir valstybės pagalbos taisyklių taikymo bendrus interesus tenkinančių socialinių paslaugų srityje“.

⁽¹⁹⁾ Žr. Paslaugų direktyvos 2 straipsnio 1 dalį ir j punktą.

⁽²⁰⁾ 2006 9 14 Bernhardo Rapkay pranešimas ir 2007 m. Hasse Ferreira pranešimas.

10.7 Kad būtų patenkinti raginimai užtikrinti teisinį apibrėžtumą, be kita ko, pagal EB steigimo sutarties 16 straipsnį, kuris atveria naujas perspektyvas dėl visuotinės ekonominės svarbos paslaugų Europos Sąjungoje, įskaitant visuotinės svarbos socialines paslaugas, reikia ir toliau aiškinti sąvokas ir visuomenei naudingai veiklai taikomas Bendrijos pagrindų sistemas.

11. Komunikatas „Perspektyvos, prieinamumas ir solidarumas. Nauja socialinė vizija XXI amžiaus Europoje“

11.1 Komitetas pritaria tikslui, išdėstytam komunikate „Perspektyvos, prieinamumas ir solidarumas. Nauja socialinė vizija XXI amžiaus Europoje“ ⁽²¹⁾, kuriame kreipiamasi į ES piliečius, pilietinę visuomenę ir verslininkus, įskaitant MVĮ, ir remiamasi tokiomis pagrindinėmis Europos priemonėmis kaip bendroji rinka, Lisabonos strategija dėl ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo bei Tvaraus vystymosi strategija.

11.2 Galbūt dabartiniai Europos visuomenių pokyčiai (ES, apimanti 27 valstybes su 500 mln. piliečių, demografiniai pokyčiai, globalizacija, techninė pažanga ir ekonomikos vystymasis) gali suteikti naujų užimtumo galimybių ir gebėjimų, tačiau prisitaikant prie šių pokyčių vis dar kyla nedarbo ir atskirties rizika.

11.3 EESRK pritaria minčiai, kad ES turėtų atlikti didesnę vaidmenį sudarant palankias sąlygas struktūriniam pokyčiams, juos numatant ir skatinant, kartu išsipareigojant propaguoti Europos vertybes pasauliniu mastu. Komunikate pateikiama nauja „gyvenimo galimybės“ XXI a. Europoje socialinė vizija ir siekiama užbaigti konsultacijas, vykusias iki 2008 m. vasario 15 d. Kartu su kitais Europos politikos patarėjų biurais valstybės narės ir ES institucijos dalyvauja diskusijose dėl socialinių pokyčių ir Europos socialinės tikrovės koncepcijos. EESRK pritaria siekiui užtikrinti, kad galutinė šių diskusijų analizė padėtų parengti atnaujintą Socialinę darbotvarkę, kuri bus pateikta 2008 m., ir atsižvelgia Lisabonos sutartyje pateiktą naują institucinę sistemą.

11.4 Bendrosios prielaidos ir pastabos

11.4.1 Socialinių realiųjų pokyčiai

Visos valstybės narės patiria greitus ir didelius pokyčius. r Europiečiai ypač nerimauja dėl ateities kartos (taip pat žr. ankstesnes

⁽²¹⁾ COM(2007) 726 galutinis.

EESRK nuomones ir iniciatyvas, Europos politikos patarėjų biuro dokumentą su detaliu esamų tendencijų aprašymu ir Komisijos 2007 m. pranešimą apie socialinę padėtį).

11.4.2 Europos „gyvenimo galimybių“ socialinė vizija: gerovės kėlimas užtikrinant galimybes, prieinamumą ir solidarumą

— Galimybės — gera gyvenimo pradžia, savo potencialo suvokimas ir šansas kuo daugiau pasinaudoti galimybėmis, kurias siūlo novatoriška, atvira ir moderni Europa.

— Prieinamumas — nauji ir veiksmingesni būdai įgyti išsilavinimą, plėtoti karjerą darbo rinkoje, gauti kokybiškas sveikatos priežiūros paslaugas ir užtikrinti socialinę apsaugą, dalyvauti kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime.

— Solidarumas — skatinti socialinę sanglaudą ir socialinį tvarumą, įsitikinti, kad niekas nėra užmirštas.

11.4.2.1 EESRK pritaria Komisijai, kad Europa neturi „visiems tinkamo“ recepto ir kad bendroms problemoms spręsti reikia bendrų veiksmų, paremtų aktyvaus pilietiškumo principu.

11.4.2.2 Kova su socialine atskirtimi ir gyvenimo sąlygų gerinimas, kuriant piliečiams galimybes, yra svarbi ekonomikos augimui palaikyti ir problemų grėsmei socialinės apsaugos sistemoje mažinti. Pasitikėjimas ir tikėjimas yra pagrindiniai dalykai, būtini pažangai, modernizavimui ir atvirumui pokyčiams pasiekti.

11.4.3 Pagrindinės veiklos sritys:

Norėdama pasiekti iškeltus „galimybių, prieinamumo ir solidarumo“ tikslus, ES turi investuoti į:

1) **jaunimą:** dėl naujų socialinių pokyčių ir naujos ekonomikos, paremtos naujovėmis ir technologijomis, reikia skirti daugiau dėmesio švietimui ir įgūdžiams. Investavimas į jaunimą turi teigiamą įtaką ir ekonominiam vystymuisi, ir socialinei sanglaudai. Remiantis Lisabonos darbotvarke, švietimas — Europos socialinės ir ekonominės sistemos šerdis. Visuotiniame kontekste žinios tapo Europos konkurencingumo svertu;

2) **teikiančią pasitenkinimą karjerą:** dinamiškai ekonomikai ir darbo rinkai reikia lanksčių darbo rinkos taisyklių ir aukštų socialinių standartų (žr. „Lankstumo ir užimtumo garantijos“);

3) **ilgesnį ir sveikesnį gyvenimą:** ilgesnė gyvenimo trukmė apsunkina socialines apsaugos sistemas, bet kartu sukuria naujų ekonominių galimybių, nes atsiranda naujų paslaugų, prekių ir technologijų. ES turėtų skatinti, kad kuriant naują politiką būtų atsižvelgiama į šias galimybes ir būtų ištaisytos dabartinių socialinės apsaugos sistemų klaidos;

4) **lyčių lygybę:** nauji ekonomikos modeliai skatina naujas socialines sistemas. Dėl to, pavyzdžiui, darbo politikos srityje lyčių lygybei turėtų būti taikomi nauji reikalavimai. Kai kuriuose Komisijos pasiūlymuose kalbama apie darbo užmokesčio sistemos spragas, mokesčių sistemą ir šeimos gyvenimui palankią praktiką darbo vietoje;

5) **aktyvią įtrauktį ir nediskriminavimą:** dabartinė ES plėtra atskleidė didelius ekonominius ir socialinius valstybių narių ir regionų skirtumus. Europos Komisija siekia skatinti naują sanglaudos politiką, pagrįstą įvairove, aktyvia įtrauktimi, lygybės skatinimu ir diskriminacijos panaikinimu;

6) **judumą ir sėkmingą integraciją:** bendroji rinka padidino piliečių judumą, kartu paveikė ir MVĮ. Tam ES reikia naujo integracija pagrįsto požiūrio;

7) **piliečių dalyvavimą, kultūrą ir dialogą:** šie aspektai atlieka svarbų vaidmenį socialinėje sanglaudoje, kartu įtraukdami ekonominius išteklius, susijusius su naujovėmis ir technologijų vystymusi.

11.4.4 ES vaidmuo

11.4.4.1 EESRK pabrėžia, kad nors didžiausią kompetenciją šios politikos srityje turi valstybės narės, ES ir socialiniai partneriai daug prisideda valdant ir skatinant susijusius veiksmus bei reformas. *Acquis communautaire* yra pagrindinis instrumentas, ypač kalbant apie plėtrą ir sanglaudos politiką, Lisabonos sutartį ir Pagrindinių teisių chartiją.

11.4.4.2 EESRK pritaria šioms Komisijos išdėstytoms penkioms kategorijoms:

— **veikimo politikos sistemos nustatymas:** ES jau nurodė bendrus tikslus siekti valstybių narių užimtumo strategijos, Lisabonos darbotvarkės ir socialinės politikos sričių suderinamumo. Šiuo metu reikia sutelkti pastangas, kad būtų pasiekti šie tikslai ir būtų paisoma bendrųjų principų;

- **Europos vertybių puoselėjimas ir vienuodų sąlygų užtikrinimas:** Europos teisinė sistema atlieka pagrindinį vaidmenį nukreipiant nacionalinę politiką į bendrus tikslus;
- **patirties ir geros praktikos pasidalijimas:** EESRK pritaria Komisijos nuomonei, kad geriausia praktika, keitimasis patirtimi, bendri įvertinimai ir atsiliepimai dėl socialinių naujovių turėtų tapti pagrindine nacionalinės ir Europos politikos diskusijų dalimi. Taip pat turėtų aktyviai dalyvauti institucijos nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis, socialiniai partneriai ir NVO;
- **palaikymas vietos, regioniniu ir nacionaliniu lygiu:** ES sanglaudos politika ir struktūriniai fondai prisidėjo prie gerovės ir pragyvenimo lygio skirtumų mažinimo visoje ES. Pastaraisiais metais šios priemonės labiau susijusios su „ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo“ politikos nustatytais prioritetais (2007–2013 m. laikotarpiui naujiems įgūdžiams įgyti ir naujoviškoms bendrovėms kurti iš Europos socialinio fondo buvo skirta daugiau kaip 75 mlrd. eurų). EESRK pabrėžia, kad Europos globalizacijos fondas yra svarbi solidarumo priemonė ir ji turi suteikti aktyvių

priemonių mažinti globalizacijos padariniams labiausiai pažeidžiamoms grupėms ir verslui, įskaitant MVĮ. Todėl labai svarbu po 2013 m. dalyvauti diskusijose dėl ES biudžeto, kad būtų įtrauktos socialinės konsultacijos išvados;

- **sąmoningumo didinimas ir tvirtų žinių pagrindo kūrimas:** EESRK pritaria tokioms iniciatyvoms kaip Europos visiems lygių galimybių metai (2007 m.), Kultūrų dialogas (2008 m.), kova su skurdu ir socialine atskirtimi (2010 m.). Dabartiniai fondai ir agentūros (Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas, Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, Europos lyčių lygybės institutas) vis labiau prisidės priimančioms sprendimams, didinant sąmoningumą ir skatins sistemingą konsultaciją (ne tik e. konsultaciją). EESRK, nepriklausomų ekspertų grupės, atstovaujančios organizacijos ir mokslinių tyrimų institutai ES ir nacionaliniu lygmeniu taip pat turi dalyvauti šiame procese. EESRK kviečia visas suinteresuotas šalis aktyviau dalyvauti didinant sąmoningumą ir gerinant išvadų socialiniais klausimais kokybę (patikimų duomenų teikimas, statistiniai duomenys, bendri rodikliai, tikrinimo sistemos ir kt.).

2008 m. rugsėjo 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos mikrokreditų plėtojimo iniciatyva augimui ir užimtumui remti“

COM(2007) 708 galutinis/2

(2009/C 77/04)

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2007 m. lapkričio 13 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos mikrokreditų plėtojimo iniciatyva augimui ir užimtumui remti“.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. liepos 15 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Antonello Pezzini

447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 18 d., Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė vieningai šią nuomonę.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas palankiai vertina Komisijos iniciatyvas, kuriomis siekiama suteikti didesnę paramą mikroįmonių steigimui ir augimui, verslumo skatinimui, siekiant išplėsti Bendrijos gamybos ir užimtumo bazę, kuri padėtų siekti atnaujintoje Lisabonos strategijoje nustatytų tikslų — didesnio konkurencingumo, stipresnės sanglaudos ir kokybiškesnės žiniomis grindžiamos ekonomikos.

1.2 Visiškai pritardamas iniciatyvai Bendrijoje įkurti naują mikrokreditavimo rėmimo struktūrą, Komitetas mano, kad paprasčiausių valstybėms narėms skirtų skatinamųjų veiksmų nepakanka, kadangi nebankinis sektorius, kuriam netaikomos ES bankinėms institucijoms skirtos direktyvos, neturi išsamios teisės aktų bazės, ir daugelyje valstybių narių vadovaujasi labai skirtingomis pamatinėmis nuostatomis.

1.3 Bandomoji veikla socialiai atsakingų mikroinvesticijų srityje, kurioje dalyvautų bankinės ir nebankinės mikrokreditų institucijos Europos tinkle (vadovaudamasi susitarimo tarp įvairių institucijų dėl socialiai atsakingų investicijų protokolu ir remiant sektorių asociacijoms), Komiteto nuomone, pirmiausia turėtų būti skirta toms grupėms, kurios turi mažai galimybių gauti banko paskolą norėdamos:

- plėtoti tikro, deramo ir produktyvaus darbo projektus;
- stiprinti ir plėsti gamybos, bendradarbiavimo ir užimtumo bazę;
- atgaivinti galių suteikimą (empowerment) individams, sukuriant procesus, kurie integruotų, remtų ir stiprintų žmonių gebėjimus iškilus ekonominės ar socialinės atskirties pavojui.

1.4 Komitetas yra įsitikinęs, kad naujų technologijų inovatyvus panaudojimas mikrokreditų srityje galėtų, sukūrus tinklą, išplėsti mikrofinansavimo taikymo sritį, kartu padidinti konkurenciją ir sumažinti naudotojų sąnaudas.

1.5 Be to, Komitetas mano, kad remiant mikrokreditavimą reikia teikti ir kreditus mokymui, siekiant palengvinti pareiškėjų vystymąsi ir padidinti jų sėkmę rinkoje, kad būtų išvengta socialinės atskirties ir kad vis geriau būtų įgyvendinami Lisabonos strategijos tikslai.

1.6 Sutikdamas, kad mikrokreditavimo rėmimo institucinės ir teisinės bazės pakeitimai iš esmės turi vykti valstybių narių lygmeniu ir yra įgyvendinami pasinaudojant Lisabonos valdymo metinio ciklo kompleksinėmis priemonėmis, Komitetas mano esant būtina sustiprinti Europos informavimo sistemą, visų pirma siekiant:

- sukurti susitarimų dėl socialiai atsakingų investicijų tarp būsimo Europos mikrokreditų fondo ir įvairių veikiančių mikrokreditavimo įstaigų tinklą, kad mikrokreditų tinklas būtų grindžiamas suderintais patikimumo, mokumo, portfelio įvairinimo ⁽¹⁾, skaidrumo ir kovos su lupikavimu standartais;
- sukurti ES bankinių ir nebankinių MFI vertinimo sistemą siekiant pagerinti jų kokybę ir patikimumą bei užtikrinti informacijos apie riziką ir rezultatus prieinamumą nustatant bendrą formatą, kuris leistų vesti dialogą ir keistis gerąja praktika, bei laikinai suteikiant mikrokreditų institucijoms Europos kokybės ženklą, kuris padėtų pritraukti lėšų bei padidintų potencialių mikrokreditų gavėjų pasitikėjimą;
- pradėti taikyti su mikrokreditavimo priemonėmis susijusiems subjektams Bendrijos informavimo bei mokymo priemones, kurių tikslas supažindinti su pagalbos galimybėmis ir sąlygomis bei su įmonės verslo planų projektų (supaprastinto ir suderinto formato) teikimo reikalavimais ir sąlygomis;

⁽¹⁾ Plg. Nobelio premijos laureato Harry Markowitz tyrimus dėl sąsajų tarp portfelio įvairinimo, rizikos mažinimo ir kompensacijų, vykstant investicijų grąžos svyravimams (veiksmingumo kreivė), stabilizuojantiems ekonomikos ciklą.

- sukurti Bendrijos nuolatinio mokymo priemonės ir MFI vadovybės ir personalo gebėjimų ugdymo priemonės, pagrįstas bendromis techninėmis žiniomis, siekiant prisitaikyti prie mikrofinansavimo pokyčių, naujų naudotojų poreikių ir sukurti būtiną bendrą pagrindą, kuris palengvintų ES masto dialogą ir keitimąsi gerąja praktika;
- sukurti suderintais kriterijais pagrįstą europinį sistemą arba duomenų bankų tinklą, kurie padėtų rinkti ir apdoroti standartizuotus duomenis apie atliktus sandorius ir su jais susijusią riziką, *inter alia* siekiant sumažinti kiekvieno mikrokreditavimo sandorio rizikos įvertinimo sąnaudas.

1.7 Komitetas nuoga stauja dėl pasiūlymo sukurti specialią Bendrijos paramos struktūrą EIF Jeremie departamente. Tai nepadėtų nei suteikti iniciatyvai optimalų matomumą, — be to, jos vaidmuo koordinuojant įvairias esamas iniciatyvas apsiribotų technine pagalba. Dėl to Komitetas mano, kad derėtų sukurti savarankišką departamentą, kuris veiktų kaip Mikrokreditų fondas.

1.8 Šios naujos struktūros teikiamas finansavimas ir techninė pagalba turėtų būti skiriami ne vien naujosioms ir nebankinėms mikrokreditų institucijoms, o visiems, kad nebūtų iškraipoma konkurencija.

1.9 Bendrijos iniciatyva mikrofinansavimo srityje turėtų apimti ir socialinio dialogo bei dialogo tarp įvairių pilietinės visuomenės veikėjų stiprinimą ir naudojimąsi europiniais keitimosi gerąja praktika tinklais, pvz., Europos mikrofinansų tinklu, Vidurio ir Rytų Europos mikrofinansų centru ir Europos mikrofinansų platforma.

1.10 Komiteto nuomone, mikrofinansavimą skatinanti iniciatyva turi sustiprinti darbavių asociacijų vaidmenį tikrinant šias paslaugas siūlančiųjų patikimumą ir kompetentingumą, didelio santykių ir patikimumo potencialo vystymą, pagalbą ir palai-kymą, taip pat ir mokymų bei konsultacijų metu, kad būtų skati-nami paramos gavėjų autonomiškumo gebėjimai, mažinama biurokratija, ypač susijusi su verslo planų rengimu.

1.11 Mikrokreditų fondo, veikiančio kartu su finansų insti-tucijomis, valstybės administravimo institucijomis ⁽²⁾, sektori-aus organizacijomis, garantijų kooperatyvų ir konsorciūmų („confidi“), įsteigimas gali pasirodyti svarbus orientuojant finansų inžineriją į kreditų „socialinio valdymo“ formas.

⁽²⁾ Daugelyje valstybių narių vietos ir regionų administracijos remia MVĮ vystymą teikdamos finansavimą, skirtą garantijų konsorciūmams.

1.12 Socialinė kreditų vizija, galinti būti pagrindu kuriant mikrokreditų fondą, yra glaudžiai susijusi su įmonių socialinės atsakomybės principais ir geresnių bei labiau paplitusių darbo vietų vertybėmis.

1.13 EMAS sertifikavimo aplinkosauginiu požiūriu rėmimas gali būti puikia priemone, skatinančia socialinį įmonių augimą ir sudaryti sąlygas kompetentingai informacijos apie mikrokreditų fondą sklaidai.

2. Įžanga

2.1 2007 m. balandžio mėn. Europos MVĮ observatorija pažymėjo, jog pagrindinė kliūtis diegti gaminių ir procesų naujoves Europos MVĮ yra galimybė gauti kreditą, be to sunku rasti kvalifikuoto personalo, o didesnėms įmonėms žmoniškieji ištekliai būtų pagrindinė problema.

2.2 Pagrindinis rinkos trūkumas yra pradinio kapitalo trūkumas, lėšų pasiūlos nepakankamumas ir paklausos neadekvatumas. Šiuos klausimus Komisija svarstė savo komunikate „Bendrijos Lisabonos programos įgyvendinimas: MVĮ augimo finansavimas — Europos pridėtinės vertės suteikimas“ ⁽³⁾, dėl kurio Komitetas ne kartą turėjo progą pareikšti nuomonę ⁽⁴⁾.

2.3 EESRK visų pirma pažymi, kad „turėtų būti aktyviau įgyvendinama politika, padedanti kurti ir plėtoti verslą, visų pirma greitesnis, mažiau sąnaudų reikalaujantis naujų įmonių steigimas, priemonės, didinančios galimybes naudoti rizikos kapitalą, daugiau verslo mokymo programų, priemonės, palengvinančios naudojimąsi viešaisiais tinklais bei komunalinėmis paslaugomis, ir tankesnis pagalbos mažosioms įmonėms paslaugų tinklas“ ⁽⁵⁾.

2.3.1 Komitetas primena, kaip tai jau buvo pabrėžęs savo ankstesnėse nuomonėse ⁽⁶⁾, kad „kooperacinės įmonės, jungtinės įmonės, savitarpio pagalbos bendrovės („mutuals“), inovacinės tik ką įsteigtos įmonės ir mikroįmonės gali prisidėti stiprinant ES konkurencingumą ir inovacinius gebėjimus“.

2.4 Be to, Komitetas pabrėžė, kad „pagrindinis klausimas yra palengvinti sąlygas pasinaudoti finansinėmis rinkomis“ ir „kad bankai ir kiti finansiniai tarpininkai, pvz., rizikos kapitalo fondai, turėtų būti skatinami priiimti didesnę riziką“ ⁽⁷⁾.

⁽³⁾ COM(2006) 349 galutinis, 2006 6 29.

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė 599/2007, Oficialusis leidinys C 168, 2007 7 20, pranešėjai Joost van Iersel ir Enrico Gibellieri.

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė 982/2007, Oficialusis leidinys C 256, 2007 10 27, pranešėja Christine Faes.

⁽⁶⁾ Nuomonė CESE 1485/2005 dėl Europos Parlamento ir Tarybos pasiūlymo įsteigti Konkurencingumo ir naujovių pagrindų programą (2007–2013 m.). Pranešėjai Bernhard Welschke ir Lucia Fusco.

⁽⁷⁾ Žr. 3 ir 4 išnašas.

2.5 2007 m. rudenį Komisija pranešė nagrinėsianti tam tikras MVĮ naudingas iniciatyvas, įskaitant europinę iniciatyvą kurti naują mikrokreditavimo rėmimo struktūrą ⁽⁸⁾.

2.6 Mikrokreditai visuotinai laikomi finansine priemone, darančia didelę įtaką verslumui, ekonomikos vystymui ir produktyviai socialinei aprėpciai, bet jame dar gausu spragų ir nesklandumų, nes sunku gauti investicijų į įmonės pradinį kapitalą, ypač tais atvejais, kai prašytojas nedirba, yra neseniai imigravęs, priklauso etninei mažumai ar gyvena konvergencijos regione.

2.7 Kita problema susijusi su tuo, kad finansų institucija gali įgyvendinti masto ekonomiją sandorio pastoviųjų sąnaudų srityje, pvz., rinkdama informaciją, vertindama paskolas ar stebėdama jų panaudojimą. Šis teiginys ypač tinka kalbant apie mikrofinansavimą, skiriamą savarankiškai veiklai ir MVĮ, kadangi jos nepakankamai skaidrios ir vargiai gali suteikti finansų institucijai tikslios informacijos.

2.8 Pagal tarptautinį apibrėžimą mikrokreditas yra „nedidelės apimties paskola — mažesnė kaip 25 000 EUR Europoje ⁽⁹⁾ ir mažesnė kaip 100 000 dolerių JAV, — skiriama nedidelės pajamas gaunantiems asmenims, kuriems bankai paprastai paskolų nesuteikia, kadangi jų mokumas laikomas nepakankamu ir (arba) kadangi tokių paskolų valdymo sąnaudos laikomos per didelėmis“ ⁽¹⁰⁾. Į mikrokredito apibrėžimą vartojimo kreditas neįeina.

2.9 Komitetas pritaria Komisijos nuomonei, kad mikrokreditai atlieka svarbų vaidmenį įgyvendinant Lisabonos augimo ir užimtumo strategiją bei skatinant socialinę integraciją, tačiau mano, kad svarbiausia — išsaugoti pagrindinę jų funkciją skatinti savarankišką darbą ir mikroįmonių vystymą, mikrokreditus naudojant ne kaip paprasčiausią socialinę paramą.

2.10 Pasak Komiteto, mikrokreditais ES turi būti sprendžiamos rinkos sutrikimų sukeltos problemos, užtikrinant verslininkams galimybę gauti kreditus, būtinus produktyviai ekonominei veiklai pradėti ar vystyti, taip pat įgyvendinant pagalbos ir vystomojo bendradarbiavimo politiką ⁽¹¹⁾.

2.11 Bendrijos lygmeniu Konkurencingumo ir inovacijų bendroji programa (KIP) — EIF ⁽¹²⁾ remiama *mikrokreditų kasa* — yra vietos institucijų mikroįmonėms skiriamų mikrokreditų garantijų mechanizmas ⁽¹³⁾. Tačiau šiuo metu nėra konkrečių

europinių įstatymų dėl mikrokreditų, išskyrus teisės aktus dėl bankinio mikrokreditų sektoriaus, kuriam taikomos europinės bankų taisyklės ⁽¹⁴⁾; apie mikrokreditus užsimenama ir įvairiose Bendrijos programose bei iniciatyvose ⁽¹⁵⁾.

2.12 Be to, mikrokreditų sektorius skirtingose valstybėse narėse reglamentuojamas ir valdomas skirtingai. Specialūs teisės aktai, reglamentuojantys nebankinį mikrofinansų sektorių, galioja tik dviejose valstybėse narėse ⁽¹⁶⁾, bet keturiose kitose galioja įstatymai, draudžiantys skolinti už lupikiškas palūkanas ⁽¹⁷⁾.

2.13 Pavasario Europos Vadovų Tarybos susitikime be kita ko buvo nuspręsta, kad nedelsiant prioritetine tvarka reikia gerinti galimybes gauti finansavimą, pvz., naudotis galiojančiomis ES finansinėmis priemonėmis ⁽¹⁸⁾, ir apskritai skatinti aktyvesnį dalyvavimą darbo rinkoje ir spręsti segmentacijos problemą, kad būtų užtikrinta aktyvi socialinė aprėptis.

2.14 Komitetas laikosi nuomonės, kad teisės ir platesnės paramos sistema galėtų labiau paskatinti steigti naujas gamybos įmones ir sudaryti palankias sąlygas joms stiprinti, drauge išvengiant marginalizacijos ir atskirties nuo gamybos sistemos, galinčių aitrinti socialines žaizdas ir skatinti nusikalstamumą, pvz., lupikavimą.

3. Komisijos pasiūlymas

3.1 Komisija pateikia dvi veiklos linijas:

— valstybės narės, siekdamos pagerinti mikrokreditavimo sąlygas, atsižvelgdamos į savo padėtį ir nacionalinius prioritetus, pradeda reformų programą, galbūt pasinaudodamos Europos Sąjungos parama nustatant kiekybinius tikslus ir gerąją praktiką;

— įgyvendinant Jeremie iniciatyvą sukurama nauja Bendrijos mikrokreditų rėmimo struktūra, kuri teiktų techninę pagalbą ir paramą stiprinant mikrofinansavimo įstaigas ar institucijas ir vykdytų adekvačius sklaidos ir komunikacijos veiksmus.

⁽¹⁴⁾ Direktyva 2006/48/EB dėl kapitalui keliamų reikalavimų.

⁽¹⁵⁾ Plg. iniciatyva Jeremie; iniciatyva „Augimas ir užimtumas“ (Sprendimas Nr. 98/347/EB); daugiametė programa MVĮ remti; Konkurencingumo ir inovacijų bendroji programa (Sprendimas Nr. 1639/2006/EB); Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai (EŽŪFKP, Reglamentas (EB) Nr. 1698/2005); Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondas (Reglamentas (EB) Nr. 1927/2006).

⁽¹⁶⁾ Prancūzija ir Rumunija. Be to, Jungtinėje Karalystėje ir Suomijoje, nors ir nėra specialių teisės aktų, teisės sistemose numatomos kelios šios srities išimties.

⁽¹⁷⁾ Belgijoje, Vokietijoje, Italijoje ir Lenkijoje.

⁽¹⁸⁾ 2008 m. kovo 13–14 d., 11 dalis.

⁽⁸⁾ Komisija drauge su EIF nuo 1997 m. organizavo mikrokreditavimo rėmimą taikydama MVĮ garantijų mechanizmą.

⁽⁹⁾ SEC(2004) 1156; Konkurencingumo ir inovacijų bendrosios programa, sprendimas Nr. 1639/2006/EB.

⁽¹⁰⁾ Žr. Eurofi France interneto tinklalapį adresu www.eurofi.net.

⁽¹¹⁾ Žr. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą Nr. 1905/2006/EB, nustatantį vystomojo bendradarbiavimo finansinę priemonę.

⁽¹²⁾ EIF — Europos investicijų fondas.

⁽¹³⁾ Mikroįmonės apibrėžimą žr. Rekomendacijoje 2003/361/EB.

4. Mikrokreditų plėtojimo struktūra augimui ir užimtumui remti

4.1 Mikrokreditai yra socialinės aprėpties svirtas, padedantis ekonomiškai silpniems asmenims ir įmonėms, negalintiems pasinaudoti klasikine bankų sistema finansiniams ištekliams, būtiems kuriant ir vystant galinčią duoti pajamų veiklą, gauti.

4.2 Bendrijos lygmeniu „Small Business Act“⁽¹⁹⁾ Europai, kurio deklaruojamas tikslas — nustatyti principus ir konkrečias priemones siekiant pagerinti sąlygas Europos MVĮ, turėtų padėti nustatyti ir pašalinti kliūtis išlaisvinti mažesnio dydžio įmonių potencialą, dedant didesnes pastangas siekiant supaprastinti procedūras, **suteikiant geresnes galimybes gauti kreditą** ir nustatant tinkamas taisykles energetikos ir aplinkos srityje.

4.3 Komitetas mano, kad derėtų geriau koordinuoti gausias Bendrijos priemones, taikomas mikrokreditų srityje, stengiantis pasinaudoti patirtimi, įgyta naudojant šias priemones praityje ir dabar, kaip primena Komisija savo komunikate⁽²⁰⁾, būtent:

- iniciatyvą Jeremie;
- KIP garantijas mikrokreditų srityje⁽²¹⁾; Bendrijos kovos su socialine atskirtimi veiksmų programas EMT ir MFC⁽²²⁾;
- Europos socialinio fondo iniciatyvą;
- EŽŪFKP kaimo plėtros programas⁽²³⁾.

4.3.1 Komiteto nuomone, rengiant naują Bendrijos priemonę mikrokreditų srityje būtų naudinga atsižvelgti į teigiamą patirtį, įgytą rengiant ir įgyvendinant konkrečią daugiametę EuropeAid generalinio direktorato pagrindų programą dėl ES ir AKR mikrofinansavimo.

4.4 Finansų inžinerija ir „Europos mikrokreditų fondas“

4.4.1 Nuo devintojo dešimtmečio pradžios finansų institucijos⁽²⁴⁾, visų pirma apmąstymais ir pasiūlymais, suformuluotais

po diskusijų, vykusių „Europos amatų ir mažųjų įmonių konferencijose“⁽²⁵⁾, skleidė ir rėmė finansų inžinerijos kultūrą valstybės narėse⁽²⁶⁾.

4.4.2 Būtinybė faktiškai taikyti veiklos gaires, kurios palengvintų paskolų gavimą ir padėtų organizuoti finansų inžineriją, paskatino Komisiją ir EIB, spaudžiant Europos mažųjų įmonių organizacijoms, įsteigti EIF⁽²⁷⁾, kuris po trumpo pradinio laikotarpio, kai teikė paramą ryšių tinklams⁽²⁸⁾, sutelkė dėmesį įvairių formų garantijų teikimą, kad paremtų MVĮ ir mikroįmonėms skirtos pagalbos priemones, dažnai susijusias su finansų inžinerija.

4.4.3 Daugiamečių Komisijos programų, skirtų mikroįmonėms, MVĮ, bendradarbiavimui, o pastaruoju metu — įgyvendinant pirmąją specialiąją KIP programą⁽²⁹⁾, finansų inžinerijos veiksmai buvo plėtojami šiais būdais:

- paskolų, suteikiamų MVĮ kooperatyvams ir kredito konsorciумams garantijos („confidi“ Italijoje);
- kredito konsorciумų rizikos kapitalo akcionavimas⁽³⁰⁾;
- kapitalo garantija per tarpinį („mezzanine“) kreditą⁽³¹⁾;
- rizikos kapitalo investicijos, parama ekologinėms inovacijoms, technologijų perdavimui;
- verslo angelų dalyvavimas.

⁽²⁵⁾ 1990 m. Avinjone, 1994 m. — Berlyne, 1997 m. — Milane.

⁽²⁶⁾ **Finansų inžinerija** grindžiama principu, kad finansinė parama smulkiems verslininkams, norintiems pradėti naują veiklą arba investuoti į naujus gaminius ar procesus, negali apsiriboti vien smulkiojo verslininko ir finansų institucijos santykiu ir kad atsižvelgiant į įmonės socialinę funkciją reikia įtraukti ir kitus subjektus, kurie prisiimtų atsakomybę įvairiais lygmenimis ir galėtų pasidalyti riziką bei išlaidas.

⁽²⁷⁾ **EIF — Europos investicijų fondas.** Įsteigtas 1994 m. skatinant tuometiniam XXIII GD (generaliniam direktoratui, atsakingam už paramą mažosioms įmonėms ir amatams, kuris taip pat sudarė sąlygas rengti „europines konferencijas“) ir II GD (ekonomikos ir finansų generaliniam direktoratui). Po įsteigimo į EIF buvo pervestas 1 mlrd. ECU iš EIB, 800 mln. ECU, perduotų Komisijos, ir 200 mln. ECU, gautų iš Europos finansų institucijų kaip kapitalo įnašas, padalytas į lygias 2 mln. vertės dalis. Pradžioje šią iniciatyvą parėmė daugiau kaip penkiasdešimt finansų institucijų.

⁽²⁸⁾ Pvz., Lilio mieste.

⁽²⁹⁾ Konkurencingumo ir inovacijų bendrosios programos pirmoji specialioji programa — naujovių diegimo ir verslumo skatinimo programa; antroji specialioji programa — IRT politikos strateginio rėmimo programa; trečioji specialioji programa — programa „Pažangi energetika Europai“.

⁽³⁰⁾ Akcionavimas vykdomas tam tikro kredito konsorciумo (ar banko) skolą ar jos dalį perleidžiant specializuotoms finansų įstaigoms, siekiant padėti kredito konsorciумams padidinti savo galimybes garantuoti kreditus įmonėms.

⁽³¹⁾ Tarpinis (angl. „mezzanine“) finansavimas labiau grindžiamas grynųjų pinigų srautais, kuriuos diskontuoja finansuojamos įmonės, o ne turtinėmis garantijomis. Jis gali būti dviejų formų: 1) subordinuota paskola (su pastovia arba indeksuojama palūkanų norma); 2) dalyvavimo akciniame kapitale sąlyga (angl. *equity kicker*) (kreditorius (investuotojas) turi teisę į tam tikrą turto, su kuriuo susijusi paskola, pridėtinės vertės procentinę dalį). Tarpinis finansavimas paprastai teikiamas 4–8 metus.

⁽¹⁹⁾ Plg. nuomonę CESE 977/2008. Pranešėjas Claudio Cappellini.

⁽²⁰⁾ Plg. COM(2007) 708, 3 priedas.

⁽²¹⁾ KIP — Konkurencingumo ir inovacijų bendroji programa (2007–2013 m.).

⁽²²⁾ EMT — Europos mikrofinansų tinklas; MFC — Vidurio ir Rytų Europos mikrofinansų centras.

⁽²³⁾ EŽŪFKP: Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai.

⁽²⁴⁾ 1982 m. buvo paskelbti Europos amatų ir mažųjų įmonių metais.

4.4.4 EESRK ne kartą palankiai įvertino priemones, kurias, ypač pastaruosius penkiolika metų, Komisija, EIB ir EIF taiko smulkesnėms įmonėms remti. Jis taip pat pritarė EIB plėtrai ir jo finansinės paramos MVĮ ⁽³²⁾ modernizavimui. **Vis dėlto EESRK mano, kad pastangas būtų galima suintensyvinti, visų pirma pasinaudojant programomis, sudarytomis pagal susitarimus su:**

- EIB (dėl kapitalo) ir EIF (dėl garantijų);
- valstybių narių finansų institucijomis;
- mikroįmonėms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms atstovaujančiomis organizacijomis;
- kredito konsorciams, kurie jau veikia finansų inžinerijos režimu ir laiduoja nuo 50 iki 80 proc. įmonėms suteiktos paskolos.

4.4.5 Valstybių narių lygmeniu būtų galima įsteigti „**Mikrokreditų fondo**“ tinklą, kuriam apyvartines lėšas skirtų EIB, o papildomas garantijas teiktų EIF, veikiantis įvairiais lygmenimis. Regionų (NUTS II) ir provincijų (NUTS III) lygiu, o paskolos galėtų būti skiriamos per kredito konsorciumus, jeigu tokių yra ⁽³³⁾. Jie jau yra įgiję pakankamą patirtį pradinio kapitalo srityje ir, turėdami pakankamai rizikos kapitalo, kuriam papildomas garantijas suteikia EIF, galėtų savo ruožtu teikti paskolų garantijas.

4.4.5.1 Šis naujas pasiūlymas turėtų būti paaiškintas atsižvelgiant į tai, kad EIB ir Europos Komisija įsteigs mikrokreditų fondą. Iniciatyvos tikslas — paremti Europos mikrofinansines institucijas joms skiriant lėšų (subsidijas, paskolas, tarpinius kreditus „mezzanine“ ar nuosavą kapitalą) ir techninę pagalbą. EIF šiuo metu steigia šį fondą, kurio pradinis kapitalas, skirtas paramai — apie 40 mln. eurų (iš jų 20 mln. — iš EIB). EESRK nuomone, EIF taip pat turėtų ateiityje administruoti šį fondą.

4.4.6 Mikropaskolos turėtų pakakti įsigyti medžiagoms ar pagrindiniai įrangai, būtinoms norint pradėti verslą ar atnaujinti įrangai, o to visada reikia mikroįmonėje ⁽³⁴⁾.

4.4.6.1 Komiteto nuomone, ypatingą dėmesį reikėtų skirti moterims verslininkėms teikiams mikrokreditams. Taigi, daugiau reikšmės reikėtų suteikti kredito teikimo lankstumui, taisyklėms ir kriterijams, kad neatsirastų objektyvių sąlygų socialiniam ir psichologiniam nepasitenkinimui, kuris gali juo labiau paaštrėti, tokiais atvejais, kai asmuo:

- priklauso mažumoms,
- sunki jo šeimos padėtis,
- yra linkęs į savanorišką socialinę atskirtį.

4.4.6.2 Moterų veiklos vystymui skirtų mikrokreditų valdymo taisyklėse visų pirma turėtų būti atsižvelgiama į prioritetinę būtinybę skatinti moterų socialinę ir ekonominę integraciją ir reintegraciją į gamybos struktūrą siekiant didinti jų savi-garbą, plėtoti verslumo kultūrą ir gebėjimą priimti didesnę atsakomybę bei riziką.

4.4.7 Mikrokreditai taip pat turėtų suteikti galimybių jaunimui, norinčiam kurti savo verslą ir turinčiam pakankamai profesinės kvalifikacijos, bet per mažai būtinų finansinių išteklių pradėti nepriklausomą veiklą.

4.4.7.1 Pirmoji paskolos, kurią bet koku atveju turi suteikti bankinė ar nebankinė finansų institucija, garantija yra įsigyta įranga. Tačiau finansų institucijas laikytis ne tokio griežto požiūrio į paskolų suteikimą ⁽³⁵⁾ skatina tai, kad egzistuoja „Europos mikrokreditų fondas“, turintis finansinių išteklių, kompetenciją ir galintis per EIF, kredito konsorciumus ir sektorių organizacijas periodiškai padengti susikaupusias nemokių skolininkų skolas. Be to, jis gali ir nori propaguoti optimalius patikimumo, gamybos įvairinimo ir tobulinimo, skaidrumo ir kovos su lupikavimu standartus ⁽³⁶⁾.

4.4.8 Per pastaruosius dešimt metų pagrindinėse Europos šalyse atliktų mikroįmonių ir mažųjų įmonių nemokumo tyrimų rezultatai rodo, kad nemokumo atvejai sudaro ne daugiau kaip 4 proc. suteiktų paskolų ⁽³⁷⁾. Tai reiškia, kad procentinei daliai esant mažesnei kaip 5 proc., **daugiklis**, kurį galima naudoti finansų institucijos teikiamam kreditui garantuoti, **yra lygus 20**.

4.4.9 Kai daugiklis lygus 20, turint garantiją, padengiančią 50 proc. kiekvieno skolininko nemokumo, kredito konsorciumas, kurio rizikos kapitalas siekia 1 mln. EUR, galėtų suteikti daugeliui verslininkų paskolų garantijas iki 40 mln. EUR ⁽³⁸⁾.

⁽³²⁾ <http://www.eib.org/projects/publications/sme-consultation-2007-2008.htm>.

⁽³³⁾ Garantijų konsorcių sistema gerai veikia daugelyje Europos šalių ir turi aktyvią federaciją Europoje.

⁽³⁴⁾ Mikroįmonės sudaro 94 proc. visų Europos privačių ne žemės ūkio įmonių.

⁽³⁵⁾ Finansų inžinerija, perimdama iš finansų institucijų nemažą dalį rizikos, sudaro joms sąlygas lengviau ir su mažesnėmis sąnaudomis suteikti paskolas, ypač naujiems, mažai žinomiems verslininkams.

⁽³⁶⁾ Apie bendrus sektoriaus šakų ir asociacijų veiksmus, kuriais siekiama geresnio mikroįmonių finansų valdymo, jau kalbėta 1990 m. Avinjono mieste vykusios pirmosios Europos amatų konferencijos ir 1994 m. Berlyne vykusios antrosios amatų konferencijos dokumentuose. Juos ypač išplėtojo „Vokietijos liaudies bankų“ sistema ir sektorių organizacijos (Vokietijos centrinė amatininkystės sąjunga — ZDH).

⁽³⁷⁾ ES *FedartFidi* — Europos amatų garantijų konsorcių federacija, jungianti valstybes, kuriose egzistuoja garantijų konsorcių veiklos sistema.

⁽³⁸⁾ 40 mln. 5 proc. sudaro 2 mln., tačiau kredito konsorciumas atsakingas tik už 50 proc. neįvykdytų paskolinių įsipareigojimų, t. y., užtenka tik 1 mln. EUR rizikos kapitalo. Šio rizikos fondo akcionizavimas leistų kredito konsorciams suteikti naujas paskolas, siekiančias 40 milijonų eurų.

4.4.9.1 2007 m. „kredito konsorcių sistema“, suteikdama garantijas padėjo Italijos amatininkų įmonėms gauti paskolas, kurių bendra vertė sudarė apie 6 mlrd. EUR.

4.4.10 Kiekvienais metais 27 valstybių narių ES atsiranda apie 500 000 naujų įmonių. Išnykstančių įmonių metinis skaičius truputį mažesnis ⁽³⁹⁾. 99 proc. kasmet įsteigiamų įmonių yra MVĮ, o iš jų bent 240 000 yra individualios įmonės ⁽⁴⁰⁾.

4.4.11 Jei grįšime prie 4.4.9 punkte minėto pavyzdžio, turint 1 mln. EUR rizikos kapitalo ir naudojantis finansų inžinerija, per Mikrokreditų kasą galima suteikti paskolų garantijas 1 600 mažųjų įmonių už 25 000 EUR.

4.5 Socialinis mikrokreditų valdymas

4.5.1 Kaip jau pastebėjome, kreditai yra viena pagrindinių ekonominio ir socialinio vystymosi ir „socialinės rinkos ekonomikos“ įgyvendinimo priemonių.

4.5.2 Todėl pamažu atsirado naujos kreditų koncepcijos, užėmusios vis svarbesnę vietą, kuriomis vadovaujantis kreditas nelaikomas tik kliento ir finansų institucijos sąsaja, o didelės socialinės reikšmės priemone, kadangi ji siejasi su geresnėmis ir saugesnėmis darbo vietomis bei su ekonominiu vystymusi.

4.5.3 Šiuo nauju ir platesniu požiūriu su kreditų teikimu susijusi rizika turi būti plačiau paskirstyta.

4.5.4 Su kreditų teikimu susijusios rizikos dalijimasis:

- padidina garantijas finansų institucijoms;
- mažėja kreditų teikimo palūkanų normos;
- palengvina paskolų teikimą.

4.5.5 Atsižvelgiant į socialinę reikšmę, teikiant kreditą reikia vis labiau ir geriau laikytis įmonių socialinės atsakomybės principo, o darbdaviai privalo prisitaikyti prie tvaraus vystymosi vertybių ir jų paisyti.

4.5.6 EMAS aplinkosauginis sertifikavimas ⁽⁴¹⁾ finansų inžinerijos procese geriau derėtų negu bet kuris kitas sertifikavimas su socialiniu kreditų vaidmeniu.

4.5.7 Pastaraisiais metais Bendrijos finansinėmis priemonėmis galėjo pasinaudoti tik kelios dešimtys tūkstančių įmonių ⁽⁴²⁾. Taigi, tarp problemos fenomenologijos ir praktinių rezultatų esama didelio atotrūkio. Tai turi mus paskatinti apmąstyti praktines galimybes pasinaudoti sistemomis, kurios padėtų labiau įtraukti į finansų institucijas ir duotų geresnius rezultatus.

4.5.8 1997 m. lapkričio 20–21 d. neeiliniame Europos Vadovų Tarybos susitikime Liuksemburge, kurio vienintelis darbotvarkės punktas buvo užimtumo tema, be kita ko buvo paskelbtos trys konkrečios iniciatyvos, galinčios padėti įmonėms išlikti konkurencingoms rinkose, o Komisija buvo paraginta pateikti pasiūlymų siekiant padėti ūkio subjektams sustiprėti ir didinti užimtumą. Šios trys iniciatyvos — tai Europos technologijų priemonės (ETP) steigimo programa, programa „bendra europinė įmonė“ („Joint European Venture“) ir MVĮ garantijų priemonė. Dvi iš trijų iniciatyvų — ETP steigimo programa ir MVĮ garantijų priemonė — turėjo padidinti galimybes gauti kreditą.

4.5.8.1 2005 m. pabaigoje daugiau nei 277 000 MVĮ ⁽⁴³⁾ buvo pasinaudojusios augimo ir užimtumo programos mechanizmais ir daugiamete programa.

4.5.8.2 MVĮ garantijų priemonė yra viena pagrindinių Europos programų, skirtų MVĮ ⁽⁴⁴⁾.

4.5.9 Tačiau kalbant apie mikroįmones (Europoje jų yra 23 mln.) ir mažąsias įmones (1,1 mln. Europos įmonių), iš kurių 90 proc. yra individualiosios arba personalinės, **galimybę pasinaudoti rizikos kapitalu iš tiesų turėjo tik 5 ar 6 proc. šios kategorijos atstovų.**

4.5.10 Dėl to būtina numatyti kreditų rėmimo formų, kurios būtų skirtos ir personalinėms įmonėms, kaip tai daroma su finansų inžinerijos priemonėmis, kad jos netaptų marginalinėmis ir kad nebūtų užkirstas kelias mikroįmonių ir mažųjų įmonių finansiniam augimui.

2008 m. rugsėjo 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

⁽³⁹⁾ Šaltinis — Europos įmonių observatorija.

⁽⁴⁰⁾ 49 proc. ES mikroįmonių neturi samdomų darbuotojų, taigi yra individualiosios įmonės.

⁽⁴¹⁾ Plg. Reglamentus 1836/93/EEB ir 761/2001/EB.

⁽⁴²⁾ Konsultacinis dokumentas dėl Bendrijos programos verslumui ir įmonių konkurencingumui (2006–2010 m.), Įmonių GD, 2004 m., 118 punktas.

⁽⁴³⁾ Šaltinis — 4-oji EIF ataskaita, 2004 m. pirmas ketvirtis.

⁽⁴⁴⁾ 2005 m. gruodžio 31 d. naudojimo vidurkis sudarė 67 proc. paskolų garantijų srityje, 66 proc. mikrokreditų srityje ir 65 proc. nuosavo kapitalo srityje.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą, kuriuo iš dalies keičiamos Tarybos direktyvos 76/769/EEB nuostatos, susijusios su tam tikrų pavojingų medžiagų ir preparatų (dichlormetano) pardavimo ir naudojimo apribojimais

COM(2008) 80 galutinis — 2008/0033(COD)

(2009/C 77/05)

2008 m. kovo 10 d. Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą, kuriuo iš dalies keičiamos Tarybos direktyvos 76/769/EEB nuostatos, susijusios su tam tikrų pavojingų medžiagų ir preparatų (dichlormetano) pardavimo ir naudojimo apribojimais.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. liepos 15 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas David Sears.

447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas vieningai priėmė šią nuomonę.

1. Santrauka ir rekomendacijos

1.1 Šiuo pasiūlymu siekiama iš dalies pakeisti Tarybos direktyvą 76/769/EEB nustatant apribojimus prekybai dichlormetanu (DCM) ir jo naudojimui, kai ši medžiaga naudojama kaip pagrindinė pramonei, specialistams ir vartotojams skirtų dažų nuėmiklių sudėtinė dalis.

1.2 Tai — paskutinis toks Tarybos direktyvos 76/769/EEB pakeitimas iki 2009 m. birželio 1 d., kai ji bus pakeista Reglamentu (EB) 1907/2006 (REACH).

1.3 EESRK pripažįsta, kad Komisija susiduria su dideliais moksliniais ir politiniais sunkumais siūlydama susitarti ir siekdamą susitarimo dėl proporcingo ir naudingo pakeitimo, kuris, kaip reikalaujama Direktyvoje 76/769/EEB, apsaugotų vidaus rinką ir kartu užtikrintų aukštą žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugos lygį.

1.4 EESRK sutinka, jog yra nepaneigiamų įrodymų, kad dėl didelio dichlormetano lakumo susidarius didelei garų koncentracijai galimi sąmonės praradimo ir mirties atvejai. Tokie atvejai susiję su bloga pramonės praktika, įskaitant ir nepakankamą vėdinimą. Mažiau įtikinami yra įrodymai, kad kartais buityje naudojamas dichlormetanas kelia rimtą nuolatinį pavojų vartotojams. Todėl pasiūlymas uždrausti prekiauti dichlormetanu yra neadekvatus ir, atsižvelgiant į žinomus, tačiau kol kas kiekibiškai neįvertintus alternatyvių produktų ir procesų keliamus pavojus, vargu, ar nors kiek apskritai sumažins palyginti nedidelį užregistruojamų nelaimingų atsitikimų skaičių.

1.5 EESRK, kaip ir Komisijos samdyti konsultantai, taip pat pažymi, kad naudojamos piktogramos arba rizikos ir saugos frazės perspėja ne apie visus konkrečius dichlormetano keliamus pavojus. Tą patį galima pasakyti ir apie dažniau buityje pasitai-

kančių riziką vaikams. Tai — ženklavimo sistemos, o ne atitinkamų produktų ar asmenų trūkumas. Todėl norint pakeisti šią padėtį pateikiamos rekomendacijos dėl pakavimo ir ženklinimo.

1.6 Taip pat yra ir kitų problemų, pirmiausia — nėra suderintų Profesinio poveikio ribinių verčių ir geros pramonės praktikos gairių arba taisyklių. Šiuo atveju puikiu pavyzdžiu galėtų tapti Vokietijos Federalinės darbo ir socialinių reikalų ministerijos parengta Techninių pavojingų medžiagų taisyklių (TRGS) 612 taisyklė.

1.7 Pateikiama keletas kitų bendrų pastebėjimų, skirtų apsvarstyti Komisijai, Europos Parlamentui ir valstybėms narėms, tikintis, kad susitarimas bus pasiektas. Jeigu susitarti nepavyks, vidaus rinkos vientisumui iškilis pavojus. Išliktų pavojus naudoti dichlormetaną darbe ir už jo ribų.

2. Teisinis pagrindas

2.1 Kaip pažymėta pirmiau, 2009 m. birželio 1 d. įsigalios 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1907/2006 dėl cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo, autorizacijos ir apribojimų (REACH). Reglamentas panaikins ir pakeis keletą galiojančių Tarybos ir Komisijos reglamentų ir direktyvų, įskaitant 1976 m. liepos 27 d. Tarybos direktyvą 76/769/EEB dėl tam tikrų pavojingų medžiagų ir preparatų pardavimo ir naudojimo.

2.2 Tarybos direktyvos 76/769/EEB 1 priede yra nustatyti konkretūs tam tikrų pavojingų medžiagų ir preparatų pardavimo ir naudojimo apribojimai, dėl kurių buvo susitarta ir kurie buvo įgyvendinti per pastaruosius 30 metų. Nuo 2009 m. birželio 1 d. šie apribojimai sudarys Reglamento (EB) Nr. 1907/2006 (REACH) XVII priedo pagrindą.

2.3 Ankstesni Tarybos direktyvos 76/769/EEB pakeitimai (t. y. skirti nustatyti papildomas ribojamąsias priemones) buvo parengti direktyvų forma, taigi juos turėjo įgyvendinti valstybės narės. Šiuo pasiūlymu Komisija siūlo priimti ne direktyvą, o sprendimą, kuris įsigaliojūt iš karto. To sprendimo nereikėtų perkelti į nacionalinius teisės aktus, kuriuos taip pat reikės panaikinti 2009 m. birželio 1 d., kai įsigalios Reglamentas EB Nr. 1907/2006 (REACH).

2.4 Visi tolesni pasiūlymai apriboti pavojingų medžiagų ir preparatų pardavimą ir naudojimą bus teikiami pagal Reglamentą (EB) Nr. 1907/2006 (REACH).

2.5 Kokių medžiagų (bet kokių savo sudėtyje jų turinčių preparatų) prekybą ir naudojimą apriboti, buvo nuspręsta atsižvelgiant į tam tikrų „prioritetinių medžiagų“, kurias nurodė valstybės narės ir kurios nuo 1994 iki 2000 m. buvo paskelbtos keturiuose prioritetiniuose sąrašuose pagal Tarybos reglamentą (EEB) 793/93, įvertinimą.

2.6 Valstybių narių prašymu pradėjus spręsti naujas problemas, nemažai medžiagų, kurios nebuvo įrašytos į šiuos sąrašus, buvo įvertintos pagal jų poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai ir (arba) buvo siūloma apriboti jų pardavimą ir naudojimą. Tarp tų medžiagų buvo ir dichlormetanas. Keleto valstybių narių dėl įvairių priežasčių jau nustatyti apribojimai naudoti dichlormetaną, ypač gaminant dažų nuėmiklius, arba buvo mėginama tokius apribojimus nustatyti. Kitos valstybės narės mano, kad šios priemonės yra neproporcingai griežtos, kainuos brangiai ir turės nepageidaujamų pasekmių naudojantiems minėtą medžiagą. Abiem pozicijoms pagrįsti arba joms paneigti yra (arba trūksta) įrodymų.

2.7 Pirmasis pasiūlymo svarstymas Taryboje įvyko birželio mėn. pradžioje. Jeigu per ateinančius mėnesius bus pasiektas kompromisas, pasiūlymas turėtų būti priimtas, kaip planuota. Jeigu kompromiso pasiekti nepavyks, pasiūlymas žlugs. Šiuo atveju dichlormetano turinčių dažų nuėmiklių vidaus rinka liks susiskaidžiusi ir gali susiskaidyti dar labiau. Atėjus laikui dichlormetanas bus įvertintas pagal Reglamentą EB Nr. 1907/2006 (REACH), o jo naudojimas dažų nuėmimo darbams bus viena iš daugelio nagrinėjamų poveikio galimybių. Akivaizdu, jog neaišku, koks bus šio vertinimo rezultatas arba kada bus pateikta galutinė rekomendacija.

3. Prielaidos

3.1 Dichlormetanas yra bespalvis, žemoje temperatūroje užverdamas halogenintas alifatinis angliavandenilis, turintis švelnų, saldų kvapą. Daugelį metų jis buvo plačiai naudojamas kaip stiprus mažai degus tirpiklis gaminant vaistus, aerozolius ir klijus bei kituose procesuose, pavyzdžiui, nuimant dažus, nurielinant metalus ir kaip ekstrahavimo tirpiklis maisto pramonėje.

3.2 Nors dichlormetanas laikomas vienu saugesnių mažos molekulinės masės halogenintų angliavandenilių, jį vis tiek būtina naudoti atsargiai. Dichlormetanas Europoje priskiriamas

3 kategorijos kancerogenams, t. y. „medžiagoms, kurių galimas kancerogeninis poveikis kelia susirūpinimą, tačiau apie kurią turimos informacijos nepakanka, kad būtų galima atlikti patenkinamą įvertinimą“. Todėl dichlormetanas turi būti ženklintas rizikos fraze R40 („Įtariama, kad gali sukelti vėžį“). Dichlormetanas taip pat priskiriamas prioritetinėms medžiagoms pagal Vandens pagrindų direktyvą.

3.3 Didesnį susirūpinimą kelia tai, kad dichlormetanas yra ir stipri narkotinė medžiaga, slopinanti centrinę nervų sistemą ir sukelianti sąmonės praradimą arba mirtį. Dėl šios priežasties pasitaikė keletas nelaimingų atsitikimų ir mirties atvejų. Paprastai aiškinama, kad jie įvyksta todėl, kad su dichlormetanu dirbama nesilaikant saugos reikalavimų ir pernelyg ilgai, paprastai naudojant atvirą rezervuarą tiek pramonėje, tiek specialistams atliekant didelės apimties darbus. Jeigu esant tinkamoms sąlygoms dirbama naudojant uždaras sistemas, šie pavojai sumažėja.

3.4 Dichlormetano gamyba Europoje (Vokietijos, Prancūzijos, Italijos, Ispanijos, Nyderlandų, Jungtinės Karalystės ir Rumunijos įmonėse) pamažu mažėja, nes atsiranda kitų produktų. Iš maždaug 240 tūkst. šiuo metu Europoje pagaminamų dichlormetano tonų eksportuojama apie 100 tūkst. tonų. 30–50 proc. likusio šios medžiagos kiekio tiekama vaistų pramonei, o dar 10–20 proc. parduodama, kaip grynas dichlormetanas dažų nuėmikliuose. Perdirbtas dichlormetanas vaistų pramonėje sudaro panašų kiekį. Šis pasiūlymas skirtas vien dichlormetano naudojimui dažų nuėmimo darbams.

3.5 Dažus nuimti prireikia daugeliui namų ūkių: šis procesas reikalingas apsaugant ir dekoruojant medžio, metalo, akmens, gipso gaminius ir paviršius namuose ir jų išorėje. Dichlormetanas paklausus ir kiek labiau specializuotose rinkose, pavyzdžiui, jis reikalingas restauruojant meno dirbinius, šalinant grafičius ir perdažant didelius mobilius objektus, pavyzdžiui, traukinius arba lėktuvus.

3.6 Dažų nuėmikliai skirstomi (šiek tiek netiksliai) į tris kategorijas: pramoninius (t. y. nuolatinis didelio kiekio naudojimas veiklos vykdymo vietoje), profesionalius (naudojami įvairiose vietose dirbančių specialistų, statybininkų ir dekoratorių) ir buitinius (naudojami vartotojų, kurie retsykiais atlieka namų remonto darbus).

3.7 Sunku nustatyti, kiek iš tiesų nelaimingų atsitikimų tenka kiekvienai kategorijai. Kadangi apsinuodijimo dichlormetanu simptomai primena širdies nepakankamumo požymius, gali būti (arba gali ir nebūti), kad pranešama ne apie visus apsinuodijimo atvejus. Konsultacinės bendrovės RPA Komisijai pateiktais duomenimis, Europoje dėl dichlormetano turinčių dažų nuėmiklių naudojimo per pastaruosius dvidešimt metų kasmet įvykdavo po 3–4 nelaimingus atsitikimus, iš kurių vienas per metus baigdavosi mirtimi. Mirties atvejai dažniausi Prancūzijoje (6), Vokietijoje (6) ir Jungtinėje Karalystėje (5), o nelaimingų atsitikimų nepasibaigusių mirtimi daugiausiai būta Jungtinėje Karalystėje (36), Švedijoje (12) ir Prancūzijoje (6). Europos pietinėje

dalyje per RPA konsultantų nagrinėtą laikotarpį (1930–2007 m.) buvo užregistruotas tik vienas nelaimingas atsitikimas: mirties atvejis dėl pramoninio naudojimo Ispanijoje 2000 m. Gali būti svarbios vietos klimatinės sąlygos ir darbo praktika. Esant šiltam orui, langai visada būna atviri, gerai vėdinama, rizika visiškai sumažėja. Esant šaltesniam klimatui, gali tekti dirbti visai kitomis sąlygomis.

3.8 Maždaug vienodai mirčių pasitaikydavo dėl pramoninio naudojimo ir naudojimo specialistų reikmėms. Daugiausiai mirtimi nepasibaigusį nelaimingų atsitikimų buvo užregistruota, kai dichlormetaną naudojo specialistai. Beveik visada mirčių priežastimi tapdavo visiškai netinkamas vėdinimas ir netinkamas naudojimas asmens apsaugos priemonėmis, visų pirma dirbant su dideliais atvira rezervuarais.

3.9 Galimos vartotojo (arba specialisto) mirties dėl dichlormetano atvejo, užregistruoto Prancūzijoje 1993 m., negalima patikrinti, todėl šis konkretus atvejis kelia abejonių. Vienintelis kitas atvejis, kai buvo pranešta apie vartotojo mirtį, užfiksuotas Nyderlanduose 1960 m. Galėjo būti svarbūs ir kiti veiksniai.

3.10 Dichlormetano turintiems cheminiams dažų nuėmikliams tikrai yra alternatyvų. Paprastai jie skirstomi į tris grupes: „fizinis arba mechaninis pašalinimas“ (šlifavimas, grandymas, valymas smėlio srove); „pašalinimas pirolizės arba terminiu būdu“ (krosnyse, naudojant pseudoverdantįjį sluoksnį arba litavimo lempas arba pramoninius fenus); ir „pašalinimas cheminiu būdu“ (stiprių tirpiklių, taip pat ir dichlormetano, arba korozinio poveikio, paprastai labai šarmingų skysčių ar pastų naudojimas arba mišinių su skruzdžių rūgštimi arba vandenilio peroksidu naudojimas). Kiekvienas procesas yra veiksmingas ir tam tikromis aplinkybėmis jį galima rinktis. Visi jie kelia vienokį ar kitokį pavojų, tiek dėl dalelių poveikio, karščio, ugnies, sprogo, akies ar odos sudirginimo arba dėl šalinamos dangos sudėties, pirmiausia, kai kalbame apie šviną, esantį iki 1960 m. naudotų dažų sudėtyje. Tais atvejais, kai senų, tačiau vis dar naudojamų ir labai paklausių gyvenamųjų statinių paviršius dengia daug sluoksnių (kai kurie iš jų 100 ir daugiau metų senumo) arba kai paviršius yra jautrus ir jo negalima pažeisti, prireiks daugiau nei vieno sprendimo ir teks šiek tiek eksperimentuoti.

3.11 Nepateikta duomenų apie bendrą tų įvairių, trim grupėms priklausančių alternatyvų užimamą dalį rinkoje arba skirtingas kvadratinio metro dažų nuėmimo kainas. Manoma, kad dichlormetanas tebėra plačiausiai naudojamas tirpiklis, ypač buityje, taip pat populiarūs kaustinės sodos turintys preparatai. Palyginamąjį kainų tyrimą sunku atlikti ir su cheminiais nuėmikliais. Vyrauja nuomonė, kad dichlormetano turintys dažų nuėmikliai yra pigesni už konkuruojančius produktus, lyginant vienodus jų kiekius. Šio pranašumo tikriausiai neliktų, jeigu būtų atsižvelgta į visas sąnaudas, susijusias su apsaugos įranga (jeigu tokia naudojama) ir atliekų šalinimu (jeigu toks reikalingas).

3.12 Bendras sąnaudas taip pat lemia naudojimo trukmė. Lėtesnio poveikio, tačiau ne tokie kenksmingi produktai ir procesai didina atliekamo darbo sąnaudas ir mažina pelnin-

umą. Naudojant aukštesnės virimo temperatūros tirpiklius galima vienu metu padengti didesnę plotą, tačiau juos naudojant darbas užtrunka ilgiau. Eiliniai vartotojai užuot dirbę su preparatu trumpą laiką, jį naudoja ilgiau, taigi galimi dar didesni nelaimingi atsitikimai buityje. (Tikrai reikėtų suabejoti RPA prielaida, kad vartotojams laikas ne toks svarbus, „nes jie paprastai dažus nuima laisvalaikį“). Visiems vartotojams prireiks naujų darbo metodų ir darbo eigos pokyčių. Pramonei ėmus naudoti produktus, kurių pagrindinė sudėtinė dalis yra vanduo, sumažėtų vėdinimo sąnaudos, tačiau smarkiai padidėtų sąnaudos rezervuarams ir vamzdinams atliekamiems antikoroziniams darbams. Atsižvelgiant į visus šiuos kintamuosius, labai sunku numatyti apribojimo poveikį bet kuriam iš naudojimo būdų. Tokiomis aplinkybėmis ypatingai didelis pavojus kyla eiliniams vartotojams, nes atsižvelgiant į prieštaringas vyriausybės lygmens nuomones, nėra daug pagrindo manyti, kad jiems bus naudingiausia rinktis alternatyvius produktus arba procesus.

3.13 Viena populiariesnė dichlormetano kaip tirpiklio alternatyvų, metil-2-pirolidonas (NMP), neseniai buvo priskirtas „1 ir 2 kategorijos toksiškoms reprodukcijai medžiagoms“, todėl galiausiai bus uždrausta plačiai visuomenei (ne specialistų ar pramonės reikmėms) parduoti preparatus su šia medžiaga. Kiti tirpikliai, pavyzdžiui, 1,3-dioksolanas, yra labai degūs.

3.14 Panašu, kad šiuo metu perspektyviausia alternatyva yra sistemos, kurios naudoja dvibazius esterius — dimetiladipato, dimetilglutarato, dimetilsukcinato mišinius, nes yra mažai pagrindo manyti, kad jos keltų kokių nors didesnių pavojų žmonių sveikatai ir aplinkai. Dimetilsulfoksidas (DMSO) ir benzilo alkoholis taip pat atrodo palyginti „saugūs“. Ar vartotojams atrodytų naudinga pasirinkti kurią nors iš minėtų medžiagų, priklausys nuo daugelio veiksnių; negalima garantuoti, kad galiausiai jie plačiam naudojimui pasirinks „saugias“ alternatyvas.

3.15 Apskritai aišku, kad nėra vieno visiškai priimtino sprendimo ir kad dėl netinkamų veiksmų gali išaugti šiuo metu palyginti nedidelė užregistruotų nelaimingų atsitikimų statistika. Sunkiausia nustatyti, kuris tirpalas tiktų visiems subjektams konkrečiose, savo patirtį ir gana pagrįstai tvirtą poziciją turinčiose valstybėse narėse.

4. Komisijos pasiūlymo santrauka

4.1 Komisijos pasiūlymo tikslas — apsaugoti žmonių sveikatą ir aplinką, kartu apsaugant ir dichlormetano vidaus rinką, visų pirma dichlormetano, kuris yra pagrindinė dažų nuėmiklių, skirtų pramonės, specialistų ir vartotojų reikmėms, sudėtinė dalis.

4.2 Pasiūlymu siekiama uždrausti bet kokią dichlormetano turinčių dažų nuėmiklių pardavimą plačiai visuomenei ir specialistams, išskyrus specialiai parengtas ir specialias valstybių narių kompetentingų institucijų išduotas licencijas turinčius specialistus. Dichlormetano pardavimas naudoti pramonės įrenginiuose būtų galimas tik tada, jeigu būtų imtasi įvairių apsaugos priemonių, visų pirma būtų užtikrintas efektyvus vėdinimas ir

naudojamos tinkamos asmens apsaugos priemonės. Visi dichlormetano turintys preparatai turėtų būti pažymėti nenutrinamu užrašu: „Skirta tik pramonės ir specialistų reikmėms“ (ir tai tik tiems, kurie turi reikiamas licencijas).

4.3 Per 12 mėnesių nuo sprendimo įsigaliojimo į rinką nebus galima pateikti naujų dichlormetano turinčių dažų nuėmiklių, kurie būtų skirti plačiajai visuomenei arba specialistams. Dar po 12 mėnesių bus visiškai uždrausta parduoti šią medžiagą šioms dviem grupėms.

4.4 Sprendimas įsigaliojusių trečią dieną po jo paskelbimo Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje.

4.5 Drauge su pasiūlymu parengtas aiškinamasis memorandumas ir Komisijos tarnybų darbinis dokumentas („Poveikio įvertinimo ataskaita“). Daugiau informacijos galima rasti nepriklausomų konsultantų (RPA, TNO) Komisijai parengtuose poveikio įvertinimuose arba konkrečioms temoms skirtose ataskaitose (ETVAREAD ekspertų grupė: dėl garų stabdiklių efektyvumo). Visus šiuos darbus savo ruožtu apsvarstė Pavojų sveikatai ir aplinkai mokslinis komitetas (SCHER). Kol kas nėra oficialios ES rizikos įvertinimo ataskaitos, nes, nepaisant visų išvardytų nuogastavimų, nė vienas iš suinteresuotų subjektų dichlormetanas nėra prioritetinga medžiaga.

4.6 Kai kurios ES valstybės narės (ir kitos ekonominiu požiūriu įtakingos valstybės ir prekybos partnerės, pavyzdžiui, Šveicarija ir JAV) taip pat atliko tyrimus konkrečioms ir dažnai gerokai tarpusavyje besiskiriančioms, reguliavimo ir politinėms pozicijoms pagrįsti. Suinteresuotos pramonės šakos turi sukauptus daug duomenų apie galimus skirtingų produktų ir procesų pavojus ir lyginamąją naudą. Nėra ko stebėtis, kad šie duomenys taip pat yra prieštaringi. 2004 m. Europos sveikatai ir saugai skirtos savaitės „Statykite saugiai“ metu, po Danijos dažytojų sąjungos surengtos ekspertų konferencijos, savo pastabas pareiškė ir kiti suinteresuoti subjektai. RPA konsultantų teigimu, 2007 m. balandį Europos vartotojų organizacija (BEUC), Europos kasybos, chemijos ir energetikos pramonės darbuotojų federacija (EMCEF) ir Europos profesinių sąjungų konfederacija (ETUC) dar nebuvo paskelbusios oficialių nuomonių.

5. Bendros pastabos

5.1 EESRK pripažįsta, kad Komisijai sudėtinga pasiūlyti adekvatų ir naudingą Direktyvos 76/769/EEB dėl dichlormetano kaip tirpiklio dažams nuimti pakeitimą. Iki šiol gauta ir patikrinta palyginti nedaug pranešimų apie nelaimingus atsitikimus, susijusius su dichlormetanu. Gali būti (tačiau nebūtinai), jog ne apie visus nelaimingus atsitikimus buvo pranešta. Ne visada laikomasi galiojančių teisės aktų; panašu, kad ženklinimo srityje jie turi trūkumų. Egzistuoja alternatyvūs produktai ir procesai, tačiau jie dar neįvertinti ir kelia pavojų. Valstybių narių požiūris į problemą skiriasi pagrįstai. Nėra garantijos, jog bendras rezultatas bus naudingas kuriai nors iš grupių, kurioms sprendimas turėtų didžiausią poveikį.

5.2 EESRK taip pat pripažįsta, kad dėl akivaizdaus laiko trūkumo tai — paskutinė galimybė įvesti naujas priemones pagal pirmiau minėtą direktyvą. Jeigu valstybės narės ir Europos Parlamentas neras bendros pozicijos ir siūlomas sprendimas (arba bet koks jo pakeitimas) nebus priimtas ir įgyvendintas, nebus galima imtis tolesnių veiksmų, kol pagal Reglamentą (EB) Nr. 1907/2006 (REACH) nebus įvertintas dichlormetano naudojimas visoms reikmėms.

5.3 EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad toks delsimas yra bereikalingas ir nepageidaujamas, nes reikia apsaugoti aplinką ir visų vartotojų sveikatą darbo vietoje ir už jos ribų. EESRK taip pat giliai apgailestautą, jeigu dėl šios ar bet kurios kitos problemos vidaus rinką susiskaidytų. Visiems suinteresuotiems subjektams turėtų būti akivaizdus poreikis rasti pagrindą susitarimui. Susitarimu turėtų būti siekiama kontroliuoti riziką, o ne vieną pavojų pakeisti kitu.

5.4 Komentuodamas šią problemą EESRK pažymi, kad dichlormetanas gali būti saugiai gaminamas, saugomas, transportuojamas ir naudojamas uždaroje sistemoje. Dichlormetanas yra nedegus ir neprisideda prie pažemio ozono susidarymo. Tačiau atvirose sistemose, pavyzdžiui, naudojamose nuimant dažus, akivaizdu, jog dichlormetanas kelia problemų, nes yra lakus (greitai išgaruoja), jį naudojant susidaro tankūs garai (garai kaupiasi žemiausioje vietoje arba ten, kur vėdinimas yra netinkamas), ši medžiaga taip pat turi narkotinių savybių (gali sukelti sąmonės praradimą ir mirtį). Dėl visų šių priežasčių padidėja rizika vaikams. Dichlormetanas taip pat priskiriamas 3 kategorijos kancerogenams, o bet koks produktas, sudėtyje turintis dichlormetano, ženklintas nurodant šią galimą riziką.

5.5 RPA konsultantai ir kiti pastebėjo, kad toks ženklinimas yra klaidinantis ir nepakankamas tinkamai apsaugoti vartotojus darbo vietoje arba už jos ribų. Galiojantys teisės aktai nenustato R (rizikos) ir S (saugos) frazių arba piktogramų arba jų atitikmenų pagal pataisytą Jungtinių Tautų pasaulinę suderintą cheminių medžiagų ir mišinių klasifikavimo ir ženklinimo sistemą, kurie tinkamai įspėtų apie galimą narkotinį poveikį (ir paskesnės mirties riziką) arba (o tai dar labiau stebina) apie rimtą pavojų vaikams (yra nemažai buityje naudojamų produktų, dėl kurių reikalingi tokie perspėjimai).

5.6 Taip pat klaidinga visą dėmesį skirti galimai, tačiau kol kas neįrodytai vėžio rizikai. Savo nuomonėje dėl ETVAREAD garų stabdikliams skirtos ataskaitos SCHER pažymėjo, kad pelės metabolinis mechanizmas ištirto toksinio poveikio atveju skiriasi nuo žmogaus, todėl remiantis pateiktais įrodymais mažai tikėtina, kad dichlormetanas yra kancerogenas. Yra mažai įrodymų, kurie būtų pagrįsti realaus dichlormetano naudojimo duomenimis. Vis dar laukiama dviejų svarbių JAV atliekamų epidemiologinių tyrimų, kurių objektas — kitose pramonėse šakose dichlormetaną naudojusiu tyrimųjų grupės. Tyrimųjų grupės ES galėjo susidurti ir su kitais žinomais kancerogenais, pavyzdžiui, stirenu. RPA konsultantai nepateikė jokių įrodymų dėl realios šios rūšies rizikos dėl dažų nuėmikliuose naudojamo dichlormetano poveikio. Šiomis aplinkybėmis ne pati naudingiausia yra R68 frazė („Gali sukelti negrįžtamą sveikatos pakenkimą“).

5.7 Taip pat reikėtų pažymėti, kad RPA konsultantų pateikti statistikos duomenys dėl nelaimingų atsitikimų 1930–2007 m. laikotarpiu aiškiai parodė, kokių pavojų kelia pernelyg ilgas sąlytis su dichlormetanu, paprastai dėl labai blogos darbo praktikos. Nebuvo surinkti atitinkami duomenys apie alternatyvius procesus ir produktus. Abejotina, kiek tuos duomenis galima pritaikyti tiems atvejams, kai dichlormetaną naudoja „specialistai“ arba „vartotojai“ namų sąlygomis. Lėtinių (ilgalaikių) sveikatos sutrikimų dėl poveikio pramonėje požymiai gali rodyti (tačiau nebūtinai) problemų, susijusių su staigiu (trumpalaikiu) poveikiu vartotojams; Statistinius duomenis apie nelaimingus atsitikimus, kurie galbūt ir įvyksta šiais atvejais, yra sudėtingiau proporcingai apskaičiuoti.

5.8 Tyrimai taip pat parodė, jog darbo vietoms visoje ES nėra parengta nuoseklių Profesinio poveikio ribinių verčių. Vienai medžiagai (dichlormetanui) skirtingose valstybėse narėse gali būti nustatyti skirtingi ribiniai rodikliai, kurie gali būti nevienodi ir skirtingoms medžiagoms (pavyzdžiui, lyginant dichlormetaną ir dvibazius esterius arba dimetilsulfoksidą). Gamintojai privalo suprasti, kad jie turi rūpintis savo darbuotojais; tam reikia, kad reguliavimo institucijos užtikrintų aiškią ir nuoseklią duomenimis pagrįstą reguliavimo sistemą.

5.9 Šiuo klausimu EESRK pirmiausia atkreipia dėmesį į Vokietijos Techninių pavojingų medžiagų taisyklių (TRGS) 612 taisyklę, kurioje pasiūlytos alternatyvos dichlormetano turinčių dažų nuėmikliams. Šios taisyklės galėtų būti pavyzdžiu norintiems sukurti saugią darbo vietą, be to, jos yra daug išsamesnės nei dabartinis Komisijos pasiūlymas.

5.10 Atsižvelgiant į pirmiau pateiktą informaciją daugeliu atvejų reikėtų atsakyti į šiuos klausimus: a) *ar naudojant kitus produktus darbo procesas būtų saugesnis?* b) *jeigu ne, kodėl?* ir c) *ar ėmėtės visų reikiamų priemonių užtikrinti saugą savo darbo vietoje?* Reikėtų visapusiškai įvertinti galimą alternatyvių procesų ir produktų riziką, o taip pat ir naudą. Visų pirma būtina įvertinti galimas bet kurio sprendimo pašalinti didelį bet kurios medžiagos kiekį iš bet kurios rinkos pasekmes: ką iš tiesų darys vartotojai ir ar jų pasirinkimas padidins jų pačių saugą?

5.11 Pasitelkiant vienos valstybės narės, kuri jau įgyvendino dichlormetano turinčių produktų draudimą pramonei ir specialistams, pavyzdį, draudžiama parduoti dichlormetano turinčius produktus, o ne patį dichlormetaną. Stipraus poveikio dažų nuėmiklių vis tiek galima pasigaminti darbo vietoje, dichlormetaną sumaišius su metanolio. Gautas produktas yra pigesnis, tačiau neturi tokių aktyviųjų paviršiaus medžiagų ir garų stabiliklių, kurie padidina tinkamai paruošto produkto efektyvumą ir saugą. Todėl toks rezultatas nėra pageidautinas.

5.12 Kaip pažymėjo RPA konsultantai ir Komisija, sunku pagrįsti, kodėl vartotojai būtent taip suskirstyti į kategorijas, ir tuo suskirstymu vadovautis realiomis sąlygomis. Vienintelis tikras skirtumas yra tas, kad vienoje veiklos vietoje vykdomiems, ilgos produkto naudojimo trukmės, nuolatiniams dažų nuėmimo darbams atlikti reikia didelių atvirų reagentų rezer-

vuarių, į kuriuos panardinami įvairūs produktai. Kai darbai atliekami už veiklos vykdymo vietos ribų, paprastai panardinimas nereikalingas, todėl čia dideli atviri rezervuarai nenaudojami. Darbų vykdymas vienoje vietoje reglamentuojamas kitomis direktyvomis, pavyzdžiui, direktyvomis dėl tirpiklių išlakų ir vandens atliekų kokybės, kurių turėtų būti griežtai laikomasi. Darbų atlikimas už veiklos vykdymo vietos ribų daugiau priklauso nuo asmens atsargumo ir sveiko proto. Kai yra darbdavys, būtent jam tenka pareiga užtikrinti geriausias darbo sąlygas darbus atliekantiems darbuotojams.

5.13 „Specialistų“ kategorijai priklausančius asmenis taip pat būtų galima suskirstyti į tuos, kurie nuolat atlieka specialius valymo darbus (pvz., šalina grafičius, atnaujiną pastatų fasadus, traukinius ir lėktuvus), ir tuos, kuriems tik retsykiais prireikia nuimti dažų sluoksnį (statybininkus, dekoratorius ir vartotojus) — jiems šis darbas yra būtinas, nors ir ilgai užtrunkantis pasiruošimas pelningesnei veiklai. Šios paskutinės grupės poreikiai, gebėjimai ir silpnosios vietos yra panašūs, todėl jiems reikėtų skirti tiek pat dėmesio.

5.14 Galiausiai pasiūlymas parengti tam tikrų sričių darbuotojus ir išduoti jiems licencijas buvo pateiktas kaip nukrypti leidžianti nuostata, kuri padės suderinti skirtingas nuomones. Tačiau sudėtinga sulyginti dichlormetano turinčių dažų nuėmiklių naudojimą su, tarkime, asbesto šalinimu arba branduolinių atliekų apdorojimu — darbais, kuriems tikrai reikalingos licencijos. Atsižvelgiant į didžiules išlaidas, kurių prireiktų panašiai sistemai įdiegti ir jai kontroliuoti, sunku įsivaizduoti, kad šis pasiūlymas tenkintų kieno nors poreikius.

6. Konkretios pastabos

6.1 Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, EESRK nemano, kad šis pasiūlymas būtų adekvatus arba sumažintų darbo vietoje ir už jos ribų įvykstančių nelaimingų atsitikimų skaičių. Atsižvelgiant į didelius realius ir politinius valstybių narių skirtumus, reikėtų pagalvoti apie kitokius sprendimus, kurie turėtų būti įgyvendinami nedelsiant.

6.2 Todėl reikėtų keisti dichlormetano turinčių dažų nuėmiklių pakavimo ir ženklinimo reikalavimus, siekiant sumažinti nelaimingų atsitikimų riziką ir atkreipti dėmesį į realius pavojus. Asmenims, kuriems netenka nuolat nuimti dažų veiklos vykdymo vietoje arba už jos ribų, nesvarbu, ar jie laikomi „specialistais“, ar „vartotojais“, vieno pirkimo metu turėtų būti leidžiama parduoti ne daugiau kaip vieną litrą šios medžiagos vienoje talpoje. Šios talpos turėtų būti uždaromos taip, kad vaikai negalėtų jų atidaryti, kaip nustatyta atitinkamais galiojančiais arba naujais ES reglamentais ir direktyvomis ir (arba) EN-ISO standartais 8317:2004 ir 862:2005. Taip pat praverstų siauri kakleliai, kurie neleistų dichlormetano išlaistyti, nors jų efektas gali būti ribotas, nes, prieš naudojant dichlormetaną su teptukais, jį reikia perpilti. Gamintojai turėtų aktyviai ieškoti naujų ir saugesnių pristatymo būdų, jeigu jie nori, kad šie

produktai išliktų tinkami ilgą laiką. Pardavimai didmena visiems kitiems vartotojams „pramoninėms“ arba „specialistų“ reikmėms turėtų būti ne mažesni kaip 20 litrų. Tokiomis aplinkybėmis gamintojai ir tiekėjai turėtų suprasti savo pareigą būti rūpestingais ir pakankamai informuoti bei pasirūpinti mokymais, kad su jų produktais būtų galima dirbti saugiai ir juos saugiai šalinti bet kokiomis naudojimo sąlygomis.

6.3 Jau naudojamas piktogramas ir rizikos ir saugos frazės reikėtų papildyti naujomis piktogramomis ir rizikos ir saugos frazėmis, kurios informuotų apie dichlormetano narkotinį poveikį ir perspėtų apie pavojų vaikams. Dichlormetano turinčių dažų nuėmiklių ir kitų panašaus poveikio produktų atveju visiems vartotojams tinkamiausios būtų tokios formuluotės: „Narkotinė medžiaga: didelė koncentracija gali sukelti sąmonės praradimą ir mirtį“, „Nenaudoti šalia vaikų arba jautrių suaugusiųjų“, „Nenaudoti uždaroje patalpoje: didelė garų koncentracija sukelia dusulį“. Šie perspėjimai pagrįsti įrodymais ir susiję su realiais poreikiais. Šių frazių neturėtų užgožti mažiau svarbūs perspėjimai. Tikėtina, kad veiksmingas perspėjimas ir gerai atpažįstama piktograma, skirti apsaugoti vaikus, turėtų geresnį poveikį nei daugybė sudėtingesnių rekomendacijų. Šiuo požiūriu netinkama yra dabar naudojama S2 frazė („Saugoti nuo vaikų“).

6.4 Taip pat aišku, kad visoje ES reikėtų standartizuotų ir nuosekliai naudojamų Profesinio poveikio ribinių verčių, kurios leistų dar labiau padidinti darbo vietos saugą. Ateinančiais metais tai galėtų tapti naudinga REACH programos tikslu.

6.5 Gera darbo praktika ir atidus galiojančių kontrolės priemonių taikymas yra neabejotinai svarbūs rizikos valdymui darbo vietoje ir už jos ribų. Ir gamintojai, ir mažmenininkai privalo tinkamai informuoti ir užtikrinti, kad rekomendacijas galėtų įgyvendinti eiliniai vartotojai ir kiti asmenys, nedažnai naudojantys pavojingas medžiagas arba procesus. Patarimai dėl saugumo ir apsaugos priemonės turėtų būti propaguojami ne mažiau aktyviai ir naudojant tokias pat paskatas kaip ir medžiagų, kurioms jie reikalingi, atveju.

6.6 Principai, panaudoti rengiant Vokietijos Techninių pavojingų medžiagų taisyklių (TRGS) 612 taisyklę turėtų tapti ES kontrolės pagrindu. Galima pridėti būtinas papildomas technines rekomendacijas dėl vėdinimo arba atliekų apdorojimo. Reikėtų informuoti apie geriausią praktiką ir ją keistis.

6.7 Šiuo metu JAV atliekami tyrimai dėl ilgalaikio dichlormetano poveikio turėtų būti užbaigti kiek įmanoma greičiau ir jų rezultatai pateikti SCHER įvertinti. Reikėtų ieškoti galimybių nustatyti visas tinkamas tiriamųjų grupes tyrimams Europoje.

6.8 Taip pat reikėtų sistemingai įvertinti su dažų nuėmimu susijusią riziką, kad visus produktus ir procesus būtų galima įvertinti palyginamuoju principu. Tai leistų geriau suprasti jų santykinę savybes ir riziką ir galiausiai suteiktų galimybę vartotojams darbo vietoje ir už jos ribų rinktis medžiagas pasikliaunant patikima informacija. Tačiau nereikėtų dėl kurio nors iš šių pasiūlymų delsti įvesti pirmiau aptartas kontrolės priemones.

2008 m. rugsėjo 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Tarybos direktyvas 68/151/EEB ir 89/666/EEB dėl tam tikrų tipų bendrovių įpareigojimų skelbti ir versti

COM(2008) 194 galutinis — 2008/0083 (COD)

(2009/C 77/06)

2008 m. gegužės 23 d. Taryba nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Tarybos direktyvas 68/151/EEB ir 89/666/EEB dėl tam tikrų tipų bendrovių įpareigojimų skelbti ir versti.

2008 m. balandžio 21 d. Komiteto biuras pavedė Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyriui organizuoti Komiteto darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 18 d. posėdis) pagrindiniu pranešėju paskyrė Edgardo Maria Iozia ir priėmė šią nuomonę 72 nariams balsavus už ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas pritaria siūlomos direktyvos nuostatomis ir laiko jas dar vienu žingsniu į priekį įgyvendinant administracinio supaprastinimo strategiją, kaip numatyta komunikate „Geresnio reglamentavimo Europos Sąjungoje strateginė apžvalga“.

1.2 Tai atitinka teigiamą vertinimą, pareikštą EESRK Bendrosios rinkos observatorijos, kuri kelete savo nuomonių nuolat rėmė įvairias supaprastinimo iniciatyvas, įgyvendinamas bendrovių teisės srityje. Komitetas mano, kad mažindamos bendrovių patiriamas išlaidas šios iniciatyvos yra labai naudingos ES įmonių konkurencingumui, kai jos neprieštarauja kitų suinteresuotųjų subjektų interesų apsaugai.

1.3 Komitetas nurodo, kad svarstomu pasiūlymu iš dalies pakeisti direktyvas 68/151/EEB (Pirmoji bendrovių teisės direktyva) ir 89/666/EEB (Vienuoliktoji bendrovių teisės direktyva) siekiama supaprastinti ir sumažinti administracinę naštą jautrioje sityje, susijusioje su įpareigojimais skelbti ir versti, taikomais tam tikrų tipų bendrovėms, kurios dažnai patiria neproporcingai didelių ir kartais nereikalingų išlaidų naštą.

1.4 Komitetas remia siūlomas priemones, kurias galima įgyvendinti atlikus nedidelius ES *acquis* pakeitimus ir kurios — papildomai prie įmonių administracinės naštos sumažinimo, kaip parodoma pridėtame poveikio vertinime — užkirs kelią galimybei Europos Sąjungoje atsirasti nepateisinamoms kliūtims laisvam prekių ir paslaugų judėjimui.

1.5 Todėl Komitetas teigiamai vertina tokią intervencinę priemonę ir prisijungia prie Tarybos raginimo Komisijai siūlyti kitose srityse tolesnes priemones likusiems nereikalingiems įpareigojimams mažinti, kurie, neturėdami jokios papildomos naudos informacijos naudotojams, yra našta bendrovėms ir sumažina jų gebėjimą spręsti dabartinius sunkumus, kuriuos sukelia pasaulinė konkurencija.

1.6 Komitetas rekomenduoja Komisijai skatinti valstybes nares įgyvendinti administracinį supaprastinimą verslui, internetu teikiant visą informaciją, kurią privaloma skelbti pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus.

2. Bendrosios aplinkybės

2.1 2005 m. pradėjusi keletą įvertinimų ir laikydama požiūrio, kad nereikalingos išlaidos stabdo ekonominę veiklą ES ir daro žalą įmonių konkurencingumui, Komisija ėmėsi supaprastinimo iniciatyvos siekdama sumažinti dėl šiuo metu galiojančių teisės aktų kylančias administracines išlaidas ir naštą, tenkančią įmonėms.

2.2 2006 m. lapkričio 14 d. Komisija pristatė komunikatą prasmingu pavadinimu „Geresnis reglamentavimas Europos Sąjungoje“⁽¹⁾ ir Darbo dokumentą dėl administracinių išlaidų įvertinimo ir administracinės naštos Europos Sąjungoje mažinimo⁽²⁾. Abiejose iniciatyvose pabrėžiama būtinybė siekti konkrečios ekonominės naudos įmonėms, kai supaprastinimas įmanomas be neigiamų pasekmių atitinkamos informacijos naudotojams.

2.3 2007 m. kovo mėn. ši strategija buvo paremta veiksmų programa, kuria siekiama sumažinti administracinę naštą⁽³⁾ (ji dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje) ir kurioje nustatomas tikslas iki 2012 m. išlaidas sumažinti 25 proc.

⁽¹⁾ „Geresnio reglamentavimo Europos Sąjungoje strateginė apžvalga“, COM(2006) 689 galutinis, OLC 78, 2007 4 11, p. 9.

⁽²⁾ Darbo dokumentas dėl administracinių išlaidų įvertinimo ir administracinės naštos Europos Sąjungoje mažinimo, COM(2006) 691 galutinis.

⁽³⁾ Administracinės naštos mažinimo Europos Sąjungoje veiksmų programa, COM(2007) 23 galutinis.

2.4 2007 m. kovo mėn. Komisija paspartinta tvarka priėmė keletą pasiūlymų, kuriais siekiama sumažinti administracinę naštą, ir 2007 m. liepos 10 d. paskelbė komunikatą, kuriame išdėstomi jos pasiūlymai dėl supaprastinimo bendrovių teisės, apskaitos ir audito srityse ⁽⁴⁾.

2.5 2008 m. kovo 13–14 d. Europos Vadovų Taryba paragino Komisiją toliau svarstyti naujus teisės aktų pasiūlymus, skirtus administracinei naštai mažinti ⁽⁵⁾.

2.6 Tokios yra bendrosios aplinkybės, susijusios su siūloma direktyva dėl įpareigojimų skelbti ir versti bendrųjų teisės srityje, kurioje numatyta sumažinti ir (arba) atsisakyti su informacija susijusių įpareigojimų, kurie neturi papildomos naudos informacijos naudotojams.

3. Komisijos pasiūlymas

3.1 Siūlomos direktyvos tikslas, pasak Komisijos, yra sustiprinti ES bendrovių konkurencingumą sumažinant ir (arba) atsisakant šiuo metu galiojančiuose teisės aktuose nustatytų administracinių įpareigojimų, kurie netenkina atitinkamos informacijos naudotojų reikalavimų ir sudaro bendrovėms papildomų išlaidų.

3.2 Pasiūlymu iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 68/151/EEB (Pirmoji direktyva) ir 89/666/EEB (Vienuoliktoji direktyva) dėl tam tikrų tipų bendrovių įpareigojimų skelbti ir versti.

3.3 Kalbant apie pirmąją direktyvą, nauji būtiniausi skelbimo reikalavimai bus nustatyti nuostatomis, šiuo metu išdėstytiems Direktyvos 68/151/EEB 3 straipsnio 4 dalyje. Siūlomu straipsnio pakeitimu siekiama panaikinti keletą dabartinių reikalavimų nacionaliniuose oficialiuose leidiniuose skelbti informaciją apie bendrovės steigimą, taip pat metinės finansinės atskaitomybės ataskaitas, kurios pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus turi būti skelbiamos kiekvienais metais.

3.4 Siūlomas supaprastinimas jokių būdu nesumažina papildomos naudos informacijos naudotojams, ypač dabar, kai informaciją, laikomą prekybos registruose, per kuriuos valstybės narės privalo teikti reikalingą informaciją, vis dažniau galima rasti internetu, kadangi vis aktyviau naudojamos elektroninės priemonės.

⁽⁴⁾ Komunikatas dėl supaprastintos bendrovių verslo aplinkos bendrovių teisės, apskaitos ir audito srityse, COM(2007) 394 galutinis.

⁽⁵⁾ Europos Vadovų Tarybai pirmininkaujančios valstybės narės išvados, Briuselis, 2008 m. kovo 13–14 d., dok. Nr. 7652/08, 1 išvada.

3.5 Valstybės narės turi numatyti elektroninę chronologinę prieigą prie informacijos, bet gali papildomai nurodyti ir kitas priemones, kuriose atitinkama informacija turi būti skelbiama, su sąlyga, kad tai nesudaro papildomų išlaidų bendrovėms.

3.6 Kalbant apie Direktyvą 89/666/EEB (Vienuoliktoji direktyva) dėl bendrovių teisės, numatoma iš dalies pakeisti 4 straipsnį, pagal kurį šiuo metu reikalaujama steigiant naują filialą išversti visus bendrovės byloje esančius dokumentus.

3.7 Pagal naują 4 straipsnį reikalaujama, kad dokumentai būtų spausdinami viena iš Bendrijos oficialių kalbų, tačiau pakanka vertimus patvirtinti pagal bet kurios valstybės narės institucijų patvirtintą tvirtinimo procedūrą. Visos valstybės narės turi priimti šį liudijimą ir netaikyti jokių oficialių reikalavimų, išskyrus 1 ir 2 dalyse nurodytus reikalavimus, siekiant kiek galima sumažinti vertimo ir tvirtinimo išlaidas.

3.8 Šio pasiūlymo teisinis pagrindas yra tas pats, kaip ir ankstesnių direktyvų, t. y. Sutarties 44 straipsnio 2 dalies g punktas. Be to, Komisija mano, kad jis atitinka subsidarumo ir proporcingumo principus.

3.9 Komisija nurodo, kad pasiūlymą ir poveikio vertinimą ištyrė labai daug įvairių suinteresuotųjų subjektų (iš viso 110 iš 22 valstybių narių). Teigiami atsiliepimai paskelbti Vidaus rinkos ir paslaugų generalinio direktorato (DG MARKT) tinklapyje.

3.10 Poveikio vertinime Komisija apskaičiavo, kad neskelbiant metinių ataskaitų bus sutaupyta apie 410 milijonų EUR per metus, o neskelbiant pakeitimų registruose — apie 200 milijonų EUR per metus. Apie 22 milijonų EUR bus sutaupyta vertimo ir tvirtinimo srityje.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Keleto Bendrosios rinkos observatorijos parengtų nuomonių Komitetas išreiškė savo paramą administracinio supaprastinimo siekiui, įgyvendinant „Geresnio reglamentavimo Europos Sąjungoje strateginę apžvalgą“.

4.2 Komiteto nuomonėse buvo tvirtai remiamas šis siekis, praktiškai prisidedantis prie ES bendrovių konkurencingumo sumažindamas jų išlaidas (kurios bendrųjų teisės srityje atrodo itin nereikalingos ir pernelyg didelės), nedarant žalos kitų suinteresuotųjų subjektų interesų apsaugai.

4.3 Komitetas atkreipia dėmesį, kad, imantis priemonių tokioje jautrioje srityje kaip įpareigojimai skelbti ir versti, šis pasiūlymas ne tik labai sumažina išlaidas, kaip parodyta poveikio vertinime, bet ir padidina ES patikimumą šalinant bet kokius galimus ketinimus statyti tyčines, nepateisinamas kliūtis laisvam prekių ir paslaugų judėjimui.

4.4 Jis pažymi, kad iki šiol pradėtos iniciatyvos buvo atidžiai patikrintos įvertinant siekiamus tikslus ir atitikimą pagrindiniams subsidiarumo ir proporcingumo principams, taip pat dėl

jų buvo iš anksto išsamiai konsultuojamasi su visais suinteresuotaisiais subjektais.

4.5 Todėl Komitetas pritaria siūlomos direktyvos nuostatomis, laikydamas ją pažangiu žingsniu į priekį įgyvendinant didesnio masto supaprastinimo strategiją. Jis taip pat visiškai palaiko Tarybą, kuri ragina Komisiją imtis priemonių kitose srityse, kuriose taip pat reikia supaprastinimo, kad būtų sumažinta daugybė įsipareigojimų, kurie ir toliau yra našta bendrovėms.

2008 m. rugsėjo 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą iš dalies keičiančią Tarybos direktyvas 78/660/EEB ir 83/349/EEB dėl vidutinėms įmonėms taikomų tam tikrų atskleidimo reikalavimų ir įpareigojimo rengti konsoliduotą atskaitomybę

COM(2008) 195 galutinis — 2008/0084 (COD)

(2009/C 77/07)

2008 m. gegužės 23 d. Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 44 straipsnio 1 dalimi, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą iš dalies keičiančią Tarybos direktyvas 78/660/EEB ir 83/349/EEB dėl vidutinėms įmonėms taikomų tam tikrų atskleidimo reikalavimų ir įpareigojimo rengti konsoliduotą atskaitomybę.

2008 m. balandžio 21 d. Komiteto biuras pavedė Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyriui organizuoti Komiteto darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 18 d. posėdis) pagal Darbo tvarkos taisyklių 20 straipsnį ir 57 straipsnio 1 dalį pagrindiniu pranešėju paskyrė Claudio Cappellini ir priėmė šią nuomonę 59 nariams balsavus už ir 1 — prieš.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK palankiai vertina tai, kad Ketvirtosios bendrovių teisės direktyvoje mažoms įmonėms numatytos išimties išplečiamos vidutinėms įmonėms, nes šios išimties leidžia sumažinti įmonių atskaitomybės našta.

1.2 EESRK taip pat palankiai vertina pasiūlytus Septintosios direktyvos pakeitimus, nes jie paaiškina direktyvoje ir Tarptautiniuose finansinės atskaitomybės standartuose (TFAS) nustatytų konsoliduotų taisyklių sąveiką.

1.3 EESRK ypač džiaugiasi, kad atsižvelgiama į tikslą supaprastinti finansinę atskaitomybę: atskaitų naudotojai nepraranda daug informacijos, o kitoms suinteresuotosioms šalims tai iš

esmės neturi poveikio. Siūlomas supaprastinamas pagrįstas MVĮ ir finansinės informacijos naudotojų poreikiais.

1.4 Iki šiol atlikta per mažai mokslinių tyrimų ir yra per mažai informacijos naudotojų poreikiams, kurie gali skirtis skirtingose valstybėse narėse, nustatyti. Prieš darant MVĮ taikomų finansinių reikalavimų pakeitimus, reikėtų atsižvelgti į dabartinę padėtį galimybių naudojimo pagal Ketvirtąją ir Septintąją direktyvas požiūriu. Šis tyrimas turėtų apimti: (a) esamų galimybių naudojimą, (b) valstybių narių pateiktą motyvaciją pasirinkti tam tikras galimybes ir (c) valstybių narių sėkmę siekiant jų tikslų.

1.5 Todėl EESRK rekomenduoja šioje srityje atlikti mokslinius tyrimus, kurie ateityje taptų racionalios politikos pasiūlymų pagrindu.

1.6 Apskaitos reikalavimai buvo viena iš pirmųjų teisėkūros sričių, kurios buvo suderintos Europos lygiu. EESRK primena, kad tai labai svarbus aspektas siekiant sukurti bendrąją rinką ir pabrėžia suderinimo sukuriamų vienodų galimybių ES svarbą.

1.7 MVĮ tarpvalstybinė prekyba ES auga. Todėl esama tvirtų argumentų toliau derinti finansinės atskaitomybės sistemas ir taisykles (a) prekybos augimui remti ir (b) vienodoms galimybėms sukurti.

2. Pagrindas

2.1 2007 m. kovo 8–9 d. Europos Vadovų Taryba savo išvadoje pabrėžė, kad svarbi Europos ekonomikos skatinimo priemonė yra administracinės naštos mažinimas, pirmiausia todėl, kad jis gali būti naudingas mažoms ir vidutinėms įmonėms.

2.2 Ji pabrėžė, kad administracinei naštai sumažinti, mažoms ir vidutinėms įmonėms supaprastinant apskaitos taisykles būtinos didelės bendros Europos Sąjungos ir valstybių narių pastangos. Tokių priemonių teisinis pagrindas turėtų būti Europos bendrijos steigimo sutarties 44 straipsnio 1 dalis ⁽¹⁾.

2.3 Apskaita ir auditas pripažinti sritimis, kuriose gali būti mažinama Bendrijos įmonių ⁽²⁾ administracinė našta.

2.4 Ypatingas dėmesys buvo atkreiptas į tai, kaip mažoms ir vidutinėms įmonėms dar labiau sumažinti finansinės atskaitomybės reikalavimus.

2.5 Anksčiau nemažai pakeitimų buvo padaryta tam, kad įmonės, kurioms taikomos direktyvos 78/660/EEB ir 83/349/EEB, galėtų taikyti Tarptautiniuose finansinės atskaitomybės standartuose (TFAS) numatytus apskaitos metodus.

2.6 Pagal 2002 m. liepos 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1606/2002 dėl tarptautinių apskaitos standartų taikymo ⁽³⁾ įmonės, kurių vertybiniais popieriais yra leista prekiauti kurios nors valstybės narės reguliuojamoje rinkoje, turi rengti savo konsoliduotą finansinę atskaitomybę laikydamosi tarptautinių finansinės atskaitomybės standartų, ir todėl joms netaikomi daugelis direktyvose 78/660/EEB ir 83/349/EEB nustatytų reikalavimų. Tačiau tos direktyvos vis dėlto yra Bendrijos mažų ir vidutinių įmonių apskaitos pagrindas.

2.7 Mažoms ir vidutinėms įmonėms dažnai taikomos tos pačios taisyklės kaip ir didesnėms įmonėms, bet nedažnai įvertinami specifiniai jų apskaitos reikalavimai. Ypač didelį susirūpi-

nimą šioms įmonėms kelia didėjantis su atskleidimu susijusių reikalavimų skaičius. Dėl daugybės atskaitomybės taisyklių didėja finansinė našta, be to, jos gali trukdyti veiksmingai naudoti lėšas gamybos tikslams.

2.8 Taikant Reglamentą (EB) Nr. 1606/2002 taip pat paaiškėjo, kad būtina išaiškinti ryšį tarp apskaitos standartų, kuriuos reikalaujama taikyti Direktyvoje 83/349/EEB ir TFAS.

2.9 Jei formavimo savikaina balanse gali būti laikoma turtu, Direktyvos 78/660/EEB 34 straipsnio 2 dalyje reikalaujama, kad tokios išlaidos būtų paaiškintos ataskaitų aiškinamajame rašte.

2.10 Remiantis tos direktyvos 44 straipsnio 2 dalimi, mažoms įmonėms šis reikalavimas atskleisti informaciją gali būti netaikomas. Siekiant sumažinti nereikalingą administracinę naštą, turėtų būti numatyta galimybė ir vidutinės įmonės atleisti nuo reikalavimo atskleisti tokią informaciją.

2.11 Direktyvoje 78/660/EEB reikalaujama atskleisti pajamas, sugrupuotas pagal veiklos rūšis ir geografines rinkas. Tai turi padaryti visos įmonės, tačiau mažoms įmonėms gali būti taikoma išimtis pagal tos pačios direktyvos 44 straipsnio 2 dalį. Siekiant sumažinti nereikalingą administracinę naštą, turėtų būti numatyta galimybė ir vidutinės įmonės atleisti nuo reikalavimo atskleisti minėtą informaciją.

2.12 Direktyvoje 83/349/EEB reikalaujama, kad pagrindinė (patronuojanti) įmonė rengtų konsoliduotą atskaitomybę, net jeigu vienintelė pavaldžioji (dukterinė) įmonė arba visos pavaldžiosios įmonės kartu nėra reikšmingos taikant Direktyvos 83/349/EEB 16 straipsnio 3 dalį. Todėl šioms įmonėms taikomas Reglamentas (EB) Nr. 1606/2002, taigi jos turi rengti konsoliduotas finansines atskaitas pagal TFAS. Šis reikalavimas laikomas apsunkinančiu, kai pagrindinė įmonė turi tik nereikšmingų pavaldžių įmonių.

2.13 Todėl turėtų būti leidžiama netaikyti pagrindinei įmonei įpareigojimo rengti konsoliduotas atskaitomybes ir konsoliduotąjį metinį pranešimą, jei ta pagrindinė įmonė turi tik tokias pavaldžiąsias įmones, kurios tiek atskirai, tiek visos kartu laikomos nereikšmingomis.

2.14 Kadangi valstybės narės negali deramai pasiekti šios direktyvos tikslų, būtent sumažinti administracinę naštą, susijusią su vidutinėms įmonėms taikomais tam tikrais atskleidimo reikalavimais ir įpareigojimu kai kurioms Bendrijos įmonėms

⁽¹⁾ OL C 325, 2002 12 24, p. 35.

⁽²⁾ ES projektas dėl pradinių vertinimų ir administracinių išlaidų mažinimo, antroji tarpinė ataskaita, 2008 m. sausio 15 d., p. 37. Galutinė ataskaita dar nepaskelbta. (Žr. COM(2008) 195 galutinis 6 išnašą).

⁽³⁾ OL L 243, 2002 9 11, p. 1.

rengti konsoliduotą atskaitomybę, ir todėl dėl jų masto bei poveikio tų tikslų geriau siekti Bendrijos lygiu, Bendrija, laikydamasi Sutarties 5 straipsnyje nustatyto subsidarumo principo, gali imtis veiksmų.

2.15 Pagal tame straipsnyje nustatytą proporcingumo principą šioje direktyvoje nenumatoma daugiau nei būtina šiems tikslams pasiekti.

2.16 Todėl reikėtų atitinkamai iš dalies pakeisti Direktyvas 78/660/EEB ir 83/349/EEB.

3. Bendros pastabos

3.1 Direktyvos 78/660/EEB (Ketvirtoji bendrovių teisės direktyva) ⁽⁴⁾ dalinio pakeitimo tikslas — per trumpą laiką supaprastinti finansinę atskaitomybę vidutinėms įmonėms ⁽⁵⁾ ir palengvinti jų finansinės atskaitomybės našą. Pakeitimai turėtų sumažinti administracinę našą neprarandant svarbios informacijos.

3.2 Direktyvos 83/349/EEB (Septintoji bendrovių teisės direktyva) ⁽⁶⁾ dalinio pakeitimo tikslas — paaiškinti šioje direktyvoje ir Tarptautiniuose finansinės atskaitomybės standartuose numatytų konsolidavimo taisyklių sąveiką.

3.3 Konsultacijos ir poveikio įvertinimas

3.3.1 EK laiku pradėjo diskusiją dėl reikšmingo administracinės našos MVĮ sumažinimo pagal Ketvirtąją ir Septintąją bendrovių teisės direktyvas ir konsultacijų procesą atsižvelgdama į tikslą, kad MVĮ klestėtų Europos bendrojoje rinkoje. MVĮ administracinės našos problemų nuolat kilo dėl pradinių taisyklių, kurios buvo nustatytos stambiems verslo subjektams. Tokios taisyklės nebūtinai tinka ir MVĮ ir neretai labai padidina administracinę našą bei išlaidas.

3.4 Supaprastinimas pagrįstas MVĮ ir finansinės informacijos naudotojų poreikiais

3.4.1 Per diskusijas svarbu dėmesį kreipti ne tik į supaprastinimą, bet ir į finansinės atskaitomybės reikalavimų tinkamumą MVĮ, o ne didelėms biržos prekybos sąrašuose esančioms įmonėms. Per diskusijas dėl supaprastinimo dažniausiai dėmesys telkiamas į išlaidas, o per diskusijas dėl tinkamumo sprendžiamas finansinės atskaitomybės teikiamos ir konkrečių naudotojų gaunamos naudos bei jų poreikių klausimas.

3.4.2 Apskaitos direktyvos supaprastinamą reikėtų pradėti nuo realių MVĮ ir jų ataskaitų naudotojų poreikių. Kad finansinė atskaitomybė būtų naudinga ir tinkama, vystant Europos finansinės atskaitomybės sistemas MVĮ ypač svarbu daugiau sužinoti apie naudotojus ir jų poreikius. Naudotojų yra daug: finansinės institucijos (reitingai), valdžios institucijos (mokesčiai, pinigų plovimas ir kt.).

3.4.3 Taip pat svarbu prisiminti, kad pačios MVĮ yra svarbios finansinės informacijos naudotojos, pavyzdžiui, kaip tiekėjos ir susitariančiosios šalys su kitomis MVĮ, kai svarbu įvertinti kreditumą.

3.4.4 Kalbant apie atskaitomybės taisyklių supaprastinimą MVĮ, svarbu atlikti griežtus poveikio įvertinimus, įskaitant finansinės atskaitomybės naudos bei išlaidų ir (arba) administracinės našos įvertinimą. Atliekant tokius poveikio įvertinimus reikia atsižvelgti į priežastis, dėl kurių iš pradžių nustatyti finansinės atskaitomybės reikalavimai, ir suinteresuotų subjektų interesus (skaidrumas ir kt.), kuriuos jie stengiasi apsaugoti.

3.5 Suderinimas siekiant ES sukurti vienodas galimybes

3.5.1 MVĮ tarpvalstybinė prekyba ES auga ⁽⁷⁾. Todėl esama tvirtų argumentų toliau derinti finansinės atskaitomybės sistemas ir taisykles (a) prekybos augimui remti ir (b) vienodoms galimybėms sukurti. Šiam tikslui gali prireikti mažiau galimybių ir perėjimo prie maksimalaus suderinimo, pavyzdžiui, finansinės informacijos skelbimo ir visuomenės galimybių ja naudotis srityje.

3.6 Jokių privalomų tarptautinių apskaitos standartų MVĮ

3.6.1 TASV MVĮ projektas yra standartus nustatančių institucijų, apskaitininkų ir kitų suinteresuotų subjektų reikalavimų nustatyti visų TFAS alternatyvą rezultatą. Nors iš pradžių TASV nenorėjo imtis šio projekto, vėliau ji išstikino, jog dauguma šių suinteresuotų subjektų norėjo, kad jis būtų vykdomas, tik TASV buvo laikoma patikima ir kompetentinga institucija, galinčia nustatyti aukštos kokybės, įgyvendinamus apskaitos standartus. Tačiau šis projektas buvo pradėtas nuo visų TFAS, sukurtų į biržos prekybos sąrašus įtrauktoms įmonėms.

⁽⁷⁾ Žr. EESRK nuomones dėl bendrosios rinkos svarbos:

— CESE 952/2006 *dėl reglamentavimo aplinkos supaprastinimo strategijos* (INT/296), OL C 309, 2008 12 16, p. 18;
— CESE 89/2007 *dėl bendrosios rinkos peržiūros* (INT/332), OL C 93, 2007 4 27, p. 25;
— CESE 1187/2008 *dėl MVĮ skirtų politinių priemonių* (INT/390) (dar nepaskelbta OL);
— CESE 979/2008 *dėl tarptautinių viešųjų pirkimų* (INT/394) (dar nepaskelbta OL).

⁽⁴⁾ OL L 222, 1978 8 14, p. 11. Direktyva su paskutiniais pakeitimais, padarytais Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/46/EB (OL L 224, 2006 8 16, p. 1).

⁽⁵⁾ Ketvirtosios bendrovių teisės direktyvos 27 straipsnio apibrėžty (vidutinės įmonės).

⁽⁶⁾ OL L 193, 1983 7 18, p. 1. Direktyva su paskutiniais pakeitimais, padarytais Tarybos direktyva 2006/99/EB (OL L 363, 2006 12 20, p. 137).

3.6.2 Visi TFAS buvo nustatyti, kad finansinė atskaitomybė naudotųsi į biržos prekybos sąrašą įtrauktos įmonės ir suinteresuoti asmenys. Kaip pirmiau minėta, MVĮ finansinė atskaitomybė dažniau yra skirta vidaus ir neformaliai naudojimui (dėl tiekėjų, susitariančių šalių, finansinių institucijų ir kt.), o ne dėl teisinių ar kitų išpareigojimų teikti ataskaitas plačiam naudotojų spektrui.

3.6.3 Privalomas TFAS arba kitų naujų taisyklių, pagrįstų į biržos prekybos sąrašus įtrauktoms įmonėms nustatytomis taisyklėmis, įgyvendinimas labai padidintų MVĮ administracinę naštą ir išlaidas, kurios galėtų nusverti teigiamą poveikį. Glaudi metinių ataskaitų ir mokesčių deklaracijų sąsaja taip pat priverstų skirtingų valstybių narių MVĮ rengti dvi skirtingas finansines ataskaitas, kurios taip pat didintų administracinę naštą.

3.7 Direktyvų supaprastinimas

3.7.1 Kalbant apie galimybes supaprastinti Apskaitos direktyvas MVĮ naudai, kurios iš esmės yra esamų galimybių pagal šias direktyvas išplėtimas, prieš paskelbiant naujas direktyvas

svarbu ištirti, kaip šios galimybės veikia valstybėse narėse. EESRK rekomenduoja sistemingai taikyti *vieno karto* principą visais lygmenimis ⁽⁸⁾.

3.7.2 Prieš darant kitus MVĮ taikomų finansinių reikalavimų pakeitimus, reikėtų atsižvelgti į dabartinę padėtį galimybių naudojimo pagal Ketvirtąją ir Septintąją direktyvas požiūriu. Šis tyrimas turėtų apimti: (a) esamų galimybių naudojimą, (b) valstybių narių pateiktą motyvą pasirinkti tam tikras galimybes ir (c) valstybių narių sėkmę siekiant jų tikslų.

3.7.3 Pagrindinė susidariusios padėties problema yra principas „iš viršaus į apačią“, kuris (a) didina MVĮ administracinę naštą ir (b) sumažina finansinės atskaitomybės sistemų ir standartų tinkamumą šiems subjektams. Atliekant būsimą finansinės atskaitomybės peržiūrą ES, šią problemą reikėtų spręsti taikant principą „iš apačios į viršų“. Taikant šį principą dėmesys būtų kreipiamas į MVĮ ir kitų suinteresuotų subjektų poreikius ir, kaip pirmiau siūloma, jis būtų pagrįstas naudotojų ir jų poreikių tyrimais.

2008 m. rugsėjo 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁸⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl įvairių politinių priemonių, išskyrus atitinkamą finansavimą, galinčių prisidėti prie mažų ir vidutinių įmonių augimo ir vystymosi (tiriamoji nuomonė), INT/390. Šis principas reiškia, kad visais lygmenimis (Europos, nacionaliniu, regionų ir vietos lygiu) įmonės neprivalo vėl teikti informacijos, kurią valdžios institucijos jau gavo kitu keliu.

Europos socialinių ir ekonomikos reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl įstatymais nustatyto dviračių ir triračių motorinių transporto priemonių ženklavimo (kodifikuota redakcija)

COM(2008) 318 galutinis — 2008/0099 (COD)

(2009/C 77/08)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2008 m. birželio 18 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl dviračių ir triračių motorinių transporto priemonių ženklavimo (Kodifikuota redakcija).

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (rugsėjo 17 d. posėdis), vieningai nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2008 m. rugsėjo 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl ratinių žemės ūkio ar miškų ūkio traktorių vairuotojų sėdynės (kodifikuota redakcija)

COM(2008) 351 galutinis — 2008/0115 (COD)

(2009/C 77/09)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2008 m. liepos 7 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl ratinių žemės ūkio ir miškų ūkio traktorių vairuotojų sėdynės (Kodifikuota redakcija).

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 447-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 17 d. posėdis), vieningai nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2008 m. rugsėjo 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą bendrovių teisės srityje dėl vienanarių uždaryjimų akcinių bendrovių (kodifikuota redakcija)

COM(2008) 344 galutinis — 2008/0109 (COD)

(2009/C 77/10)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 44 straipsniu, 2008 m. liepos 7 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą bendrovių teisės srityje dėl vienanarių uždaryjimų akcinių bendrovių (Kodifikuota redakcija).

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 17 d. posėdis), vieningai nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2008 m. rugsėjo 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) .../... dėl medicinos produktų papildomos apsaugos liudijimo (kodifikuota redakcija)

COM(2008) 369 galutinis — 2008/0126 (COD)

(2009/C 77/11)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2008 m. liepos 7 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) .../... dėl medicinos produktų papildomos apsaugos liudijimo (kodifikuota redakcija).

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 17 d. posėdis), vieningai nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2008 m. rugsėjo 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl skatinimo naudoti energiją iš atsinaujinančių šaltinių

COM(2008) 19 galutinis — 2008/0016 (COD) 2008/0016 (COD)

(2009/C 77/12)

Taryba, vadovaudamasi Europos Bendrijos steigimo sutarties 175 straipsnio 1 dalies ir 95 straipsnio nuostatomis, 2007 m. rugsėjo 27 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl skatinimo naudoti energiją iš atsinaujinančių šaltinių.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. liepos 16 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Lutz Ribbe.

447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 105 nariams balsavus už, 38 prieš ir 10 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK pritarė Europos Vadovų Tarybos 2007 m. klimato apsaugos planams, kurie bus įgyvendinti, be kitų, taikant ir šią direktyvą.

1.2 Komitetas visiškai pritaria Komisijos teiginiui, kad pasiūlymas plėtoti atsinaujinančią energiją svarbus ne tik klimato politikos požiūriu, bet taip pat turi arba gali turėti *aiškiai teigiamą poveikį* energijos tiekimo saugumui, regioninės ir vietos plėtros galimybėms, kaimo plėtrai, eksporto perspektyvoms, socialinei sanglaudai ir užimtumo galimybėms, visų pirma tai susiję su mažosiomis ir vidutinėmis įmonėmis bei nepriklausomais energijos gamintojais.

1.3 Todėl EESRK pritaria direktyvos projektui ir 20 proc. atsinaujinančios energijos tikslui. Jis išvelgia ne tik atsinaujinančios energijos indėlį į klimato apsaugą, bet ir teisingą strateginę energetikos politikos tikslą, kuris padės užtikrinti didesnę energijos nepriklausomumą ir kartu didesnę energijos tiekimo saugumą.

1.4 Tikslas „20 proc. sumažinti išmetamo CO₂ kiekius iki 2020 m.“, kuris turi būti įgyvendintas pagal kitas direktyvas⁽¹⁾, ir tikslas „atsinaujinančios energijos dalis iki 2020 m. turi sudaryti bent 20 proc. visos ES suvartojamos galutinės energijos“, kuris aptariamas siūlomoje direktyvoje, tarpusavyje glaudžiai susiję ir papildo vienas kitą. Tačiau vertinti juos reikia nepriklausomai vieną nuo kito. Tai juo labiau svarbu, nes kai kurios atsinaujinančios energijos rūšys ne visada daro aiškiai teigiamą poveikį klimatui (žr. „agrodegalų“ 6 punktą).

1.5 Kadangi neabejotinai būtinas mūsų energetikos sistemos pertvarkymas pareikalaus didelių investicijų išlaidų, valstyboms

narėms reikia suteikti didelę veiksmų laisvę, kad jos visada galėtų veikti tose srityse, kur mažiausiomis sąnaudomis būtų galima pasiekti daugiausia naudos kalbant apie klimato apsaugą ir darbo vietų kūrimą.

1.6 EESRK pabrėžia, kad aiškiai pasisako už didesnę energijos iš atsinaujinančių šaltinių naudojimą ir žino, kad norint pasiekti Tarybos nustatytus aukštus tikslus (CO₂ išmetimo mažinimas 60–80 proc. ir didesnė energinė nepriklausomybė) vidutiniu ir ilgalaikės trukmės laikotarpiu reikės daugiau nei 20 proc. atsinaujinančios energijos šaltinių, numatytų iki 2020 metų.

1.7 EESRK nurodo, kad strateginis reikalavimas iš dalies pakeisti dyzeliną ar benziną agrodegalais yra viena mažiausiai veiksmingų ir brangiausių klimato apsaugos priemonių, tai rodo ypač netinkamą finansinių išteklių paskirstymą. EESRK negali suprasti, kodėl pačios brangiausios priemonės yra politiškai labiausiai remiamos, ypač kai lieka visiškai neišspręsta daugybė aplinkos ir socialinių klausimų, ką jau kalbėti apie ekonominius (žr. 6 punktą). Todėl Komitetas nepritaria nustatytam atskiram 10 proc. agrodegalų planiniam rodikliui.

1.8 Sveikintinas yra ES planas nustatyti agrodegalų tvarumo kriterijus. Tačiau aplinkosaugos kriterijai nagrinėjami nepakankamai išsamiai, socialiniai klausimai visai neaptariami, tad direktyvos projektas šiuo požiūriu yra visiškai nepatenkinamas⁽²⁾.

2. Įžanga

2.1 Šia direktyva nustatomi privalomi atsinaujinančios energijos vystymo tikslai. Atsinaujinančių energijos šaltinių dalis turi sudaryti 20 proc. ES sunaudojamos energijos iki 2020 metų ir

⁽¹⁾ Žr. 3.5 punktą.

⁽²⁾ Apie būtinybę taikyti aplinkosaugos ir socialinius tvarumo kriterijus EESRK jau rašė nuomonėje „Biokuro pažangos ataskaita“, TEN/286 — CESE 1449/2007, OL C 44, 2008 2 16, p. 34 ir „Išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimas/keičiant transportą“, NAT/354 — CESE 1454/2007.

10 proc. minimalus privalomas biodegalų planinis rodiklis ⁽³⁾ transporto sektoriuje ⁽⁴⁾ — tai tikslas, kurį turi pasiekti kiekviena valstybė narė.

2.2 Nustatytas Europos 20 proc. tikslas turi būti pasiektas taikant individualius nacionalinius planinius rodiklius, išvardytus I Priedo A dalyje. Valstybės narės privalo sudaryti nacionalinius veiksmų planus, nustatančius sektorių rodiklius elektrai, šildymui ir (arba) vėsinimui ir transportui ir (arba) agrodegalams, bei priemonės šiems tikslams pasiekti.

2.3 Direktyva remiasi 2007 metų pavasarį Europos Vadovų Tarybos priimtais sprendimais. Ji paremta tuo, kad atsinaujinantys energijos šaltiniai gali padėti įveikti klimato kaitą. Kartu joje teigiama, kad, „atsinaujinančios energijos sektoriuje tvirtai laikomasi minties, kad galima (...) naudoti vietos ir decentralizuotus energijos šaltinius bei skatinti aukščiausio lygio modernių technologijų pramonę“.

2.4 Komisija teigia, kad „atsinaujinantys energijos šaltiniai daugiausiai yra vietiniai, todėl jie nepriklauso nuo to, ar ateityje turėsime tradicinių energijos šaltinių; o atsižvelgiant į tai, kad atsinaujinantys energijos šaltiniai yra decentralizuoti, mažėja mūsų ekonomikos pažeidžiamumas, kurį lemia nepastovus energijos tiekimas“. Tiekimo saugumas, kartu su klimato apsauga, inovacijomis ir ekonomikos augimu, yra dar vienas svarbus Komisijos argumentas.

2.5 Komisija įrodinėja, kad „atsinaujinančių energijos šaltinių ir technologijų rinkos plėtra teigiamai veikia energijos tiekimo saugumą, regionų ir vietinės plėtros galimybes, kaimo plėtrą, eksporto perspektyvas, socialinę sanglaudą ir užimtumo galimybes; visų pirma tai susiję su mažosiomis ir vidutinėmis įmonėmis bei nepriklausomais elektros energijos gamintojais“.

2.6 Direktyvoje ne tik nustatyti kiekybiniai rodikliai, kurie minėti anksčiau, bet ir aptariami šie klausimai:

- kaip turi būti apskaičiuota atsinaujinančių šaltinių energijos dalis (5 straipsnis), aptariant importo klausimus,
- kilmės garantijos (6–10 straipsniai),
- prieiga prie elektros tinklo (14 straipsnis),
- aplinkos tvarumo kriterijai agrodegalams ir jų poveikis aplinkai (15 straipsnis ir tolesni),

⁽³⁾ Direktyvos projekte vartojama sąvoka, „biokuras“. Tačiau įvairiose savo pateiktose nuomonėse EESRK atkreipė dėmesį į daugelį aplinkos apsaugos problemų, kurias sukėlė „bio“ degalai. Priešdėlis, „bio“ reiškia, kad produktas yra nekenkiantis aplinkai (plg. biologinė žemdirbystė). Todėl šioje nuomonėje EESRK vietoj jo vartoja neutralesnę sąvoką, „agrodegalai“.

⁽⁴⁾ Direktyvos projekte numatyta, kad (...) „iki 2020 m. kiekvienos valstybės narės transporto sektoriuje atsinaujinanti energija (visų pirma biokuras) sudarytų bent 10 % visos energijos“.

— nacionalinių paramos sistemų struktūra, siekiant užkirsti kelią konkurencijos iškreipimui.

2.7 Priėmus naująją direktyvą, bus panaikinta Direktyva 2001/77/EB dėl *Skatinimo naudoti elektrą, pagamintą iš atsinaujinančios energijos šaltinių vidaus elektros rinkoje*, kuria nustatomas dabartinis rodiklis, kad iki 2010 m. 21 proc. visos sunaudamos elektros sudarytų elektra, gaunama iš atsinaujinančių energijos šaltinių, ir Direktyva 2003/30/EB dėl *Skatinimo naudoti transportui biokurą arba kitą kurą, pagamintą iš atsinaujinančių energijos šaltinių*, pagal kurią jo dalis iki 2010 metų turėtų sudaryti 5,75 proc.

3. Bendros pastabos dėl direktyvos svarbiausių ir klimato politikos tikslų

3.1 2007 metais Europos Vadovų Taryba patvirtino, kad įsipareigojimai visiškai sumažinti dujų išmetimą yra pasaulinės anglies dioksido rinkos pagrindas. Išsivysčiusios šalys privalo imtis iniciatyvos bendrai mažindamos savo šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą iki 2020 metų sumažinti 30 proc. lyginant su 1990 metais, iki 2050 metų sumažinti 60–80 proc. lyginant su 1990 metais.

3.2 Nagrinėjamas direktyvos projektas yra šio sprendimo įgyvendinimo dalis. EESRK pritarė Europos Vadovų Tarybos sprendimams dėl klimato ir pabrėžė, kad energijos iš atsinaujinančių šaltinių taupymas ir veiksmingumas turi būti laikomi didžiausiu prioritetu. Nėra jokios alternatyvos didžiulei energijos iš atsinaujinančių šaltinių plėtrai; ji būtina ne tik klimato apsaugos sumetimais, bet vidutinės ir ilgalaikės trukmės laikotarpiu vien dėl iškastinių degalų trūkumo, kurio tikimasi ateityje. Šiuo metu pastebimi staigūs iškastinių energijos šaltinių kainų šuoliai lems, kad daugelio atsinaujinančių šaltinių rentabilumas išryškės greičiau.

3.3 EESRK ypač džiaugiasi, kad aiškinamajame memorandume Komisija ne tik įvardija klimato aspektus, bet teikia didelę reikšmę tiekimo saugumo ir darbo vietų kūrimo klausimams. Pavyzdžiui, pakartotinai pabrėžiama decentralizuotų energijos tiekimo struktūrų svarba regioninei ekonomikai ir kaimo vietovėms (2.4 ir 2.5 punktai). Komitetas pritaria šiam požiūriui. Bet taip pat mano, kad, atsižvelgiant į šiuos aspektus, būtina įvertinti pavienes, su atsinaujinančiais energijos šaltiniais susijusias strategijas labiau diferencijuotai nei buvo daroma iki šiol ir atsižvelgti būtent į šiuos aspektus.

3.4 EESRK pritaria Komisijos požiūriui, kad vadovaujantis Europos vaidmuo vystant ir įgyvendinant atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimą bus svarbus ne tik klimato politikos požiūriu, bet ir užtikrins ateityje Europos kaip verslo vietos konkurencinį pranašumą. Direktyvos projektas yra aiškus švarios energijos, aplinkos ir pramonės politikos ženklas. Tai taip pat yra ženklas pasaulio valstybių bendruomenei rengiantis tarptautinėms deryboms dėl klimato.

3.5 Konkrečios nuostatos, kaip pasidalyti našta, t. y. pavienių valstybių narių įnašas siekiant Europos Sąjungos tikslo 20 proc. apskritai sumažinti dujų išmetimą, yra išdėstytos Europos Parlamento ir Tarybos pasiūlyme priimti sprendimą dėl valstybių narių pastangų mažinti į aplinką išmetamus šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekius Bendrijai siekiant įvykdyti įsipareigojimus iki 2020 m. sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį (COM(2008) 17 galutinis) ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos iš dalies keičiančios Direktyvą 2003/87/EB pasiūlyme, siekiant patobulinti Bendrijos šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą ir išplėsti jos taikymo sritį.

3.6 EESRK mano, kad iki 2020 metų nustatytas 20 proc. atsinaujinančių energijos šaltinių rodiklis yra tinkamas politiniu ir strateginiu požiūriu, techniškai ir ekonomiškai įgyvendinamas, ir tai rodo energetikos politikos pradžią, kuri neparemta iškastiniu kuru. Jis taip pat mano, kad galima pasiekti pavienius nacionalinius tikslus, juo labiau kad daugumai valstybių narių suteikiamos lanksčios galimybės (supirkimas, dalyvavimas projektuose ir kt.). Akivaizdu, kad energetikos sistemos pertvarkymas negali vykti už dyką arba be struktūrinių pokyčių. Būtina investuoti ne tik į įrenginius, generuojančius elektros energiją iš atsinaujinančių šaltinių, bet ir statyti hidroakumuliacines elektrines netolygaus generavimo išlyginimui nesant stipraus vėjo ar nešviečiant saulei, taip pat į ES tarpvalstybinių elektros perdavimo linijų plėtrą. Akcentuojant tik energijos generavimą, laukiamų rezultatų nepasieksime.

3.7 Pavyzdžiui, Vokietijoje yra skatinama elektros energijos gamyba iš atsinaujinančių energijos šaltinių remiantis elektros tiekimo įstatymu, ir šiuo metu žalioji elektra šalyje sudaro 15 proc. Papildomos išlaidos, kurias turi padengti vartotojai dėl didesnių tiekimo sąnaudų, sudaro apie 3,5 mlrd. eurų per metus. Tačiau čia neįskaityta ekonominė naujų darbo vietų nauda, žala aplinkai, kurios pavyko išvengti, ir papildomos pajamos iš mokesčių.

3.8 Siekiant kuo mažesnėmis išlaidomis pasiekti rodiklius, direktyvoje numatyta, kad pavieniai nacionaliniai rodikliai taip pat gali būti pasiekti pagalbinėmis priemonėmis, skirtomis atsinaujinančių energijos šaltinių plėtrai kitose valstybėse. Elektros importas iš užtikrintų atsinaujinančių energijos šaltinių taip pat leidžiamas — su kilmės garantija. EESRK nuomone, tai iš esmės gera idėja. Tačiau EESRK palaiko kai kurių valstybių narių reikalavimą, kad tokia prekyba būtų leidžiama užtikrinant, kad priemonės, skirtos skatinti atsinaujinančių energijos šaltinių finansavimą, nebūtų naudojamos vienos valstybės narės⁽³⁾ siekiant sutaupyti išlaidas kitoje valstybėje narėje.

4. Lankstumo apribojimai plėtojant energijos iš atsinaujinančių šaltinių naudojimą

4.1 EESRK mano, kad Komisijos požiūris yra teisingas nustatant bendrus rodiklius trijuose sektoriuose, kuriuose energija iš

atsinaujinančių šaltinių bus svarbi (elektra, šildymas ir (arba) vėsinimas ir transportas), vietoj trijų atskirų rodiklių. Taip valstybėms narėms yra suteikiama teisė nuspręsti, kaip suderinti trijuose atskiruose sektoriuose naudojamas priemonės, kad būtų pasiekti bendri nacionaliniai rodikliai.

4.2 Tačiau šis lankstumas yra varžomas, nes bus nustatytas atskiras privalomas tikslas, taikomas tik viename iš šių trijų sektorių, tai yra dyzelino ir benzino pakeitimas transporto sektoriuje.

5. Ypatingas agrodegalų vaidmuo direktyvos projekte

5.1 Komisija skiria ypatingą vaidmenį agrodegalams.

5.2 Daugelyje pastaraisiais mėnesiais pateiktų mokslinių tyrimų dėl agrodegalų atkreipiamas dėmesys, kad biomasė, kitaip nei saulės energija, yra ribotas išteklis ir dėl auginimo plotų bus neišvengiamai konkuruojama su maisto produktų gamyba ar biologinės įvairovės išsaugojimu. Šiuo metu vis dar diskutuojama, kokio masto bus ši konkurencija. Kol politika nesiėmė valdymo pobūdžio priemonių, reikia atlikti labai tikslią strateginę analizę, kokiaje srityje ir kokia forma energija iš atsinaujinančių šaltinių galėtų būti naudingiausia. Tam būtina atlikti labai tikslius poveikio vertinimus.

5.3 2007 m. lapkritį Vokietijos žemės ūkio ministerijos mokslinės patariamiosios tarybos paskelbtoje rekomendacijoje dėl biomasės naudojimo energijai gaminti buvo išreikštas požiūris, kad ateityje svarbiausias vaidmuo tarp atsinaujinančių energijos šaltinių teks saulės ir vėjo energijai iš dalies dėl to, kad ji turi didesnį potencialą nei biomasė. Taryba įvardija tris priežastis:

- a) Saulės energijai galima panaudoti žemės plotus, kurių negalima būtų naudoti biomasės, skirtos maisto produktams, gamybai; skaičiuojant ploto vienetui, galima pagaminti gerokai daugiau energijos nei iš biomasės.
- b) Ariamosios žemės trūkumas visame pasaulyje reiškia, kad kylant naftos kainai didės ir bioenergijos kaina. Dėl to didės ir bendras žemės ūkio produktų kainų lygis. Savo ruožtu didės išlaidos žaliavoms, skirtoms bioenergijos gamybai, tuo tarpu dėl didesnės naftos, anglių ir dujų kainos saulės energija paprasčiausiai taps pelningesnė.
- c) Pristigus ariamosios žemės, didėjantys bioenerginiai augalų plotai neišvengiamai lems tai, kad bus naudojami anksčiau žemės ūkio tikslams nenaudoti plotai (išariant pievas, iškerant miškus) arba ariamoji žemė bus dirbama intensyviau. Dėl to išaugs CO₂ ir N₂O išsiskyrimas, ir didėjantis žemės naudojimas bioenergijos gamybai bus netgi žalingas klimato apsaugos požiūriu.

⁽³⁾ Arba valstybės vartotojų.

5.4 Kai esamų natūralių išteklių nepakanka, o perėjimui prie naujų, atsinaujinančių ir kuo labiau decentralizuotų energijos tiekimo struktūrų prireiks gana didelių investicijų, negalima pamiršti, kad finansinius išteklius reikia naudoti veiksmingiausioms klimato apsaugos strategijoms.

5.5 Tačiau ES lygiu tokios bioenergijos formos kaip agrodegalai (taip pat biodujų gamyba iš kukurūzų), kurios gauna valstybės paramą, yra vienodai susijusios su labai aukštomis CO₂ išmetimų prevencijos išlaidomis ⁽⁶⁾ (nuo 150 iki daugiau nei 300 eurų vienai CO₂ tonai).

5.6 Kitų bioenergijos rūšių, pvz., biodujų gamybai iš šlapiojo mėšlo (geriausiai, kai ji yra derinama su šilumos gamyba), bendrai šilumos ir elektros energijos gamybai iš medienos (miško medienos atliekos, greitai augančių augalų plantacijos) ir medienos atliekų deginimui didelėse elektrinėse CO₂ prevencijai skirtos išlaidos sudaro tik 50 eurų vienai CO₂ tonai ⁽⁷⁾.

5.7 Europos Komisijos jungtinių tyrimų centras padarė išvadą, kad, mažinant šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį vienam žemės hektarui, yra gerokai veiksmingiau naudoti elektrai gaminti biomasę negu gaminti skystus agrodegalus ⁽⁸⁾. Šiuolaikinės biomasės deginimo katilų veiksmingumas yra beveik toks pats kaip ir iškastinių degalų deginimo įrangos, todėl šilumos ir elektros gamyboje 1 MJ biomasės pakeičia apytikriai 0,95 MJ iškastinių degalų. Paverčiant biomasę transportui skirtais skystais degalais, energetinis efektyvumas siekia paprastai tik 30–40 proc. 1 MJ biomasės transporto sektoriuje atitinka tik apie 0,35–0,45 MJ žalios naftos.

5.8 Gaminant agrodegalus galima pasiekti CO₂ prevencijos ekvivalentą apie 3 t CO₂ vienam hektarui, o naudojant išvardytus bioenergijos produktus (4.6 punktas) — daugiau kaip 12 t CO₂ vienam hektarui.

5.9 Todėl EESRK kyla klausimas, kodėl Komisija nori nustatyti tikslų 10 proc. rodiklį agrodegalams. Ji primena, kad pavarario Europos Vadovų Taryboje buvo pasakyta, kad šis tikslas turėtų būti pasiektas „veiksmingai išlaidų požiūriu“ ir tam būtina įvykdyti šias tris sąlygas:

— gamyba turi būti tvari,

— antrosios kartos agrodegalais bus prekiaujama, ir

⁽⁶⁾ CO₂ prevencijos išlaidos čia reiškia CO₂ ekvivalentą.

⁽⁷⁾ Žr. šaltinį „Nutzung von Biomasse zur Energiegewinnung — Empfehlungen an die Politik“, kurį 2007 m. lapkritį paskelbė Vokietijos maisto, žemės ūkio ir vartotojų apsaugos ministerijos patariamoji taryba žemės ūkio politikos klausimais.

⁽⁸⁾ Europos Komisijos jungtinis tyrimų centras, žr. „Biofuels in the European Context: Facts, Uncertainties and Recommendations“, 2008, http://ec.europa.eu/dgs/jrc/downloads/jrc_biofuels_report.pdf.

— Direktyva 98/70/EB dėl benzino ir dyzelinių degalų (dyzelino) kokybės turi būti iš dalies pakeista.

5.10 Kai kalbama apie tvarumą, klausimų yra daugiau negu atsakymų (žr. taip pat 9 punktą), o antrosios kartos degalų rinkoje dar nėra. Taigi, nebuvo patenkinti mažiausiai du iš trijų kriterijų, numatytų Europos Vadovų Tarybos, tačiau tai nesukliudė Komisijai įtraukti į direktyvą 10 proc. rodiklį.

5.11 Be to, Komisija tai pagrindžia argumentais, kad transporto sektorius, palyginti su kitais ekonomikos sektoriais, yra ekonomikos sektorius, kur greičiausiai didėja šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimas ir kad „šiuo metu biokuro gamyba kainuoja brangiau nei kitos atsinaujinančios energijos formos, o tai gali reikšti, kad be konkrečios paklausos ją būtų sunku plėtoti“.

5.12 EESRK negali suprasti šių argumentų:

5.12.1 Iš tiesų, šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimas transporto sektoriuje tampa nevaldomas. Bet EESRK nuomone, griežtesnių reikalavimų, vertinant išmetamųjų dujų kiekį, nustatymas ir 10 proc. priedų benzinui ir dyzelinui naudojimas neišspręs problemos ir net neatlygins padarytos žalos aplinkai dėl ateinančius kelerius metus numatyto augimo transporto sektoriuje.

5.12.2 EESRK ne kartą atkreipė dėmesį į tai, kad ši problema turėtų būti sprendžiama mažinant transporto srautus ir naudojant įvairiarūši transportą, darantį mažesnę poveikį klimatui, kaip geležinkelis, viešasis vietos transportas ir laivai.

5.12.3 Technologijos prasmė EESRK mano, kad individualaus variklinio transporto ateitis priklauso ne nuo vidaus degimo variklio, bet nuo elektros pavaros, naudojančios atsinaujinančių šaltinių energiją. Tam, kad „VW Golf“ nuvažiuotų 10 000 kilometrų su agrodyzelinu, reikėtų, EMPA ⁽⁹⁾ skaičiavimais, 2 062 m² ariamos žemės plotą užsėti rapsais. Tokį pat energijos kiekį, kuris būtinas nuvažiuoti 10 000 kilometrų galima gauti iš saulės baterijų, dengiančių 37 m² plotą — tai sudaro apytikriai vieną šešiasdešimtąją dalį minėto ploto.

5.12.4 Pripažinti strateginiu tikslu reikalavimą agrodegalais pakeisti dyzeliną ar benziną yra viena iš mažiausiai veiksmingų ir brangiausių klimato apsaugos priemonių, tai labai netinkamas finansinių išteklių paskirstymas. EESRK nesupranta, kodėl politiškai skatinama naudoti brangiausiais priemonėmis, ypač kai daugybė aplinkos apsaugos ir socialinių klausimų, ką jau kalbėti apie ekonominius, lieka visiškai neišspręsti.

⁽⁹⁾ EMPA yra Medžiagotyros ir technologijų mokslinių tyrimų institutas. Tai Šveicarijos Konfederacijos Ciuricho aukštosios technikos mokyklos (Eidgenössischen Technischen Hochschule Zürich, ETH) dalis. Šaltinis: Ökobilanz von Energieprodukten: Ökologische Bewertung von Biotreibstoffen. Schlussbericht, April 2007. Parengė Federalinė energijos, aplinkos ir žemės ūkio tarnyba.; Empa, Abteilung Technologie und Gesellschaft, St. Gallen: R. Zah, H. Böni, M. Gauch, R. Hischier, M. Lehmann, P. Wäger.
Žr.: <http://www.news-service.admin.ch/NSBSubscriber/message/attachments/8514.pdf>.

5.12.5 Todėl Komitetas nepritaria Komisijos tvirtinimui, kad, „*didėsnis biokuro naudojimas transporte yra viena iš veiksmingiausių priemonių*“ sprendžiant problemas.

5.13 Atsižvelgiant į tai, kad Komisija siekia leisti naudoti agrodegalus, jeigu jie sumažins šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą mažiausiai 35 proc. palyginti su degalais, gaunamais iš iškasamos naftos, tai 10 proc. rodiklis, laikant, kad eismas nepasikeitė, reikėtų, kad motorizuotų transporto priemonių šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimas sumažėtų tik 3,5 proc. Kadangi transporto išmetimai sudaro tik ketvirtadalį bendros šiltnamio dujų taršos, tad bendras išmetimų mažinimo potencialas sudaro 1 proc. šiltnamio dujų išmetimo. Šis skaičius yra visiškai neproporcingas išlaidoms ir su tuo susijusioms grėsmėms.

5.14 Net jeigu transportui naudojami agrodegalai būtų laikomi tinkamu būdu panaudoti biomasę, reikėtų remtis absoliučiu efektyvumu. Tačiau direktyvos VII priede yra aiškiai matyti, kad biomasės pavertimas esteriais ar etanolium nėra tinkamas būdas. Bet kokia (pramoninė) molekulinė konversija yra siejama su energijos sąnaudomis ir energijos nuostoliais. Būtų prasmingiau naudoti gautą biomasę tiesiogiai, neatliekant pramoninės ar cheminės konversijos.

5.15 Tas faktas, kad kai kurie traktorių gamintojai jau dabar siūlo variklius, kuriems naudojamas grynas augalinis aliejus, rodo, jog techniškai tai yra įmanoma.

5.16 Iš VII priedo matyti, kad taikant šią technologiją galima pasiekti didžiausius šiltnamio dujų kiekio mažinimo rezultatus: palyginti su degalais, gautais iš iškastinių degalų, naudojant gryną rapsų aliejų, įprastinį išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį galima sumažinti 55 proc., naudojant agrodyzeliną, gautą iš rapsų — tik 36 proc., o naudojant iš kviečių gaunama etanolį — 0 proc. EESRK nesupranta, kodėl Komisija aiškiai nepasako, kad būtent šis kelias yra ypač tinkamas, juo labiau kad taip galima lengviausiai plėtoti decentralizuotas energijos tiekimo struktūras bei kurti darbo vietas kaime.

5.17 EESRK mano, kad tinkama strategija turėtų skatinti grynų augalinių aliejų, gaminamų, pvz., iš mišrių, aplinkai žalos nedarančių kultūrų, naudojimą ne tik žemės ūkyje, bet ir, pavyzdžiui, vietos ir vandens transporte⁽¹⁰⁾. Taip ūkininkai galėtų tiesiogiai dalyvauti regioninės energijos ciklo plėtros procesuose ir gauti tiesioginės naudos. Pagal agrodegalų strategiją jie taptų pigiausios žaliavos mineralinės alyvos pramonei augintojais, jei ten apskritai būtų naudojama Europoje išauginta žaliava.

⁽¹⁰⁾ Taip pat žr. TEN211 — CESE 1502/2005, Atsinaujinantys energijos ištekliai, 2005 12 15 (pranešėja U. Sirkeinen), 3.3.1 punktą.

6. Pastabos dėl tiekimo saugumo argumento

6.1 Komisija mano, kad tikėtina, jog didžioji dalis biomasės, naudojamos agrodegalų gamybai, bus gaminama regionuose, esančiuose už ES ribų, kur klimatas tam yra tinkamesnis. Pakeičiant naftos importą biomasės importu nereiškia, kad sumažės priklausomybė nuo importo, bet jis bus tik diversifikuotas.

6.2 Pakeisti vieną priklausomybės formą kita negali būti rimtas naujos ES energetikos politikos tikslas.

6.3 Veikiau reikėtų visų pirma taikyti metodą, leidžiantį naujoje strategijoje dėl energijos iš atsinaujinančių šaltinių svarbiausią dėmesį skirti prieinamų decentralizuotų, vietos ar regioninių šaltinių naudojimui. Čia svarbiausias vaidmuo gali ir turi būti skirtas bioenergijai, tačiau ne tas, kuris numatytas agrodegalų strategijoje.

7. Užimtumas

7.1 Komisija teigia, kad energija iš atsinaujinančių šaltinių yra artimiausias tradicinės energijos pakaitalas ir yra tiekama per tas pačias infrastruktūras ir logistikos sistemas. EESRK nuomone, tai iš esmės klaidingas teiginys: energijos iš atsinaujinančių šaltinių rūšys, gaunamos iš decentralizuotų struktūrų, iš dalies yra diametraliai priešingos tradicinei energijai, kuri veikiau gaminama stambiose centralizuotose struktūrose.

7.2 Agrodegalų strategija, paremta energijos importu ir dyzelino bei benzino priedais, naudojami tradicinėmis, t. y. centralizuotomis, pasaulinių naftos gamybos kompanijų struktūromis. Tai sutvirtina jų gamybos ir platinimo struktūras, ir tai visiškai atitinka šio sektoriaus interesus. Tačiau jos beveik nesukuria jokių naujų darbo vietų Europoje⁽¹¹⁾.

7.3 Kai pabrėžiamas efektyvus energijos naudojimas, pavyzdžiui, naudojant susmulkintą medieną šilumos ir energijos gamybai arba grynus, regione išaugintų augalų aliejus, biodujas automobiliams ar rajonuose be gamtinių dujų tinklo ir nesant decentralizuotų technologijų, naudojančių saulės energiją, ir kt., gali būti plėtojamos naujos, regioninės gamybos ir platinimo struktūros, kurios padės sukurti didelį naujų darbo vietų potencialą.

7.4 Naudojant šildymui saulės energiją ir decentralizuotai taikant fotoelektrinę energiją (energijos) vartotojai patys pasigamina didžiąją dalį reikiamos energijos. Tai įrodo, kad energijos tiekimas, pagrįstas atsinaujinančios energijos naudojimu, vyksta visai kitaip nei esamoje energijos tiekimo struktūroje.

⁽¹¹⁾ Žr. pirmiau minėtą tyrimą, kurį parengė Europos Komisijos jungtinis tyrimų centras, „Biofuels in the European Context: Facts, Uncertainties and Recommendations“, 2008, http://ec.europa.eu/dgs/jrc/downloads/jrc_biofuels_report.pdf.

7.5 Tokios priemonės kaip efektyvesnis energijos naudojimas ir energijos taupymas galėtų sukurti šimtus tūkstančių darbo vietų mažosiose ir vidutinėse įmonėse vien tik statybų metu. Tokie pavyzdžiai yra namų šiltinimas, saulės ir vėjo energijos įrangos montavimas, biodujų gamyklų statyba. Formuojant politiką reikia užtikrinti, kad šis potencialas tikrai būtų naudojamas. Direktyvoje numatyta agrodegalų politika nėra pats efektyviausias būdas.

7.6 Tai reiškia, kad darbo vietų klausimu būtina skubiai atlikti labiau diferencijuotą įvairių atsinaujinančių energijos rūšių analizę. Iš tikrųjų, energijos iš atsinaujinančių šaltinių naudojimas gali skatinti ir sustiprinti regioninės ekonomikos struktūras, tačiau, kita vertus, jos taip pat gali padėti išsaugoti stambias, centralizuotas struktūras.

7.7 Tas pats, beje, taikytina šalims, kuriose auginama biomasė agrodegalų gamybai. 2008 m. kovo mėn. paskelbtame dokumente „Vystymosi politikos pozicija dėl agrokuro“, Vokietijos ministerija, atsakinga už vystymosi pagalbą, priėjo prie išvados, kad besivystančių šalių, ekonomikos, aplinkos ir socialinės plėtros požiūriu, į eksportą orientuotos didžiosios dalies biomasės gamybos strategija dėl labai išaugusios paklausos iš pramoninių šalių yra siejama su didele rizika ir nekuria darbo vietų. Tuo tarpu decentralizuotam energijos tiekimui skirta biomasė, kurios gamyboje dalyvauja nedideli ūkiai, sulaukia teigiamo įvertinimo.

8. Pastabos dėl tvarumo kriterijų

8.1 EESRK džiaugiasi, kad Komisija taip pat rengiasi nustatyti agrodegalų gamybos tvarumo kriterijus. Tai didžiulis žingsnis į priekį, bet, Komiteto nuomone, pateikto pasiūlymo visiškai nepakanka.

8.2 Komisija ne kartą pabrėžė tvarumo politikos svarbą užtikrinant ekonomikos, aplinkos ir socialinių ramsčių pusiausvyrą. Tačiau vien dėl to, kad socialiniai klausimai į minėtus kriterijus nebuvo įtraukti, EESRK daro išvadą, kad direktyvos projekte nepateikta apgalvota tvaraus vystymosi strategija ar agrodegalams taikytini tvarumo kriterijai. Šiuo atžvilgiu visą projektą būtina parengti iš naujo.

8.3 EESRK nuomone, būtų svarbu, kad dėl netiesioginių žemės naudojimo pokyčių būtų nustatyti veiksmingi aplinkos ir socialiniai kriterijai ne tik agrodegalams, bet ir visiems importuojamiems žemės ūkio produktams, įskaitant pašarus.

8.4 Be to, iliuzija būtų manyti, kad nustačius tam tikrą datą (šiuo atveju 2008 m. sausio mėn.), pavyzdžiui, drėgni atogrąžų miškai ar durpingos žemės bus išsaugoti ir nepradėti naudoti agrodegalų gamybos tikslams. Tam būtina sąlyga — veikiančios žemės kadastro bei administracinės ir kontrolės sistemos. Patirtis rodo, kad abiejų sistemų nėra daugumoje kylančios ekonomikos ir besivystančių šalių.

8.5 EESRK mano, kad 15 straipsnio 3 ir 4 dalyse numatomi kriterijai dėl biologinės įvairovės išsaugojimo ir žemės, kurioje yra didelių anglies atsargų, apsaugojimo nuo naudojimo, neatitinka reikalavimų. Daugiau rajonų nei tie, kurie yra nurodyti 3 dalies a–c punktuose, yra svarbūs biologinės įvairovės išsaugojimui. Tas pats galioja ir 4 dalies a ir b punktams dėl didelių anglies atsargų.

8.6 VII Priedo B dalyje Komisija išvardija „tipines ir numatytąsias vertes ateities biokurui, kurio rinkoje arba nėra, arba jo kiekis yra mažas“. EESRK mano, kad turėtų būti naudojamos vertės, pagrįstos patvirtintais duomenimis, o ne skaičiavimais.

2008 m. rugsėjo 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl elektros energijos tausios gamybos iš iškastinio kuro parodomųjų projektų rėmimo

COM(2008) 13 galutinis

(2009/C 77/13)

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. sausio 23 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl elektros energijos tausios gamybos iš iškastinio kuro parodomųjų projektų rėmimo.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. liepos 16 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Jan Simons.

447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 143 nariams balsavus už, 3 prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados

1.1 EESRK pritaria siūlomiems anglies dioksido surinkimo (angl. *Carbon Capture and Storage, CCS*) parodomųjų projektų elektrinėse skatinimo mechanizms, kaip numatyta Komisijos komunikate, tačiau mano, kad finansinių pajėgumų ir aiškiai nustatytų finansinių galimybių trūkumas vidutinės trukmės laikotarpiu (2010–2020 m.) ir ilguoju laikotarpiu (2020 m. ir vėliau) kelia susirūpinimą.

1.2 Reikėtų pasirūpinti, kad Komisijos finansinių pajėgumų trūkumą būtų galima iš dalies kompensuoti iš pajamų, gautų naudojant ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo leidimų prekybos sistemą (ES ŠESD ILPS), pvz., po 2013 m. energiją gaminančio sektoriaus taršos leidimus parduodant aukcione. Svarbu pažymėti, kad iki šiol ES lygiu dar nebuvo pasiūlyta konkreti finansavimo programa, įskaitant būtiną saugumą.

1.3 Svarbu, kad vėliausiai iki 2009 m. pabaigos būtų aiškios ir tvirtai nustatytos finansinės sąlygos. Tik tuomet bus užtikrintas finansinis pagrindas pradėti rengtis didelio masto CCS parodomųjų objektų veikimui 2015 m.

1.4 Nuo 2013 m. iš ES ŠESD ILPS gaunamos pajamos įgyvendinant persvarstytą direktyvą dėl ES ŠESD ILPS turėtų būti surenkamos nacionaliniu lygmeniu.

1.5 Komisijos planas rengti nacionalinius ES ŠESD ILPS aukcionus ir skirti 20 proc. bendrų pajamų priemonėms CO₂ mažinimui remti yra visiškai neadekvatus ir reiškia, kad prarandama finansavimo galimybė. Valstybės narės turėtų būti primygtinai raginamos iš pagrindų pakeisti savo poziciją dėl pajamų iš ES ŠESD ILPS ir visas šias pajamas skirti technologijoms, kurias taikant išmetamas nedidelis anglies dioksido kiekis arba jo visai

neišmetama, numatant tam tikrą sumą CCS. Tik taip bus gauti milijardai eurų, kurių šiuo metu Komisijai trūksta, tačiau jie būtini didelio masto parodomiesiems CCS projektams ankstyvu etapu remti.

1.6 Komisija turėtų parengti planą, kuriame būtų apibrėžtas Europos pramonės iniciatyvos organizavimas ir vaidmuo, užtikrinant, kad ši iniciatyva papildys, tačiau nekartos kitų iniciatyvų, pvz., projektų, kurie remiami pagal Septintąją bendrąją programą, Europos technologijų platformą aplinkos neteršiančioms iškastinių kurų deginančioms elektrinėms ir Europos pavyzdinę programą.

1.7 EESRK pritaria, jog būtina sukurti bendrą Europos CO₂ transportavimo ir saugojimo infrastruktūrą. Europos lygmens transportavimo sistema reikalinga tam, kad būtų galima įtraukti valstybes nares, kurios gali neturėti galimybių pačios kurti nacionalinius saugojimo įrenginius.

1.8 Atsižvelgiant į transportavimo svarbą didelio masto CCS infrastruktūros kūrimui, būtų galima patvirtinti akronimą CCTS (anglies dioksido surinkimas, transportavimas ir saugojimas (angl. *Carbon Capture Transport and Storage*), t. y. įtraukti transportavimą).

2. Pagrindimas ⁽¹⁾

2.1 Visos CCS vertės grandinės, įskaitant CO₂ surinkimą, transportavimą ir saugojimą, vystymas yra dar labai ankstyvame, iš dalies netgi žvalgymo, etape. O tradicinių elektrinių technologijų efektyvumo lygis nuolat didinamas. Atsižvelgdamas į tai, jog per keletą kitų dešimtmečių reikės skubiai pakeisti elektrinių pajėgumus, Komitetas rekomenduoja taikyti pragmatišką požiūrį

⁽¹⁾ Žr. skyriaus nuomonę dėl anglies dioksido geologinio saugojimo, CESE 856/2008 (NAT/401), 4 punktas.

ir vienu metu vystyti ir taikyti abi šias technologijas. Didesnio efektyvumo technologijų vystymą iš esmės gali skatinti rinka, tačiau CCS technologijoms — tiek elektrinėms, tiek infrastruktūrai — demonstravimo ir pateikimo į rinką etape reikalinga papildoma parama.

2.2 CCS technologija vystoma dviem kryptimis: kaip integruota elektrinės technologija, kai CO₂ surenkamas prieš deginimo procesą, arba kaip vadinamoji anglies dioksido surinkimo po deginimo proceso (angl. *post-combustion*) technologija, kai po deginimo proceso iš dūminių dujų išvalomas CO₂ (CO₂ valymas). Atitinkamai patobulintą pastarąjį metodą jau galima naudoti naujose ir labai efektyviose šiuo metu statomose elektrinėse, jei jos yra tinkamai suprojektuotos („parengtos surinkimui“ angl. *capture ready*). Šioms technologijoms būdinga tai, kad surinktas CO₂ iš elektrinės turi būti perkeltas į pritaikytą saugyklą.

2.3 Siekiant visuomenės ir politikų pritarimo šiam procesui labai svarbu užtikrinti saugų ir ilgalaikį CO₂ saugojimą. Iš esmės būtent šis aspektas ir kelia daugiausia su aplinkosauga susijusių klausimų kai kalbama apie šią technologiją (²).

2.4 2008 m. birželio 9 d. Aomori, Japonijoje, Didžiojo aštuoneto (G8) šalys susitarė iki 2010 m. pradėti 20 didelio masto parodomųjų anglies dioksido surinkimo (CCS) projektų, kad būtų skatinama vystyti technologiją ir sumažinti sąnaudas, kai nuo 2020 m. CCS technologija bus plačiai diegiama.

2.5 G8 aukščiausiojo lygio susitikime dalyvavo Didžiosios Britanijos, Kanados, Italijos, Japonijos, Prancūzijos, Vokietijos, Rusijos, Jungtinių Valstijų, Kinijos, Indijos ir Pietų Korėjos atstovai.

2.6 Siekdama sustiprinti G8 šalių įsipareigojimą dėl CCS, Jungtinių Valstijų Energetikos departamentas pažadėjo pagal *FutureGen* programą skirti lėšų CCS technologijos naudojimui daugelyje komercinių integruoto kombinuoto dujinimo ciklo (IGCC) elektrinių arba kitose elektrinėse, kuriose naudojamos pažangios nekenksmingos anglies technologijos. JAV taip pat finansuoja septynias anglies dioksido izoliavimo partnerystes siekdama parodyti didelio masto ilgalaikio anglies dioksido geologinio saugojimo efektyvumą.

2.7 Didžiojo aštuoneto šalių pareiškimas dėl CCS atitinka Tarptautinės energijos agentūros (IEA) rekomendaciją naudoti CCS technologiją kaip priemonių paketo, skirto iki 2050 m. per pusę sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą, dalį.

3. Svarbiausios Komisijos komunikato nuostatos

3.1 Labai svarbi taikomų ir kuriamų technologijų visumos sudedamoji dalis yra CO₂ surinkimo ir saugojimo technologijos (angl. *Carbon Capture and Storage, CCS*), padėsiančios sumažinti

išmetamo CO₂ kiekį, kad būtų pasiekti laikotarpiui po 2020-ųjų m. nustatyti tikslai (³).

3.2 Platus CCS technologijų taikymas elektrinėse gali būti ekonomiškai naudingas po 10–15 metų; taip būtų sudarytos sąlygos 2020 m. arba kiek vėliau CCS, kaip vienai svarbiausių priemonių šalinti CO₂, susidaranti gaminant elektros energiją iš iškastinio kuro, būti savarankiška ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo leidimų prekybos sistemos (angl. *Emission Trading Scheme, ETS*) dalimi.

3.3 Tačiau tai neįvyks, jei parengiamųjų priemonių nebus imtasi nedelsiant; pasaulyje sukurtoms ir kitais tikslais naudojamoms CCS technologijoms visų pirma ankstyvu etapu būtini parodomieji projektai, kad šios technologijos būtų tinkamai pritaikytos plačiam diegimui elektros energijos gamyboje.

3.4 2007 m. kovo mėn. Europos Vadovų Taryba parėmė Komisijos ketinimą skatinti iki 2015 m. pastatyti ir pradėti eksploatuoti 12 parodomųjų elektrinių, o 2008 m. kovo mėn. dar kartą patvirtino savo pritarimą. Šiose elektrinėse tausios iškastinio kuro technologijos būtų taikomos pramoninėje elektros energijos gamyboje.

3.5 Pateikiamu komunikatu papildomas Komisijos pasiūlymas priimti direktyvą dėl CO₂ geologinio saugojimo, kuria būtų suteiktas teisinis pagrindas taikyti CCS technologijas Europos Sąjungoje, ir žengiamas dar vienas žingsnis CCS technologijų srityje siekiant sukurti struktūrą, skirtą koordinuoti ir veiksmingai remti didelės apimties parodomuosius CCS projektus bei sukurti sąlygas didelėms pramonės investicijoms į elektrines.

3.6 Todėl būtina, kad parodomieji CCS projektai Europoje būtų pradėti įgyvendinti kuo skubiau laikantis integruotos politikos, kuriai priskiriamos sutelktos pastangos mokslinių tyrimų ir plėtros srityje, priemonės visuomenei informuoti bei jos pritarimui skatinti. Europos Komisijos teigimu, jei parodomieji projektai būtų uždelsti 7 metais ir dėl to maždaug tiek pat metų būtų vėluojama pasaulyje įdiegti CCS technologijas, tai iki 2050 m. pasaulyje į aplinką būtų išmesta daugiau kaip 90 Gt CO₂ (⁴), kurio būtų galima išvengti; tai atitiktų bendrą CO₂ kiekį, kuris ES būtų išmetamas per daugiau kaip 20 metų.

3.7 Jei svarstoma galimybė įnašus mokėti viešosiomis lėšomis, būtini aiškūs ir ryžtingi Europos pramonės subjektų įsipareigojimai, kurie būtų sustiprinti Komisijos paskatomis ir garantijomis. Visų pirma valstybės narės, kurios ketina ir ateityje naudoti anglį derinant energijos šaltinius, turėtų taikyti paramos priemonės parodomųjų CCS technologijų projektų įgyvendinimui.

(²) Žr. visų pirma Tarptautinės energijos agentūros (IEA) pranešimą, analizę „*Energy system analysis of CCS technology; PRIMES model scenarios*“ ir skyriaus nuomonės CESE 856/2008 fin (NAT/401) 5.3.2, 5.15.1 ir 5.15.2 punktus dėl anglies dioksido geologinio saugojimo.

(³) Būtina gerinti deginimo efektyvumą, tačiau vien to nepakaks, kad būtų pakankamai sumažintas išmetamas CO₂ kiekis.

(⁴) IAES.

3.8 Išskiriami du pagrindiniai kliūčių tipai:

- teisinio reguliavimo ir saugumo kliūtys: šias kliūtis galima pašalinti laiku ir be didelių papildomų išlaidų; kai tik reguliavimo sistema užtikrins rizikos sumažinimą, bus galima imtis šalinti teises kliūtis;
- ekonominės kliūtys: 2020 m. CCS išlaidos bus apytiksliai 35 EUR už CO₂ toną, manoma, kad šias išlaidas būtų nesunku padengti taršos leidimų verte.

Komisijos dokumente nurodoma, kad yra galimybė imtis vadovaujamojo vaidmens kuriant tarptautinį teisinį reguliavimą.

3.9 Siūloma Europos pramonės iniciatyva turėtų sutelkti veiklos rinkoje pradininkų pastangas į parodomųjų projektų tinklą. Ši iniciatyva turėtų padėti keistis patirtimi ir informacija, geriau informuoti visuomenę ir paskatinti imtis politinių priemonių užbaigti CCS vertės grandinei sukurti. Be to, tikimasi, kad siūloma Europos pramonės iniciatyva padės pritraukti nacionalines ir tarptautines lėšas.

3.10 Komisija teigia, kad ji pati gali suteikti tik nedidelę pagalbą, todėl ji didžiausią dėmesį skiria tam, kad finansavimą sutelktų patys veiklos rinkoje pradininkai bei technologijos būtų finansuojamos viešosiomis nacionalinių vyriausybių ir tarptautinių NVO lėšomis.

3.11 Apibrėžiamos trys veiksmų kryptys:

- Veiklos rinkoje pradininkų sutelkimas, naudojant pavyzdinę programą ir užtikrinant realią komercinę naudą;
- Komisijos pasirengimas kiekvienu atskiru atveju leisti naudoti valstybės pagalbą ir kitas valstybių narių teikiamas lengvatines priemones;
- Finansavimo telkimas ES lygmeniu: Komisijos ir EIB iniciatyva sukurti finansavimo ir (arba) rizikos pasidalijimo priemonės.

Be to, teigiama, kad kuo ilgiau užtruks pramonėje įdiegti CCS technologijas, tuo rimčiau politikai turės svarstyti galimybę taikyti privalomas priemones.

3.12 Taip pat pabrėžiama, jog būtina sukurti bendrą Europos CO₂ transportavimo ir saugojimo infrastruktūrą. Numatoma pakeisti TEN-E gaires, į jas įtraukiant CCS.

4. Europos Komisijos prašymo parengti nuomonę pagrindimas

4.1 2007 m. kovo mėn. Europos Vadovų Tarybai priėmus sprendimus dėl klimato apsaugos ir grėsmės energijos tiekimo saugumo, Komisija atskirais dokumentais pasiūlė rinkinių priemonių, kuriomis siekiama Tarybos sprendimuose nustatytų tikslų. Svarbiausios priemonės skirtos energijos efektyvumui

didinti, atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimo skatinimui bei pažangių technologijų vystymui ir taikymui. Šiais klausimais Komitetas parengė specialias nuomones ⁽⁵⁾.

4.2 Svarbus vaidmuo tenka ir tiems metodams, kuriuos taikant ilgalaikėje perspektyvoje galima sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų, susidarančių naudojant iškastinius energijos šaltinius, išmetimą.

4.3 Šią nuomonę papildoma tai pačiai technologijai skirta Komiteto nuomonė ⁽⁶⁾ dėl Komisijos pasiūlymo priimti direktyvą dėl anglies dioksido geologinio saugojimo.

5. Bendros pastabos

5.1 Komunikate Komisija dar kartą pabrėžia, jog siekiant, kad jos planai būtų sėkmingai įgyvendinti, labai svarbu kuo anksčiau parodyti, kad svarbiausias vaidmuo teks ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo leidimų prekybos sistemai ir kad galima tikėtis realios komercinės naudos. Aišku, technologijos pradininkai iš ES ŠESD ILPS gaus realios komercinės naudos. Tačiau bus per vėlu, jei Komisija iki 2009 m. nenustatys aiškaus ir galutinio pagrindinių ES ŠESD ILPS taisyklių rinkinio laikotarpiui po 2012 m.

Iki 2009 m. pabaigos pramonei bus reikalingas tvirtas pagrindas priimti sprendimus dėl investicijų, siekiant laiku pradėti projektavimo ir statybos etapą, kad pirmieji CCS įrenginiai būtų pradėti eksploatuoti 2015 m. Šis aspektas nėra pakankamai pabrėžtas, ypač atsižvelgiant į tai, jog trūksta aiškumo kalbant apie ES ŠESD ILPS ir neaiškūs Komisijos reikalavimai pramonei ir nacionalinėms vyriausybėms, todėl ir finansavimo klausimas dar kybo ore.

5.2 ES ŠESD ILPS iš tikrųjų yra svarbi anglies dioksido rinka, kuri gali būti labai efektyvi. Tačiau taip bus tik tuomet, jei sistema bus orientuota nustatyti tokią taršos leidimų kainą, kuri gerojai viršytų dėl anglies dvideginio mažinimo priemonių atsirandančias papildomas išlaidas. Jei Komisija nesugebės parengti aiškių nuostatų dėl pardavimo aukcione taisyklių ir apimties bei deramo tokių gautų lėšų panaudojimo ir jei ji nesugebės atlikti prižiūrėtojo vaidmens, potencialūs investuotojai dėl pernelyg didelio neaiškumo bus priversti laikytis pozicijos „palaukim ir pamatysim“.

⁽⁵⁾ NAT/399, NAT/400, NAT/401 ir TEN/334, TEN/338, TEN/341.

⁽⁶⁾ Skyriaus nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl anglies dioksido geologinio saugojimo ir iš dalies keičiančią Tarybos direktyvas 85/337/EEB, 96/61/EB, direktyvas 2000/60/EB, 2001/80/EB, 2004/35/EB, 2006/12/EB ir Reglamentą (EB) Nr. 1013/2006 (COM(2008) 18 galutinis), CESE 856/2008 fin (NAT/401).

5.3 Be abejonės, bendra Europos CO₂ transportavimo ir saugojimo infrastruktūra akivaizdžiai palengvintų plataus masto CCS diegimą visoje Europoje. Galbūt kai kurios valstybės narės nesugebės pačios pastatyti nacionalinius saugojimo įrenginius⁽⁷⁾. Kur įmanoma, reikėtų naudoti esamą, šiuo metu nenaudojamą infrastruktūrą arba naujus ir kitą infrastruktūrą integruotus įrenginius. Atsižvelgiant į transportavimo svarbą Komitetas netgi siūlytų patvirtinti akronimą CCTS (anglies dioksido surinkimas, transportavimas ir saugojimas (angl. *Carbon Capture Transport and Storage*), aiškiai įtraukiant transportavimą, nors akronimas CCS jau yra žinomas ir pripažintas tarptautiniu mastu.

5.4 Komisija nacionalinės valdžios institucijoms uždeda nemenką CCS finansavimo našą, kadangi nėra galimybių skirti tam didelę sumą iš dabartinio Komisijos biudžeto. Turint omenyje, kad tai yra ES svarbus klausimas ir atsižvelgiant į priežiūros poreikį ES lygmeniu siekiant užtikrinti parodomųjų projektų sėkmę, Komisija turėtų skirti daug didesnę finansavimą nei šiuo metu planuojama, prie kurio, jei reikia, prisidėtų savo įnašu ir valstybės narės⁽⁸⁾.

5.4.1 Taršos leidimų pardavimas aukcione pagal ES ŠESD ILPS suteikia galimybę spręsti nepakankamo Komisijos finansavimo klausimą. Šiuo metu tik 20 proc. pajamų yra skiriama technologijoms, kurias taikant išmetamas nedidelis anglies dioksido kiekis arba jo visai neišmetama. Valstybės narės turėtų būti primygtinai raginamos iš pagrindų pakeisti savo poziciją dėl pajamų iš ES ŠESD ILPS ir visas šias pajamas skirti technologijoms, kurias taikant išmetama nedaug arba visai neišmetama anglies dioksido, numatant tam tikrą sumą CCS⁽⁹⁾. Taip bus gauti milijardai, kurių šiuo metu Komisijai trūksta, tačiau kurių reikia didelio masto parodomiesiems CCS projektams remti.

5.4.2 Be to, Komitetas jau yra siūlęs energijos sričiai skirtą biudžetą Septintojoje bendrojoje programoje gerokai padidinti, t. y. 15 proc.; tai reikštų, kad į mokslinius tyrimus ir technologijų vystymą investuojami 2 proc. BVP padidėtų iki 3 proc. Tokiu būdu pagal Septintąją bendrąją programą būtų galima realiai prisidėti prie CCS parodomųjų projektų skatinimo.

5.4.3 Pagal Septintąją bendrąją programą remiama nemažai kitų priemonių, kurios irgi gali padėti rengti didelio masto parodomuosius projektus. Šios įvairios priemonės turėtų būti aiškiai susietos su siūlomais mechanizmais parodomiesiems projektams remti.

⁽⁷⁾ Žr. PRIMES analizę, paminėtą 2 išnašoje, ir pridamus susijusius žemėlapius.

⁽⁸⁾ Vis dėlto esama ir kitų pasiūlymų kaip ištrūkti iš finansavimo aklavietės. Žr. 2008 m. vasario 27 d., trečiadienio, EurActive.com straipsnį „*Financing woes plague EU Climate technologies*“.

⁽⁹⁾ Europos Parlamente šiuo metu svarstomi pasiūlymai skirti pramoniniams parodomiesiems projektams dideliu mastu nuo 60 iki 500 mln. eurų iš pajamų, gautų ES ŠESD ILPS (Pasiūlymas priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvą 2003/87/EB, siekiant patobulinti Bendrijos šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą ir išplėsti jos taikymo sritį (KOM(2008) 30 galutinis).

5.5 Komunikate neužsimenama apie tai, kaip Europos pramonės iniciatyva siesis su įvairiomis kitomis priemonėmis ir iniciatyvomis, kuriose dalyvauja Komisija⁽¹⁰⁾. Siekiant užtikrinti, kad bus taikomas integruotas požiūris, labai svarbu nurodyti priemones, kurių reikės imtis.

5.6 Tikimasi, kad CCS technologijų vystymas ir įgyvendinimas padarys ryškų teigiamą poveikį užimtumui Europoje. Kai kurie pagrindiniai CCS įrangos ir transportavimo infrastruktūros tiekėjai yra įsikūrę Europoje. Jie, pvz., kuria įrangą ir vamzdžius, ir pradėjus taikyti visame pasaulyje CCS technologijas galėtų juos pardavinėti ir instaliuoti. Europos pozicija CCS požiūriu pasaulyje yra labai tvirta ir ji dar labiau sustiprės, jei ES pavyks įgyvendinti pirmuosius didelio masto parodomuosius CCS technologijos projektus Europoje⁽¹¹⁾.

5.7 EESRK siūlo vietoje „švarus“ iškastinis kuras vartoti „tausus“ iškastinis kuras. Tausus labiau tinka, pvz., kalbant apie saulės energiją ir bioeneriją, ir ne itin tinka kalbant apie CCS technologijas, kurios, naudojant iškastinį kurą švarių būdu, užpildys spragą, kol mums pasiseks visiškai pereiti prie tausaus energijos tiekimo.

5.8 Kalbant apie CO₂ saugaus saugojimo galimybes, reikia pasakyti, kad šioje srityje jau turima nemažai patirties, kaip trumpai nurodyta toliau:

- i) gamtinių dujų telkiniai: patvirtintas gamtinių dujų sulaikymas; galimybė didinti dujų gavybą (angl. EGR) potencialas turi būti ištirtas;
- ii) naftos telkiniai: patvirtintas naftos sulaikymas; naftos gavybos (angl. EOR) didinimo praktika naudojama JAV pietvakariuose nuo aštuntojo dešimtmečio vidurio;
- iii) vandeningieji sluoksniai: didelis potencialas, tačiau daug neaiškumų; reikalingas kiekvienos konkrečios vietos įvertinimas, gera daugelio metų patirtis kalbant apie Sleipner telkinį Utsira salos vandeningajame sluoksnyje;
- iv) anglies klodai: įdomi niša pagerinti anglies sluoksnio metano išgavimą ir kartu saugoti CO₂. Tačiau šis metodas dar tiriamas;
- v) Parodomuosiuose projektuose plačiu mastu reikia pademonstruoti ir įrodyti, kad CO₂ saugojimas dujų telkiniuose yra toks pat saugus kaip ir naftos bei gamtinių dujų gavyba tokiuose telkiniuose. Todėl Komitetas ragina Europos Komisiją imtis tinkamų priemonių ir informuoti visuomenę.

⁽¹⁰⁾ Paminėtinos, pvz., Europos pavyzdinė programa ar Europos technologijų platforma aplinkos netersiančioms iškastinį kurą deginančioms elektrinėms.

⁽¹¹⁾ Žr. IEA pranešimą.

6. Konkrečios pastabos

6.1 EESRK gali pritarti CCS parodomųjų projektų elektrinėse skatinimo mechanizmui, kaip numatyta Komisijos komunikate, tačiau nori pateikti keletą pastabų.

6.1.1 Komisija turėtų parengti strategiją, kuri užtikrintų, kad Europos pramonės iniciatyva nekartos Europos pavyzdinės programos ir Europos technologijų platformos aplinkos netersiančioms iškastinių kurą deginančioms elektrinėms (angl. ZEP) veiksmų. Šie veiksmai turi būti tinkamai koordinuojami ir vieni kitus papildyti.

6.1.2 Savo komunikate Komisija kalba apie galimybes „plėsti Europos pramonės iniciatyvą už projektų tinklo“ ribų. Neaišku, ko šiuo teiginiu siekiama. Taip pat nurodoma, kad dar nerastas reikalingas finansavimas. Kokią pridėtinę vertę teiktų toks išplėtimas ir kaip jis yra susijęs su anksčiau minėtomis priemonėmis CCS srityje?

6.2 EESRK nepitaria pasiūlymui dėl lėšų CCS parodomiesiems projektams telkimo, kadangi jis nėra pakankamai išsamus.

6.2.1 Pasiūlyme pasisakoma už „kiekvieno atskiro atvejo“ metodą, pagal kurį Komisijai būtų teikiamos nacionalinės iniciatyvos ir ji įvertintų, kokios valstybės pagalbos ir kitų nacionalinių priemonių formos leidžiamos. Jei norime, kad Europos pavyzdinės programos parodomųjų projektų įgyvendinimas būtų sėkmingas, Komisija turėtų imtis svarbiausio koordinavimo ir priežiūros vaidmens. Tai reikštų, kad Komisijai tektų atsakomybė dėl bendro finansavimo. Prie šio Komisijos teikiamo finansavimo tuomet būtų galima papildomai pridėti specialius susijusių valstybių narių įnašus, kurie būtų pripažinti kaip leidžiama valstybės pagalba. Taip pat ir pramonė turėtų prisiimti išpareigojimus dėl finansavimo ir įgyvendinimo.

6.2.2 Jei Komisija užtikrintų — tam tikromis sąlygomis — ES bendrą finansavimą, proporcingą nacionaliniam įnašui, toks metodas taptų paskata nacionalinėms institucijoms. Iš anksto nustatyto proporcingo dydžio ES įnašo skyrimas leistų pašalinti tam tikrą su projektų finansavimu susijusią nežinomąybę ir paspartintų projektų įgyvendinimą.

6.2.3 Parodomųjų projektų finansavimo telkimas naudojant naujas finansines priemones yra gana patraukli mintis. Tačiau, iš esmės tokie planai gali būti veiksmingi tik tuomet, jei rizika bus priimtina ir bus aišku, kaip kiekvienu atveju bus galima atgauti papildomas ilgalaikes išlaidas.

6.3 EESRK gali tvirtai pritarti nuomonei, kad CCS įtraukimas į ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo leidimų prekybos sistemą (ES ŠESD ILPS) gerokai paskatins plataus masto parodomųjų projektų kūrimą ir įgyvendinimą visos Europos lygmeniu. Savo komunikate Komisija taip pat nurodo, kad veiklos rinkoje pradininkai privalo turėti galimybę matyti „realią komercinę naudą“.

6.4 Tačiau Komisija taip pat teigia, kad ES ŠESD ILPS turėtų kompensuoti — arba netgi daugiau nei kompensuoti — kiekvienu atskiru atveju atsiradusias papildomas išlaidas. Tačiau esant dabatinei padėčiai, tokio scenarijaus negalima užtikrinti dėl šių priežasčių:

- tebėra neaiški padėtis dėl ES ŠESD ILPS po 2012 m.;
- darant prielaidą, kad CCS yra įtraukta į ES ŠESD ILPS, lieka neaiškumų dėl taršos leidimų kainos nustatymo. Svarbiausi klausimai šiuo požiūriu, pvz., leidimų pardavimo aukcione valstybės narės lygiu pobūdis, apimtis ir laikas, laikantis visai ES nustatyto didžiausio leidimų kiekio arba švaraus vystymosi mechanizmo (ŠVM) poveikis;
- faktinės su CCS susijusios išlaidos po 2012 m. (pirmieji parodomieji projektai) ir po 2020 m. (komercinis įgyvendinimas) labai priklausys nuo mokslinių tyrimų ir technologijų vystymo pažangos bei ekonomikos raidos (pvz., degalų kainų ir projektavimo bei statybos kainų).

6.5 ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo leidimų prekybos sistema (ES ŠESD ILPS) sudaro sąlygas veiklos rinkoje pradininkams gauti realią komercinę naudą kitų šalių atžvilgiu. Tačiau reikia toliau tobulinti ES ŠESD ILPS, kad ji taptų patikima ir ilgalaikė rinka, suteikiančia pradininkams konkurencinį pranašumą prieš tuos, kurie į rinką ateis vėliau. Be to, reiktų daugiau pastangų ieškant stipresnių ir įvairesnių rinkos varomųjų jėgų.

2008 m. rugsėjo 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui „Pirmas nacionalinių efektyvaus energijos vartojimo veiksmų planų, nustatytų Direktyvoje 2006/32/EB dėl energijos galutinio vartojimo efektyvumo ir energetinių paslaugų, įvertinimas. Energijos vartojimo efektyvumo didinimas bendromis pastangomis“

COM(2008) 11 galutinis

(2009/C 77/14)

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. sausio 23 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui „Pirmas nacionalinių efektyvaus energijos vartojimo veiksmų planų, nustatytų Direktyvoje 2006/32/EB dėl energijos galutinio vartojimo efektyvumo ir energetinių paslaugų, įvertinimas. Energijos vartojimo efektyvumo didinimas bendromis pastangomis“.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. liepos 16 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Edgardo Maria Iozia.

447-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (rugsėjo 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 142 nariams balsavus už, 6 — prieš ir 3 susilaukė.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Kelete ankstesnių nuomonių dėl efektyvaus energijos vartojimo apskritai ⁽¹⁾ ir konkrečiai dėl efektyvaus energijos vartojimo pastatuose ⁽²⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas beveik vieningai išreiškė didelę paramą rimtai efektyvaus energijos vartojimo politikai.

1.2 EESRK apgailestauja, kad valstybės narės nesugebėjo laiku parengti nacionalinių efektyvaus energijos vartojimo veiksmų planų (NEEVVP). EESRK taip pat apgailestauja, kad, išnagrinėjus atitinkamus dokumentus, neatrodo, kad valstybės narės (be keleto išimčių) ryžtingai ir rimtai siekia šių tikslų. Tai ypač pasakytina apie sektorius, kuriuose suvartojama daugiausia energijos, t. y. transporto ir būsto.

1.3 Tik dvi valstybės narės laikėsi planų pateikimo termino, kitos penkiolika — vėlavo nuo dviejų iki šešių mėnesių, dvi pateikė savo planus Komisijai jau baigus vertinimą, o likusios aštuonios — tai padarė dar vėliau. Visi planai buvo baigti rengti 2008 m. balandžio mėn. pradžioje, t. y. praėjus dešimčiai mėnesių po pradinio termino.

1.4 EESRK pažymi, kad pagal Komisijos programas energijos taupymas įgyvendinant efektyvaus energijos vartojimo planus turėtų būti svarbiausia priemonė šiltnamio dujų kiekiui sumažinti. Į tikslą iki 2020 m. sumažinti suvartojamos energijos kiekį 20 proc. įtrauktas tikslas sumažinti išmetamą CO₂ dujų kiekį 780 mteq (metrinių tonų CO₂ ekvivalento). Atsižvelgiant į tai, kad 2006 m. ES (kurią sudarė 25 valstybės narės) buvo išmesta 5 294 mteq (pagal 2006 m. Europos aplinkos agentūros ataskaitą), aišku, kad efektyviai vartojant energiją galima labai prisidėti prie minėto tikslo įgyvendinimo.

1.5 EESRK pažymi, kad, siekiant, jog pasaulinė temperatūra nepakiltų daugiau nei 2 °C, šiltnamio dujų koncentracija (šiuo metu ji yra 425 ppm CO₂ ekvivalento pagal tūrį) turi būti

mažesnė nei 550 ppm ⁽³⁾. Atsižvelgiant į tai, kad kiekvienais metais ši koncentracija padidėja 2–3 ppm, nuolat išlaikant 450 ppm koncentraciją, tikimybė, kad bus įgyvendintas tikslas apriboti vidutinės temperatūros didėjimą iki dydžio, mažesnio nei 2 °C, yra 50 procentų.

1.6 Valstybės narės parengė labai skirtingus veiksmų planus. NEEVVP apimtis siekė nuo 13 iki 221 puslapio ir dėl to nebuvo įmanoma jų palyginti. Daugelis veiksmų planų parengti tik valstybinėmis kalbomis, todėl juos sunku suprasti. EESRK pataria naudoti tokį modelį, koks buvo sukurtas rengiant EMEES (ES direktyvos dėl energijos galutinio vartojimo efektyvumo ir energetikos paslaugų įgyvendinimo vertinimo ir stebėsenos) projektą (bendradarbiaujant su Vupertalio klimato, aplinkos ir energijos institutu).

1.7 Valstybės narės, pavyzdžiui, susitarė su Europos aplinkos agentūra (EAA) dėl nacionalinio registro ataskaitos (angl. NIR — *National Inventory report*) modelio. EESRK mano, kad šiuo atveju galėtų būti taikoma ta pati procedūra, su sąlyga, kad modelis galėtų būtų padarytas lankstesnis, kiekvienai sričiai (būsto, transporto ir t. t.) taikant specialius priedus.

1.8 EESRK mano, kad savanoriški susitarimai su nacionaliniais operatoriais yra naudingi, tačiau visuose patvirtintuose susitarimuose turėtų būti numatyta, kad tiems, kas nesugebėjo įgyvendinti numatytų užduočių, bus taikomi privalomi standartai.

1.9 Komisija jau dabar vykdo 2006 m. paskelbtas priemones, kuriomis siekiama padaryti energijos taupymą privalomą, kartu planuoja sekti Australijos pavyzdžiu ir laipsniškai nustoti naudoti kaitinamąsias elektros lemputes, kurios 90 proc. savo energijos suvartoja šilumos gamybai ir tik 10 proc. — šviesos

⁽¹⁾ CESE 242/2006, pranešėjas Stéphane Buffetaut ir CESE 1243/2007, pranešėjas Edgardo Maria Iozia.

⁽²⁾ CESE 1338/2007, pranešėjas Antonello Pezzini.

⁽³⁾ Milijoninės dalys.

gamybai. EESRK tikisi, kad gamintojai ras būdų sumažinti fluo-rescensinių lempų kainą, ES šalių valstybinės institucijos paskatins gamybos plėtojimą, lempos taps ilgaamžiškos ir kompaktiškos, bus išspręstos pastarųjų utilizacijos problemos.

1.10 Kitoje EAA ataskaitoje, kurią ketinama išleisti iki 2008 m. birželio mėn. pabaigos, bus paskelbta, kad 2006 m. šiltnamio dujų buvo išmesta 35,8 metrinės tonos CO₂ ekvivalento mažiau nei 2005 m. Įdomu pažymėti, kad labiausiai šį kiekį sumažinti padėjo privatūs namai ir įstaigos, kurie sutaupė 15,1 mteq. Kita vertus, gaminant elektrą ir šilumą buvo išmesta 14 metrinių tonų CO₂ ekvivalento daugiau. Nepaisant sumažėjimo, ataskaita rodo, kad ES (kurią sudaro 27 valstybės narės) rezultatai, palyginti su 1990 m., pagerėjo mažiau nei 0,5 proc. ir konkrečios valstybės narės turi labiau siekti šio tikslo.

1.11 Energijos taupymą galėtų paskatinti energijos rinkos liberalizavimas, nes rinkoje turės konkuruoti skirtingo efektyvumo gamybos ir paskirstymo sistemos, o tai gali paskatinti taršos mažinimo mokslinius tyrimus ir investicijas. Daugiau nei 30 proc. energijos prarandama vien gamybos metu. Neseniai paskelbtoje nuomonėje (*) EESRK parėmė Komisijos pasiūlymus dėl trečiojo energetikos paketo, kuriais siekiama sukurti veiksmingą Europos energijos rinką.

1.12 EESRK mano, kad galima daug ką pagerinti ir kad daug ką reikia padaryti. EESRK norėtų, kad būtų pateikta daugiau informacijos apie Komisijos atlikto nacionalinių veiksmų planų vertinimo išvadas, taip pat norėtų turėti galimybę pareikšti savo nuomonę apie šio vertinimo rezultatus.

1.13 EESRK ne kartą ragino į šį procesą įtraukti Europos ir valstybių narių pilietinę visuomenę, kadangi siekiant įgyvendinti efektyvaus energijos vartojimo tikslus būtina, kad apie juos žinotų ir remtų Europos visuomenė. Būtina rimtai atsižvelgti į pilietinės visuomenės rekomendacijas. Nustatant priemones, visada reikia turėti omenyje daugelio milijonų paprastų žmonių sunkumus sprendžiant kasdienes problemas. Energijos taupymo programoms įgyvendinti neišvengiamai reikės papildomų išlaidų, todėl priemonės reikia parinkti atsargiai ir skirti tinkamą paramą vargingiausiems gyventojams, kurie, kylant kainoms, turi už energiją mokėti brangiau, bet negali sumažinti savo sąskaitų, nes, pavyzdžiui, energijos taupymo priemonės jiems per brangios.

1.14 EESRK ragina užtikrinti, kad efektyvaus energijos vartojimo iniciatyvos būtų konkrečios ir įgyvendinamos, ir svarsto, ar nereikėtų bent keleto priemonių padaryti privalomų ir tikrinti, kiek praktiniai rezultatai atsilieka nuo planų, kaip tai buvo daroma transporto priemonių taršos, bendro CO₂ ir šiltnamio dujų kiekio mažinimo ir atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimo srityse.

1.15 NEEVVP aiškiai nenurodyta, kokios priemonės ir ištekliai bus naudojami siekiant į pagrindinį Europos efektyvaus ener-

gijos vartojimo ir energijos taupymo planą įtraukti galutinius vartotojus. EESRK ne kartą atkreipė dėmesį į svarbų organizuotos pilietinės visuomenės vaidmenį nustatant tinkamus informacijos teikimo ir dalijimosi gerąja patirtimi pavyzdžius. EESRK norėtų aptarti šį klausimą su Europos institucijomis, kurios nėra itin juo susidomėjusios ar apie jį informuotos.

1.16 EESRK siūlo Europos Komisijai ir valstybėms narėms pradėti taikyti specialią kompleksinės stebėsenos sistemą, kokia naudojama, pavyzdžiui, įgyvendinant vandens politiką. Tokia sistema yra būtina atsižvelgiant į informacijos trūkumą ir neatliktą Europos Sąjungos energijos vartojimo efektyvumo politikos poveikio galutiniams vartotojams (ypač MVI) įvertinimą, metodikos, pagal kurią būtų galima patikrinti tarptautinių ir europinių tikslų atitikimą, stygių ir neatliekamą minėtų vartotojų pasiektų rezultatų stebėseną.

1.17 Tam tikruose sektoriuose, pavyzdžiui, socialinio būsto, pastatų fondą sudaro labai seni ir neefektyvūs statiniai. Virš 25 milijonų gyvenamųjų būstų būtina skubiai ir kompleksiskai remontuoti. EESRK tikisi, kad bus pradėti valstybinių gyvenamųjų namų renovacijos planai, kurie bus finansuojami EIB lėšomis. Apie tokias priemones NEEVVP net neužsiminama.

1.18 EESRK mano, kad galėtų būti naudingos rinkos priemonės, panašios į jau taikomas priemones. Galimybių galutiniams vartotojams efektyviai naudoti elektros energiją suteikimas galėtų būti naudinga paskata paprastiems piliečiams imtis energijos taupymo priemonių. Atsižvelgiant į tai, kad vien pakeitus kaitinamąsias elektros lemputes galėtų būti sutaupyta tiek energijos, kiek pagamina aštuoniasdešimt 1 000 MW galios elektrinių (tai beveik lygu Italijos bendram gamybiniam pajėgumui), aišku, kad gamintojams naudinga remti efektyvų energijos vartojimą, kuris jiems leistų patenkinti didesnio vartotojų skaičiaus poreikius nedidinant elektros energijos gamybos.

1.19 EESRK tikisi, kad teigiama tendencija bus atgaivinta, t. y. kad valstybės narės rimtai vykdys efektyvaus energijos vartojimo ir energijos taupymo politiką ir kad tai bus atspindėta rimtuose, patikimuose ir tikroviškuose nacionaliniuose planuose, kurių tikslus galima įvertinti kiekybiniu požiūriu. Taip pat turėtų būti nurodyta, kokius išteklius valstybės narės ketina skirti siekdamas tinkamai remti fizinių asmenų ir įmonių investicijas.

2. Įžanga

2.1 Savo komunikatu dėl pirmojo nacionalinių efektyvaus energijos vartojimo veiksmų planų (NEEVVP) įvertinimo, pavadinto „Energijos vartojimo efektyvumo didinimas bendromis pastangomis“ Komisija įgyvendina Direktyvos 2006/32/EB 14 straipsnio 5 punkte nustatytą įpareigojimą iki 2008 m. sausio 1 d. paskelbti 27 nacionalinius veiksmų planus. Antroji ataskaita turi būti paskelbta iki 2012 m. sausio 1 d., trečioji — iki 2015 m. sausio 1 d.

(*) CESE 758/2008, pranešėjas Carmelo Cedrone.

2.2 Komunikate nurodyti tikslai nustatyti minėtos direktyvos 4 straipsnio 1 punkte, kuriame teigiama, kad „valstybės narės priima ir stengiasi pasiekti bendrą nacionalinį orientacinį energijos sutaupymo tikslą, kuris devintaisiais šios direktyvos taikymo metais turi būti 9 proc. ir kuris įgyvendinamas pasitelkus energetines paslaugas bei kitas energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones“.

2.3 Komisija praneša, kad tik dvi valstybės narės laikėsi planų pateikimo termino (Suomija ir Jungtinė Karalystė). Vėliau planus pateikė kitos penkiolika valstybių narių: Austrija, Bulgarija, Čekija, Kipras, Danija, Estija, Vokietija, Airija, Italija, Lietuva, Malta, Nyderlandai, Lenkija, Rumunija ir Ispanija. Belgija ir Slovakija NEEVVP įteikė pernelyg vėlai (2007 m. pabaigoje), dėl to tais planais nebuvo įmanoma remtis rengiant įvertinimą.

3. Komisijos komunikatas

3.1 Įvertinus planus paaiškėjo, kad penkios valstybės narės nustatė aukštesnius tikslus nei nurodyta minėtoje direktyvoje. Kitos taip pat užsibrėžė daug aukštesnius tikslus, bet dėl jų oficialiai neįsipareigojo. Iš septyniolikos įvertintų planų šeši neapėmė viso šioje direktyvoje nurodyto laikotarpio (iki 2016 m.). Viešasis sektorius pavyzdinčiai veikia Airijoje (ji patvirtino tikslą iki 2020 m. sutaupyti 33 proc. viešojo sektoriaus energijos), Vokietijoje (ši valstybė įsipareigojo iki 2012 m. sumažinti viešojo sektoriaus taršą iki 30 proc.), Jungtinėje Karalystėje (joje siekia iki 2012 m. pastatyti tokius centrinės vyriausybės pastatus, iš kurių į aplinką nebūtų išmetamos CO₂ dujos).

3.2 Ataskaitoje pranešama apie valstybių narių vykdomas kampanijas, pavyzdžiui, Airijoje vykdomą kampaniją „Power of one“, per kurią sukurtas interneto tinklalapis, skirtas keistis gerą viešojo ir privataus sektoriaus patirtimi. Danijoje bus tikrinama, ar valstybiniuose pastatuose energija vartojama efektyviai, o rekomendacijas bus privaloma įgyvendinti. Vokietija pradeda įgyvendinti ilgalaikę valstybinių pastatų modernizavimo programą, kuriai skirs 120 milijonų eurų. Maltoje visose ministerijose bus paskirti patarėjai ekologijos klausimais, kurie bus atsakingi už efektyvų energijos vartojimą ir atsinaujinančios energijos naudojimo skatinimą.

3.3 Jungtinė Karalystė įgyvendindama visas namų statybos programas taikys Tvaryjų namų kodeksą, kuriame nustatytas reikalavimas, kad visi už vyriausybės lėšas statomi nauji namai atitiktų to kodekso 3 lygio reikalavimus, t. y. tuose namuose, palyginti su 2006 m. statybos kodeksu, turi būti suvartojama 25 proc. mažiau energijos. Austrija siekia, kad valstybės sektoriaus pastatuose būtų suvartojama mažiau energijos nei šiuo metu nustatyta teisiniais reikalavimais. Ispanija planuoja atnaujinti viešojo gatvių apšvietimo sistemas, pakeisdama jas nauja ir efektyvesne įranga, ir pagerinti energijos, reikalingos geriamajam vandeniui valyti ir tiekti, vartojimo efektyvumą.

3.4 Lenkija ir Suomija viešąjį sektorių įpareigojo energijos taupymo tikslus įvykdyti ne žemesniu nei nacionaliniu lygmeniu (tai jau įgyvendinta savivaldybių lygmeniu). Nyderlandai ketina

šioje srityje užimti pirmaujančią poziciją užtikrindami, kad nuo 2010 m. vykdant 100 proc. nacionalinių viešųjų pirkimų ir 50 proc. regioninių viešųjų pirkimų būtų taikomi tvarumą užtikrinantys kriterijai.

3.5 Ypač svarbiomis laikomos mokesčių paskatos. Vokietija ir Austrija siekia pagerinti energijos vartojimo efektyvumą pastatuose, kuriems tenka 40 proc. viso energijos suvartojimo. Lietuva planuoja viešosiomis lėšomis finansuojamam būstui nustatyti mažesnę PVM (9 proc. vietoje 18 proc.). Nyderlandai privačioms įmonėms pradės taikyti mokesčių nuolaidą už investavimą į energijos vartojimą. Italija nustatė bendrą mokesčių nuolaidą (iki 55 proc.), kuri bus taikoma išsigyjant energiją taupančias ilgalaikes buitines vartojimo prekes (A + kategorijos šaldytuvus ir katilus) ir apšvietimo įrangą, taip pat pastatų atnaujinimui, kuriuo siekiama energijos vartojimo efektyvumo.

3.6 Nustatyta, kad savanoriški susitarimai yra naudinga priemonė, ypač Suomijoje, kurioje aptariamuoju laikotarpiu jie sudarė apie 60 proc. galutinio suvartojamo energijos kiekio (iki 2016 m. siekiama, kad šie susitarimai sudarytų 90 proc. suvartojamo energijos kiekio), Nyderlanduose, kur jie taikomi daugiausia įmonėms, ir Danijoje, kur jie taikomi viešiesiems pirkimams. Ispanija, Lenkija, Jungtinė Karalystė, Rumunija ir Airija ketina įvesti savanoriškus susitarimus kaip pagrindinę priemonę energijai taupyti.

3.7 Rinkos priemonės (baltieji sertifikatai) numatytos nedaugelio šalių nacionaliniuose planuose. Italijoje taikomą baltųjų sertifikatų sistemą planuojama pratęsti iki 2014 m., o Lenkija ketina šią sistemą įsivesti. Jungtinėje Karalystėje energijos vartojimo efektyvumo įsipareigojimų (angl. *Energy Efficiency Commitment* (EEC)) galiojimas bus pratęstas iki 2020 m. Šie įsipareigojimai buvo pervadinti išmetamo anglies dvideginio kiekio mažinimo tikslu (angl. *Carbon Emission Reduction Target*). Juose nustatytas reikalavimas 2008–2011 m. sutaupyti beveik du kartus daugiau energijos. Keletas šalių (Austrija, Vokietija, Airija, Italija, Lenkija ir Ispanija) daug reikšmės teikia energetinių paslaugų bendrovėms (EPB), kurios jų lūkesčių dar nespėjo patenkinti.

3.8 Bulgarija, Rumunija ir Jungtinė Karalystė planuoja įsteigti fondus ir finansavimo mechanizmus, kuriais galėtų pasinaudoti komerciniai ir gyvenamųjų namų sektoriai. Nacionalinės energijos agentūros (kurių įgaliojimai skirtingi) vykdo skirtingą informavimo, švietimo ir mokymo politiką. Kai kurios šalys, pavyzdžiui, Danija ir Italija, skyrė šias užduotis regionų ir vietos agentūroms.

3.9 Transporto sektorių, kuriame suvartojamas trečdalis viso energijos kiekio, daugelis šalių laiko itin svarbiu, tačiau tik Austrija ir Airija siūlo konkrečias priemones, skatinančias naudoti masinį visuomeninį transportą.

3.10 Daugumoje planų vyrauja požiūris „padėtis kontroliuojama“. Keleto valstybių planuose matyti didelis atotrūkis tarp politinių įsipareigojimų ir priimtų priemonių bei skirtų išteklių.

3.11 Komisija ne tik atidžiai stebės, kaip minėtoji direktyva perkeliama į nacionalinius teisės aktus, bet ir bandys palengvinti jos įgyvendinimą programos „Pažangi energetika Europai“ priemonėmis. Komisija internete sukurs svetainę, kurioje bus kaupiama ir skelbiama suinteresuotų subjektų pateikta informacija. Taip suinteresuoti subjektai galės dalyvauti įgyvendinant šią direktyvą ir, jei pasiseks, prisidės prie nacionalinių priemonių priėmimo ir kitų NEEVVP rengimo. Nacionaliniai planai bus vertinami vykdamas projektą „Efektyvaus energijos vartojimo stebėseną“ (angl. *Energy Efficiency Watch*).

3.12 Komisija baigia savo komunikatą dar kartą pabrėždama tarptautinio bendradarbiavimo svarbą ir primindama savo iniciatyvą dėl tarptautinio forumo, skirto efektyviam energijos vartojimui, kuriuo ketinama prisidėti rengiant standartus, plėtojant verslą ir skatinant keitimąsi technologijomis, steigimo. Siekiant spręsti didžiausias Europos problemas ir priiinti atsakomybę dėl klimato kaitos, energijos tiekimo saugumo bei tvarumo ir išmetamo šiltnamio dujų kiekio mažinimo, būtina nustatyti stiprias ir veiksmingas energijos vartojimo efektyvumo gerinimo programas.

4. Specialiosios pastabos

4.1 Pirmasis aiškiai neigiamas minėtame komunikate pateiktas faktas — tai, kad iš 27 valstybių narių tik dvi laikėsi šioje direktyvoje nustatytų nacionalinių efektyvaus energijos vartojimo veiksmų planų pateikimo terminų. Kitos 15 valstybių narių sugebėjo parengti savo išvadas šiek tiek pavėlavusios, dvi šalys pateikė ataskaitas per vėlavą, kad jas būtų galima įtraukti į vertinimą, o likusios aštuonios nebuvo pateikusios jokios informacijos. Praėjus vieneriems metams nuo 2007 m. birželio 30 d. termino, viena valstybė narė dar nėra parengusi ataskaitos.

4.2 Kitas neigiamas Komisijos išvadose pateiktas faktas — analizuojamuose dokumentuose (be keleto išimčių) ryžtingi ir rimti išpareigojimai (reikalingi atsižvelgiant į esamą padėtį) nepateikti. Valstybių narių ir jų vyriausybių vadovai Briuselyje vis dažniau noriai patvirtina direktyvas, kurių negali įgyvendinti grįžę namo. Akivaizdžiausias pavyzdys — Lisabonos darbotvarkė. Tokio prieštaringo elgesio pavyzdžių labai daug. Jų bus ir ateityje.

4.3 Skaitant nacionalinius veiksmų planus pribloškia tai, kad nėra bendros sistemos bei formato ir turinio standartų. Dėl šios priežasties juos sunku skaityti ir beveik neįmanoma palyginti. Rengiant EMEES (ES direktyvos dėl energijos galutinio vartojimo efektyvumo ir energetikos paslaugų įgyvendinimo vertinimo ir stebėsenos) projektą (bendradarbiaujant su Vupertalio klimato, aplinkos ir energijos institutu) buvo parengtas modelis, skirtas palengvinti nacionalinių veiksmų planų rengimą. Belgija pateikė raštą, kuriame skundžiasi, kad šis svarbus modelis buvo pateiktas tik gegužės 11 d., likus kelioms dienoms iki nacionalinių planų pateikimo termino.

4.4 Iš neseniai prisijungusių šalių Čekija ir Lietuva pateikė 13 puslapių ilgio dokumentus, Rumunija — 41, Malta —

89 puslapių dokumentą. Kalbant apie didesnes valstybes, Prancūzijos ataskaitos apimtis — 37 puslapiai, Vokietijos — 102 puslapiai, Ispanijos — 211 puslapių, Jungtinės Karalystės — 214 puslapių. Galiausiai Belgija — dėl savo federacinės sistemos — parengė keturis dokumentus, kurių bendra apimtis — 221 puslapis. Iš viso 25 valstybės narės (Švedijos ir Portugalijos duomenys Komisijai dar nepateikti) pateikė 2 161 puslapį. Visose ataskaitose duomenys, lentelės ir matavimo vienetai skirtingi. Kiekviena šalis pasirinko skirtingus pagrindinius parametrus, metodus ir informacijos perdavimo priemones.

4.5 Prancūzija, Slovėnija, Graikija (tik dokumento projektas), Nyderlandai ir Liuksemburgas dokumentus pateikė savo valstybine kalba (dėl to pranešėjas negalėjo jų perskaityti). Jei dokumentai pateikiami tik originalo kalba, keistas gerą patirtimi ypač sunku. Valstybių narių niekas neprašė (juo labiau — nereikalavo) pateikti dokumentų viena konkrečia kalba. Komisija išvertė visus dokumentus į vieną kalbą, tačiau pernelyg vėlavą pateikti NEEVVP turėjo neigiamo poveikio vertimo terminams.

4.6 EESRK pabrėžia kontrastą tarp nacionaliniuose planuose nustatytų tikslų ir dviejų minėtų veiksmų. Nei panašūs į enciklopedijas planai, nei santraukos nepadaidė tiksliai suprasti šalies tikslų. Pernelyg išsamiai ar glaustą ataskaitą sunku skaityti ir suprasti. EMEES modelis galėtų būti tinkamas „aukso vidurys“ tarp dviejų kraštutinumų. EESRK pataria kitu nacionalinių planų rengimo etapu priimti bendrą lengvai skaitomą ir palyginamą modelį.

4.7 Nepaisant keleto šioje nuomonėje paminėtų pagirtinų išimčių, EESRK neigiamai vertina rimtą iniciatyvų trūkumą viešajame sektoriuje ir žemės ūkyje. Apie šiuos itin svarbius sektorius NEEVVP arba nieko nesakoma, arba vos užsiminama.

5. Bendrosios pastabos

5.1 2007 m. sausio mėn. Taryba paragino Komisiją imtis priemonių energijos ir klimato kaitos srityje, kad būtų įgyvendinti aukšti tikslai. Šie tikslai nustatyti trečiajame energetikos pakete, atsinaujinančios energijos ir klimato kaitos pakete, Direktyvoje dėl naujų automobilių išmetamo CO₂ dujų kiekio mažinimo, naujajame „Energy Star“ reglamente, Žaliojoje knygoje dėl mobilumo mieste, kurioje numatytos paskatos efektyviai energiją vartojančioms transporto priemonėms, ir Strateginiame energijos technologijų plane.

5.2 Kas būdinga šioms priemonėms? Keletas rekomendacijų ir daug taisyklių. Deja, vyriausybės, oficialiai patvirtinusios priemones, nesugeba atlaikyti nacionalinių įmonių spaudimo ir užtikrinti priimtų sprendimų laikymosi, pavyzdžiui, CO₂ išlakų klausimu jos prašo pakeisti nuostatas, kurias visos bendrai patvirtino.

5.3 Priežastis, kodėl valstybės narės neatrodo labai susirūpinusios šiais klausimais, yra pati direktyva. Iš tiesų, konstatuojamosios dalies 12 punkte pabrėžiama, kad „net jeigu valstybės narės įsipareigoja dėti pastangas pasiekti 9 proc. rodiklį, nacionalinis sutaupymo tikslas yra orientacinio pobūdžio ir teisiškai neįpareigoja valstybių narių jį pasiekti“.

5.4 Tokie teisės aktai (direktyvos, kuriose nustatyti tikslai yra neprivalomi, o nesilaikymo atveju nuobaudos netaikomos) tam tikru metu ir tam tikrose srityse buvo tipiškios teisėkūros iniciatyvos. Dar labai neseniai valstybės narės energetikos sprendimų, energijos tiekimo, gamybos ir paskirstymo srityse siekė suverenumo. Dėl šios priežasties tam tikru metu vyravo vadinamoji „negrįžtoji teisė“. Biodegalų direktyvoje 2003/30 EB nurodyti kiekybiškai įvertinami tikslai, tačiau nenustatyti jokie konkretūs įpareigojimai juos įgyvendinti.

5.5 Šiomis aplinkybėmis ir sąlygomis tikslas iki 2020 m. sumažinti energijos vartojimą 20 proc. (padidinant energijos vartojimo efektyvumą) yra labai sunkiai įgyvendinamas, jeigu nebus patvirtintos papildomos priemonės ir (arba) tikslai.

5.6 EESRK rėmė ir toliau remis visas iniciatyvas, kuriomis siekiama kuo didesnio energijos vartojimo efektyvumo, turėdamas omenyje, kad CO₂ išlankos ir ES energetinė priklausomybė yra du pirmenybinės svarbos klausimai.

5.7 Komitetas taip pat pažymi, kad esama prieštaravimo tarp bendrųjų neprivalomų priemonių ir konkrečių privalomų priemonių, kuriomis siekiama rezultato. Kodėl visuma neprivaloma, o atskiros dalys privalomos? Pati Komisija turėtų parodyti gerą pavyzdį — paskelbti duomenis apie efektyvaus energijos vartojimo ir energijos taupymo savo pačios pastatuose rezultatus, iniciatyvas, kurių ji ėmėsi, ir skirtas lėšas. Priedai, kuriuose pateikiamas „federacinis“ požiūris, padėtų skaitytojams suprasti tokios politikos svarbą.

5.8 EESRK pabrėžia, kad paskelbtos prognozės dėl priemonių, gerokai padidinančių energijos vartojimo efektyvumą, priėmimo ir iš esmės nuviliantys valstybių narių pasiūlymai labai skiriasi, ir pakartoja, kad trumpalaikėje, vidutinės trukmės ir ilgalaikėje perspektyvose reikia imtis praktinių priemonių, kad skelbiami tikslai įgautų svorį.

5.9 Jei tai yra šio dokumento išvada, EESRK ragina priimti priemones, kurias taikant galima pasiekti tikslus, o ne vien tik daryti kosmetinius gestus, kurie tinkami kitais atvejais.

5.10 EESRK teigiamai įvertino 2006 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2006/32/EB dėl energijos galutinio vartojimo efektyvumo ir energetinių paslaugų ir vėliau paskelbtą Komunikatą „Efektyvaus energijos vartojimo veiksmų planas — išnaudoti potencialą“ (2006 m. spalio 19 d.). Abu šie dokumentai buvo pagrįsti prielaidomis apie santykinai nedideles naftos kainas. 2004 m., kai buvo pateiktas direktyvos pasiūlymas, naftos kaina buvo maždaug 42 JAV doleriai už

barėlį, o 2006 m. vidutinė naftos kaina buvo šiek tiek didesnė nei 62 JAV doleriai.

5.11 Atsižvelgiant į tai, suprantama, kodėl tikslai buvo nurodomojo pobūdžio ir kodėl Komisija į minėtą direktyvą neįtraukė įpareigojimo valstybėms narėms juos įgyvendinti. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas rašė: „geriausia energija yra nepanaudota energija“, tačiau jei energijos taupymas priklauso tik nuo valstybių narių geros valios ir daugiau paskatų nei jų pačių sąmonė nėra, tikslą įgyvendinti sunku ar paprasčiausiai neįmanoma.

5.12 Tačiau kyla klausimas, ar Europos Sąjunga gali sau leisti neįgyvendinti tikslo sumažinti energijos vartojimo intensyvumą 1,5 proc. per metus? Neįgyvendinti tikslo sutaupyti 390 mtoe, iš kurių pagaminama 780 metrinių tonų CO₂ ekvivalento? Viena vertus, nustatyti aiškūs ir aukšti tikslai, t. y. sumažinti išmetamą šiltnamio dujų kiekį 20 proc. ir 20 proc. reikalingos energijos gaminti naudojant atsinaujinančius šaltinius, kita vertus, paprasčiausiai įgyvendinama užduotis, kuri leistų tuoj pat sutaupyti energijos, yra nuvertinama ir laikoma hipotetiniu siekiu.

5.13 EESRK pabrėžia, kad kai kuriose šalyse planų įgyvendinimas priskiriamas regioninių vyriausybių kompetencijai neuztikrinant tinkamo koordinavimo lygio. Praktiškai tai reiškia suderinimo ir nuoseklumo stygių tarp teritorinių vienetų.

5.14 EESRK apgailestauja, kad nėra didesnių pasirinkimo galimybių pasiūlos srityje, ir mano, kad tokios galimybės turi būti didinamos kartu numatant lengvatas vargingiausioms visuomenės grupėms ir ypač vartotojams bei MVĮ, kad laukiami rezultatai būtų pasiekti greitai. Kai kuriose šalyse lengvatos leido pasiekti labai džiuginančių rezultatų, pavyzdžiui, būtinių technikos perdirbimo srityje.

5.15 EESRK teigiamai vertina su energetinių paslaugų bendrovėmis susijusią veiklą ir mano, kad reikia remti šių bendrovių paslaugų plėtrą didesniams piliečių ir įmonių ratui. Naujos profesijos, naujos kvalifikuoto darbo galimybės, geri rezultatai energijos vartojimo efektyvumo srityje ir sumažintas šiltnamio dujų kiekis — tai tik keletas teigiamų tokių paslaugų teikimo aspektų.

5.16 EESRK pabrėžia, kad valstybės narės nepakankamai stengiasi įgyvendinti nustatytus tikslus, ir yra įsitikinęs, kad, pavyzdžiui, kalbant apie transporto taršą, Komisijos iniciatyvas reikia remti, jei jomis siekiama valstybėms narėms nustatyti griežtesnius įpareigojimus. Paskutiniaisiais metais Komisija pateikė kelias geras iniciatyvas, tarp jų: i) naująjį „Energy Star“ reglamentą, pagal kurį biuro įrangos viešųjų pirkimų standartai tapo privalomi; ii) Žaliąją knygą dėl mobilumo mieste, kurioje siūloma labiau finansuoti efektyviai energiją vartojančias transporto priemones; iii) trečiąjį energetikos paketą, kuriuo efektyvaus energijos vartojimo srityje padidinamos nacionalinių reguliavimo institucijų galios; iv) Strateginį energijos technologijų planą; v) Reglamentą dėl naujų automobilių išmetamų teršalų.

5.17 Kitas priemonės planuojama pasiūlyti per ateinančius mėnesius. Tarp šių priemonių — naujos direktyvos dėl efektyvaus energijos vartojimo reikalavimų ir žaliųjų etikečių, skirtų įvairiems produktams (visuomeniniam gatvių apšvietimui, biurų apšvietimui, minimaliam vartojimui esant budėjimo režimui ir išjungus), taip pat nauji reglamentai (kuriuos ketinama pateikti 2009 m.) dėl televizorių, buitinių šaldytuvų ir šaldiklių, skalbimo mašinų ir indaplovių, katilų ir vandens šildytuvų, asmeninių kompiuterių, vaizdavimo įrangos, elektrinių variklių, šilumos siurblių ir oro kondicionierių. 2009 m. Komisija taip pat planuoja pateikti pasiūlymą, kuriuo siekiama skatinti nedelsiant pakeisti buitines kaitinamąsias elektros lemputes. Svarbiausi naujosios transporto politikos aspektai — direktyvos dėl automobilių žymėjimo persvarstymas, padangų efektyvumas ir nuolatinio padangų slėgio ir kokybės stebėjimo sistemos.

5.18 EESRK mano, kad labai svarbu sukurti vidinę energijos rinką, kurioje kainas nustatytų sveika konkurencija, kaip numatyta direktyvose dėl elektros energijos ir dujų.

5.19 EERK atkreipia dėmesį į tai, kad ES valstybės narės turėtų parengti mokymo planus, skirtus mokyklos (kurios savo ruožtu turės aktyviai įgyvendinti energijos vartojimo efektyvumo programas), ir komunikacijos programas, skirtas ugdyti piliečių sąmoningumui, kad svarbu ir būtina energiją vartoti atsakingai ir efektyviai.

5.20 Kalbant apie mokyklas, itin įdomi iniciatyva buvo keletas technikumų konkursų, kurių metu, aktyviai dalyvaujant

studentams, buvo lenktyniaujama, kas daugiausiai sutaupys energijos. Pavyzdžiui, Italijoje didelės sėkmės sulaukė projektas „Datti una scossa“, kurio metu buvo skiriama iki 25 000 eurų premija už praktišką pasiūlymų įgyvendimą. Kitas geras pavyzdys — tarptautinis ekomaratonas, kuriame vienas Prancūzijos institutas pristatė automobilio prototipą, kuris suvartojęs vieną litrą benzino nuvažiavo 3 039 km! Vienai komandai iš Danijos pavyko sukurti vidaus degimo variklį, kurio išmetamų lygis — 9 g/Km. Ji laimėjo klimato apsaugos apdovanojimą „Climate Friendly Award“.

5.21 Ateityje taikytinos ekonominės priemonės turės būti veiksmingos ir tvarios laike. EESRK mano, kad reikia skirti specialų dėmesį lengvatų paskirstymui, nes jos turi būti skirtos galutiniams vartotojams. Taip pat reikėtų apsvastyti galimybę skirti tam tikrą lengvatų kvotą ir energetinių paslaugų tiekėjams taip užtikrinant bendrą ir suartinantį suinteresuotumą energijos vartojimo efektyvumo politika.

5.22 Siekiant tinkamai informuoti klientus apie kainų tendencijas, kurios leistų racionaliai ir efektyviau vartoti energiją, EESRK ragina Europos Komisiją užkirsti kelią grobuoniškai kainodarai atsižvelgiant į tai, kas leidžiama pagal ES teisės aktus tinkamo atsinaujinančių energijos šaltinių skatinimo srityje, ir išsaugant pažeidžiamiems vartotojams taikomas nuostatas, išdėstytas direktyvose dėl dujų ir elektros energijos.

2008 m. rugsėjo 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Daiktų interneto

(2009/C 77/15)

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. vasario 7 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Daiktų interneto.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. liepos 16 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Daniel Retureau.

447-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 118 narių balsavus už ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

EESRK ragina Europos Sąjungos Komisiją:

1.1 Investuoti į mokslinius tyrimus ir remti sklaidą (anksčiau pirmininkavimo ES metu organizuotų renginių pavyzdys) ir standartų nustatymą, kadangi mano, kad daiktų interneto sritis yra svarbi;

1.2 Imtis priemonių ir pašalinti kliūtis, kurios trukdo įsiviešinti šią technologiją;

1.3 Įvertinti, ar centralizuotos sistemos būtų pajėgios apdoroti tuos srautus, kurių galima tikėtis iš daiktų interneto taikmenų, ir ar (vardų ir paslaugų) administravimas vietos lygmeniu nebūtų geresnis sprendimas tvarkant daiktų interneto diegimą dideliu mastu;

1.4 Išsiaiškinti, ar šiuo metu galiojančios direktyvos tinkamai užtikrina duomenų apsaugą ir atitinka apsaugos reikalavimus, ir ar nereikia naujų teisėkūros priemonių;

1.5 Reikėtų pagalvoti, ar Europoje nereikėtų įsteigti keleto laboratorijų, kurias finansuotų ir universitetai, ir privačios bendrovės, siekiant užtikrinti, kad Europa įsisavintų mokslinių tyrimų rezultatus, o mokslininkai neišvyktų dirbti į mokslinių tyrimų centrus ir įmones kitose pasaulio vietose (JAV);

1.6 Spręsti galimo elektromagnetinio poveikio pavojaus klausimą: atsargumo principas turėtų būti taikomas naujai aplinkai, kurioje bus naudojama daug bangomis siunčiamų signalų skaitmenų, visų pirma tai reikalinga tokioje aplinkoje dirbantiems žmonėms. Reikėtų juos informuoti apie galimą riziką ir įdiegtas apsaugos priemones. Šį klausimą reikėtų svarstyti rimtai, pasitelkiant mokslinius tyrimus;

1.7 Prisiminti, kad technologijos turėtų būti vystomos žmonių labui ir kad būtina įvertinti su tuo susijusias etikos problemas;

1.8 Svarstant europinio lygmens paslaugų klausimą, Europos Komisija arba nepriklausoma administravimo institucija, kuriai

ateityje gali tekti reglamentuoti spektro klausimus, turėtų atsižvelgti į daiktų interneto spektro poreikius;

1.9 Moksliniai tyrimai bus lemiamas veiksnys varžybose dėl kompiuterinių pajėgumų, kurių ateityje prireiks realiuoju laiku administruojant daiktų interneto taikmenas.

2. Komisijos pasiūlymai

2.1 2007 m. paskelbusi Komunikatą dėl radijo dažnių atpažinimo (RDA) ⁽¹⁾ ir praėjusių metų lapkričio mėn. Lisabonoje surengusi konferenciją šia tema Komisija šiuo komunikatu perėjo į kitą — daiktų interneto — etapą ⁽²⁾.

2.2 Taip pat reikėtų priminti keletą svarbių pastaraisiais metais paskelbtų EESRK pranešimų ir iniciatyvų ⁽³⁾, įskaitant ir i2010 programai skirtą tarpinę ataskaitą ⁽⁴⁾.

3. Pastabos ir analizė**3.1 Įvadas**

3.1.1 Mūsų visuomenei nepaprastai svarbu vystyti informacines technologijas. Turėdama bendrą rinką Europa turi puikias galimybes tapti įtakingu skaitmeninės ekonomikos regionu, aišku, jeigu ji skirs pakankamai išteklių baziniams tyrimams bei moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai, o taip pat politinių išteklių, reikalingų šio ateities interneto valdymui.

⁽¹⁾ COM(2007) 96 galutinis, Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Radijo dažnių atpažinimas (RDA) Europoje: politikos sistemos formavimo veiksmai“.

⁽²⁾ Žr. „Towards an Rfid policy for Europe“ (Link radijo dažnių atpažinimo politikos Europai), seminaro dokumentai, leid. Maarten Van de Voort ir Andreas Ligtoet, 2006 m. rugpjūčio 31 d.

⁽³⁾ Pavyzdžiui, EESRK nuomonė dėl radijo dažninio atpažinimo (RDA), pranešėjas Peter Morgan, OL C 256, 2007 10 27, p. 66, TEN/293.

⁽⁴⁾ Komunikatas „Ruošiantis Europos skaitmeninei atečiai.i2010 laikotarpio vidurio peržiūra“ (COM(2008) 199 galutinis).

3.1.2 Nuo to labai priklauso Europos augimas ir konkurencingumas, taigi pats laikas užimti tvirtą poziciją dėl šio interneto politinio valdymo, tuo pat metu vystant technologijas ir investuojant, o taip pat kaupiant nepaprastai reikalingas žinias ir praktinę patirtį.

3.1.3 Net ir dabartinio interaktyviojo mobiliojo Web 2.0 tinklo atveju internetas vis dar priklauso nuo pasaulinio šimtų tūkstančių tarnybinių stočių ir maršruto parinktųjų tinklo, kitaip tariant, stacionarių kompiuterių, susietų laidais arba šviesolaidžiais. Tuo tarpu prisijungimas prie mobiliųjų terminalų, pavyzdžiui, mobiliojo ryšio telefonų arba interneto planšetinių (angl. „Internet tablets“), vykstantis elektromagnetinėmis bangomis, plinta labai sparčiai naudojant įvairius ryšio standartus (3G, 3G ± HSPDA, Edge, WiFi, WiMax).

3.1.4 Web 2.0 yra interaktyvus. Vartotojas gali kurti arba pateikti turinį, tiek individualiai, tiek bendradarbiaudamas arba dirbdamas su kitais (pavyzdžiui, internetinė enciklopedija „Wikipedia“, nemokama programinė įranga). Yra daug mažųjų ir vidutinių įmonių, tiekiančių programinę įrangą, kūrybinį turinį ir, pirmiausia, nepaprastai plataus spektro paslaugas, pradedant tinklo įdiegimu ir priežiūra, baigiant informacijos saugumo užtikrinimu ir mokymais).

3.1.5 Kompiuteriniai lustai tampa vis mažesni ir tuo pat metu vis sudėtingesni, jie sunaudoja vis mažiau energijos. Šie lustai montuojami vis lengvesniuose mobiliuosiuose terminuose, kurių programinė įranga ir skaičiavimo pajėgumai gali būti panaudoti integruojant telefoniją, interneto ryšį ir geolokaciją (Sirf3 lustai).

3.2 Daiktų interneto link

3.2.1 Daiktų internetas formuojasi sudėtingame technologijų kontekste, Web 2.0 ir kitų jau veikiančių ir veiksmingų susijusių technologijų, kurių sujungimas būtų svarbus žingsnis įgyvendinant daiktų internetą, pagrindu:

- Ipv6 ⁽⁵⁾, HTTP ⁽⁶⁾, FTP ir pan. protokolai ir naujasis universalus HTML 5 standartas, skirtas interneto puslapių skaitymui (jis dar nesukurtas),
- RDA (radijo dažninio atpažinimo) žymenys ⁽⁷⁾ ir radijo dažnių skaitytuvai, kurie juos sujungia su duomenų bazėmis,
- geolokacija (GPS ir, netrukus, Galileo),
- tarpusavyje sujungti tinklai ir duomenų kaupimo pajėgumai,
- dirbtinis intelektas, visų pirma Web 3.0 (semantinis tinklas, kurio kalba bus artimesnė kasdieniui kalbai) ir skirtas tarpaparatiniam duomenų tvarkymui,

⁽⁵⁾ Interneto protokolo 6 versija.

⁽⁶⁾ Hipertekstų persiuntimo protokolas (HTTP) yra komunikacijos protokolas perduoti informaciją vidaus internetu ir pasaulinio tinklu. Jo pirminis tikslas buvo užtikrinti būdą puslapių su hipertekstas publikavimui ir paieškai visame internete.

⁽⁷⁾ Radijo dažninis atpažinimas.

— nanotechnologijos, pirmiausiai taikomos mikroprocesoriams,

— 2D žymenys (brūkšniniai kodai, Data Matrix), kurias galima pakartotinai panaudoti susiejant gausų turinį su Data Matrix užkoduotu interneto adresu, kurį nuskaito nešiojamas terminalas, tiesiogiai sujungtas su interneto puslapiu (įvairi paskirtis, pavyzdžiui, turizmas, reklama, informacija).

3.2.2 Vystant įvairius ateities tinklų elementus, vis didesnis vaidmuo teks paraleliai veikiančioms informacinėms technologijoms. Šimtai arba tūkstančiai procesorių gali veikti paraleliai ⁽⁸⁾ užuot veikę nuosekliai, todėl tai leistų smarkiai paspartinti skaičiavimo procesą ir sukurti kompleksines vienalaikes virtualias erdves. Be to, virtualizacija jau dabar leidžia geriau panaudoti kompiuterių galią, nes keletas aparatų gali veikti virtualiai per vieną aparatą, net jeigu visų jų operacinės sistemos yra skirtingos. Ši technologija sparčiai diegiama.

3.2.3 Europai tikrai reikia suintensyvinti mokslinius tyrimus ir ugdyti aukšto teorinio ir praktinio lygio kompetenciją šiose srityse, kadangi tik taip pavyks išsaugoti tuos mokslininkus, kurių laukia didžiosios universitetinės ir privačios JAV, o taip pat ir Kinijos ar Indijos laboratorijos. Jeigu nebus didelio masto ateities internetui skirtų iniciatyvų, kils didelio technologinio atsilikimo pavojus.

3.2.4 Sparčiai vystosi didelės apimties laikmenų (angl. *mass storage*) technologijos. Jos yra būtinos duomenų bazėms, kuriose bus laikomi objektų, atpažįtamų pagal jų interneto adresą, aprašymai. Šie duomenų saugojimo pajėgumai ir duomenų apdorojimo pajėgumai leistų sukurti intelektinį internetą, kuriame naujos žinios būtų kaupiamos išsamesnėse duomenų bazėse kaupiant ir apdorojant duomenis, gautus iš objektų ir atpažinties duomenų bazių. Tuo pat metu tinklas taptų kompiuteriu, jame būtų galima išsaugoti programas, kurios leistų vartotojams patekti į duomenų bazes ir atlikti savo operacijas, pavyzdžiui, atlikti sudėtingą paiešką, rengti ataskaitas ir pan.

3.3 Pirmieji žingsniai:

3.3.1 Šiuo metu atliekami kai kurių taikmenų bandymai, kai kurie iš jų jau įdiegti ir, pasitelkus turimas priemones, naudojami tam tikruose ūkio sektoriuose. Pavyzdžiui:

- mažmeninė prekyba („Wall-Mart“),
- transporto logistika ir krovinio lokalizavimas,
- saugumas tam tikrose įmonėse.

⁽⁸⁾ Stanfordo universitetas atidarė naują laboratoriją, „Pervasive Parallelism Lab“, kurią finansuoja didžiausios JAV informacijos technologijų bendrovės, tarp jų HP, IBM, Intel.

3.3.2 RDA žymenys daiktuose, tapatybę nurodančiuose leidimuose, prekybos centruose parduodamuose produktuose, perduoda palyginti netoli esančiam skaitytuvui (atstumas priklauso nuo naudojamo dažnio) visų vienu metu nuskaitytų daiktų (t.y. prekybos centro vežimėlio, krepšelio) adresus ir ypatumus; toliau padaromos reikiamos išvados (pavyzdžiui, nustatoma mokėtina kaina, sudaroma išsami muitinės deklaracija). Japonijoje jau galima naudoti tokią sistemą pirkiniams, už kuriuos sumokama naudojant kitą lustą, esantį mobiliajame telefone (o iš tiesų, daugiafunkciniame terminale).

3.3.3 Transporto logistikos srityje, pasitelkus geolokaciją, galima realiu laiku viską sužinoti apie šiuo vykdomą užsakymą, taip pat ir jo geografinę vietą.

3.3.4 Daiktų internetas yra visur. Jis dar vadinamas aplinkos internetu (angl. *Ambient Internet*) — tinklu, kuriame automatiškai galima apdoroti skaitytuvų skirtingais apdorojimo procesų etapais siunčiamą informaciją.

3.3.5 Yra nemažai taikomųjų programų, kurios leidžia daiktams siųsti pranešimus, tinklui „mokyti“ ir priimti tinkamus sprendimus. Pavyzdžiui, buityje naudojamos taikomosios programos: biologinis asmens atpažinimas, durų atidarymas, sprendimų dėl namo ir jo aprūpinimo įgyvendinimas, šildymo, vėdinimo užtikrinimas, perspėjimai dėl vaikų saugumo.

3.3.6 Galimybė naudotis tam tikromis mašinomis ar susipažinti su tam tikra informacija gali būti suteikiama panaudojant pirštų atspaudų arba formos atpažinimo skaitytuvą.

3.4 Prasiskverbiantys tinklai ir privatumas, saugumas

3.4.1 Tačiau taip apdorojant duomenis gali smarkiai išaugti pavojus privatumui arba verslo paslapties išsaugojimui, klientų ir prekių arba paslaugų tiekėjų santykiams, nes aplinkos internetas gerai funkcionuos tik tada, kai tinkluose atsiras nemažai asmens, taigi ir konfidencialių bei visiškai privačių duomenų (taip gali atsitikti medicinos taikomųjų programų atveju).

3.4.2 Reikėtų savęs paklausti, ar artimiausioje ateityje veikti pradėsiantiems tinklams užteks dabartinių duomenų apsaugai skirtų Bendrijos teisinių priemonių.

3.4.3 Jeigu nebus saugomi neskelbtini duomenys ir užtikrinamas jų konfidencialumas, aplinkos tinklas asmenims gali tapti visiško skaidrumo priemone (kaip jau yra su naminiiais gyvūnais ir Europos identifikacijos sistema).

3.4.4 Pirmiausia reikėtų stebėti pavienių duomenų susikirtimo vietas, reguliuojant daiktų duomenis ir draudžiant asmens

duomenų judėjimą. Jeigu norima sleisti duomenis, reikia iš anksto užtikrinti jų anonimiškumą — taip būtų atsakyta į asmenų, kurie nenori skelbti sociologinių duomenų saugodami privatumą, prieštaravimus. Išankstinio asmens sutikimo nereikia, jeigu užtikrinamas duomenų anonimiškumas, o prieš skelbiant rezultatus tie duomenys statistškai apdorojami.

3.4.5 Konfidencialūs duomenys, kuriuos reikia teisiškai apibrėžti, turi būti patikimai užšifruoti, kad jais pasinaudoti galėtų tik leidimą tam turintys asmenys (arba prietaisai).

3.4.6 Komisija pripažįsta, kad dar neatsakytas klausimas, ar galingi ultraaukštieji dažniai, kuriuos netrukus bus imta plačiai naudoti, yra nekenksmingi ir ar jų naudojimas nėra šiek tiek pavojingas.

3.4.7 Teisės aktų, reglamentuojančių darbuotojų apsaugą nuo elektromagnetinių bangų, esant nuolatiniam aukštų arba ypač aukštų dažnių poveikiui gali nepakakti. Šioje srityje atlikti tyrimai, iš esmės skirti galimiems mobiliųjų telefonų naudojimo padariniams vartotojų sveikatai, nedavė rezultato. Tiesiog būtina paspartinti ir plėsti mokslinius tyrimus, skirtus galimai rizikai ir būdams ją neutralizuoti, kol nepradėta nekontroliuojamai kurti tam tikrų tipų naujosios kartos žymenų ⁽⁹⁾.

3.4.8 Reikėtų nustatyti RDA žymenų naudojimo taisykles, jei įmanoma — tarptautines, o jeigu ne — bent jau europines, pirmenybę teikiant privatumo apsaugai ir žvelgiant plačiau nei „fizinį asmenų“ sąvoka, kadangi šiuo metu galiojantys teisės aktai taikomi netolygiai ir nereglementuoja visų situacijų, susijusių su dabartiniu ir būsimu RDA žymenų ir daiktų interneto naudojimu.

3.5 Ateities internetas

3.5.1 Kiek įmanomos vidurio laikotarpio prognozės nuolat evoliucionuojančioje srityje, ateities internetas tikriausiai bus Web 3.0 ir daiktų interneto derinys.

3.5.2 Įvairios ateities interneto sudėtinės dalys jau egzistuoja, yra tobulinamos arba diegiamos, tikintis, kad šis naujas internetas netrukus pasirodys. Naujoji šio interneto paradigma iš naujo nustatys visur esančių tinklų vietą ir vaidmenį piliečių gyvenime ir ekonomikos augime tokiu mastu, kurį dar sunku suvokti. Tačiau šis ateities internetas gali sukelti esminius visuomeninius pokyčius ir tapti precedento neturinčiu įmonių ir valstybių, kurios pajėgs įsisavinti visus šio interneto aspektus, vystymosi varikliu, tai yra, tų įmonių ir valstybių, kurios laiku imsis

⁽⁹⁾ Didžiojoje Britanijoje keletą metų atliekami moksliniai tyrimai parodė, kad mobilieji telefonai yra nekenksmingi. Ataskaitą galima rasti puslapyje: <http://www.mthr.org.uk>.

priemonių ir tinkamai investuos į mokslinius, tyrimus, mokymus, standartų ir naujų paslaugų kūrimą. Tai gali sukelti staigius pasaulinio masto ekonominės ir mokslinės pusiausvyros pokyčius. Tai iššūkis, kurį Europai teks atremti.

3.5.3 Galiausiai, daiktų internetas įkūnija fizinio ir skaitmeninio pasaulio, realaus ir virtualaus prado susiliejimą. Protingi daiktai (angl. *smart objects*) įsiterps į aplinkos tinklą, kuriame jie bus visateisiai dalyviai ir ten užims daug svarbesnę vietą nei

Web 2.0 tinkle, kuriame dalyvauja žmonės ir kuris įsilies į aukštesnės pakopos ir didesnio masto tinklą.

3.5.4 Galiausiai, naujas tinklas sukels valdymo problemų dėl savo masto ir naujo turinio, prireiks šimtų milijardų naujų vardų ir naujų visuotinių normų, kurias reikės taikyti. Šiuo metu RDA reguliuojamas privačiais standartais ir komerciniais santykiais naudojant pasaulinį elektroninį produkto kodą (EPC), tačiau ar šis sprendimas išliks toks pat tinkamas sparčiai vystantis ateities internetui?

2008 m. rugsėjo 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Kūrinių platinimo prijungties režimu bendrojoje rinkoje

COM(2007) 836 galutinis

(2009/C 77/16)

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. sausio 3 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl kūrinių platinimo prijungties režimu bendrojoje rinkoje.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. liepos 16 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Daniel Retureau.

447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 115 narių balsavus už, 1 — prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Vartotojų teisės

1.1.1 EESRK pritaria aukšto lygio vartotojų apsaugai. Todėl jis laukia, kada bus paskelbtos Gairės informacinės visuomenės paslaugų vartotojams ir naudotojams.

1.1.2 EESRK nuomone, šiose gairėse turėtų būti būtinai aptariami šie klausimai:

- Užtikrinti tinklo neutralumą, kad vartotojams būtų lengviau pasirinkti;
- Užtikrinti tinkamą asmens duomenų apsaugą ir aukštą elektroninės prekybos aplinkos saugumą;
- Padėti parengti savanoriškas normas ir kurti el. prekybos patikimumo ženklus;

— Nustatyti, kaip vartotojų teisės taikomos skaitmeninėje aplinkoje, pirmiausia prieigos teisių, universaliųjų paslaugų ir apsaugos nuo nesąžiningos komercinės veiklos srityse;

— Nustatyti interneto paslaugų kokybės parametrus;

— Sukurti paprastą europinę internetinę formą, skirtą informuoti apie nesąžiningą veiklą;

— Įdiegti internetinę neteisminio ginčų sprendimo sistemą.

1.2 Sąveikumas

1.2.1 EESRK nori pabrėžti, kad sąveikumas yra esminės ekonominės svarbos veiksnys ir atkreipia dėmesį į tai, kad atviros normos vaidina svarbiausią vaidmenį norint užtikrinti sveikumą bei saugumą ir patikimumą.

1.2.2 Nesant sąveikumo Europos visuomenės prieiga prie technologijų, paslaugų ir turinio yra ribota, verčia juos mokėti didesnes kainas už įrangą ir kartu riboja tokių prietaisų pasirinkimą; dėl to žmonės yra priversti ieškoti nelegalių būdų, nes kai kurios suinteresuotos šalys pasinaudoja nebūtiniais techniniais skirtumais, kad sukurtų monopolistines rinkas.

1.2.3 EESRK mano, kad europinė skaitmeninių teisių valdymo technologijų (DRM) ⁽¹⁾ koncepcija yra ne tokia naudinga kaip atrodytų; ji sukelia daugiau problemų nei išsprendžia ir kai kuriems kūrėjams gali užkirsti kelią platinti turinį internete; be to, turinio rinka jau yra pasaulinio masto, kaip paaiškėjo iš skirstymo į zonas praktikos, kuri riboja naudotojų laisvę.

1.3 Komitetas mano, kad beveik anarchiškas visų skaitmeninių laikmenų rūšių ir atminties įtaisų apmokestinimas rodo, kad tarp valstybių narių yra didelių skirtumų, kurie lemia svarbiausius rinkos iškraipymus.

1.4 Nusikalstamos priemonės ir išimtinės procedūros, įgyvendintos Olivennes pasiūlyme Prancūzijoje, gerokai viršija PPO reikalavimus, nustatytus 1994 m. Marakešo susitarime. Kaip nurodė Teisingumo Teismas *Promusicae* sprendime, renkantis metodus autoriaus teisių įgyvendinimui užtikrinti turi būti laikomasi proporcingumo principo ir būtina rasti tinkamą pusiausvyrą tarp teisių, laisvių ir statomų į pavojų interesų.

1.5 Todėl EESRK laukia Komisijos planuotos rekomendacijos dėl kūrybinio turinio platinimo prijungties režimu, kad galėtų pateikti konkrečias pastabas dėl skaidrumo (ženklinimo) ir naujų skaitmeninių teisių kūrimo ir valdymo formų Europos lygiu, naujoviškų kūrybinio turinio platinimo prijungties režimu sistemų skatinimo ir paramos jas įgyvendinant bei tirti veiksmingiausias priemones nelegalių kopijų komerciniais tikslais gamybai ir visų formų piratavimui nutraukti.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1 Pagrindiniai Komisijos komunikato aspektai ir klausimai, skirti:

- reguliuoti ir suderinti Europos kūrybinio turinio platinimo prijungties režimu rinką;
- sukurti Europos autorių teises ir gretutines teises, daugiateritorinę teisių licencijavimą ir didesnę teisių, susijusių su literatūros ir meno kūrinių nuosavybės teise, apsaugą;
- Sukurti sąveikią Europos skaitmeninių teisių valdymo technologiją, tinkančią atitinkamiems laikmenų prietaisams, pirmiausia turiniui platinti prijungties režimu;
- Užtikrinti ryšių ir finansavimo priemonių saugumą, kovą su piratavimu ir sukčiavimu, kad sustiprėtų pasitikėjimas skaitmenine ekonomika ir išaugtų internetinių paslaugų mastas.

⁽¹⁾ Skaitmeninių teisių valdymas — politiškai teisinga sąvoka reiškia programinę įrangą arba techninius prietaisus, užkertančius kelią kopijuoti.

— didžiausia problema ateityje neabejotinai bus susijusi su kopijavimu asmeniniais tikslais, dėl kurio Europoje kyla daug prieštaravimų, nes šios srities teisės aktai skirtingose ES valstybėse narėse nėra suderinti.

2.2 Pagal 41 puslapio apimties Komisijos specialistų darbo dokumentą, kuris skelbiamas atskirai nuo komunikato ir yra tik anglų kalba ⁽²⁾, tarptautinis internetinio ryšio pobūdis ir nauji verslo modeliai, kurių reikalauja naujos technologijos, reiškia, kad ES politika turėtų skatinti greitai ir veiksmingai diegti naujus verslo modelius, kad prijungties režimu būtų kuriamas europinis turinys ir žinios. Atsižvelgdama į tai, Komisija nustatė, kad „prijungties režimu platinamas kūrybinis turinys“ tai — turinys ir paslaugos, kaip antai audiovizualinė laikmena prijungties režimu (filmai, televizija, muzika ir radijas), žaidimai prijungties režimu, internetinė leidyba, mokomasis turinys bei vartotojų kuriamas turinys, pavyzdžiui, socialiniai tinklai, blogai, kt.

2.3 Pagrindinis tikslas, kuris jau buvo nurodytas dokumente *i2010* ⁽³⁾, — sukurti bendrą Europos informacinę erdvę. Šiame dokumente nurodytos problemos vis dar yra, o kartu technologinės platinimo platformos vis įvairėja ir gausėja.

2.4 Kalbant apie pasitikėjimo skaitmenine ekonomika problemą, nuolat kyla klausimas dėl kompiuterinės įrangos, paslaugų ir platformų sąveikumo, ir kai kas mano, kad tiesioginio (P2P) arba BitTorrent keitimosi rinkmenomis sistemų laikymas nusikalstamomis ir drakoniškų priemonių intelektinės nuosavybės teisėms apginti taikymas neskatina nepadaeda didinti pasitikėjimo. Tokia nuostata yra teisinga ir dėl to, kad vartotojų kuriamo turinio protrūkis, kuris suteikia tokių vartotojų vaidmeniui skaitmeninėje ekonomikoje naują mastą, iškėlė viešajai politikai įvairiose srityse, pavyzdžiui, pasitikėjimo ir saugumo, nemažai iššūkių.

2.5 Vartotojų organizacijos griežtai kritikuoja skaitmeninių teisių valdymą, nes jų manymu, tai pažeidžia pagrindines vartotojų teises. Tai taip pat kelia pavojų duomenų apsaugai ir naudotojams nėra lengva valdyti. Kai kurie šios pramonės atstovai gina DRM teigdami, kad su sąveikumu susijusias problemas lemia produktų gamintojai ir programinės įrangos kūrėjai.

2.6 Pasaulinėje rinkoje nacionalinės rinkos operatoriai susiduria su didele kalbų įvairove ir tam tikrų rinkų ribotomis galimybėmis bei nacionalinių licencijavimo taisyklių skirtumais. Interneto paslaugų teikėjai (IPT) pritaria daugelyje teritorijų galiojančioms licencijoms ir taisyklėms, tačiau kitos pramonės šakos labai prieštarauja šiam požiūriui. Nacionalinės licencijos padėtų užtikrinti, kad autoriams būtų geriau atlyginama; nors daug su autorių teisėmis susijusių mokesčių surinkimo agentūrų veikia daugiau nei vienoje šalyje. Be to, muzikos organizacijos ir judriojo ryšio tinklo operatoriai norėtų, kad teisių atgavimo procesas būtų supaprastintas.

⁽²⁾ COM(2007) 836 galutinis, Brussels, 2008 1 3, SEC(2007) 1710 Komisijos tarnybų darbinis dokumentas.

⁽³⁾ „i2010 — Europos informacinė visuomenė augimui ir užimtumui skatinti“ (COM(2005) 229, galutinis).

2.7 IPT taip pat kritiškai vertina mokesčių už kopijavimą asmeniniais tikslais surinkimo sistemų, kurios tampa vis didesne našta ir sudėtingesnės bei brangesnės, skirtumus. IPT taip pat abejoja šių sistemų nauda, kai kalbama apie DRM.

2.8 Prijungties režimu platinamų kūrinių trūkumas, rinkos susiskaidymas ir didelė sutarčių, skirtų skirtingam panaudojimui, įvairovė kliudo greitam kūrinių patalpinimui internete ir stabdo paslaugų plėtojimą.

2.9 Komisijos darbo dokumente pateiktos dviejų konsultacijų išvados, kurios rodo, kad skirtingi suinteresuoti subjektai laikosi skirtingų pozicijų. Vis tik Komisija norėtų toliau vystyti (prieštarinėjamas) licencijų galiojančių daugelyje teritorijų išdavimo ir „europinių autorių teisių“ sritis, pirmiausia vis dažniau taikyti sąveikią DRM technologiją ir siekti sukurti tikrą Europos rinką, apimančią įvairias kultūras.

2.10 Siekiama užtikrinti, kad Europos kūrybinio turinio platinimo prijungties režimu rinka (apimanti muziką, filmus, žaidimus, kt.) iki 2010 m. išaugtų keturis kartus ir atneštų pajamas, kurios nuo 1,8 mln. eurų 2005 m. išaugtų iki 8,3 mlrd. eurų.

3. Pastabos

3.1 Komitetas puikiai suvokia, kad internetas suteikia galimybę rinkti ir platinti skaitmenine forma prekes ir paslaugas taikant metodus, kurie pažeidžia kūrybinio turinio autorių ir platintojų platinimo prijungties režimu nematerialios nuosavybės teises, braunasi į žmonių privatų gyvenimą ir plinta naujų formų sukčiavimas, darantis poveikį įmonėms ir asmenims.

3.2 Šiuolaikinė muzika ir vis dažniau audiovizualiniai kūriniai bei visų rūšių programinė įranga yra kūriniai, kurie dažniausiai būna platinami nelegaliai. Šis reiškinys itin paplito tuo metu, kai platintojai nepasiūlė jokio verslo modelio, pagal kurį būtų galima atsižvelgti į naujas galimybes dėl nematerialių nuosavybės teisių pažeidimo. Reikėjo paauglius parengti, kaip naudotis internetu, tačiau nė viena institucija nesiėmė iniciatyvos ir toks mokymas toliau vyksta visiškai netinkamai.

3.3 Pradinė reakcija kartais būdavo kraštutinė, o kartais, kur kas rečiau, negriežta. Apskritai, platintojai įdiegė kopijavimo apribojimo mechanizmą (vadinamąjį DRM), kartu su prašymais teisių turėtojams skirti finansinę kompensaciją ir atgrasančio pobūdžio baudžiamosiomis priemonėmis, tačiau, iš esmės, jų taikyti neįmanoma dėl sukčiavimo masto, išskyrus masinio klastojimo atvejus, dažniausiai Rytų Europoje ir Azijoje. Nedidelis skaičius žmonių buvo sučiupti siekiant atgrasančio poveikio, tačiau šio poveikio neįmanoma įvertinti, nes trūksta nepriklausomų tyrimų ir tikroviškų duomenų apie tokio klastojimo daromą žalą.

3.4 Tačiau Komitetas reiškia yra šiek tiek nustebug dėl Komisijos pasiūlymo sukurti „europietišką“, sąveikias DRM sistemas, skirtas prijungties režimu platinamam turiniui. Kalbant apie muziką, milijonai dainų jau dabar yra komerciniuose tinklalapiuose ir be DRM sistemų; tikimasi, jog laikui bėgant ši tendencija išnys. Platinimo bendrovės kuria įvairias šios kategorijos

turinio platinimo sistemas, įskaitant galimybes tiesiogiai klausytis kūrinių jų neišsirašant arba užsiregistruojant, kad būtų galima parsisiųsti tam tikrą skaičių kūrinių, nepatiriant jokių išlaidų, kompensuojamų „privaloma“ reklama ir kt.

3.5 Judriojo ryšio priemonių ar netgi terminalų fizinės apsaugos mechanizmai dabar laikomi kliūtimis „sąžiningai naudotis“, o ne veiksminga apsauga nuo piratavimo; Jie taip pat gali lemti antikonkurencinę vertikalią integraciją (tinklavietės, nuosavybės kodavimas šiek tiek prarandant kokybę, išskirtiniai grotuvai: Apple platinimo sistemos, taikančios AAC kodavimą, ir iPod ar iPhone grotuvai). Viena bendra apsaugos forma, pirmiausia skirta programinei įrangai ir žaidimams bei nemažam skaičiui internetinių leidinių, yra paremta skaitmeninės prieigos raktu, kuris pirkėjui išsiunčiamas, kai jis sumokėjo už vienetą ar prenumeratą už tam tikrą laikotarpį. Tokia sistema yra gana veiksminga ir jau plačiai taikoma.

3.6 Komitetas mano, kad iš esmės kompleksiška, sąveikios skaitmeninės DRM sistemos jau paseno; neabejotinai pageidautina ištirti turinio platinimo prijungties režimu įvairių rinkos sektorių, kurie prisideda prie autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos, pirmiausia paremtos tam tikrais elgesio kodeksais ir tikroviškais verslo modeliais (*), raidą, o ne įgyvendinti vieną iš Europos iniciatyvų, kad laikina, sparčiai besikeičianti padėtis būtų įsprauta į griežtus rėmus.

3.7 Kalbant apie autorių teises ir gretutines teises, dabartiniai tarptautiniai susitarimai ir konvencijos yra teisinis pagrindas, kuris iš esmės yra bendras valstybėms narėms ir santykiams su trečiosiomis šalimis palaikyti. Nepaisant Bendrijos teisės, vis tik skirtumai išlieka. Pasiūlymas dėl „europinių autorių teisių“ savaime užtikrintų vidaus rinkos apsaugą visose valstybėse narėse, kai tik jos būtų pripažintos vienoje iš jų, ir užtikrintų vienodą apsaugą.

3.8 Interneto ir žinių visuomenės amžiuje gyvybiškai svarbu suderinti viešuosius ir privačius interesus. Autoriams ir platintojams būtina sąžiningai atlyginti. Skaitytojai, klausytojai ir naudotojai turi turėti galimybę tinkamai pasinaudoti teisėtai prieinamais kūriniais namuose, bibliotekose arba mokymui švietimo įstaigose.

3.9 Reikia pripažinti, kad kai kurių šalių baudžiamosios teisės sistema yra griežta, saugo autorių teises ir numato pernelyg dideles nuobaudas licencijos neturintiems asmenims, o naudojimo asmeniniais tikslais teisės ir autorių teisės apribotos. Nors interneto paslaugų teikėjams taikomi teisėtvarkos metodai gali praversti kovojant su terorizmu, jie yra neproporcingi ir gali pažeisti teisę į privatų gyvenimą pagal teisinę sistemą, kuri vienašališkai palanki platintojams. Galiausiai tokios rūšies teisės

(*) Kadangi muzika internete parduodama už tą pačią kainą kaip ir CD parduotuvėse, gamintojai gauna pernelyg didelį pelną ir suinteresuotų šalių neskaitina ieškoti labiau tikroviškų modelių, kurie atsižvelgtų į realią kainą ir proporcingą pelno maržą.

aktai gali būti apskųsti Europos žmogaus teisių teismui Strasbūre, kuris prižiūri, kad būtų laikomasi teisių į privatų gyvenimą. Savo ruožtu ETT Liuksemburge ragina suinteresuotas šalis laikytis proporcingumo principo ir nustatyti pusiausvyrą tarp skirtingų teisių (*Promusicae* sprendimas).

3.10 Be to, kai kurios šalys, dažnai tos pačios, visų rūšių skaitmeninėms laikmenoms nustato mokestį laikydamos jas piratauti skirtomis priemonėmis, nepaisydamos jų numatytos paskirties. Nors toks mokestis dažnai vadinamas „mokesčiu kopijavimui asmeniniais tikslais“, iš jo gaunamos nemenkos pajamos, kurios dažnai pasidalijamos toli gražu neskaidriai. Toks principas, pagal kurį bet koks kopijavimas asmeniniais tikslais ar sąžiningam naudojimui priskiriamas tai pačiai kategorijai kaip ir bet kuris autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimas, yra itin netoleruojamas, kai kalbama apie sąžiningus IRT naudotojus, o jų yra labai didelė dauguma, ir bendroves, kurios tokį kopijavimą naudoja ne populiarioms dainoms ir žaidimams kopijuoti. Tokie mokesčiai turėtų būti bent jau proto dydžio ir proporcingi, atsižvelgiant į saugojimo laikmenų realią kainą (priešais pardavimo kainos, padalytos iš jo pajėgumo gigabita, santykinė dalis, nes saugojimo laikmenų kainodaros srityje buvo pastebėti dideli iškraipymai).

3.11 Įvairių suinteresuotų šalių teisės turi būti gerbiamos, bet lygiai taip pat turi būti laikomasi ir galiojančių direktyvų bei proporcingumo principo, kaip yra aiškiai nurodyta Teisingumo Teismo *Promusicae* sprendime ⁽⁵⁾.

4. Papildomos Komiteto pastabos

4.1 Komitetas pritaria nuomonei, kad sąveikumas, kuris yra labai svarbus laisvai konkurencijai, gali būti įgyvendintas tik tuo atveju, kai naudotojai gali naudoti bet kurį norimą prietaisą savo

⁽⁵⁾ 2008 m. sausio 29 d. TEISMO SPRENDIMAS (Didžioji kolegija).

Byla C-275/06,

Bylos perdavimas negalutiniam sprendimui priimti

Teismas (Didžioji kolegija) nusprendžia, kad:

„Tokioje situacijoje, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje, 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninės komercijos direktyva), 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo, 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo ir 2002 m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių) neįpareigoja valstybių narių, užtikrinant veiksmingą autorių teisių apsaugą, numatyti pareigą pateikti asmens duomenis vykstant civiliniam procesui. Tačiau Bendrijos teisė reikalauja, kad perkeldamos tas direktyvas šios valstybės užtikrintų, jog bus vadovaujamasi tokiu jų aiškinimu, kuris leistų užtikrinti teisingą pusiausvyrą tarp skirtingų Bendrijos teisės sistemos saugomų pagrindinių teisių. Be to, įgyvendindamos minėtas direktyvas perkeliančias priemones valstybių narių valdžios institucijos ir teismai privalo ne tik aiškinti savo nacionalinę teisę taip, kad ji atitiktų šias direktyvas, bet ir nesisivadovauti tokiu jų aiškinimu, kuris pažeistų minėtas pagrindines teises arba kitus bendrusius Bendrijos teisės principus, kaip antai proporcingumo principas.“

kūriniais skaityti. Ši problema gali būti išspręsta tik tuo atveju, kai kūriniai bus koduojami atviro šaltinio programa ir taps visuotinai prieinami. Visos DRM sistemos savaime užkerta kelią kūrinius skaityti bet kuriuo prietaisu, kompiuterine ar programine įranga, kuriai DRM leidėjas nesuteikė aiškios teisės. Iš esmės, DRM paremta uždarytų formatų paslaptimi, t.y. techninėmis specifikacijomis, kurios viešai neskelbiamos. Sistemos, kurioms DRM leidėjas nesuteikė leidimo ir nesertifiko, yra nekonkurencingos. Be to, dar nėra atviro šaltinio DRM. Tokiam sprendimui įgyvendinti prireiks sudėtingų abipusių licencijavimo sistemų ir daug kūrėjų gali būti išstumti iš rinkos, pavyzdžiui, dėl DRM netaikymo. Visas skaitmeninių kūrinių sektorius, įskaitant moksline institucijas, mokslinių tyrimų centrus ir universitetus, ir nemokama kompiuterinė įranga bei turinys, sukurti turint alternatyvias licencijas, galėtų būti pašalinti iš bet kurios rinkos, kurioje leidžiami tik komerciniai kūriniai. Tai pasirodytų nesuderinama su informacine ir žinių visuomene, o Europa nori būti jos pradininke.

4.2 Nė vienas šis principas nėra patenkinamas, pavyzdžiui, importuojant darbus ir kūrinius iš trečiųjų šalių į Europą arba eksportuojant juos iš Europos. Dėl to bet kuri DRM programinė įranga turėtų būti suderinama ir su ta programine įranga, kuri taikoma išorės rinkose, kurios dažnai būna kur kas aktyvesnės audiovizualiniame sektoriuje. DRM sistemos atveria duris anti-konkurenciniams požiūriams ir bandymams vertikalčiai integruotis į daugialypės terpės sektorių. Apple iTunes, kuri taiko patentuotą DRM sistemą ir kodavimą, pavyzdys rodo, kad iš esmės naudotojai yra priversti naudoti iPod ar iPhone grotuvą.

4.3 Jeigu atskleidžiama tik programinės DRM įrangos API (taikomųjų programų sąsaja), o ne visa šaltinio programa, kuri galėtų siekti tiek dominti kai kuriuos tiekėjus, visuomet bus pavojus, kad tikrojo sąveikumo pasiekti nepavyks.

4.4 Piratai taip sparčiai randa būdus įveikti ar atkurti visas apsaugos sistemas, kad turinio teikėjai jau nebeįsistebi DRM sistemomis ir ieško naujų komercinių platinimo modelių, pavyzdžiui, iš anksto apmokėta prenumerata, klausymas nemokamai, tačiau mokestis už parsisiųsdinimą, įskaitant reklamą, kt. Verčiau pasitikėti rinka nei priimti skubotus ir painius teisės aktus, kaip atsitiko Prancūzijoje, kai vienas po kito buvo keičiami teisės aktai, kuriuos teismai aiškino prieštaraujant. Iki šiol pagrindinių įrašų kompanijų (muzikos pramonėje dominuoja penkios pasaulinės ir šešios ar septynios kompanijos — audiovizualiniame sektoriuje) lobizmas buvo svarbiausias veiksnys, lėmęs, kad kai kurios šalys atsisakė teisės į kopijavimą asmeniniais tikslais ir asmenų keitimąsi bylomis tarpusavyje nelaiko nusikaltimu. Prancūzijos pastarojo laikotarpio siūlomi teisės aktų projektai pakliuvo į pernelyg didelio reguliavimo pinkles.

4.5 Kaip Komitetas jau yra ne kartą teigęs ankstesnėse nuomonėse, baudžiamoji teisė turėtų būti taikoma tik klastojimui komerciniais tikslais (nusikalstamų organizacijų vykdoma gamyba ir platinimas). Kai kuriose valstybėse narėse, net ir viešose turgavietėse, labai lengva įsigyti piratinių programinės įrangos, muzikos ir vaizdo medžiagos kopijų. Europos

piratavimo pramonė tikrai yra, tačiau daugiausia kopijų atkeliauja iš Azijos. Pirmenybė turėtų būti teikiama nustatyti ir išaiškinti didelio masto klastojimą komerciniais tikslais ir plėtoti policijos ir teismų bendradarbiavimą, siekiant išardyti tarptautinius nusikalstamus tinklus.

4.6 Kalbant apie bylų keitimąsi, pirmiausia tarp paauglių, pirmenybė turėtų būti teikiama kampanijoms viešinti informaciją, kad autoriams (pirmiausia jiems, kuriems dažnai tenka mažiausia pajamų dalis) ir gamintojams būtina sąžiningai atlyginti bei ugdyti pilietiškumą.

4.7 Didelio masto keitimasis bylomis nebūtinai būna susijęs su autorių teisėmis apsaugotomis bylomis. Gali būti keičiamasi įvairiais nemokamais kūriniais (mokslinių tyrimų rezultatais, tyrimais ar darbais, dėl kurių išduotos licencijos nevaržomai kopijuoti ar platinti) ir jie gali būti skelbiami.

4.8 Tačiau Prancūzijoje pagal svarstomą teisės akto projektą būtų stebimas visas tinklas, o interneto naudotojų asmens duomenys būtų saugomi ilgai. Šie duomenys būtų prieinami didžiausių įrašų kompanijų atstovams. Jeigu tokia sistema būtų realiai įgyvendinta, teisė prieiti prie tokių duomenų turėtų būti suteikta tik valdžios institucijoms, turinčioms atitinkamą teismo nutartį.

4.9 Teisė kopijuoti asmeniniais tikslais taptų išimtimi, nustčius griežtus apribojimus, kurie būtų išdėstyti turinio pateikėjų „sutartyse“, vartojant sunkiai suprantamą žargoną, o tokių sutarčių nuostatos būtų nesuderinamos su bendra iš anksto neapgalvoto pirkimo praktika.

4.10 Iš esmės tik profesionalūs autoriai ir platintojai galėtų naudotis tokios pernelyg didelės teisinės apsaugos teikiama nauda, o atskiri gamintojai, nežinomi atlikėjai ar tie, kurie naudojami alternatyviomis licencijomis (yra apie penkiasdešimt licencijų rūšių, įskaitant GPL, LGPL, *creative commons*, kt.), nebūtų visiškai apsaugoti, nors šias licencijas, kurios nebūtinai yra nemokamos, reglamentuoja autorių teisės. Vienintelė teisė gynimo priemonė, kuria galėtų pasinaudoti šių teisių turėtojai, būtų teismo ieškinys už klastojimą, dėl kurio atsirastų didžiulė teisinė nelygybė tarp didelių tarptautinių platintojų ir mažų kompanijų ar pavienių asmenų.

4.11 Komitetas mano, kad pagrindinis teisės aktų principas turėtų būti *bone fide* vartotojų apsauga ir teisingas atlyginimas autoriams.

4.12 Apribojimai, nustatyti teisėtai įsigytų licencijų naudojimui ir didžiausių įrašų kompanijų atstovų galimybei prieiti prie asmens duomenų, kenkia numatytiems tikslams, nes „komerciniai“ klastotojai sugebės įveikti visas technines kliūtis ir užmasuoti savo pėdsakus tinkluose. Bus galima prižiūrėti tik interneto vartotojų (teisėtą ar neteisėtą) keitimąsi bylomis nekomerciniais tikslais. Didelė tokio keitimosi bylomis dalis yra neteisėta ir

su tuo turi būti kovojama priemonėmis, kurios tinka tokio didelio masto reiškiniui. Keleto „atgrasančių“ nuosprendžių ir jų viešo paskelbimo, kad tam tikri interneto vartotojai liautųsi užsiiminėti šia veikla, nepakaks, nes statistiškai galimybių sučiupti juos yra labai mažai ir, pavyzdžiui, neįsivokiant paauglių, kurie nesuvokia darą žalą savo mėgstamiems atlikėjams.

4.13 Jeigu interneto paslaugų teikėjai ilgą laiką saugos visų interneto vartotojų asmens duomenis, bus grubiai pažeistos teisės į privatų gyvenimą. Ar toks duomenų saugojimas yra gyvybiškai svarbus, kad būtų galima įgyvendinti autorių teises ir gretutines teises, o gal toks saugojimas yra neproporcingas, palyginti su numatytais tikslais? Ar tos teisės tokios jau tobulos, kad joms įgyvendinti reikia nuolat pažeisti visų interneto vartotojų teises į privatų gyvenimą?

4.14 Tokie saugomi duomenys, gal būt, gali būti panaudoti kovai su terorizmu, tačiau interneto vartotojai turi turėti teises garantijas į savo internetinio ryšio konfidencialumą. Tokia nuomone, vadovaujantis visuomeniniu interesu, vis tik galėtų suabejoti kuri nors institucija, gavusi tinkamą nurodymą konkrečiu tikslu, kuris griežtai išdėstytas teismo nutartyje.

4.15 Duomenis informacijos rinkimui ir analitiniais tikslais naudoti gali būti leidžiama tik esant tam tikroms sąlygoms, pirmiausia anonimiškumo. Antra vertus, vardinių bylų išorinių nuorodų kūrimas, vardinių duomenų rūšiavimas profiliavimo tikslais siekiant veiksmingesnio reklamavimo bei šių duomenų saugojimas ir jų susiejimas su reikšminių žodžių, kuriuos naudoja paieškos priemonės, sąrašas, ir kita jau taikoma praktika (ir kuri labiausiai naudinga pagrindiniams įrašų ženklams ir kitoms didelėms bendrovėms), turėtų būti uždrausta, nes visi šie reiškiniai pažeidžia privatumo reikalavimą.

4.16 Daugelyje šalių apmokestinamos visos duomenų laikmenos, nepaisant to, ar jos yra stacionarios ar kilnojamos, išskirtinei teisių turėtojų naudai (pirmiausia audiovizualinių kūrinių teisių), net ir tos laikmenos, kurių paskirtis yra kitokia. Pagal šią tvarką bet kuris skaitmeninės laikmenos naudotojas yra laikomas potencialiu piratu. Tam tikroms naudotojų kategorijoms, įskaitant kompanijas, turėtų būti taikomos išimties. Antra vertus, plačiajuosčio ryšio paslaugų teikėjai, kurie tinklus vysto iš dalies dėl jų nelegalaus naudojimo, galėtų būti apmokestinami santykinai nedideliu mokesčiu, tačiau susiejant su srauto intensyvumu tarp atskirų asmenų, kad prisidėtų prie pajamų, gaunamų iš autorių teisių, ir naujo turinio propagavimo. Išskyrus išlaidų rinkimą ir persikirstymą, valstybės neturėtų pasisavinti pajamų, gaunamų iš šių mokesčių.

4.17 Teisių valdymo Skandinavijoje, pirmiausia Švedijoje, pavyzdžiui, turėtų būti teikiama pirmenybė, palyginti su naujais Prancūzijos teisės aktais ir projektais, kurie nėra darnūs ir neįtikina, kad taip padedama jauniems atlikėjams ir mažoms bei vidutinėms įmonėms.

4.18 Praėjus protingos trukmės laikotarpiui, kurio metu būtų garantuojamos išimtinės teisės, pasaulinė sistema galėtų pradėti funkcionuoti, kaip yra Švedijoje.

4.19 Diskusijų dėl direktyvos projekto dėl intelektinės nuosavybės teisių metu (IP-LAP: intelektinės nuosavybės, literatūros ir meno kūrinių nuosavybės ir kitos gretutinės ar *ad hoc* teisės, kurios ES yra pripažįstamos ir saugomos), Komitetas ragina laikytis tvirto, tačiau nuosaikios požiūrio kovojant su klastojimu komerciniais tikslais.

4.20 Savo ruožtu, sutartyje dėl intelektinės nuosavybės teisių PPO perspėjo dėl teisių turėtojų piktnaudžiavimo, kurie galėtų riboti konkurenciją ir neatsižvelgti į viešus interesus.

4.21 „Intelektinės nuosavybės teisių apsauga ir užtikrinimas turėtų prisidėti prie technologinių inovacijų skatinimo ir technologijų perdavimo bei platinimo, duoti abipusę naudą technologinių žinių kūrėjams ir vartotojams tokiu būdu, kuris skatintų

socialinę bei ekonominę gerovę ir subalansuotų teises ir pareigas“.

4.22 Principai: ... „2. Kad būtų užkirstas kelias teisių turėtojų piktnaudžiavimui intelektinės nuosavybės teisėmis arba praktikai, nepagrįstai ribojančiai prekybą ar darančiai neigiamą poveikį tarptautiniam technologijų perdavimui, gali būti reikalingos atitinkamos priemonės su sąlyga, kad jos atitiktų šios Sutarties nuostatas“.

4.23 Pirmiau pateiktos Komiteto pastabos, kurios jau įrašytos 2003 m. spalio 29 d. ⁽⁶⁾ EESRK nuomonėje dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl priemonių ir procedūrų intelektinės nuosavybės teisių gynimui užtikrinti, atitinka TRIPS tikslus (7 straipsnis) ir pagrindinius principus (8 straipsnio 2 dalis): jos turėtų būti įtrauktos į direktyvos konstatuojamąją dalį, nes galimos nuobaudos negali būti visiškai nesusijusios su materialiąja teise ir negalima ignoruoti, kai teisių turėtojai piktnaudžiauja IP-LAP teisėmis ⁽⁷⁾.

2008 m. rugsėjo 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁶⁾ OL C 32, 2004 2 5, p. 15.

⁽⁷⁾ TRIPS sutartis, kuri yra 1994 m. balandžio 15 d. Marakeše pasirašytos Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) steigimo sutarties 1 C priedo dalis, kuri buvo patvirtinta 1994 m. gruodžio 22 d. Tarybos sprendimu 94/800/EB dėl daugiašalių derybų Urugvajaus raundo (1986–1994) priimtų susitarimų patvirtinimo Bendrijos vardu jos kompetencijai priklausančių klausimų atžvilgiu (OL L 336, p. 1), pavadinta „Intelektinės nuosavybės teisių gynimas“. Šioje dalyje yra 41 straipsnis (1 ir 2 dalys): „Valstybės narės užtikrina, kad intelektinės nuosavybės teisių užtikrinimo tvarka, numatyta šioje Sutarties dalyje, būtų apibrėžta jų įstatymuose taip, kad būtų leidžiama imtis efektyvių veiksmų prieš kiekvieną šioje Sutartyje numatytą intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo veiksmą, įskaitant operatyvias priemones pažeidimų išvengti ir priemones, kurios sulaikytų nuo tolesnių pažeidimų. Ši tvarka turi būti taikoma taip, kad nebūtų sukuriama kliūtis teisėtai prekybai ir kad būtų numatytos protekcinės priemonės nuo piktnaudžiavimo ja.“.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvą 2005/35/EB dėl taršos iš laivų ir sankcijų už pažeidimus įvedimo

COM(2008) 134 galutinis — 2008/0055 (COD)

(2009/C 77/17)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 80 straipsnio 2 dalimi, 2008 m. balandžio 4 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Taršos iš laivų ir sankcijų už pažeidimus įvedimo.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. liepos 16 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Daniel Retureau.

447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę vieningai.

1. Komisijos pasiūlymai

1.1 EESRK paprašyta pateikti nuomonę dėl Komisijos siūlomų 2005 m. direktyvos dėl kovos su tarša iš laivų pakeitimų siekiant laikytis Teisingumo Teismo precedentų teisės nusi-kaltimų aplinkai srityje, susijusios su Bendrijos institucijų atitin-kama kompetencija, Bendrijos teisės aktų veiksmingumu, EB sutarties pranašumu ES sutarties atžvilgiu kalbant apie sutartyse apibrėžtą Bendrijos politiką ir tikslus.

2. Bendrosios pastabos

2.1 Komitetas dar kartą pažymi, kad sutartimis Bendrijai iš esmės nesuteikti jokie įgaliojimai baudžiamųjų bylų srityje.

2.2 Vis dėlto Komisija turėtų susirūpinti Bendrijos teisės, dėl kurios ji gali teikti iniciatyvas, veiksmingumu, kad būtų tinkamai vykdoma jos kompetencijai priklausanti EB sutartyje nustatyta politika; šiuo tikslu teisėkūros iniciatyvose Komisija gali siūlyti vyriausybėms nacionalinėje teisėje numatyti proporcingas, veiks-mingas ir atgrasančias sankcijas, įskaitant ir baudžiamojo pobū-džio sankcijas, fiziniams ir juridiniams asmenims, kai šie asmenys padaro nusikaltimus aplinkai tyčia arba dėl didelio aplaidumo, tiesiogiai, bendrininkaudami arba paskatindami padaryti tokio pobūdžio nusikaltimus, už kuriuos gali būti taikomos minėtos sankcijos.

2.3 Savo ankstesnėje nuomonėje ⁽¹⁾ Komitetas kritikavo pernelyg griežtą Komisijos poziciją dėl Bendrijos įgaliojimų baudžiamųjų bylų srityje ir pritarė nuosaikesniam interpreta-vimui, kuris visiškai atitinka Teisingumo Teismo precedentų

teisę ⁽²⁾. Nuo 2000 m. daug laiko buvo prarasta institucijų konfliktui, kuris šiuo metu jau aiškiai išspręstas, ir tai padės geriau užtikrinti aplinkosaugos teisės aktų laikymąsi ateityje.

2.4 Kartais pasigirstantys būgštavimai, kad būsimas sutarčių pataisymas lems naujus įgaliojimų, taigi ir teisės aktų, pakei-timus, o tai reikš mažesnę jų stabilumą ir saugumą, yra nepa-grįsti nei dabartinės institucinės padėties požiūriu, nei Lisabonos sutarties taikymo atveju. Šiaip ar taip, neatrodo, kad valstybės narės norėtų prarasti savo įgaliojimus baudžiamųjų bylų srityje, kadangi tai laikoma suverenumo dalimi, sudarančia valstybės įgaliojimų pagrindą. Netgi ne toks radikalus teisės aktus leidžiančių institucijų atitinkamų įgaliojimų pakeitimas, kaip galima nesunkiai suprasti, nebūtų *ipso facto* pagrindas esminiam teisės keitimui.

2.5 Be to, Teismui pateiktos bylos C 308/2006 dėl 2005 m. rugsėjo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/35/EB teisėtumo pagal tarptautinę viešąją teisę atveju Teismas jurisdikcijos ir taip užbaigė iškilusį ginčą. Iš tikrųjų net kituose tarptautiniuose teismuose šios bylos nebūtų buvę įmanoma išspręsti dėl teisinių ir politinių priežasčių, kurios pernelyg sudėtingos, kad būtų įtrauktos į šią nuomonę. Vis dėlto, net jei kuris nors teismas sutiktų pateikti patariamąją nuomonę dėl Bendrijos teisės projekto, to nepakaktų paneigti Bendrijos teisės aktų leidėjo veiksmų, kadangi jis stiprus savo teisės pranašumu nacionalinių teisės sistemų ir tarptautinės teisės atžvilgiu; maža to, pastaroji jam nėra taikoma.

2.6 Taigi, Bendrijos precedentų teisę visiškai atitinkančiu pasiūlymu dėl taršos iš laivų valstybės narės įpareigojamos imtis veiksmų kai kuriais rimtais atvejais, kurie apibrėžti pasiūlyme, ir skirti nuobaudas, jas numatyti ir į savo šalies baudžiamąją teisę

⁽¹⁾ OL C 220, 2003 9 16, p. 72.

⁽²⁾ Žr. 2007 m. spalio 23 d. Teismo sprendimą. Europos Bendrijų Komisiją remia Europos Parlamentas prieš Tarybą, byla C 440/05.

įtraukti veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias sankcijas siekiant kovoti su aiškiai apibrėžtais Bendrijos teisės pažeidimais.

2.7 Nors nesiekama suderinti taikomą baudžiamąją teisę, o tik paraginti valstybes nares apibrėžti ir taikyti sankcijas už Bendrijos įstatymų leidėjo nustatytus pažeidimus, pagal Teisingumo Teismo precedentų teisę vis dėlto yra galimybė suteikti įpareigojimus valstybėms narėms baudžiamųjų bylų srityje. Tai

būtų veiksmingesnė priemonė stiprinti Europos teisę ir užtikrinti jos laikymąsi sprendžiant svarbiausius klausimus.

2.8 Komitetas palankiai vertina ir remia pasiūlymą iš dalies pakeisti 2005 m. direktyvą ir mano, kad naujos laivų identifikavimo ir stebėjimo priemonės, kurios bus pamažu sukurtos, padės užtikrinti visišką jos laikymąsi veiksmingai ir metodiškai baudžiant už nelegalią veiklą.

2008 m. rugsėjo 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl sklandesnio tarpvalstybinio kelių eismo saugumo užtikrinimo

COM(2008) 151 galutinis — 2008/0062 (COD)

(2009/C 77/18)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 71 straipsnio 1 dalies c punktu, 2008 m. gegužės 13 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl sklandesnio tarpvalstybinio kelių eismo saugumo užtikrinimo.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. liepos 16 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Jan Simons.

447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę vieningai.

1. Išvados

1.1 Svarstomame pasiūlyme priimti direktyvą Komisija pateikia pasiūlymų dėl veiksmingesnio ir aktyvesnio sankcijų taikymo už kelių eismo taisyklių pažeidimus, padarytus vienoje valstybėje narėje su transporto priemone, registruota kitoje valstybėje narėje.

1.2 Ji teikia šį pasiūlymą siekdama įgyvendinti 2001 metais užsibrėžtą tikslą — 2001–2010 m. perpus sumažinti žuvusiųjų keliuose skaičių.

1.3 Šio tikslo nebus įmanoma įgyvendinti, jei nebus imtasi papildomų priemonių. Teisės aktas, dėl kurio teikiama ši nuomonė, ir yra viena iš tokių priemonių, kurios pagrindas — sankcijų skyrimas už kelių eismo taisyklių pažeidimus, padarytus transporto priemone, neregistruota pažeidimo valstybėje narėje.

1.4 Komitetas mano, kad direktyvos projektas yra veiksminga priemonė adekvačiai kovai su kelių eismo taisyklių pažeidimais,

padarytais vienoje valstybėje narėje su transporto priemone, registruota kitoje valstybėje narėje. Tačiau tuo pat metu reikia vykdyti veiksmingą ir naudingą kontrolę ir taikyti veiksmingas ir naudingas nuobaudas, todėl Komitetas primygtinai ragina Tarybą tobulinti nuostatas šiuo klausimu.

1.5 Komitetas mano, kad tam, kad direktyva būtų dar naudingesnė, būtina išplėsti Komisijos pasiūlyme pateiktą pažeidimų sąrašą į jį įtraukiant visus pažeidimus, susijusius su kelių eismo saugumo didinimu.

1.6 Komitetas mano, kad siekiant veiksmingumo ir naudingumo keitimasis informacija turėtų būti vykdomas jau veikiančiu elektroniniu tinklu; tokiu atveju galima būtų, pavyzdžiui, pagalvoti apie EUCARIS sistemą, kadangi ji pareikalautų tik nedidelių išlaidų. Šiuo klausimu Komitetas siūlo Komisijai atlikti arba užsakyti tyrimą dėl įgyvendinimo galimybių siekiant išsiaiškinti, ar įmanoma vystyti esamas sistemas į jas integruojant numatomą keitimąsi informacija.

1.7 Kalbant apie sankcijas už pažeidimus, Komitetas taip pat siūlo apsvarstyti tokias priemones kaip vairuotojo teisės su baudos taškais, mašinos konfiskavimas arba laikinas vairuotojo teisių atėmimas. Šios priemonės galėtų būti taikomos pažeidėjams kartu skiriant arba neskiriant baudą.

1.8 Komitetas mano, kad tam, kad direktyva būtų dar naudingesnė, būtina išplėsti Komisijos pasiūlyme pateiktą pažeidimų sąrašą į jį įtraukiant visus pažeidimus, susijusius su kelių eismo saugumo didinimu.

1.9 Komitetas nesupranta, kokia būtų Komisijos siūlomos standartinės pranešimo apie pažeidimą formos pridėtinė vertė. Komiteto manymu, svarbu ne kokia pranešimo forma, o koks jo turinys. Todėl Komitetas mano, kad Komisija turėtų apsiriboti detaliais nurodymais, kokie duomenys būtini įgyvendinant šią direktyvą.

1.10 Komitetas gali pritarti komitologijos procedūrai, kurią Komisiją siūlo taikyti siūlomų priemonių vykdymui.

2. Įžanga

2.1.1 Savo 2001 m. baltojoje knygoje dėl Europos transporto politikos ES užsibrėžė tikslą iki 2010 m. perpus sumažinti žuvusiųjų keliuose skaičių. Konkrečiai kalbant, tai reiškia, kad šis skaičius, t. y. 54 000 žuvusiųjų dvidešimt septyniuose ES valstybėse narėse 2001 m., 2010 metais turėtų būti sumažintas iki 27 000 aukų per metus.

2.1.2 2001–2007 m. kelių eismo įvykiuose žuvusių asmenų skaičius sumažėjo 20 proc., tačiau jis turėjo sumažėti 37 proc., kad 2010 m. aukų keliuose būtų perpus mažiau. Taigi pastangas būtina padvigubinti.

2.2 Komisijos pasiūlymas

2.2.1 Norėdama parengti pagrindą šiam direktyvos projektui, Komisija organizavo visuomenės informavimo kampaniją ir susitikimą susuinteresuotais subjektais. Šie susitikimai padėjo parengti svarstomą direktyvos projektą.

2.2.2 Komisija mano, kad siūloma direktyva yra veiksminga priemonė užsibrėžtam tikslui pasiekti ir vienodam požiūriui į visus ES piliečius užtikrinti.

2.2.3 Direktyvos projektu siekiama geriau kovoti su kelių eismo taisyklių pažeidimais, padarytais vienoje valstybėje narėje su transporto priemone, registruota kitoje valstybėje narėje.

2.2.4 Šiuo metu už kelių eismo taisyklių pažeidimus, padarytus automobiliu, registruotu kitoje valstybėje narėje, dažnai išvengiama atsakomybės. Pavyzdžiui, žinoma, kad užsienio vairuotojai padaro 2,5–30 proc. visų greičio viršijimo pažeidimų.

2.2.5 Kadangi turimi duomenys rodo, jog 30 proc. visų eismo įvykiuose sukeltų mirčių priežastis yra leistino greičio

viršijimo atvejai, juos sumažinus, būtų galima žymiai sumažinti mirčių skaičių.

2.2.6 Kiti pasiūlyme nurodyti pažeidimai taip pat turi didelės įtakos, t. y. vairavimas apsvaigus nuo alkoholio (25 proc.), važiavimas neprisigėsus saugos diržu (17 proc.) arba važiavimas degant raudonam šviesoforo signalui (4 proc.).

2.2.7 Komisija neketina suvienodinti kelių eismo taisyklių arba baudų už jų pažeidimą, todėl šios sritys lieka valstybių narių kompetencijai. Ji tik numato administracinio pobūdžio priemones, padėsiančias įdiegti veiksmingą sistemą, skirtą kovoti su pagrindiniais tarpvalstybiniais kelių eismo taisyklių pažeidimais bei leisiančią pasiekti tikslą iki 2010 m. perpus sumažinti eismo įvykiuose žuvusių asmenų skaičių.

3. Bendrosios pastabos

3.1 2003 m. gruodžio 11 d. priimtoje nuomonėje dėl Komisijos komunikato „Europos kelių eismo saugumo veiksmų programa — perpus sumažinti avarijų keliuose aukų skaičių Europos Sąjungoje iki 2010 m.: bendra atsakomybė“ Komitetas jau išsakė tam tikras abejones dėl užsibrėžtų, jo manymu, pernelyg didelių tikslų. Dabar tapo akivaizdu, kad jiems įgyvendinti būtinos papildomos priemonės.

3.2 Taigi, Komitetas mano, kad Europos Sąjungos veiksmai dėl tarpvalstybinio baudimo už kelių eismo taisyklių pažeidimus sukuria aiškią pridėtinę vertę. Jis pritaria Komisijos nuomonei, jog būtina daryti viską, kad nepaisant visų aplinkybių būtų pasiektas 2001 m. užsibrėžtas tikslas iki 2010 m. perpus sumažinti eismo įvykiuose žuvusių asmenų skaičių, ir mano, kad jos pateiktas direktyvos projektas suteikia galimybę padaryti didelę pažangą šia kryptimi, bet kartu reikia imtis veiksmingos ir naudingos kontrolės ir taikyti veiksmingas ir naudingas sankcijas. Todėl Komitetas primygtinai ragina Tarybą ir valstybes nares tobulinti nuostatas dėl kontrolės ir sankcijų, atsižvelgiant į savo įgaliojimus ir konkrečias vietas sąlygas.

3.3 Komisijos pateiktas pasiūlymas atrodo labai paprastas. Informacijos mainų tinklu, kurio kontūrus dar reikės patikslinti, kiekviena valstybė narė galės pranešti vairuotojams iš kitų Sąjungos šalių apie jos teritorijoje jų padarytus pažeidimus. Nelabai aišku, kokio pobūdžio tinklą ir priemones numato Komisija.

3.4 Direktyvos projekto 4 straipsnyje Komisija nurodo, jog informacijos mainai turi vykti greitai, naudojant Europos elektroninį tinklą, kuris turės būti sukurtas per dvylika mėnesių. Kitoje komunikato vietoje galima rasti nuostatą dėl keitimosi informacija, kurioje teigiama, kad bus panaudota ES jau veikianti informacinė sistema, kad tokiu būdu būtų sutaupyta lėšų. Tačiau Komisija nenurodo, kokia sistema bus naudojama informacijos mainams. Komitetas, kaip ir Komisija, mano, kad siekiant taupyti laiką ir pinigų geriausias sprendimas būtų pasirinkti jau veikiančią ES informacinę sistemą.

3.5 Konkrečiai kalbant, Komitetas siūlo analogišką sprendimą, kuris naudojamas pagal Tarybos sprendimą dėl tarpvalstybinio bendradarbiavimo gerinimo kovos su terorizmu ir tarpvalstybiniu nusikalstamumu srityje, t. y. pasitelkti EUCARIS technologiją. Ši priemonė šiuo metu naudojama aštuoniolikoje Sąjungos šalių, o išgaliojus šiam sprendimui, ji bus naudojama visose dvidešimt septyniose valstybėse narėse. Palyginti su kitomis tinklų struktūromis, pastarosios sąnaudos yra labai menkos.

3.6 Komitetas rekomenduoja Komisijai bent jau užsakyti tyrimą dėl visų esamų sistemų, įskaitant technologiją Eucaris, panaudojimo galimybių siekiant išsiaiškinti, ar įmanoma šias sistemas vystyti į jas integruojant numatomą keitimąsi informacija.

3.7 Komitetas mano, kad Komisijos pasiūlymas turi apsiriboti nuostatomis, reglamentuojančiomis keitimosi informacija apie transporto priemonių registracijos numerius teisinį pagrindą, kad būtų pasirinktas teisingas sprendimas. Tuo tarpu valstybės narės privalo pačios nustatyti pažeidimo nagrinėjimo procedūrą. Toks sprendimas atitinka subsidiarumo principą.

3.8 Komitetas pabrėžia, kad sankcijų taikymas bus veiksmingesnis, jei visoje Europos Sąjungos teritorijoje galios susitarimai, kurių įgyvendinimas ir kontrolė bus vykdomi tokiu pat būdu visose valstybėse narėse, suvienodinant, pavyzdžiui, didžiausią leistiną greitį, didžiausią leistiną alkoholio kiekį kraujyje, sankcijų politiką ir t. t. Taryba turėtų kada nors pasiekti konkrečių rezultatų šioje srityje.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Kadangi siekiama iki 2010 m. perpus sumažinti eismo įvykiuose žuvusių asmenų skaičių palyginti su 2001 m., o 2007 m. pabaigoje buvo konstatuota, jog šis tikslas nebus pasiektas, jei nebus imtasi papildomų priemonių, Komitetas mano, kad tarpvalstybinis bendradarbiavimas, Komisijos siūlomas šiose keturiose srityse:

- leidžiamo greičio viršijimas,
- vairavimas apsvaigus nuo alkoholio,

- važiavimas neprisigėsus saugos diržu,
- ir važiavimas degant raudonam šviesoforo signalui,

yra žingsnis reikiama linkme, kadangi, remiantis jos pateiktais duomenimis, ši iniciatyva leis kiekvienais metais išvengti 200–250 mirties atvejų kelyje.

4.2 Komitetas laikosi nuomonės, jog Komisija į direktyvos projekto 1 straipsnį turėtų įtraukti kitus pažeidimus, padarytus kitoje valstybėje, pvz., naudojimasis mobiliuoju telefonu be laisvų rankų įrangos vairuojant, agresyvus vairavimas, draudimo lenkti nepaisymas, važiavimas priešingos krypties eismo juosta arba vairavimas apsvaigus nuo narkotikų. Kaip jau buvo minėta Komiteto nuomonėje dėl Komisijos komunikato „Europos kelių eismo saugumo veiksmų programa — perpus sumažinti avarijų keliuose aukų skaičių Europos Sąjungoje iki 2010 m.: bendra atsakomybė“, reikia išmėginti visas įmanomas priemones, norint pasiekti užsibrėžtą tikslą.

4.3 Kalbant apie sankcijas už pažeidimus, Komitetas taip pat siūlo apsvarstyti tokias priemones kaip vairuotojo teisės su baudos taškais, automobilio konfiskavimas arba laikinas vairuotojo teisių atėmimas. Šios priemonės galėtų būti taikomos pažeidėjams kartu skiriant baudą arba jos neskiriant.

4.4 Komitetas mano galįs pritarti direktyvos projekto 6 straipsnyje pateiktam Komisijos siūlymui, kad kiekviena valstybė narė turi paskirti centrinę valdžios instituciją, kuri koordinuos šios direktyvos taikymą.

4.5 Komitetas mano, kad subsidiarumo požiūriu Komisijai nederėtų nustatyti standartinės pranešimo apie pažeidimą formos, kaip ji tai daro direktyvos projekto 5 straipsnyje. Iš esmės svarbu turėtų būti ne forma, o turinys. Todėl Komiteto manymu Komisija turėtų apsiriboti detaliais nurodymais, kokius duomenis būtina pateikti.

4.6 Pasiūlymo priimti direktyvą 8 straipsnyje Komisija siūlo, kad įgyvendinti šią direktyvą jai padėtų Kelių eismo saugumo užtikrinimo komitetas. Komitetas pritaria tokiu būdu siūlomai komitologijos procedūrai.

2008 m. rugsėjo 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitiris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Tarptautinių derybų dėl klimato kaitos

(2009/C 77/19)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2008 m. sausio 16–17 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Tarptautinių derybų dėl klimato kaitos.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius (Tvaraus vystymosi observatorija), kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šuo klausimu organizavimą, 2008 m. rugsėjo 2 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Frederic Adrian Osborn.

447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 130 narių balsavus už, 3 — prieš ir 3 susilaikius.

1. Santrauka ir rekomendacijos

1.1 Klimato kaita yra vienas didžiausių XXI amžiaus iššūkių, su kuriais susiduria pasaulis. Siekiant išvengti pražūtingų pokyčių, reikia smarkiai sumažinti bendrą pasaulyje išmetamų šiltnamio dujų kiekį, o išsivysčiusios šalys šimtmečiui įpusėjus turi jį sumažinti 60–80 proc., palyginti su 1990 m. lygiu.

1.2 2007 m. gruodžio mėn. Balyje pradėtos tarptautinės derybos dėl klimato kaitos yra itin svarbios, nes jos turės lemiamą įtaką veiksmų, kurių bus imtasi pasaulyje iki 2020 m., mastui. Gyvybiškai svarbu sėkmingai užbaigti šias derybas Kopenhagoje 2009 metais.

1.3 Iki 2020 m. ES įsipareigojo sumažinti išmetamų šiltnamio dujų kiekį 20 proc., palyginti su 1990-aisiais, ir pateikė derybų pasiūlymą toliau mažinti šį kiekį iki 30 proc., palyginti su 1990 m. lygiu, jei kitos šalys priims panašius įsipareigojimus. 2008 m. sausio 23 d. energetikos pakete Komisija pateikė pasiūlymus, kuriuose nustatoma, kaip išmetamų dujų kiekį būtų galima sumažinti 20 proc.–30 proc.

1.4 Komitetas tvirtai remia ES iniciatyvą, kurios ji ėmėsi šiose derybose, ir ypač jos vienašališką įsipareigojimą sumažinti išmetamų šiltnamio dujų kiekį 20 proc. iki 2020 m., kad paspartintų derybas.

1.5 Tačiau tikime, kad klimato kaitos iššūkis yra toks rimtas, kad reikia dėti visas įmanomas pastangas, kad galėtume nuveikti daugiau. ES turėtų užsibrėžti tikslą sumažinti, kaip buvo siūloma su tam tikra sąlyga, išmetamų dujų kiekį 30 proc. iki 2020 m., ir derybose turime užtikrinti panašius išsivysčiusių šalių įsipareigojimus bei svarbius besivystančių šalių, kurių išmetamų dujų kiekis sparčiai auga, įsipareigojimus.

1.6 Kad kuo labiau padidintų savo įtaką deryboms, ES, įvykdyma savo įsipareigojimus, turi parodyti, jog yra patikima

partnerė. Priemonių paketas dėl taršos sumažinimo 20 proc. turi būti galutinai priimtas iki 2008 m. pabaigos.

1.7 Manome, kad siekiant sumažinti taršą 30 proc. iki 2020 m. — o tai turėtų būti tikrasis tikslas — gali prireikti papildomų Europos ir nacionalinio lygmens priemonių. Primygtinai raginame imtis veiksmų antrajam priemonių paketui parengti, kuris padėtų sumažinti taršą 30 proc.

1.8 Laukiame pasirodančių Komisijos pasiūlymų dėl prisitaikymo prie klimato kaitos ir rekomenduojame, kad juos papildytų kiekvienos valstybės narės nacionalinės prisitaikymo strategijos.

1.9 Rekomenduojame parengti naujas pajėgumo didinimo ir technologijų perdavimo rėmimo iniciatyvas klimato kaitos padarinių sušvelninimo ir prisitaikymo prie jų srityje.

1.10 Kad adekvačiai reaguotume į klimato kaitą, reikės iš esmės pakeisti pasaulio ekonomiką bei investicijų srautus. Rekomenduojame toliau analizuoti, kokių išteklių ir įrangos reikia viešajam ir privačiam sektoriui, kad valdytų šiuos srautus. Manome, kad reikiama pastangų ir vadovavimo sistema yra panaši į tą, kuria buvo naudotasi rengiant Maršalo planą Europai po Antrojo pasaulinio karo atkurti. Šiuo atveju ES turėtų aktyviausiai inicijuoti šį planą.

1.11 Specialių lėšų reikės padėti besivystančioms šalims priimti prisitaikymo prie klimato kaitos ir jos padarinių sušvelninimo priemones. Švaraus vystymosi mechanizmo (CDM) išplėtimas yra vienas lėšų šaltinių, bet kriterijai ir įgyvendinimas turi būti sugriežtinti. Europa galėtų suteikti papildomų lėšų aukcione parduodama apyvartinius taršos leidimus.

1.12 Veiksmų turi imtis visų rūšių ir lygių valstybinės valdžios institucijos, vartotojai ir plačioji visuomenė.

1.13 ES turi atlikti labai svarbų vaidmenį vadovaudama šioms didžiosioms permainoms. Mes skatiname visas ES institucijas visapusiškai dalyvauti siekiant ES tikslo klimato srityje. Komitetas pagal savo galimybes padės sutelkti pilietinės visuomenės paramą šiam didžiajam bendram projektui.

1.14 Reikia kiek įmanoma greičiau nustatyti visuotinio susitarimo, kurį parengti per ateinančius aštuoniolika mėnesių bus siekiama tarptautinėse derybose, sąlygas. Tik tada bus galima pradėti politinę kampaniją informuojant apie klimato kaitos iššūkius ir visame pasaulyje siekiant visų visuomenės sluoksnių paramos, pasitikėjimo ir didžiųjų permainų, kurias turime įgyvendinti, palaikymo. Tai ne toks susitarimas, kurį galima sudaryti už uždarytų durų: reikia, kad dalyvautų visi visuomenės atstovai. Klimato kaitos stabdymo priemonės turi būti realios, ekonominiu ir socialiniu požiūriu pagrįstos ir įgyvendinamos per siūlomą laikotarpį.

2. Pagrindas

2.1 Klimato kaita yra vienas didžiausių XXI amžiaus iššūkių, su kuriais susiduria pasaulis. 2007 m. paskelbtoje Tarpvvyriausybinių klimato kaitos grupės 4-joje vertinimo ataskaitoje (TKKG 4VA) užfiksuota, kad per pastaruosius du šimtmečius dėl smarkiai išaugusios žmogaus veiklos išmetamų šiltnamio dujų jau atsirado pokyčių ir prognozuojamos nerimą keliančios permainos, jeigu per keletą ateinančių metų nebus skubiai imtasi priemonių išmetimui sumažinti pasaulio mastu. Siekdamą išvengti pražūtingų padarinių, TKKG patarė užsibrėžti bendrą tikslą, kad vidutinė temperatūra pasaulyje prieš industrializaciją buvusį lygį viršytų ne daugiau kaip 2 °C. Kad būtų pasiektas šis tikslas, reikia smarkiai sumažinti bendrą pasaulyje išmetamų šiltnamio dujų kiekį, o išsivysčiusios šalys šimtmečiui įpusėjus turi jį sumažinti 60–80 proc., palyginti su 1990 m. lygiu.

2.2 Per pastaruosius dvidešimt metų tarptautinė bendruomenė stengėsi susitarti dėl bendrų veiksmų siekdamą sumažinti šiltnamio dujų išmetimą. 1992 m. Rio de Žaneire buvo susitarta dėl bendrosios klimato kaitos konvencijos, kuri buvo sustiprinta 1997 m. pasirašius Kioto protokolą, pagal kurį pasirašiusios valstybės įsipareigojo imtis konkrečių priemonių, kad iki 2012 m. sumažintų į aplinką išmetamą šiltnamio dujų kiekį. Tačiau yra pripažįstama, kad šie susitarimai ir veiksmai tėra pradžia ir kad ateityje reikės ryžtingesnių ir išsamesnių planų šiltnamio vidurio tikslui pasiekti. Tarptautinės derybos dėl klimato kaitos, pradėtos 2007 m. gruodžio mėn. Balyje, yra itin svarbios, nes jos turės lemiamą įtaką veiksmy, kurių bus imtasi pasaulyje iki 2020 m., mastui. Gyvybiškai svarbu sėkmingai užbaigti šias derybas Kopenhagoje 2009 metais.

2.3 **Iki 2020 m. įgyvendintini tikslai.** Bali veiksmų plane pateikiama nuoroda į 4-ąją TKKG vertinimo ataskaitą, kurioje nurodoma, kad išmetamų dujų kiekis išsivysčiusiose šalyse turės būti sumažintas maždaug 25–40 proc. iki 2020 m., palyginti su

1990-aisiais, tam, kad visuotinį atšilimą, palyginti su prieš industrializaciją buvusiu lygiu, būtų galima apriboti iki 2 laipsnių.

2.4 Akivaizdu, kad išsivysčiusios šalys labiausiai turėtų siekti absoliučiai sumažinti savo išmetamą dujų kiekį, kadangi išmetamos dujos buvo ir tebėra didžiausias klimato kaitą sukeliantis veiksnys. Europa turi atlikti savo vaidmenį. Reikia, kad JAV grįžtų prie tarptautinės strategijos ir realiai įsipareigotų mažinti išmetimą. Rusijai taip pat turėtų dalyvauti ir prisiimti tikroviškesnį tikslą, nei Kioto derybose.

2.5 Šiose derybose vienas svarbiausių vaidmenų tenka ES. Taryba priėmė ilgalaikę viziją, kaip išsivysčiusioms šalims iki 2050 m. sumažinti išmetamą teršalų kiekį 60–80 proc. Kaip tarpinę priemonę siekiant šio ilgalaikio tikslo, ES įsipareigojo iki 2020 m. sumažinti išmetamų šiltnamio dujų kiekį 20 proc., palyginti su 1990-aisiais, ir pateikė derybų pasiūlymą mažinti šį kiekį toliau iki 30 proc., palyginti su 1990 m. lygiu, jei kitos šalys prisiims panašius įsipareigojimus. 2008 m. sausio 23 d. energetikos pakete Komisija pateikė pasiūlymus, kuriuose nustatoma, kaip išmetamų dujų kiekį būtų galima sumažinti 20–30 proc.

2.6 Tampa svarbu ir tai, kad besivystančios šalys pačios prisiimtų rimtus įsipareigojimus kad padėtų apriboti klimato kaitos padarinius. Pagrindinės sparčiai augančios ekonomikos šalys — Kinija, Indija, Brazilija ir keletas kitų — pačios tampa ar jau tapo stambiais teršėjomis. Todėl svarbu, kad jos valdytų savo ekonomiką, siekdamas riboti išmetimo didėjimą, kad jis būtų gerokai žemesnis, negu įprastinėmis verslo sąlygomis.

2.7 Derybininkų siekiamo visuotinio susitarimo prasmė yra ta, kad besivystančios šalys įsipareigotų siekti drąsių tikslų ir imtis priemonių mažinti jų pačių išmetamų teršalų kiekį, ir pasiūlyti besivystančioms šalims finansinę ir technologinę paramą mainais į jų įsipareigojimus skatinti augimą ir vystymąsi kiek įmanoma labiau ribojant jų pačių išmetamų šiltnamio dujų kiekio didėjimą.

3. Bendrosios pastabos

3.1 EESRK savo ruožtu nuo pat pradžių stebėjo bendrą derybų eigą ir priemonių paketą, kurį Komisiją pasiūlė, kad ES įvykdytų savo įsipareigojimus. Kad galėtų stebėti derybas tiesiogiai, Komitetas Europos pilietinės visuomenės vardu siųsdavo nedideles delegacijas, įeinančias į ES delegacijos sudėtį, į Bali konvencijos šalių konferenciją ir į vėlesnį tarpresinį Bonos posėdį. EESRK taip pat naudoja ryšiais su pilietinės visuomenės organizacijomis ir grupėmis kitose pirmaujančiose šalyse siekdamas sužinoti, kokios pozicijos jos laikosi ir koks vaidmuo gali tekti pilietinei visuomenei propaguojant susitarimą ir jį įgyvendinant.

3.2 Komitetas svarsto atskiras Komisijos klimato ir energetikos paketo dalis atskirose nuomonėse, kurios yra apibendrinamos ir cituojamos šioje bendro pobūdžio nuomonėje. Šioje apibendrinančioje nuomonėje savo iniciatyva Komitetas apžvelgia derybų pažangą, perspektyvas ir vaidmenį, kuris šiame procese tenka Europai. Priėmęs nuomonę, Komitetas derybų posėdžiuose, kuriuos numatoma rengti 2008 m. gruodžio mėn. Poznanėje ir 2009 m. gruodžio mėn. Kopenhagoje, planuoja organizuoti renginius, kad padėtų pilietinei visuomenei reaguoti į vykiančias derybas ir nustatyti savo poziciją.

3.3 Nustatyti keturi pagrindiniai Veiksmų plano, dėl kurio buvo susitarta Balyje, derybiniai skyriai:

- išsipareigojimai siekti nacionalinių tikslų ir imtis priemonių išmetamų šiltnamio dujų kiekiui iki 2020 m. apriboti ir prisidėti prie klimato kaitos padarinių sušvelninimo,
- prisitaikymo prie neišvengiamos klimato kaitos valdymo priemonės,
- technologijų perdavimo ir pajėgumų didinimo rėmimo priemonės klimato kaitos padariniams sušvelninti ir prisiderinti prie jų,
- sukurti atitinkamas finansines priemones sušvelninimo ir prisitaikymo priemonėms, technologijų perdavimui ir t. t. remti.

3.4 Mūsų nuomonės struktūrą sudaro šie keturi derybiniai skyriai.

4. Didesnis klimato kaitos padarinių sušvelninimas ribojant arba mažinant išmetamų dujų kiekį (1 derybinis skyrius)

4.1 **Tikslai.** Komitetas sutinka su TTKG vertinimu, kad išsivysčiusių šalių išmetamų dujų kiekio mažinimas maždaug 25–40 proc., palyginti su 1990-aisiais, yra tinkamo lygio tikslas, kurį reikia įgyvendinti iki 2020 m. Šiuo metu būtų tikriausiai neįmanoma dar labiau sumažinti šį kiekį.

4.2 Komitetas tvirtai remia ES lyderės poziciją, kurią ji užėmė šiose derybose. Mes pritariame ES iniciatyvai vienašališkai išsipareigoti 20 proc. sumažinti išmetamų šiltnamio dujų kiekį iki 2020 m., kad suteiktų postūmį deryboms. Bet mes manome, kad klimato kaitos iššūkis yra toks rimtas, kad reikia dėti visas įmanomas pastangas siekiant sumažinti, kaip buvo pasiūlyta su tam tikra sąlyga, šiltnamio dujų kiekį iki 30 proc. ir derybose siekti užtikrinti panašius kitų išsivysčiusių šalių išsipareigojimus bei reikšmingus sparčiai augančios ekonomikos šalių, kurių išmetamų teršalų kiekis sparčiai didėja, išsipareigojimus.

4.3 Jeigu pasibaigus deryboms tik ES išsipareigos sumažinti savo išmetamų dujų kiekį 20 proc., o kitų šalių išsipareigojimai bus palyginti kuklūs, tai, mūsų nuomone, bus didelė nesėkmė.

4.4 **Igyvendinimas.** Europos Sąjungai Komisijos klimato ir energetikos pakete pasiūlytos priemonės yra labai teigiamas ir konstruktyvus įgyvendinimo planas, kuris padės Europai įgyvendinti išsipareigojimus sumažinti taršą 20 proc. iki 2020 m. Komitetas parengė atskiras nuomones dėl kiekvienos iš šio plano dalių. Apibendrinami mes remiame visas šio plano dalis, jei bus atsižvelgta į šias pastabas:

— Mes remiame pasiūlytas reformas ir prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemos išplėtimą. Yra sveikintinas didžiausios leistinos išmetimų ribos sumažinimas ir aktyvesnė prekyba apyvartiniais taršos leidimais aukcionuose, kadangi tai atitinka „teršėjas moka“ principą, išvengiama pagautės, skatinama turėti mažiau teršiančius įrengimus ir yra tokių įrengimų finansavimo šaltinis bei skatina inovacijas. Atsižvelgdami į transformacinių investicijų mastą Europoje ir besivystančiose šalyse, primygtinai raginame kad nemažiau kaip 50 proc. pajamų, gautų pardavus apyvartinius taršos leidimus aukcione, būtų skiriama klimato kaitos padarinių sušvelninimo ir prisitaikymo prie jos priemonėms vietoje Komisijos pasiūlytų 20 proc. ⁽¹⁾ Taip pat pritariame Tarybos ir Europos Parlamento sprendimui įtraukti aviaciją į PATLS nuo 2012 m.

— Mes remiame pasiūlymus dėl išlaidų pasidalijimo poveikio ne prekybos sektoriuose ir raginame institucijas nepakenkti bendram tikslui išsamiai aptariant pagrindą šio sektoriaus tikslams pasidalinti ⁽²⁾.

— Mes tvirtai remiame pažangos siekimą atsinaujinančių energijos šaltinių srityje. Atsinaujinančios energijos dalies padidinimas 20 proc. iki 2020 m. būtų gera pradžia siekiant pakelti jos vartojimą iki daug aukštesnio lygio iki 2050 m. ⁽³⁾.

— Mes apgailestaujame dėl to, kad susidaro išpūdis, jog pagrindiniam energijos vartojimo efektyvumo tikslui — kuriam 20 proc. didinimo tikslas nėra privalomas — skiriama mažiau reikšmės negu reikia, kaip tai rodo Komisijos ataskaita apie nacionalinius efektyvaus energijos vartojimo veiksmų planus. Dauguma valstybių narių neparengė veiksmų planų laiku, planų kokybė skiriasi ir kai kuriuose jų akivaizdžiai nėra aukštesnių siekių, nors energijos vartojimo efektyvumą galima gerokai padidinti palyginti mažomis pradinėmis investicijomis ir labai trumpais įdėtų lėšų grįžimo laikotarpiais ⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Žr. 2008 m. liepos 9 d. priimtą EESRK nuomonę CESE 1201/2008.

⁽²⁾ Žr. 2008 m. liepos 9 d. priimtą EESRK nuomonę CESE 1202/2008.

⁽³⁾ Žr. 2008 m. rugsėjo 17 d. priimtą EESRK nuomonę 1511/08.

⁽⁴⁾ Žr. 2008 m. rugsėjo 17 d. priimtą EESRK nuomonę 1513/08.

— Nors mes teigiamai vertiname Komisijos pasiūlytą anglies dvideginio surinkimo ir saugojimo teisinę sistemą, susirūpinimą mums kelia tai, kad numatytų parodomųjų projektų finansavimas buvo prieinamas nepakankamu mastu ir tai, kad taikymo pramoniniu mastu pažanga bus pernelyg lėta, nors būtų labai svarbu, kad kai kurių šalių pramonė kaip tik remtųsi anglies ir kito iškastinio kuro energijos šaltiniais daugelį ateinančių metų ⁽⁵⁾.

4.5 Europos Sąjunga parodė daug geros valios ir įdėjo daug politinio kapitalo į tai, kad jos aukščiausia teršalų išmetimo riba ir prekybos sistema taptų pagrindine reikalingo taršos mažinimo priemone. ES PATLS jau tapo didžiausia pasaulio prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistema, ir ji turėtų toliau plėstis nuo 2012 m. Iš pradžių šios sistemos poveikis Europoje išmetamiems teršalams buvo ribotas, kadangi dosnus pradinis apribojimų lygis ir paskirstymas lėmė labai žemą anglies dvideginio kainą. Aukščiausiai teršalų išmetimo ribai sumažėjus, anglies dvideginio kaina išaugo ir, kartu su kitais iškastinio kuro kainą keliančiais veiksniais, ji gali daryti didesnę poveikį Europos energijos gamybai ir kitoms pramonės šakoms.

4.6 Apskritai, mes manome, kad prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemos stiprinimas turės teigiamą poveikį Europos verslui ir užimtumui skatindamas spartų taupiai energiją vartojančių ir nedidelį anglies dvideginio kiekį išskiriančių procesų ir gaminių kūrimą, kurie ateityje taps rinkos lyderiais. Tai ne tik sukurs darbo vietas, bet kartu sumažins priklausomybę nuo importo ir taip padidins mūsų energijos saugumą.

4.7 Europa pirmąją šioje srityje, tačiau pagrindinis tikslas dabar turėtų būti skatinti prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemų kūrimą JAV ir kitose šalyse bei sujungti visas šias sistemas į pasaulinę anglies dvideginio rinką. Tikros pasaulinės anglies dvideginio rinkos sukūrimas galėtų atlikti svarbiausią vaidmenį veiksmingiausiu ir ekonomiškai efektyviausiu būdu užtikrinant išskiriamo anglies dvideginio kiekio sumažinimą visame pasaulyje. Mes tvirtai remiame ICAP (Tarptautinę partnerystę vystant veiklą anglies srityje), kuria siekiama padėti visame pasaulyje besikuriančioms įvairioms prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemoms harmoningai vystytis į bendrą pasaulinę rinką. Sukūrus pasaulinę anglies dvideginio rinką sistemoje, kurioje taikomi visame pasaulyje galiojantys apribojimai nacionaliniams apyvartiniais taršos leidimams, sumažės rizika, kad vien Europoje veikianti prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistema pakenks Europos konkurencumui.

4.8 Naudingi galėtų būti ir tarptautiniai sektorių susitarimai, kuriuose būtų kuriami išsamesni planai ir strategijos, kaip užtikrinti pagrindinių atitinkamų sektorių ir jų produkcijos išmetamo šiltnamio dujų kiekio laipsnišką mažinimą. Tačiau jie turėtų būti vertinami tik kaip pagalbinės priemonės įgyvendinant griežtus tarptautiniais susitarimais pagrįstus nacionalinius tikslus, o ne

kaip privalomų nacionalinių tikslų alternatyvos, nes paskutinių 20 m. patirtis rodo, kad vien savanoriškais sektorių susitarimais šioje srityje pasiekama per mažai, per vėlai ir neįmanoma juos veiksmingai taikyti.

4.9 Transporto klausimu mes pakartotinai pareiškiame savo nuomonę, kad ilgalaikė tvarumo strategija transporto reikmėms turėtų remtis iš esmės nauju transporto paklausos įvertinimu apsvairstant klausimą, kaip fizinio planavimo, infrastruktūros ir viešojo planavimo priemonėmis galima pristabdyti, o laikui bėgant, netgi sumažinti nenumaldomai didėjančią transporto poreikį. Šis planavimas jokių būdu neturėtų remtis prielaida, kad transporto augimas yra neišvengiamas ir vienintelis būdas sumažinti transporto sektoriaus išmetamą dujų kiekį yra techniniai kuro ir variklių efektyvumo patobulinimai, nors jie, savaime aišku, yra labai svarbūs.

4.10 Techniniais klausimais mes manome, kad reikėtų nustatyti ne tik griežtus trumpalaikius tikslus mažinti automobilių išmetamų dujų kiekį (120 g CO₂ už kiekvieną kilometrą iki 2012/2015 m.), bet ir vidutinės trukmės tikslus iki 2020 m. dar labiau sumažinti dujų išmetimą ⁽⁶⁾. Tuo pat metu reikia skirti papildomą paramą anglies dvideginio neišskiriančių elektra arba vandeniliu varomų transporto priemonių kūrimui ir kuo greičiau pradėti jas eksploatuoti.

4.11 Mes esame ne tokie optimistai kaip Komisija dėl galimybės pasiekti atskirą 10 proc. tikslą biodegalams. Atsižvelgiant į problemas, susijusias su biodegalų išmetamų šiltnamio dujų mažinimo potencialu ir jų gamybos socialiniu poveikiu ir poveikiu aplinkai, reikia nustatyti griežtesnius tvarumo kriterijus, nei siūlo Komisija, siekiant užtikrinti, kad biodegalai bus naudojami tik tada, kai jie darys tikrą ir pastebimą poveikį išskiriančio anglies dvideginio kiekio mažinimui ir netaps nepriimtina našta žemės naudojimui žemės ūkio tikslais ir maisto gamybai. Be to, pastarojo metodo ekonominiai svarstymai tvirtina, kad biomasė (bent jau dabar ir artimiausioje ateityje) gali būti daug veiksmingiau naudojama elektros ar šilumos gamybai nei biodegalams.

4.12 **Tolesnės priemonės siekiant 30 proc. tikslą** Mes manome, kad jei priemonių paketas būtų priimtas 2008 m. pabaigoje ir nedelsiant pradėtas įgyvendinti 2009 m., tai būtų tinkama garantija, kad Europa pasieks savo tikslą iki 2020 m. sumažinti taršą 20 proc.

4.13 Tačiau mes abejojame dėl galimybės sumažinti taršą 30 proc. iki 2020 m. paprasčiausiai sugriežtinant atskirų paketo priemonių reikalavimus ir didinant švaraus vystymosi mechanizmo naudojimą, kaip šiuo metu siūlo Komisija. Mes manome, kad norint pasiekti šį tikslą reikėtų taikyti išsamesnes ir platesnio masto priemones Europos ir valstybių narių lygiu.

⁽⁵⁾ Žr. 2008 m. liepos 9 d. priimtą EESRK nuomonę CESE 1203/2008.

⁽⁶⁾ Žr. 2008 m. rugsėjo 17 d. priimtą EESRK nuomonę 1500/08.

4.14 Mes siūlome rengiant antrąjį paketą Europos lygiu apsvarstyti šiuos aspektus:

- pasitelkus reguliavimą ir nustačius standartus stipriau skatinti energijos vartojimo efektyvumą visuose pagrindiniuose sektoriuose ir gaminant produktus,
- imtis tolesnių priemonių spartinti atsinaujinančių energijos šaltinių vystymą ir naudojimą,
- skirti daugiau paramos elektra ar vandeniliu varomų transporto priemonių kūrimui,
- išplėsti prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemą įtraukiant į ją laivybą (mes abejojame, ar Tarptautinėje laivybės organizacijoje vykstančiose diskusijose pakankamai greitai bus pasiekta tinkamų rezultatų),
- dėti daugiau bendrų pastangų griežtesniems nacionaliniams taršos mažinimo tikslams pagal susitartą naštos pasidalijimą nustatyti.

4.15 Komitetas yra įsitikinęs, kad siekiant nustatyti griežtesnius individualius tikslus pagal susitartą išlaidų pasidalijimą valstybių narių lygiu valstybės narės ir jų politiniai lyderiai privalo aktyviau dalyvauti stiprinant visuomenės, verslo, profesinių sąjungų ir kitų organizacijų atstovų partnerystę ir dalyvauti bendroje veikloje:

- Piliečius reikia skatinti ir teikti lengvatas, kad jie atliktų savo vaidmenį didindami veiksmingesnį energijos vartojimą savo namuose ir naudodami žaliosios energijos rūšis apšvietimui ir šildymui, pirkdami daugiau energijos požiūriu veiksmingų prekių ir paslaugų ir mažindami įprastų kelionių ir švenčių metu išskiriamą anglies dvideginio kiekį. Mūsų požiūriu, vis daugiau žmonių ir pilietinės visuomenės organizacijų yra pasirengę imtis veiksmų, jei tik stiprus ir veiksmingas politinis vadovavimas leistų suformuluoti reikalavimus ir užtikrintų jiems atitinkamas lengvatas.
- Daugelis vietos ir regionų vyriausybės įstaigų turi viziją ir yra pasirengusios imtis politinės atsakomybės šiuo klausimu. Norint užtikrinti tolesnę pažangą jas reikia skatinti ir teikti lengvatas.
- Siekiant užtikrinti tolesnę pažangą, verslui taip pat turi būti suteikiamos lengvatos. Įmonės turėtų būti skatinamos didinti savo veiklos energijos efektyvumą suteikiant joms lengvatas ir naudoti energijai gauti mažai anglies turinčius šaltinius. Turėtų būti sistemingiau ir griežčiau reguliuojamas veiksmingas visų rūšių produktų ir paslaugų energijos vartojimas. Statybos sektorių reikia įpareigoti užtikrinti daug veiksmingesnį energijos vartojimą tiek statybos procese, tiek eksploatuojant pastatus.
- Profesinių sąjungų vaidmuo taip pat yra labai svarbus. Daugelis jų narių aktyviai veikia skatindami veiksmingą energijos vartojimą bei skleidami praktinę informaciją, ir jų

galimas įnašas turėtų būti tinkamai įvertintas ir skatinamas. Profesinės sąjungos taip pat turėtų aktyviai dalyvauti keičiant pramonę ir ekonomiką taip, kad būtų mažinamas anglies naudojimo intensyvumas. Tinkamai taikant naujas gamybos formas būtų galima išlaikyti geras darbo sąlygas ir sukurti tiek pat darbo vietų, kiek ir ankstesnėje angliai imlioje pramonėje.

4.16 Siekiant didesnio pasitikėjimo ES tarptautiniu lygiu yra ypač svarbu, kad kiekviena valstybė narė dėtų visas įmanomas pastangas siekdama užtikrinti ne tik bendro ES-15 tikslo pagal Kioto protokolą įgyvendinimą, bet ir individualių tikslų pagal Kioto protokolą iki 2012 m. įgyvendinimą. Paskutinėje Komisijos paskelbtoje pažangos ataskaitoje apie Kioto protokole nustatytų normų įgyvendinimą ⁽⁷⁾ nurodoma, kad tik trys iš 15 ES valstybių narių eina teisingu keliu įgyvendindamos savo tikslus turimomis politinėmis priemonėmis. Dar 8 valstybės narės turėtų įvykdyti joms nustatytas normas, „jei bus atsižvelgta į Kioto protokole numatytą mechanizmą, anglies dvideginio absorbentų ir jau svarstomos papildomos vidaus politikos bei priemonių poveikį“. Trys valstybės narės greičiausiai neįvykdys Kioto protokole joms nustatytos normos. Be to, platus Kioto protokole nustatytų lanksčių mechanizmų, ypač švaraus vystymosi mechanizmo, naudojimas rodo, kad daugumoje valstybių narių dar neįvyko taip reikalingas perėjimas prie mažiau CO₂ išmetančios visuomenės.

5. Prisitaikymas prie klimato kaitos (2 derybinis skyrius)

5.1 Net jei priemonės, kurių imamasi siekiant sumažinti pasaulyje išmetamų teršalų kiekį ateityje bus sėkmingos, jau dabar aišku, kad visuotinis klimato atšilimas ateinančiais dešimtmečiais toliau didės, nes teršalai jau pateko į atmosferą. Komitetas jau patvirtino nuomonę dėl Komisijos Žaliosios knygos dėl prisitaikymo prie klimato kaitos ⁽⁸⁾. Apibendrinamas Komitetas mano, kad Europoje turi būti sukurta apibendrinamoji strategija siekiant prisitaikyti prie klimato kaitos ES, pagal kurią kiekviena valstybė narė turi parengti išsamias nacionalinius prisitaikymo planus. Biudžete, investicijų programose ir kitose priemonėse taip pat reikia suteikti daug didesnę prioritetą prisitaikymui bei jo moksliniams tyrimams ir analizei. Mes tikimės, kad 2008 m. rudenį numatytoje paskelbti Baltojoje knygoje dėl prisitaikymo Komisija pasiūlys išsamias priemones, kaip pasiekti pažangos šiuo klausimu.

5.2 Už ES ribų daugelyje besivystančio pasaulio vietų jau dabar yra daug klimato kaitos paveiktų vietovių, kurios ateityje dar labiau kentės nuo klimato kaitos, tačiau neturės pakankamai išteklų kovoti su šiuo reiškiniu. Todėl ES ir kitos EBPO šalys prioritetu turėtų laikyti finansinės ir kitokios paramos ypač pažeidžiamoms pasaulio vietoms didinimą kovojant su klimato kaitos padariniais. Klimato kaitos aspektai turi būti įtraukti į visas plėtros politikos priemones.

⁽⁷⁾ COM(2007) 757 galutinis.

⁽⁸⁾ OL C 120, 2008 5 16, p. 38.

5.3 Taip pat reikalingos pastangos remti tvarią miškų plėtrą besivystančiame pasaulyje ir apriboti komercinius veiksmus, kurie lemia tolesnį miškų kirtimą daugelyje pasaulio klimato sistemų. EESRK rengia atskirą nuomonę dėl klimato kaitos ir miškų ūkio.

6. Technologijų plėtros ir perkėlimo veikla (3 derybinis skyrius)

6.1 Tam, kad pasaulyje būtų pereita prie mažiau anglies dvideginio išskiriančios ekonomikos, turi įvykti nauja pramonės revoliucija. Būtina pereiti prie švaresnių energijos gamybos formų, naujų anglies dvideginio ir kitų šiltnamio dujų surinkimo technologijų ir nuolat skatinama pereiti prie veiksmingesnių ir mažiau energijos suvartojančių produkcijos ir vartojimo įpročių. Tai reikia didinti atitinkamų viešojo ir privataus sektoriaus mokslinių programų išlaidas ir didelių investicijų programų pramonei pertvarkyti ir keisti produktus ir paslaugas. Jau sukurta nemažai būtinų technologijų, tačiau jos turėtų būti taikomos plačiau nei šiuo metu.

6.2 ES reikėtų radikalių ES ir vyriausybės išlaidų programų pokyčių atitinkamiems moksliniams tyrimams, plėtrai ir investicijoms remti. Tai taip pat pareikalautų piniginių ir kitų lengvatų verslui ir kt. vykdyti būtinas investicijas.

6.3 Reikėtų nustatyti technologijų ir paslaugų rūšis, kurios geriausiai padėtų besivystančių šalių ekonomikai ir besivystančioms valstybėms tęsti savo plėtrą tvariausiu ir mažiausiai anglies reikalaujančiu būdu ir remti jo perkėlimą tinkamomis sąlygomis į šių šalių ekonomiką. Sukūrus naujas technologijas, kurios gali būti ypač naudingos besivystančioms šalims prisitaikant prie klimato kaitos arba mažinant anglies suvartojimo įtaką jų ateities plėtrai, turėtų būti sukurti būdai ir sparčiai ir plačiai naudoti priimtiniomis sąlygomis. Būtina pažymėti, kad besivystančių šalių ekonomika neretai pati ir sukuria jai reikalingas naujas technologijas. Technologijų perkėlimas turėtų būti laikomas ne vienpusiu reiškiniu, nukreiptu iš Šiaurės į Pietus, bet sparčiai pagrindinių technologijų, kad ir iš kur jos būtų kilusios, sklaida visame pasaulyje.

6.4 Komitetas ragina ES ir jos partnerius skubiai ištirti, kaip besivystančiame pasaulyje veiksmingas anglies technologijas, ypač energijos sektoriaus, ir, jei bus prieinamos, anglies išskyrimo technologijas galėtų naudoti energijai imlios pramonės šakos ir transporto sektorius. Šalims, kurios greičiausiai išliks labai priklausomos nuo anglies energijos gamybos požiūriu, reikės pagalbos kuo greičiau įdiegti švarias anglies technologijas ir anglies dvideginio surinkimo technologijas.

6.5 Tokia technologijų perdavimo parama turėtų leisti besivystančioms šalims nukreipti savo plėtrą mažesnio anglies suvartojimo kryptimi ir pagrįstai tapti sąlyga, priklausoma nuo besivystančių šalių išipareigojimų vykdyti patiems kitas priemones, skirtas galimam didėjančiam išmetamų dujų kiekiui riboti.

6.6 Lygiagrečiai su derybomis dėl klimato kaitos, ES ir JAV turėtų imtis naujų iniciatyvų siekdamos klimatui nekenksmingų prekių ir paslaugų prekybos liberalizavimo PPO struktūroje. Ši iniciatyva turėtų būti parengta taip, kad išsivysčiusios šalys, besivystančios šalys ir augančios ekonomikos šalys galėtų vienodai pasinaudoti tokio liberalizavimo pranašumais, pavyzdžiui, skatindamos (tolesnį) aplinkosaugos technologijų ir paslaugų vystymą besivystančiose šalyse.

7. Finansavimo ir investicijų didinimas sušvelninimui ir prisitaikymui remti (4 derybinis skyrius)

7.1 Besivystančioms šalims reikalinga didelio masto išsivysčiusio pasaulio parama, sudaranti sąlygas joms atlikti atitinkamą vaidmenį sprendžiant klimato kaitos klausimus, nepakenkiant jų vystymosi tikslams. Ypač svarbu užtikrinti, kad būsimoje besivystančių šalių plėtroje būtų pasirinkta mažesnio anglies suvartojimo kryptis nekartojant būdo, kuris buvo būdingas (ir tapo kliūtimi) vystymuisi šiaurėje.

7.2 Besivystančioms šalims, kurias labiausiai paveikė klimato kaita ir kurios turi mažiausiai išteklių prisitaikyti prie esamų sąlygų, taip pat reikės papildomos pagalbos. Joms reikės sustiprintų programų pakrantės apsaugai, apsaugai nuo potvynių, sausras poveikio sušvelninimui, žemės ūkio planavimui, naujoms visuomenės sveikatos reikmėms ir kitiems reikalams.

7.3 Komitetas teigiamai vertina tai, kad visos šalys Balyje pripažino, kad šiam perkėlimui svarstyti bus reikalingi nauji ir papildomi ištekliai bei investicijų šaltiniai ir mechanizmai. Tačiau, nepaisant garbingų išimčių, išsivysčiusios šalys, nepasiekė reikiamų rezultatų vykdydamos praeityje duotus pažadus suteikti papildomų išteklių, skirtų įgyvendinti tvaraus vystymosi tikslus. Todėl dabar visas pasaulis privalo sutelkti papildomus išteklius ir skirti juos šiam tikslui.

7.4 Komitetas pažymi Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos ir kitų šalių vertinimus, kuriuose nurodoma, kad per metus gali prireikti dešimčių milijardų dolerių iš viešojo ir privataus sektoriaus lėšų, kai programos bus vykdomos visu

pajėgumu. Jie rekomenduoja, kad bet kuriuo atveju Jungtinių Tautų bendroji klimato kaitos konvencija, Komisija ir (arba) EBPO ir tarptautinės finansų institucijos turėtų imtis skubių veiksmų siekdami tiksliau nustatyti kiekybinius poreikius ir būtinus tikslus ir įsipareigojimus, kad būtų pasiektas tinkamas finansavimas ir pradėtos programos padėtų tinkamai spręsti visuotinės klimato kaitos problemos poveikio klausimus. Pajamos iš aukcione parduodamų apyvartinių taršos leidimų būsimuose prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemos vystymo etapuose galėtų būti vienas naujų lėšų šaltinių, tačiau visoms reikiamoms priemonėms vien jų nepakaks.

7.5 Švaraus vystymosi mechanizmas kai kuriais atvejais pasiteisino telkiant naujus išteklius, skirtus remti atitinkamoms investicijoms prie I priedo nepriisijungusiose šalyse. Tačiau daugiausia projektų yra remiama Kinijoje ir kitose augančios ekonomikos šalyse. Kyla nemažai rimtų abejonių dėl daugelio šių projektų papildomumo ir kokybės. Siekiant kad mechanizmai, kaip buvo planuota, tikrai prisidėtų prie kuo veiksmingesnio išskiriamo anglies dvideginio kiekio mažinimo, gyvybiškai svarbu veiksmingai įgyvendinti ir stebėti projektų patvirtinimo kriterijus.

7.6 Komitetas rekomenduoja, kad ES ir kiti suinteresuoti dalyviai skubiai ištirtų, kaip gali būti pašalinti sistemos trūkumai ateinančiu laikotarpiu ir programa būtų sparčiau vykdoma. Ateityje pagal švaraus vystymosi mechanizmą reikėtų teikti pirmenybę projektams, kurie ne tik pastebimai prisideda prie išmetamų dujų mažinimo, bet ir skatina perėjimą prie mažai anglies dvideginio išmetančios ekonomikos. Visų pirma augančios ekonomikos šalyse neatrodo naudinga toliau tiesiogiai finansuoti veiksmingo energijos vartojimo projektus (greitai įgyvendinamus tikslus), nes jie bet kuriuo atveju būtų įgyvendinami. Perspektivus variantas šioms šalims būtų sektoriniai švaraus vystymosi mechanizmai, esant galimybei derinami su pasiekiamais tikslais ⁽⁹⁾.

7.7 Didžiulio masto privačiojo sektoriaus investicijos į mažiau angliai imlią gamybą bus itin svarbios visose pasaulio vietose. Priemonėmis, kurių ėmėsi ES ir nacionalinės vyriausybės, turėtų būti konkrečiai siekiama teikti lengvatas tokioms investicijoms privačiame sektoriuje.

7.8 Per ateinančius 50 metų išlaidos ir investicijos pasieks milijardus JAV dolerių. Tai dideli pinigai. Tačiau mažėjančių iškastinio kuro išteklių ir kainų kilimo akivaizdoje šios investicijos jau dabar yra būtinos. Todėl, nepaisant klimato kaitos, žvelgiant iš ekonominės perspektyvos tampa labai svarbu veiksmingai mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro ir skatinti atsinaujinančią energiją. Tą patį teigia ir su saugumu susiję svartymai, nes tiek iškastinio kuro trūkumas, tiek klimato kaita yra

potencialūs nestabilumo ir konfliktų šaltiniai daugelyje pasaulio regionų.

7.9 Žvelgiant iš šios perspektyvos, būtinybė nedelsiant imtis priemonių ir reaguoti į klimato kaitos keliamą grėsmę yra ne papildoma našta pasaulio ekonomikai, bet paprasčiausiai svarbi papildoma priežastis sparčiai vykdyti ekonomikos ir pramonės pertvarkymą, kuris bet koku atveju yra neišvengiamas. Stern apžvalgoje teigiama, kad naftos kainai esant 60 dolerių už barelį, išlaidos, reikalingos kovos su klimato kaitos padariniais priemonėms per ateinančius 50 metų sudarys 1 proc. pasaulinio BVP. Dabar, kai nafta kainuoja 110 dolerių už barelį, investicijos į visų rūšių atsinaujinančios energijos ir energijos veiksmingumo priemones iš verslo perspektyvos atrodo labiau viliojančios. Dėl tos pačios priežasties bendros papildomos išlaidos kovos su klimato kaitos padariniais priemonėms greičiausiai bus daug mažesnės, o kai kuriais atvejais jos netgi galėtų atnešti pelno įrodžius, kad laikui bėgant veiksmingos priemonės kovojant su klimato kaita iš esmės gali būti pelningos pasaulio ekonomikai.

7.10 Todėl adekvatus reagavimas į klimato kaitą neturėtų būti vertinamas kaip milžiniškas, slegiantis ir apsunkinantis įsipareigojimas, kuris pristabdytų ekonomikos vystymąsi, o greičiau kaip galimybė būti ateinančios ekonominės ir pramonės revoliucijos centre. ES aktyviai dalyvavo klimato kaitai skirtose politinėse diskusijose. Tačiau ji dar turi daug dirbti, kad šios į ateitį žvelgiančios politikos pagrindu iškiltų tokia pat aktyvi ir gyvybinga verslo aplinka, teikianti įmonėms ir visuomenei paskatas vykdyti būtinas investicijas, kurių reikės norint pirmauti ir būti konkurencingiems mažai anglies dvideginio išmetančioje ateities ekonomikoje.

7.11 Kai kurie komentatoriai minėjo, kad reikalingas naujasis Maršalo planas. Mūsų manymu, šis palyginimas puikiai atspindi, kokio masto iššūkių ir pastangų prireiks ateityje. Mums reikalinga Maršalo plano masto vizija, kai stipriausios ir turtingiausios pasaulio šalys gali susivienyti bendro visuotinio pavojaus akivaizdoje su visomis pasaulio šalimis rodydamos viena kitai kelią ir viena kitai kiek galima labiau padėdamos.

7.12 Veiksmų turi imtis visų rūšių ir lygių nacionalinės ir valstybės valdžios institucijos, visų rūšių verslo įmonės, vartotojai ir plačioji visuomenė.

8. Išvados

8.1 Klimatas jau keičiasi ir neigiami šios kaitos padariniai labai gerai juntami visame pasaulyje. Dėl didėjančios šiltnamio dujų koncentracijos ir vis sparčiau šylančio klimato šios problemos ateinančiais metais turėtų dar paaštrėti. Pasauliui reikia skubiai reaguoti į susiklosčiusią padėtį ir nustatyti bei įgyvendinti daug pastangų pareikalaujančius tikslus, kad išmetamųjų

⁽⁹⁾ Pasiekiami tikslai: Įsipareigojimas sumažinti taršą iki tam tikros ribos nenumatant baudos, jei šis tikslas nebus įgyvendintas, tačiau numatant galimybę parduoti perteklių, jei taršos sumažinimas bus didesnis, nei įsipareigota.

teršalų kiekis mažėtų ne tik iki 2020 m., bet palaipsniui mažėtų ir vėliau. Kuo anksčiau imsimės mažinti šį kiekį, tuo lengviau bus sulėtinti klimato šilimo procesą.

8.2 Išsivysčiusios šalys išmeta daug didesnius išmetamųjų teršalų kiekius skaičiuojant vienam gyventojui nei likusios pasaulio šalys, todėl jos turi sugriežtinti savo siekius ir veiksmus, kad jų kiekis sumažėtų. Europa privalo užtikrinti, kad ji iš tiesų įvykdys savo dabartinius įsipareigojimus iki 2012 m. o tada, kaip numatyta, įsipareigoti net 30 proc. sumažinti teršalų kiekį iki 2020 m. Kad šiuos siekius būtų galima įgyvendinti, reikia kito pagrįstų ir realių priemonių paketo, kad šie tikslai būtų pasiekti, ir jau dabar planuoti tolesnį mažinimą, kurio prireiks po 2020 m.

8.3 Reikia įtraukti ir besivystančias šalis, ypač daug pastangų reikia užtikrinti, kad labiausiai energijai imliuose augančios ekonomikos šalių ūkio sektoriuose būtų diegiami tokie gamybos būdai, kurių metu tausiai naudojami energija, o į aplinką išskiriama mažiausiai anglies dvideginio. Toms šalims reikės didelės ir kryptingos išsivysčiusių valstybių pagalbos.

8.4 Reikia kiek įmanoma greičiau nustatyti visuotinio susitarimo, kurį parengti per ateinančius aštuoniolika mėnesių bus

siekama tarptautinėse derybose, sąlygas. Tik tada bus galima pradėti politinę kampaniją informuojant apie klimato kaitos iššūkius ir visame pasaulyje siekiant visų visuomenės sluoksnių paramos, pasitikėjimo ir didžiųjų permainų, kurias turime įgyvendinti, palaikymo. Tai ne toks susitarimas, kurį galima sudaryti už uždary durų: reikia, kad dalyvautų visi visuomenės atstovai. Klimato kaitos stabdymo priemonės turi būti realios, ekonominiu ir socialiniu požiūriu pagrįstos ir įgyvendinamos per siūlomą laikotarpį.

8.5 Būtinai globalūs pokyčiai savo mastu prilygsta paskutinių dviejų šimtmečių industrinei revoliucijai, pajungusiai iškastiniame kure slypėjusią energiją, kad būtų ženkliai padidintas visuomenės gamybinis pajėgumas ir apimtis. Pasauliui dabar reikia antros industrinės revoliucijos iškastiniam kurui pakeisti kitomis energijos formomis ir maksimaliai padidinti energijos vartojimo efektyvumą, kad būtų galima pasiekti panašias gamybos apimtis ir augimą neišmetant į atmosferą nepakeliamo šiltnamio dujų kiekio. Būtinės didelės investicijos; turės būti padaryti atitinkami ir konkretūs reguliavimo, mokesčių ir kitų ekonominių instrumentų pakeitimai; turės smarkiai pasikeisti ūkinė veikla ir žmonių gyvenimo būdas. Visiems reikia suprasti iššūkį ir dalyvauti būtinuose pokyčiuose.

2008 m. rugsėjo 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams

COM(2008) 40 galutinis — 2008/0028 (COD)

(2009/C 77/20)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2008 m. kovo 10 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. rugsėjo 2 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Jose Maria Espuñy Moyano.

447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 77 nariams balsavus už ir 3 — prieš.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK džiaugiasi šia Komisijos iniciatyva, kuri supaprastins teisės aktus ir leis vartotojui juos geriau suprasti.

1.2 Tačiau EESRK atkreipia dėmesį, kad 3.4.1 punkte nurodyta informacija praras didžiąją dalį savo vertės ir tikslingumo, jei kartu nebus numatytas tinkamas galutinio vartotojo švietimas. Todėl EESRK apgailestauja, kad pasiūlyme nenumatytos paramos vartotojų švietimui priemonės nei nacionaliniu, nei Bendrijos lygiu. Pirmu labai naudingą žingsniu ta linkme galėtų būti prioritetinių veiksmų šioje srityje aprašas, pridėtas prie aptariamo reglamento.

1.3 Kalbant apie kilmės vietos nuorodą, bus išsaugotos dabar galiojančių teisės aktų nuostatos, todėl EESRK, atsižvelgdamas į vartotojų išreikštą susidomėjimą maisto produktų kilmę, apgailestauja, kad naujajame pasiūlyme priimti reglamentą nenumatomas privalomas kilmės nurodymas etiketėse. Vis dėlto, EESRK nuomone, reikėtų skirti pirminio ir antrinio perdirbimo produktus, kad būtų nurodyti pagrindinės žemės ūkio kilmės sudedamąsias dalis būtų nustatoma kiekvienu atveju atskirai.

1.4 EESRK reiškia rimtą susirūpinimą dėl papildomų „nacionalinių sistemų“, pristatytų VII pasiūlymo skyriuje, plėtojimo, kadangi jos nesuteikia daugiau teigiamų aspektų, bet sudaro galimybę trukdyti laisvam judėjimui vidaus rinkoje. Ypač didelis pavojus iškyla MVĮ, kadangi, kaip Komisija pabrėžia savo pasiūlyme, daugiau nei 65 proc. maisto pramonės įmonių savo gaminius parduoda kitose valstybėse narėse. Taigi, MVĮ bus sunkiau tiekti savo gaminius į kitas valstybes nares, o tai turės pasekmių jų sąnaudoms ir konkurencingumui. Minėtų neigiamų pasekmių būtų galima išvengti tik tuo atveju, jei „nacionalinės sistemos“ numatytų papildomą informaciją, neprivalomą etiketėse, o gaunamą kitais būdais (internetu, nemokamu telefonu ir pan.).

1.5 EESRK supranta, kad siekdama nuoseklumo Komisija alkoholio produktams ketina taikyti tą pačią išimčių tvarką, kuri gali būti persvarstyta per penkerius metus, atsižvelgiant į atitinkamą privalomą ataskaitą.

1.6 EESRK valstybėms narėms siūlo pasikliauti labai reikalingu pažeidimų ir už juos numatytų sankcijų sąrašu siekiant užkirsti kelią minėtų bendrų nuostatų pažeidimui, o šios nuostatos turėtų būti suderintos, kad už tą patį poelgį visose valstybėse narėse būtų baudžiama vienodai.

1.7 Todėl EESRK Komisijos ir valstybių narių prašo dėti pastangas parengti informacijos priemones, visų pirma viešą duomenų bazę apie informaciją, kurią privaloma pateikti maisto produktų etiketėse, kadangi tuomet įmonės, vartotojai ir valdžios institucijos įgyvendindami teisės aktus galėtų naudotis tomis pačiomis gairėmis.

1.8 Kalbant apie galimybes lengvai perskaityti manome, kad Komisijos pasiūlyto 3 mm reikalavimo būtų sunku laikytis. Reikėtų atsižvelgti į įvairius aspektus, pavyzdžiui, pateiktinos informacijos kiekį, pakuočių dydį ir formą ir kt. Priimtina pamatine verte galėtų būti ES Oficialiojo leidinio raidžių dydis.

1.9 Galiausiai, turint omenyje užsibrėžtus aiškumo ir paprastumo tikslus, EESRK manymu reikėtų pateikti tikslesnes nuorodas į panaikinamas taisykles, taip sudarant sąlygas lengviau susipažinti su reglamentu ir jį taikyti.

2. Komisijos pasiūlymo santrauka

2.1 Pasiūlymo tikslas yra į vieną reglamentą sujungti šiuo metu galiojančius teisės aktus dėl maisto produktų ženklavimo, pateikimo ir reklamavimo (taip pat ir maistigumo ženklavimo) siekiant juos atnaujinti, supaprastinti ir padaryti aiškesnius.

2.2 Pasiūlymu panaikinami tokie šiuo metu galiojantys teisės aktai dėl maisto ženklinimo: direktyvos 2000/13/EB, 90/496/EEB (per penkerius metus), 87/250/EEB, 94/54/EB, 1999/10/EB, 2002/67/EB, 2004/77/EB ir Reglamentas 608/2004.

2.3 Pagrindiniai šio pasiūlymo tikslai — užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį ir sklandų vidaus rinkos veikimą.

2.4 Taikymo sritis išplečiama, į ją įtraukiant viską, kas susiję su informacija apie maistą, kurią galutiniam vartotojui teikia ūkinės veiklos vykdytojai, įskaitant ir viešojo maitinimo įstaigų tiekiamus maisto produktus ir viešojo maitinimo įstaigoms skirtus maisto produktus.

2.5 Išlaikomi ankstesniuose teisės aktuose nustatyti pagrindiniai principai ir reikalavimai dėl privalomojo ženklinimo. Tam tikri aspektai (pvz., visų maisto grandinės grandžių atsakomybė arba įpareigojimas nurodyti kilmės šalį) yra išplečiami.

2.6 Nuostatos dėl maistingumo ženklinimo žymiai skiriasi nuo ankstesnių teisės aktų nuostatų šiuo klausimu, kadangi įtvirtintas įpareigojimas nurodyti šešių maistinių arba kitų medžiagų kiekius ir šių kiekių procentinius dydžius rekomenduojamos paros normos atžvilgiu.

2.7 Kitas svarbus pakeitimas: nacionalinių maistingumo ženklinimo sistemų veikimas kartu su reglamento nuostatomis; šios sistemos maistingumo informacijos pateikimo etiketėse taisyklės papildo nacionaliniu lygiu nustatytais savanoriškais reikalavimais.

2.8 Projekte numatyta, kad gausūs pasiūlymo pakeitimai, kurių prireiks, bus atliekami taikant komitologijos procedūrą. Siekiant užtikrinti sklandesnį reglamento įsigaliojimą numatyti įvairūs pereinamieji laikotarpiai.

2.9 Prieduose išsamiau aptariami šie konstatuojamosios dalies klausimai: alergijas arba netoleravimą sukeliančios sudedamosios dalys, papildomi privalomi duomenys, maistingumo ženklinimo reikalavimų išimtys, maisto produktų pavadinimas, maisto produktų sudedamųjų dalių kiekių nurodymas ir jų pavadinimas, grynojo kiekio nurodymas, „Tinka vartoti iki ...“ (data), alkoholio koncentracija, orientaciniai suvartojami kiekiai, energinė vertė bei mitybinio teiginio išraiškos būdai ir pateikimas.

2.10 Galiausiai yra numatyta, kad reglamentas įsigalios per 20 dienų nuo jo priėmimo, bet konkretus privalomų duomenų ir mitybinio teiginio diegimas atidėtas trejiems metams (penkeriems metams pastarojo atveju, kai kalbama apie MVI).

3. Bendros pastabos

3.1 Konsolidavimas, atnaujinimas, supaprastinimas.

3.1.1 Europos teisės aktai dėl maisto produktų ženklinimo, pateikimo ir reklamavimo pastaruosius 30 metų padėjo išlaikyti aukštą vartotojų apsaugos lygį ir užtikrinti sklandų vidaus rinkos veikimą.

3.1.2 Aptariamu pasiūlymu siekiama konsoliduoti, atnaujinti ir supaprastinti šiuo metu galiojančius teisės aktus, sumažinti administracinę naštą ir suteikti daugiau skaidrumo vartotojams. EESRK remia šiuos tikslus, tačiau apgailestauja, kad dėl siūlomo dokumento teksto sudėtingumo taikyti reglamentą tiesiogiai būtų sunku.

3.2 Papildomų nacionalinių sistemų vystymas

3.2.1 Nekyla abejonių, kad reglamentu, kuriuo konsoliduojami ir atnaujinami šiuo metu galiojantys pavieniai teisės aktai, bus užtikrintas nuoseklesnis vartotojų apsaugos lygis ir geresnis suderinimas. Tačiau EESRK nerimauja dėl nacionalinių sistemų įvedimo (numatyto 44 ir tolimesniuose straipsniuose), kadangi šios sistemos gali kelti grėsmę suderinimo ir nuoseklumo tikslams. Pasinaudodamos šiomis naujomis nuostatomis skirtingos valstybės narės galės nustatyti nacionalines sistemas su papildomais reikalavimais, dėl kurių (nors jie įgyvendinami savanoriškai) ant etikečių atsiras daugiau informacijos ir tai gali klaidinti vartotoją.

3.2.2 Problema tampa dar sudėtingesnė, jei atsižvelgsime į tai, kad kiekvienos šalies rinkoje parduodami produktai, atvežti iš daugelio kitų valstybių narių. Ant šių produktų galės būti įvairi informacija, kurią nuspręsta pateikti tam tikrose valstybėse narėse, tačiau vartotojai, kuriems ši informacija yra neįprasta, jos gali nesuprasti.

3.3 Reikalavimai dėl privalomos informacijos

3.3.1 Reglamento projekto straipsniuose paminima dauguma privalomų duomenų, nurodytų šiuo metu galiojančiuose teisės aktuose ir kurie pasirodė esantys naudingi sveikatos ir vartotojų interesų apsaugos požiūriu (pvz., pavadinimas, sudedamųjų dalių sąrašas, kiekis, datos, įmonės pavadinimas ir kontaktinis adresas). Kai kurie šių privalomų duomenų išsamiau aptariami prieduose.

3.3.2 Atsižvelgiant į pastarųjų metų patirtį galima teigti, kad tokie reikalavimai yra naudingi ir turi būti toliau taikomi. Remdamasis šia patirtimi, EESRK pageidautų, kad taip pat būtų privaloma nurodyti maisto produktų, pirminio perdirbimo produktų ir, įvertinus kiekvieną atvejį atskirai, antrinio perdirbimo produktų bei pagrindinių jų gamyboje naudojamų sudedamųjų dalių kilmę.

3.4 Mitybinis teiginys

3.4.1 Visų pirma reikėtų aptarti tai, jog Europos vartotojus būtina šviesti mitybos klausimais, kad jie galėtų pasirinkti subalansuotą mitybą. Europos vartotojui reikia įgyti mitybos žinių pagrindus, kad jis suprastų pateiktą informaciją ir ja tinkamai pasinaudotų. Priemonės, kuriomis siekiama plačiau informuoti apie maistingumą, džiugina, tačiau neturime pamiršti, kad nevykdant švietimo mitybos klausimais šios priemonės neturės numatyto poveikio.

3.4.2 Atsižvelgiant į Europos gyventojų mitybos nesubalansuotumą, visos informavimo priemonės turi būti vykdomos kartu su didelio masto švietimo priemonėmis.

3.4.3 Pasiūlymo nuostatos dėl įvairių priežasčių iš esmės skiriasi nuo šiuo metu galiojančių teisės aktų nuostatų. Visų pirma įvedama nuostata, kad informacija apie maistingumą yra privaloma, o vadovaujantis Direktyva 90/496/EEB ji buvo pateikiama savanoriškai. Antra — pasiūlyme nustatoma, kad būtina nurodyti šiuos duomenis: energinė vertė, riebalai, sočiosios riebalų rūgštys, angliavandeniai, cukrus ir druska. Trečia — bus būtina nurodyti ne tik šių medžiagų kiekį, bet ir jų procentinį dydį rekomenduojamos paros normos atžvilgiu; taip vartotojui siekiama pateikti informaciją apie tinkamą kiekį, suvartotą subalansuotos mitybos požiūriu. Galiausiai pasiūlyme nurodyta, kad informacija turi būti nurodyta pakuotės pagrindiniame regėjimo lauke ir pateikta tam tikra tvarka.

3.4.4 Turint omenyje privalomos informacijos, kuri šiuo metu jau pateikiama ant etikečių, kiekį, reikės nuodugniai įvertinti, kokia informacija apie maistingumą naudinga vartotojui. Perėjimas nuo savanoriško maistingumo ženklinimo prie privalomo maistingumo ženklinimo jau savaime bus didelis pasikeitimas daugeliui žemės ūkio produktų sektoriaus MVĮ. Todėl privaloma informacija galėtų būti ribojama, rekomenduojant nurodyti tik tai, apie ką šiuo metu jau informuojama papildomai, t. y. nurodyti produktų energetinę vertę, baltymų, angliavandenių ir riebalų kiekį.

3.4.5 Didžiausia Komisijos pasiūlyto maistingumo ženklinimo modelio teikiama nauda — teikiama informacija (rekomenduojama paros norma), kuri nurodo vartotojui, kokią tinkamos mitybos dalį turėtų sudaryti konkretus produktas. Taikant minėtą ženklinimo modelį produktas vertinamas ne pats savaime, o atsižvelgiant į mitybos ekspertų rekomenduojamą mitybą.

3.5 Papildoma privaloma informacija apie maisto produkto kilmės šalį

3.5.1 Šiuo metu galiojantys teisės aktai jau reikalavo, kad tais atvejais, kai vartotojas gali būti suklaidintas, ant maisto produktų būtų nurodyta kilmės šalis.

3.5.2 EESRK nuomone, kilmės nuoroda ne tik atitinka vartotojų reikalavimus, bet ir padeda veiksmingai didinti skaidrumą rinkose ir remti visos ES žemės ūkio sektoriaus ir kaimo vietovių būsimą vystymą. Tiesioginio ryšio su regionu, kuriame pagaminti maisto produktai, sukūrimas bei gamybos būdų, kuriais pagaminti šie produktai, nurodymas yra esminiai dalykai, kuriais remiasi Europos vystymo modelis; jis yra grindžiamas taisyklių, kuriomis siekiama užtikrinti maisto saugą, aplinkosaugą, gyvūnų gerovę ir tinkamus visuomenės sveikatos standartus, laikymusi.

3.5.3 Todėl kilmės nuoroda turi būti privaloma visiems neperdirbtiems ar pirminio perdirbimo žemės ūkio ir maisto produktams. Dėl antrinio perdirbimo produktų reikės kiekvienu atveju atskirai įvertinti būtinybę nurodyti pagrindinių žemės ūkio žaliavų, naudotų gaminant galutinį produktą, kilmę.

2008 m. rugsėjo 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl pašarų pateikimo į rinką ir naudojimo

COM(2008) 124 galutinis — 2008/0050 (COD)

(2009/C 77/21)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 37 straipsniu ir 152 straipsnio 4 dalimi, 2008 m. kovo 18 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl pašarų pateikimo į rinką ir naudojimo.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. rugsėjo 2 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Frank Allen.

447-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę vieningai.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK teigiamai vertina šį Komisijos pasiūlymą dėl reglamento.

1.2 EESRK teigiamai vertina tai, kad pasiūlymo 4 straipsnio 1 dalyje ir 5 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad gyvūnų augintinių ėdalui ir maistinių gyvūnų pašarui bus taikomos tam tikros pašarų higienos reglamento ir maisto reglamento nuostatos.

1.3 Svarbu tai, kad kontrolės institucijos gali susipažinti su visa informacija apie į rinką teikiamo pašaro sudėtį arba nurodomas savybes ir taip patikrinti etiketės tikslumą.

1.4 Pašarų verslo operatoriai, pateikiantys pašarus į ES rinką pirmą kartą, ir kurie naudoja pašarus ar pašarines medžiagas, įvežtas ne iš ES, privalo užtikrinti, kad šis importas atitiktų tuos pačius standartus kaip ir ES kilmės medžiagos. Kontrolės institucijos privalo turėti galimybę tai patikrinti.

1.5 Turi būti nustatyta, kad asmuo, kuris teikia informaciją nemokamai paskambinus telefono numeriu, kuris nurodytas ant gyvūnų augintinių ėdalo etiketės, turėtų tinkamą kvalifikaciją atsakyti į klientų paklausimus ir į paklausimus būtų atsakoma operatyviai.

1.6 17 straipsnio 1 dalies a ir b punktai turėtų būti taikomi visais atvejais. Tai reiškia, kad ant kombinuotųjų pašarų etiketės visada turi būti nurodyta gyvūno, kuriam skirtas pašaras, kategorija ir pateikta tinkamo šėrimo instrukcija.

2. Pagrindas

2.1 Šiuo metu pašarinių žaliavų ir kombinuotųjų pašarų platinimą reglamentuoja 5 senos Tarybos direktyvos ir apie 50 jas iš dalies keičiančių arba įgyvendinančių aktų. Teisės

normos yra labai padrikos, pateikiama daugybė nuorodų, dėl to jas skirtingose valstybėse narėse sunku vienodai suprasti ir įgyvendinti. Pavyzdžiui, dvi valstybės narės skirtingai taikė direktyvos nuostatas dėl leidžiamo vitamino D3 kiekio kombinuotuose pašaruose.

2.2 ES viduje, tarp valstybių narių, kombinuotųjų pašarų parduodama tik 2,6 proc. pagaminto kiekio, o tai rodo, kad esamomis direktyvomis gali būti sukuriamą kliūčių prekybai, gali trūkti nuoseklumo jas įgyvendinant.

2.3 Pažymėtina, kad 2005 m. 25 ES valstybėse narėse pieną, kiaulieną, paukštieną, jautieną ir veršieną, kurių bendra vertė sudarė 129 milijardus eurų, gamino 5 milijonai ūkininkų. Kombinuotųjų pašarų nupirkta už 37 milijardus eurų. ES pašarų pramonėje (išskyrus gyvūnų augintinių ėdalą) apie 4 000 gamyklų tiesiogiai dirba 100 000 žmonių.

2.4 Pagal kiekį apie 48 proc. naudojamo pašaro sudaro ūkiuose gaminami stambieji pašarai, pavyzdžiui, žolė, silosas, šienas, kukurūzai ir pan., 32 proc. nuperkamo pašaro sudaro kombinuotieji pašarai.

2.5 Apie 62 milijonai ES namų ūkių laiko gyvūnus augintinius. ES gyvūnų augintinių ėdalo rinkos vertė per metus siekia 9 milijardus eurų, čia tiesiogiai dirba 21 000 žmonių.

2.6 Ženklinant užtikrinamas reikalavimų vykdymas, atsekamumas ir kontrolė; be to, ženklinant perduodama informacija naudotojui.

2.7 Buvo išreikštas susirūpinimas, kad dabartiniai gyvūnų augintinių ėdalo ženklinimą reglamentuojantys teisės aktai gali klaidinti vartotojus kalbant apie šio ėdalo sudėtinių medžiagų kokybę ir jų pobūdį.

3. Gyvūnų pašarų apibrėžtys

3.1 Gyvūnų pašarai skirstomi į 4 kategorijas:

- a) Pašarinės žaliavos, kuriomis galima šerti tiesiogiai, pavyzdžiui, žolė arba grūdai, arba pašarinės žaliavos, kurias galima dėti į kombinuotuosius pašarus.
- b) Pašarų priedai, tai yra tokios medžiagos kaip mikroorganizmai arba preparatai (išskyrus pašarines žaliavas ir premiksus), kurių specialiai dedama į pašarą, siekiant suteikti jam tam tikrų savybių.
- c) Kombinuotieji pašarai yra pašarinių žaliavų mišinys, kuriame taip pat gali būti priedų, naudojamas kaip visavertis pašaras arba pašaro papildas gyvūnams.
- d) Vaistiniai pašarai yra pašarai, kuriuose yra veterinarinių vaistų ir yra skirti gyvūnams šerti be tolesnio apdorojimo.

3.2 Pašarinės žaliavos ir kombinuotieji pašarai yra plačiausiai naudojamos pašarų rūšys.

4. Komisijos pasiūlymas

4.1 Pasiūlymas įtrauktas į Komisijos vykdomą supaprastinimo programą. Jis atitinka Komisijos geresnio reglamentavimo politiką ir Lisabonos strategiją.

4.2 Šiuo metu bendros prekybos pašarais, įskaitant gyvūnų augininių ędalą, taisyklės nustatytos keliose skirtingose direktyvose pagal pašarų rūšį. Tai Direktyva 79/373/EEB dėl kombinuotųjų pašarų ir Direktyva 93/74/EEB, nustatanti pašarų, skirtų konkretiems mitybos tikslams (dietinių pašarų), platinimo taisykles. Direktyvoje 96/25/EB nustatytos bendros pašarinių žaliavų platinimo ir naudojimo taisyklės, o Direktyvoje 82/471/EEB nustatytos tam tikrų produktų, naudojamų gyvūnų mitybai (bioproteinų) ir priskiriamų pašarinių žaliavų kategorijai, prekybos sąlygos. Siūlomu reglamentu racionalizuojamos, supaprastinamos, atnaujinamos ir modernizuojamos pirmiau nurodytos nuostatos.

4.3 USE reglamente (999/2001) nustatytas draudimas maistinius gyvūnus šerti mėsa ir kaulų miltai. Gyvūninės kilmės šalutinių produktų reglamente (1774/2002) nustatytos taisyklės tokiems produktams, kurie skirti šerti gyvūnams. Genetiškai modifikuoto maisto ir pašarų reglamente (1829/2003) nustatytos genetiškai modifikuotų pašarų naudojimo taisyklės. Pašarų higienos reglamentas (183/2005) iš esmės skirtas užtikrinti saugumą pašarų gamybos procese. Reglamentai, kurie buvo priimti remiantis naujuoju maisto saugos principu „nuo lauko iki stalo“, nėra keičiami.

4.4 Bendras siūlomo naujojo reglamento tikslas — konsoliduoti, peržiūrėti ir modernizuoti esamas direktyvas dėl pašarinių žaliavų ir kombinuotųjų pašarų platinimo ir ženklavimo.

4.5 Subsidiarumo principas taikomas tiek, kiek pasiūlymas nepriklauso išimtinai Bendrijos kompetencijai. Pasiūlymas atitinka proporcingumo principą, nes juo suderinama gyvūnų pašarų prekybos ir naudojimo reguliavimo bazė.

4.6 Pasiūlymu panaikinami nebūtini ir neveiksmingi ženklavimo reikalavimai. Dabar siūloma, kad sudėtinių medžiagų ženklavimui būtų taikomi tokie patys reikalavimai kaip ir maistui. Pagal naująją taisyklę daugiau nebūtų reikalaujama nurodyti visų žaliavų procentinės dalis — pakaktų tik jas išvardyti eilės tvarka pagal tikslų jų svorį. Šiuo metu turi būti pažymėta visų pašarinių žaliavų, naudojamų kombinuotuosiuose pašaruose, skirtuose maistiniams gyvūnams, dalis nuo bendro svorio procentais, su ± 15 proc. paklaida. Ūkininkas negali gauti duomenų apie realią sudėtinių medžiagų procentinę dalį. Pagal naująją pasiūlymą, jei gamintojas savanoriškai nurodo procentines dalis, jos turi būti tikslios. Be to, turi būti nurodyta tiksli žaliavinių medžiagų, kurios įeina į kombinuotųjų pašarų sudėtį ir yra nurodytos ant etiketės, dalis procentais. Galiausiai ūkininkas gali prašyti informacijos apie pašarų sudėtį — ne tik apie žaliavines medžiagas, išdėstytas mažėjančia tvarka pagal svorį, o gamintojas gali atsisakyti suteikti tokios informacijos tik tada, jei taip atskleistų verslo paslaptis.

4.7 Ant etiketės privalo būti aiškiai nurodytas pašarų verslo operatoriaus, kuris pirmas pateikia į ES rinką tam tikrus kombinuotuosius pašarus, pavadinimas.

4.8 Visa ant etiketės savanoriškai pateikta informacija privalo būti tiksli ir galutiniam naudotojui suprantama.

4.9 Komisija turės tvarkyti ir atnaujinti medžiagų, kurias draudžiama pateikti į rinką, sąrašą. Be to, Komisija gali priimti gaires, kuriose paaiškinama, kuomet skiriasi pašarinės žaliavos, pašarų priedai ir veterinariniai vaistai.

4.10 Reikalavimas dėl leidimo išdavimo prieš pateikiant į rinką turi būti proporcingas rizikai, siekiant suteikti būtiną garantiją, kad naujos pašarinės žaliavos būtų atitinkamai nurodytos tinkamam naudojimui. Kompleksinis maisto saugos principas „nuo lauko iki stalo“ (pagal Reglamentą 178/2002) suteikia galimybę saugiai sumažinti biurokratinės kliūtis šioje srityje. Nepagrįstai reikalaujama visiems bioproteinams ir visoms naujoms pašarinėms žaliavoms taikyti leidimų išdavimo prieš pateikiant į rinką procedūrą.

4.11 Vyraujanti tendencija — didėja šalutinių produktų, skirtų pašarams, pasiūla dėl didesnės konkurencijos pagrindinių grūdų, naudojamų pašarams, maistui ir kurui, srityje. Dėl aiškios informacijos apie produktus trūkumo šių medžiagų vartojama nepakankamai.

4.12 Siūloma, kad visos suinteresuotosios šalys (ir naudotojai) dalyvautų rengiant Pašarinių žaliavų katalogą, kuris būtų išsamesnis, geriau pritaikytas prie besikeičiančios rinkos nei dabartinis neišsamus direktyvoje pateiktas sąrašas. Suinteresuotosios šalys taip pat būtų skatinamos parengti Bendrijos ženklinimo gerosios praktikos kodeksus, taikomus savanoriškam ženklinimui: vienas kodeksas būtų skirtas gyvūnų augintinių ėdalui, kitas — maistinių gyvūnų pašarams. Komisija turės teikti rekomendacijas rengiant savanorišką Bendrijos katalogą ir kodeksus — abi šias priemones Komisija galiausiai turės patvirtinti (bendras reguliavimas).

4.13 Pašarų priedų ženklinimas būtų privalomas tik padidintos rizikos priedams. Kitus priedus būtų galima ženklinti savanoriškai, laikantis suinteresuotųjų šalių parengto gerosios praktikos kodekso, patvirtinto pagrindiniu reglamentu.

4.14 Gyvūnų augintinių ėdalo ženklinimo tikslas — pagerinti gyvūnų augintinių ėdalo etikečių tinkamumą, padėti pirkėjui ir užkirsti kelią klaidinančiam ženklinimui. Visus teiginius dėl maistingumo turi būti įmanoma kuo tiksliau moksliskai patikrinti. Pagal 19 straipsnį, ant gyvūnų augintinių ėdalo etiketės turi būti nurodytas telefono numeris, kuriuo nemokamai paskambinęs klientas galėtų gauti informacijos apie pašarų priedus ir pašarines žaliavas, kurios žymimos nurodant kategoriją.

4.15 Pašarais, skirtais tam tikriems mitybos tikslams, gali būti prekiaujama tik tada, jei jie atitinka pagrindines nurodomas maistines savybes, jiems suteiktas leidimas ir jie yra įtraukti į sąrašą, sudarytą pagal 10 straipsnį. Pagal 13 straipsnio 3 dalį, ženklinant arba pristatant pašarus draudžiama teigti, kad jis apsaugos nuo ligos, gydys arba visiškai išgydys ligą.

4.16 Pašarų ženklinimas ir pristatymas negali klaidinti naudotojo. Privaloma ženklinimo informacija turi būti pateikta visa, aiškiai matomoje pakuotės vietoje.

4.17 Pašarų verslo operatorius, kuris pirmas pateikia pašarus ES rinkai, bus atsakingas už ženklinimo informaciją ir užtikrins šios informacijos pateikimą ir tinkamą tikslumą.

5. Bendrosios pastabos

5.1 Maisto ir pašarų sauga gerokai sustiprėjo dėl naujojo bendrosios maisto teisės, maisto higienos reglamento ir jų įgyvendinimo priemonių. Tobulesnė atsekamumo sistema,

RVASVT (Rizikos veiksnių analizės svarbiųjų valdymo taškų) sistemos taikymas pašarų sektoriuje garantuoja didesnę pašarų saugą.

5.2 Labai svarbu, kad joks siūlomas pakeitimas nesumažintų saugumo standartų, kurie yra reikalingi maistinių gyvūnų atveju.

5.3 Pašarų verslo operatoriai privalo oficialios valdžios institucijoms suteikti visą informaciją, parodančią, jog tinkamai laikomasi taisyklių.

5.4 Mažesnė administracinė našta dažnai yra vertinama labai teigiamai, nes daugelyje sričių taikoma pernelyg daug biurokratinių reikalavimų.

5.5 Negalima net kelti klausimo, ar leisti atrajotojus maistinius gyvūnus šerti mėsa ir kaulų miltai. Šiuo metu reglamente dėl užkrečiamųjų spongiforminių encefalopatijų (999/2001) draudžiama mėsa ir kaulų miltus naudoti šeriant atrajotojus gyvūnus. Mėsa ir kaulų miltai gali būti naudojami šerti gyvūnams augintiniams. Šiame siūlomame reglamente nesiūloma kaip nors keisti mėsos ir kaulų miltų naudojimo pašarams, kadangi šis klausimas nepatenka į dokumento taikymo sritį. Ši tema turėtų būti svarstoma pasiūlyme priimti reglamentą, nustatantį sveikatos taisykles gyvūninės kilmės šalutiniams produktams, neskirtiems vartoti žmonėms.

5.6 Kombinuotieji pašarai paprastai gaminami netoli gyvulių auginimo vietos. Taigi gamybos įrenginiai dažnai statomi kaimo vietovėse, kuriose ribotos alternatyvių darbo vietų galimybės. Dėl gyvūnų pašaro transportavimo į ūkius, taip pat patogų turėti vietinę platinimo sistemą — tada pašaro nereikia gabenti ilgus atstumus sunkvežimiais, taip sumažinamas išmetamų šiltnamio dujų kiekis.

5.7 Komisija pabrėžia, kad ES prekyba kombinuotaisiais pašarais vyksta neintensyviai, ji mano, kad naujuoju siūlomu reglamentu bus sustiprinta konkurencija ir tai paskatins intensyvesnę prekybą kombinuotaisiais pašarais ES viduje.

6. Konkrečios pastabos

6.1 Iš esmės EESRK teigiamai vertina pasiūlymą supaprastinti, racionalizuoti ir patobulinti administracinį gyvūnų pašarų sektoriaus veiksmingumą.

6.2 Siūlomas naujas reglamentas suteikia didesnę laisvę ir atsakomybę pašarų verslo operatoriams. 12 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad pašarų gamintojas atsakingas už ženklinimo informaciją ir užtikrina šios informacijos pateikimą ir tinkamą tikslumą, jis taip pat privalo laikytis šiame reglamente ir

kituose atitinkamuose reglamentuose, būtent Nr. 183/2005, Nr. 178/2002 ir Nr. 1831/2003, nustatytų reikalavimų. Kadangi Reglamentas 882/2004 nustato bendras taisykles, taikomas oficialiai kontrolei, kuri atliekama siekiant patikrinti, ar laikomasi taisyklių, pašarų verslo operatoriai privalo užtikrinti jo nuoseklų taikymą. Pašarų verslo operatoriai, kurie pirmi pateikia pašarus į ES ir kurie naudoja importą ne iš ES, privalo būti deramai kontroliuojami, siekiant patikrinti, ar šis importas atitinka tuos pačius standartus kaip ir ES kilmės produktai.

6.3 Ši suteikta didesnė atsakomybė pašarų gamintojams reguliuojant savo verslą reiškia, kad jei paaiškėtų, jog pašaras užterštas nuodingomis medžiagomis, yra kenksmingas gyvulininkystei arba daro žalą aplinkai, ypač naujų pašarinių žaliavų srityje maistinių gyvūnų sektoriui gali būti padaryta daug žalos, kol bus imtasi tinkamų korekcinų priemonių. Jeigu gamintojas neturi pakankamai finansinių išteklių problemai spręsti, tada gali kilti dar didesnių problemų.

6.4 Gyvūnų pašaro pirkėjas, tai yra ūkininkas, turi būti tinkamai apsaugotas nuo dėl to patirtų finansinių, socialinių ir ekonominių nuostolių. Todėl reikėtų numatyti svarstyti šiuos klausimus rengiant konkretų teisės aktą ir atsižvelgiant į Komisijos ataskaitą Europos Parlamentui ir Tarybai dėl „valstybės narėse ir Bendrijos lygmeniu taikomų teisės aktų nuostatų,

sistemų ir praktikos, dėl atsakomybės maisto produktų ir pašarų sektoriuose ir dėl galimų finansinių garantijų sistemų pašarų sektoriuje“⁽¹⁾.

6.5 Šioje srityje turime vadovautis atsargumo principu, nes praeityje padaryta labai didelių klaidų.

6.6 Nėra tikėtina, kad ES viduje prekyba maistiniams gyvūnams skirtais kombinuotaisiais pašarais labai išaugs, nes pirkėjai labiau linkę bendradarbiauti su vietos pašarų verslo operatoriais. Padėtis galėtų pasikeisti, jei pagrindinių gyvūnų pašarų verslo sektorių valdymą perimtų tarptautinės kompanijos.

6.7 Yra rizikos, kad tarptautinės kompanijos siektų užvaldyti didelę gyvūnų pašarų verslo dalį ir taip sumažintų konkurenciją. Jeigu taip nutiktų, gali stipriai sumažėti pašarų gamintojų skaičius ir suintensyvėti prekyba Bendrijos viduje. Tai nereiškia, kad rinka taps konkurencingesnė.

6.8 Dėl gyvūnų augintinių ėdalo, gyvūnų augintinių savininkams iš tiesų reikia tinkamo patarimo, koks ėdalas yra geriausios kokybės jų augintiniams, o ne sudėtinų medžiagų sąrašo. Taip pat svarbu nurodyti, kokį kiekį ėdalo duoti konkretiems gyvūnams augintiniams ir ar ėdalas yra papildomas, ar visavertis.

6.9 Pasaulinė proteinų paklausa didėja, būtinos didžiulės investicijos į mokslinius tyrimus ir plėtrą gyvūnų pašarų sektoriuje.

2008 m. rugsėjo 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁾ OL C 246, 2007 10 20, p. 12.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Energijos rinkų vystymosi poveikio Europos pramonės vertės grandinėms

(2009/C 77/22)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2008 m. sausio 17 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Energijos rinkų vystymosi poveikio Europos pramonės vertės grandinėms.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. birželio 24 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas J. Zbořil, bendrapranešėjis H. J. Kerkhoff.

447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 62 nariams balsavus už, 5 — prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas atkreipia dėmesį į tai, jog energijos rinkos veikia kitokiomis sąlygomis, ir pripažįsta, jog būtina švelninti antropogeninę klimato kaitą mažinant išmetamą šiltnamio dujų kiekį. Diskutuojant dėl klimato politikos svarbu aptarti, kiek kainuoja klimato kaita ir kokie yra ekonomiškai išmetamo šiltnamio dujų kiekio mažinimo būdai. Šie du klausimai yra svarbūs dar ir todėl, kad norint patenkinti visų planetos žmonių energijos poreikius iki 2050 m. reikės padvigubinti pasaulinę energijos pasiūlą. Tvari energijos ir klimato politika turi būti formuojama taip, kad ji pasiektų savo tikslus, o pramonės vertės grandinės liktų Europos ekonomikos pagrindu ir būtų atsižvelgiama į nuostolius, susijusius su klimato kaita. Tai labai svarbu ir pačiai Europos Sąjungai.

1.2 Kadangi pagrindinėms medžiagoms iš žaliavų pagaminti neišvengiamai reikia labai daug energijos, pagrindinių medžiagų gamintojų veiklai poveikį daro bet koks energijos kainos pasikeitimas, mokesčiai už energiją arba panašios finansinės priemonės. Tačiau su energijos naudojimu susijęs pėdsakas, kurį palieka pagrindinių medžiagų gamyba, turi būti vertinamas atsižvelgiant į visą pramonės vertės grandinę, nėra prasmės jo nagrinėti atskirai.

1.3 Komitetas mano, kad ekonomikos augimo ir inovacijų Europos ekonomikoje galima siekti tik pasitelkiant perspektyvią pramonę. Pramonės vertės grandinės negali egzistuoti be konkurencingų ir novatoriškų pagrindinių medžiagų gamintojų. Svarbu remti ekologiškas technologijas ir atsinaujinančią energiją. Tačiau norint vystyti ekologiškas technologijas reikalingos efektyvios pramonės vertės grandinės, kurios priklauso nuo pagrindinių medžiagų pramonės ir jos praktinės patirties. Pažymėtina, kad su aplinka susijusias inovacijas galima realizuoti tik bendradarbiaujant visoje vertės grandinėje. Gerų rezultatų nėra ko tikėtis, jeigu visa vertės grandinė, nuo pradžios iki pabaigos, nebus vertinama kaip visuma.

1.4 Komitetas primena, kad statinių energijos poreikiai sudaro apie 40 proc. galutinės energijos paklausos Europos Sąjungoje, taigi šis sektorius yra didžiausias energijos vartotojas.

Statinių sektoriuje būtų galima užtikrinti net iki 50 proc. energijos naudojimo efektyvumo padidinimo ir netgi nepadidinus ekonominių sąnaudų. Vien šiame sektoriuje sutaupyta energija padėtų įvykdyti ES įsipareigojimus pagal Kioto protokolą. Be to, sutaupyti tiek energijos galima pasitelkiant šiuo metu jau turimas technologijas. Pastatų energijos naudojimo efektyvumo didinimas turėtų tik teigiamą poveikį: didesnę užimtumą, mažesnes eksploatavimo išlaidas, didesnę komfortą ir švaresnę aplinką. Tai turėtų būti svarbiausias ES prioritetas. Komitetas taip pat pripažįsta, jog svarbu kurti naujas ir vystyti turimas pagrindines medžiagas, naudojamas buities ir biuro įrangai gaminti, bei kituose sektoriuose, pavyzdžiui, energetikoje ir transporte.

1.5 Jeigu energijai imli pramonė bus perkeliama už ES ribų, pastebimai sumažės Europos kaip pramoninės veiklos vietos patrauklumas, todėl mažės ekonomikos augimas ir užimtumas, iškilės grėsmė Europos socialiniam modeliui. Dėl pramonės vertės grandinių tarpusavio priklausomybės būtų neracionalu artimiausiu metu atsvaros tiems nuostoliams ieškoti kituose sektoriuose, pavyzdžiui, aplinkos technologijų. Tokiu atveju ir šie sektoriai prarastų konkurencingumą.

1.6 Energijai imlios pramonės šakos taip pat turi prisidėti prie energijos ir klimato politikos tikslų įgyvendinimo. Tačiau reikalavimai joms turi būti taip suformuluoti, kad būtų galima užtikrinti, jog beveik visiškai nesumažės konkurencingumas globalios verslo aplinkos sąlygomis. Pagrindinių medžiagų pramonė dėl savo pobūdžio labai priklauso nuo sąnaudų energijai. Todėl reikia kruopščiai ištirti, kokią poveikį energijos ir aplinkos politikos priemonės daro tų pramonės šakų konkurencingumui, ir atitinkamai tas priemones rengti.

1.7 Energijai imlioms pramonės šakoms reikalingas saugus energijos tiekimas, kurį galima užtikrinti pasirinkus tinkamą Europos energijos rūšių derinį, kuris apimtų visus energijos šaltinius (anglį, atsinaujinančią energiją, branduolinę energiją) ir remtųsi veiksminga konkurencija elektros ir dujų rinkose, kuri galiausiai užtikrintų pagrįstas tiekiamos energijos kainas. Bendrojoje Europos koncepcijoje turėtų geriau atspindėti valstybių

narių energijos politikos interesai, kadangi energijos rinkos raida iki šiol atsiliko nuo bendros pramonės prekių rinkos raidos. Neatsižvelgiant į kai kurių valstybių narių sprendimą atsisakyti branduolinės energijos, jeigu ES nuspręstų ir toliau elektrą gaminti naudojant branduolio skilimo technologijas, Europoje būtų išsaugota ir su šia technologija susijusi praktinė patirtis. Be abejonės, pasirinkus branduolinę energetiką, reikėtų aukšto saugos lygio ir gerai paruoštų darbuotojų ⁽¹⁾.

1.8 Kovoiant su klimato kaita, nepaprastai svarbu sudaryti tarptautinį klimato kaitos susitarimą, kuriame būtų nustatyti aukšti tikslai. Susitarimas turėtų įpareigoti visas labiausiai teršiančias šalis (solidariosios atsakomybės principu), tarp jų energijai imlias pramonės šakas, mažinti emisiją — šiais veiksmais būtų galima užtikrinti sąžiningą konkurenciją ir visiems sudaryti vienodas sąlygas. Kol tokio susitarimo nėra, reikėtų apsvaistyti galimybę, atsižvelgiant į ES prekybos apyvartinius taršos leidimus sistemą, išduoti taršos leidimus energijai imlioms pramonės šakoms, kuriose galimas „anglies nutekėjimas“, siekiant atsverti pavojų Europos kaip pramoninės veiklos vietos konkurencingumui ir Europos ekonominiui augimui. Taršos leidimų skirstymo būdo pasirinkimą galiausiai turėtų lemti rezultatai (kurie įvertinami pasitelkiant palyginamąją analizę), atsižvelgiant į geriausius turimas priemones.

1.9 Komiteto nuomone, norint užtikrinti energijos ir klimato politikos tikslų įgyvendinimą ilguoju laikotarpiu, reikia daug dėmesio skirti moksliniams tyrimams ir naujų technologijų vystymui, visų pirma todėl, kad gamybos procesai jau iš esmės yra susiformavę. Tais atvejais, kai dar nėra technologinių sprendimų, neįmanoma įvykdyti didesnio energijos naudojimo efektyvumo ir išmetamų teršalų mažinimo reikalavimų. Jau parengtos veiksmingos struktūros, pavyzdžiui, technologijų platformos, tačiau šias pastangas reikėtų geriau koordinuoti, kas, pavyzdžiui, numatyta Strateginiame energetikos technologijų (SET) plane ⁽²⁾. Tačiau reikia skirti pakankamai laiko pasiekti norimą technologijų pažangą ir reikiamą technologijų įsitvirtinimą rinkoje pasaulinės konkurencijos sąlygomis.

1.10 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK), turintis ypatingą santykį su ūkio subjektais, turėtų atkreipti dėmesį į pramonės vertės grandinių problemas, kurioms politinės institucijos kartais neskiria pakankamai dėmesio.

2. Energija — gamybos veiksnys ir jos poveikis pramonės vertės grandinėms Europoje

2.1 Pagrindinių medžiagų, pavyzdžiui, plieno, aliuminio ir kitų nerūdijančių metalų, cheminių medžiagų, cemento, kalkių, stiklo ir celiuliozės ir popieriaus gamyba yra labai reikalingas pramonės vertės grandinių pagrindas. Pramoniniams produktams pagaminti reikia pagrindinių konstrukcinių ir funkcinių medžiagų, turinčių tam tikrų mechaninių, fizikinių ir cheminių savybių, kurios nebūdingos gamtinėms medžiagoms. Tiesą sakant, pramonės produktų kokybė priklauso nuo to, ar juos gaminant naudojama medžiaga turi konkrečią paskirtį ir yra

geriausia medžiagos, energijos naudojimo, kokybės, patikimumo, ekonominio veiksmingumo, tvarumo, poveikio aplinkai ir kt. požiūriu. Todėl nuolatinis tokių medžiagų gerinimas yra svarbus veiksnys, lemiantis visų įmanomų produktų technologinį novatoriškumą. Vertės grandinę sudaro keletas bendrovių arba bendradarbiaujančių subjektų, kurie dirba drauge norėdami patenkinti konkrečių produktų ar paslaugų paklausą rinkoje. Tolesnėje, vartojančioje pramonės vertės grandinės atkarpoje esančios pramonės šakos savo gamybos procesams sunaudoja gerokai mažiau energijos; todėl nėra prasmės atskirai nagrinėti galutinį produktą. Su energija susijęs pėdsakas turi būti vertinamas atsižvelgiant į visą vertės grandinę. Padidėjusios išlaidos energijai daro įtaką ne tik pagrindinių medžiagų gamybos lygiui, bet tuo pat metu dėl išaugusios pagrindinių medžiagų kainos gali padidėti tolesnėje, tas medžiagas vartojančioje pramonės vertės grandinės atkarpoje pagaminamų tarpinių ir galutinių produktų kainos, jeigu tik rinkoje įmanomas toks didėjimas.

2.2 Konkurencinga ir novatoriška pagrindinių medžiagų pramonė yra svarbus veiksnys, pasirenkant paskesnių pramonės vertės kūrimo grandinės, pavyzdžiui, automobilių gamybos, variklių gamybos arba statybos pramonės, grandžių veiklos vietą. Tokia pagrindinių medžiagų pramonė leidžia gaminti medžiagas pagal poreikius, atsižvelgiant į individualius vartotojo reikalavimus. Kadangi vartotojai nori gauti prekę laiku, svarbu, kad gamintojas būtų išikūręs netoliese. Pramonės vertės grandinė praranda savo novatoriškumą ir konkurencingumą, jeigu trūksta tinkamų medžiagų. Tai ypač būdinga mažosioms ir vidutinėms įmonėms. Daug pavyzdžių galima rasti plieno perdirbimo sektoriuje.

2.3 Iš esmės pagrindinių medžiagų gamybai reikia labai daug energijos, ypač palyginti su tolesniais gamybos etapais. Energijai imliose pramonės šakose vertės vienetui pagaminti reikia ne mažiau kaip dešimt kartų (ir iki penkiasdešimties kartų) daugiau energijos nei tolesnio etapo pramonės šakose, pavyzdžiui, mašinų gamybos sektoriuje. Pavyzdžiui, Vokietijoje, pirminės energijos sunaudojimas gaminant cementą sudaro 4,5 kg, plieną — 2,83 kg, popierių — 2,02 kg akmens anglies vieneto viename pridėtinės vertės vienete, tuo tarpu šis skaičius sudaro tik 0,05 kg akmens anglies vieneto mašinų gamybos sektoriuje ⁽³⁾. Taip yra todėl, kad pagrindines medžiagas reikia gauti iš gamtinių žaliavų fizikinės (cheminės) konversijos būdu. Degimo ir lydymo ir redukcijos procesuose naudojama aukšta temperatūra, o elektrolizės procese — elektra. Gaminant pusfabrikačius, taip pat sunaudojama daug energijos. Daugeliu atvejų pirminės energijos šaltiniai nenaudojami šilumos ir elektros gamybai, tačiau naudojami kaip žaliavos arba reduktoriai, pavyzdžiui, redukcijos procesuose gaminant geležį. Pažymėtina, kad žaliavų kokybė pamažu blogėja ir jų perdirbimui paprastai reikia vis daugiau energijos.

2.4 Pramonės produktui pagaminti reikalingą bendrą energijos kiekį reikia palyginti ir su tuo energijos kiekiu, kurį būtų galima sutaupyti pritaikius bet kokią inovaciją gaminant šį produktą ir jį panaudojant kituose sektoriuose. Šis palyginimas

⁽¹⁾ Pasaulio branduolinės energetikos asociacija, „World Nuclear Power Reactors 2006-2008 and Uranium requirements“ („Pasaulio branduolinių reaktoriai 2006-2008 m. ir reikalavimai dėl urano“), <http://www.world-nuclear.org/info/reactors.html>.

⁽²⁾ SET planas: COM(2007) 723 galutinis.

⁽³⁾ Vokietijos statistikos tarnybos Destatis duomenys.

galimas tik bendradarbiaujant pagrindinių medžiagų tiekėjams ir jas vartojančiai pramonei, kur naujai sukurtos medžiagos vaidina labai svarbų vaidmenį. Pavyzdžiui, efektyvesnėms ir mažiau pirminės energijos sunaudojančioms elektrinėms reikalingos gerų eksploatacinių savybių, temperatūrai atsparios plieno rūšys. Transporto sektoriuje sunaudojamų degalų kiekį galima sumažinti automobilių konstrukcijoje panaudojant lengvasias medžiagas.

3. Padėtis įvairiose energijos (anglies, naftos, dujų ir elektros) rinkose ir jų poveikis energijai imlioms pramonės šakoms ⁽⁴⁾

3.1 Pagrindinių medžiagų — cemento, plieno, nerūdijančių metalų, chemijos produktų, stiklo, celiuliozės ir popieriaus — pramonės gamyboje energijai ir kaip žaliava naudojamas iškastinis kuras. Šiai pramonei įvairiais būdais įtaką daro energijos šaltinių kaina. Pavyzdžiui, žalia nafta naudojama chemijos pramonėje kaip žaliava plastiko ir kitų naftos chemijos produktų gamybai. Poslinkiai naftos rinkoje turi įtakos dujų ir elektros pirkimo kainoms, nes dujų kaina vis dar susieta su naftos kaina. Poslinkiai anglies rinkoje taip pat turi įtakos elektros kainai energijai imliose pramonės šakose. Tuo pat metu plieno pramonėje anglis ir koksas naudojami kaip reduktoriai.

3.2 Statinio naftos atsargų kiekio, t. y. naftos išteklų, kuriuos šiandien galima pelningai eksploatuoti pasinaudojant turimomis techninėmis galimybėmis, turėtų užtekti maždaug 40 metų. Šis kiekis iš esmės gali ir padidėti, jei ateityje bus galima ekonomiškai naudoti naujus išteklius, ypač tokius netradicinius naftos išteklius kaip bitumingas smėlis. Naftos kainų raida yra siejama su vartojimo didėjimu, ypač Kinijoje ir Indijoje. Šios padėties pasekmės stiprėja dar ir todėl, kad auga OPEC šalių įtaka rinkoje, todėl esant nevienodam išteklių pasiskirstymui vis sunkiau diversifikuoti tiekimo šaltinius. Kadangi gamyba koncentruojama politiniu ir ekonominiu požiūriu nestabilių šalių regionuose, bus daug neapibrėžtumo — sunku ateityje numatyti galimus pasiūlos suvaržymus, kurie atitinkamai veikia kainas.

3.3 Statinis gamtinių dujų atsargų kiekis yra didesnis negu naftos — jo turėtų užtekti maždaug 60 metų. Gamtinės dujos yra sparčiausiai plintantis pirminės energijos šaltinis Europoje. ES priklausomybė nuo gamtinių dujų importo didėja dar greičiau negu vartojimas. Atskiri naftos ir dujų telkiniai kai kuriose Europos šalyse pavyzdžiui, Nyderlanduose, Norvegijoje ir Jungtinėje Karalystėje, laipsniškai senka, bet didėja dujų importas — dažniausiai iš Rusijos, kuri yra vienintelis šaltinis. Ilgainiui galima tikėtis dujų kainų didėjimo, be to, tokia priklausomybė nuo vieno šaltinio gali didinti politinės Rusijos įtakos ES galimybę. Tokio poslinkio galimybę didina gamtinių požiūriu nedideli strateginiai dujų rezervai ES.

3.4 Anglies, kurią galima gauti ekonomiškai naudingomis sąlygomis, rezervai gerokai viršija naftos ir dujų atsargas.

Manoma, kad šiandienos sąlygomis statinio anglies atsargų kiekio pakaktų 150 metų. Be to, šie rezervai yra plačiau pasiskirstę įvairiuose žemynuose ir iš esmės yra politiniu požiūriu stabiliose šalyse, tokiose kaip JAV arba Australija. Kaip ir kitų energijos šaltinių atveju, anglies kaina pastaraisiais metais pastebimai augo.

3.5 Elektra yra antrinė energijos forma, dažniausiai gaunama naudojant anglies, dujų ir branduolinės ir atsinaujinančios pirminės energijos šaltinius, taip pat nemažai elektros energijos kai kuriose valstybėse narėse vis dar pagaminama naudojant naftą. Energijos, kuri naudojama gaminant elektrą, rūšių pasirinkimas lemia elektros gamybos kainą. Naudojant anglį ir branduolinę energiją pagaminta energija yra nebrangus bazinės apkrovos energijos šaltinis, o atsinaujinančios energijos šaltiniai ES turėtų būti toliau vystomi. Lyginant su kitais pirminės energijos šaltiniais, atsinaujinančios energijos gamybai iki šiol buvo būdingos palyginti didelės sąnaudos, dar ir dėl to, kad tradicinės energijos kainoje išorės veiksniai didžiąja dalimi neatsispindi. Vėjo energijos ir fotoelektros atveju, nepakankama ir svyruojanti pasiūla su visomis neigiamomis pasekmėmis tinklams, kuriuos reikės patobulinti, kad jie galėtų prisitaikyti prie ateityje išaugiančios elektros energijos, gaunamos iš atsinaujinančių šaltinių, pasiūlos. Vieni atsinaujinantys šaltiniai yra pigesni už kitus — tai priklauso nuo regiono. Pavyzdžiui, fotoelektra gali būti ekonomiškai naudinga saulėtuose regionuose Europos pietuose, bet ne šiaurės Europoje.

4. Besikeičianti energijos rinkų aplinka

4.1 Energijos rinkų aplinka pasižymi dinamiškumu, kurį skatina įvairiausi tarpusavyje kompleksiskai susiję ekonominiai, politiniai ir socialiniai veiksniai. Pramonė susiduria su besikeičiančiomis energijos pasiūlos sąlygomis ir kainomis, taigi ir pernelyg didele nežinomybe. Auganti Europos priklausomybė nuo energijos importo ir numatomas tolesnis energijos kainų augimas kelia susirūpinimą dėl apsirūpinimo energija ateityje. Žinoma, kad ekonominiams ir socialiniams vystymuisi nepaprastai svarbu užtikrinti saugų ir patikimą energijos tiekimą priimtinais ir stabiliais kainomis — tai turėtų tapti neatsiejama apgalvotos ir nuoseklios energijos politikos dalimi.

4.2 Staigūs pastarojo meto pasikeitimai Europos ir viso pasaulio ekonomikoje verčia energijos sektorių ieškoti naujų koncepcijų ir politikos priemonių, kad būtų galima geriau tenkinti saugaus energijos tiekimo poreikius. Jei praityje energijos tiekimo saugumas tradiciškai buvo laikomas valstybių narių vyriausybių prerogatyva, dabartinė padėtis Europos energijos rinkoje vis dažniau suteikia joms tik antraplanį vaidmenį. Liberalizuotoje rinkoje saugumas ir konkurencingumas turi savo kainą. Bendra Europos energijos politika tampa strateginės svarbos dalyku, jeigu norima pasiekti ilgalaikį pasiūlos saugumą ⁽⁵⁾.

⁽⁴⁾ Pavyzdžiui, BP Statistical Review of World Energy, 2007 m. birželio mėn.

⁽⁵⁾ Nuomonė TEN/312 „Bendrosios energijos politikos link“, CESE 236/2008 fin.

4.3 Iškastinės energijos šaltiniai neatsinaujins. Daug ES naftos ir gamtinių dujų atsargų jau visiškai išnaudotos. Šią padėtį reikėtų vertinti atsižvelgiant į didėjančią vartojimą besivystančiose šalyse, pavyzdžiui, Kinijoje ir Indijoje. Naftos atveju esama įvairių papildomų netradicinių telkinių (pvz., bitumingasis smėlis), kuriuos iki šiol vis dar sunku ir brangu eksploatuoti ir kuriuose išskiriama daug šiltnamio dujų. Mažėjant telkiniams jų eksploatacijos išlaidos turėtų augti, o paskui jas augs ir kainos.

4.4 Šiuo metu Europos Sąjungoje 50 proc. sunaudojamos pirminės energijos yra importuoti, manoma, kad importo dalis artimiausiu metu (2030 m.) pasieks 70 proc. Todėl ES yra priklausoma nuo naftos ir dujų importo, ypač iš kai kurių šalių (pavyzdžiui, OPEC valstybių ir Rusijos), kurios turi didelę įtaką rinkoje. Kadangi šios šalys ir regionai dažnai pasižymi politiniu ir ekonominiu nestabilumu, stabilus tiekimas iš jų nėra garantuotas. Pastarasis naftos kainų augimas atskleidė ES ekonominį pažeidžiamumą. Todėl ES svarbu ieškoti savų išteklių ir tvariai vystyti turimas atsargas. Priklausomybė nuo energijos importo labai neigiamai veikia visų energijos formų tiekimo saugumą. Tai netaikytina angliai, nes pastaroji perkama iš įvairesnių valstybių, kurios dar ir laikomos stabiliomis. Be to, Europa turi savo anglies išteklių, kurie laikomi ekonomiškai perspektyviais: palyginti nebrangiai ES galima kasti lignitą.

4.5 Elektros ir dujų rinkos, kuriose anksčiau natūraliai susiformavo monopolijos ir kurios buvo valstybinio pobūdžio, šiuo metu liberalizuojamos ir integruojamos. Nors tinklas reguliuojamas, dėl konkurencijos gamybos ir pardavimo lygmenyse turėtų būti mažinamos kainos ir didinamas efektyvumas. Dėl šios strategijos kaimyninėse šalyse kažkiek suvienodėjo kainos. Tačiau nacionalinė rinkų segmentacija, kurią paskatino istoriškai susiklosčiusios kliūtys perdavimo tinkluose, išskyrus keletą išimčių, silpnina konkurenciją tarp valstybių narių.

4.6 Be to, dujų kainos ir kitos pirminės energijos kainos, kurios sudaro didžiąją dalį elektros gamybos išlaidų (žr. 3.5 punktą pirmiau), keletą pastarųjų metų smarkiai augo. Galiausiai, nebėra elektros gamybos pajėgumų pertekliaus ir elektros pramonėje šiuo metu daug investuojama. Nors padėtis nuolat gerėja (pavyzdžiui, laipsniškai integruojamas Vidurio Vakarų regionas, apimantis Belgiją, Prancūziją, Vokietiją, Liuksemburgą ir Nyderlandus), dėl visų minėtų veiksnių kainos kyla. Ir už ES ribų galima rasti energijos gamybos ir skirstymo koncentracijos pavyzdžių, nors ir nėra sąsajos tarp tokios koncentracijos ir dujų ar elektros kainų lygio.

4.7 Politinis ES sprendimas švelninti antropogeninės klimato kaitos pasekmes smarkiai ribojant šiltnamio dujų išskyrimą jau tapo svarbiu veiksniu energijos rinkoms, jo reikšmė nuolat auga. Atitinkamai, energijos naudojimo efektyvumui buvo skirta daug daugiau dėmesio, jį reikia smarkiai padidinti, kad pavyktų iki patenkinamo lygio sumažinti energijos naudojimo metu išskiriamą CO₂ kiekį. Šiuo požiūriu, iškastinio kuro, turinčio daug anglies, patrauklumas mažėja, o mažai anglies turintys energijos šaltiniai (tokie kaip dujos) arba CO₂ beveik neišskiriančios technologijos (pavyzdžiui, atsinaujinanti energija ir, tam tikru

požiūriu, branduolinė energija) vis populiarėja, nors ir ne visose valstybėse narėse.

4.8 Pakankamo energijos tiekimo užtikrinimas ES tapo ir sunkiu uždaviniu, nes reikia įsigyti tinkamas ir prieinamas technologijas, ir lenktynėmis su laiku. Anksčiau keletas ES valstybių narių nusprendė atsisakyti branduolinės energijos ir atitinkamai apriboti elektros gamybos būdų įvairovę. Be to, gyventojai pasipriešino anglimi kūrenamų elektrinių statybai ir energijos perdavimui reikalingos infrastruktūros vystymui. Todėl vis dažniau gali tecti atsisakyti anglimi kūrenamų elektrinių statybos projektų, pavyzdžiui, dėl piliečių organizacijų veiklos taip jau įvyko Ensдорfe (Vokietijoje). Vis dar priešinamasi net ir tam tikros atsinaujinančios energijos gamybos rūšims, pavyzdžiui, vėjo malūnams. Įtikinti visuomenę, kad priimtina yra visų rūšių energija, o ne vien branduolinė energija, tapo rimta problema, kurią reikėtų tikrai rimtai spręsti, jeigu norima, kad energijos gamyba būtų priimtina ES piliečiams ir būtų suderinta su ūkio poreikiais.

4.9 Todėl energijos gamybos pajėgumai ES stagnuoja, vykdoma tik keletas naujų projektų, ir negalima visiškai atmesti galimybės, kad ateityje ES susidurs su problemomis. Šiuo metu numatytas Europos elektrinių modernizavimas yra ir iššūkis, ir galimybė. Dabar būtina neatidėliojant duoti ženklų investuotojams, kad ekonominiu požiūriu bus tikslingos tik tokios technologijos, kurias taikant išmetamas nedidelis anglies dioksido kiekis.

5. Pramonės prisitaikymo strategijos

5.1 Energijai imli pagrindinių medžiagų pramonė priversta prisitaikyti dėl įvairių priežasčių: vyksta rinkų globalizacija ir keičiasi padėtis energijos rinkose. Viena vertus, bendrovės priverstos kurti novatoriškus produktus ir procesus, kad galėtų sėkmingai konkuruoti tarptautinėje rinkoje. Kita vertus, jų išlaidos energijai vis didėja, joms tenka vykdyti politinius sprendimus dėl išskiriamo CO₂ ir sunaudojamo energijos kiekio mažinimo.

5.2 Dėl globalizacijos suintensyvėjo tarptautiniai ekonominiai ryšiai. Tiekėjai iš besivystančių šalių įsisavina technologijas ir žemesnėmis kainomis gali vykdyti daug darbo jėgos reikalaujančią gamybą. Pagrindinių medžiagų tiekėjai reagavo į šį iššūkį optimizuodami savo gamybos procesus, specializuodamiesi gaminti technologiniu požiūriu aukštos kokybės produktus ir kurdami produktus pagal užsakymus glaudžiai bendradarbiaudami su užsakovais. Vis dažniau užsimezga medžiagų tiekėjų ir užsakovų partnerystė, atsiranda įvairiausių paslaugų.

5.3 Išlaidos energijai sudaro didelę medžiagų gamybos išlaidų dalį energijai imliose pramonės šakose. Konkrečios energijos vartojimo mažinimas ekonomiškai naudingas energijai imlioms pramonės šakoms. Per keletą pastarųjų dešimtmečių šioje srityje pasiekta stebėtinai gerų rezultatų. Energijai imlios ES pramonės šakos pirmąją pasaulio efektyvaus energijos naudojimo gamyboje požiūriu.

5.4 Pastarojo meto politiniai reikalavimai mažinti išmetamą CO₂ kiekį kelia naujų sunkumų energijai imlioms pramonės šakoms. Šiuolaikinės gamybos technologijos ir procesai daugeliu atvejų jau pasiekė savo fizikines ir chemines ribas ⁽⁶⁾. Pavyzdžiui, plieno gamybai aukštakrosnės konverteryje cheminiu (fizikiniu) požiūriu ir taip sunaudojamas minimalus reduktorių kiekis, kurio jau negalima sumažinti be pasekmių paklausai ir gamybos apimtims. Norint nors kiek iš esmės padidinti energijos naudojimo efektyvumą reikia esminių technologinių naujovių, kurias dar reikia atrasti, ištirti ir vystyti. Tokiam darbui reikia didžiulių pramonės pastangų. Todėl įgyvendinant technologijų platformas ir anglies surinkimo ir saugojimo (CCS) iniciatyvas jau organizuojami ilgalaikiai jungtiniai mokslinių tyrimų ir demonstracinių veiklos projektai. Visa tai tinka ir kitoms gamybos metu aplinką teršiančioms pramonės šakoms, pavyzdžiui, kalkių ir cemento gamybos pramonei. Moksliniai tyrimai ir technologijų vystymas, pavyzdžiui, anglies surinkimo ir saugojimo (CCS) arba atsinaujinančios energijos technologijų srityse, yra svarbūs ilgalaikiai uždaviniai ir energijos tiekimo užtikrinimo atveju.

5.5 Pagrindinių medžiagų pramonei prireiks nemažai laiko sukurti revoliucines mažiau energijos sunaudojančias gamybos technologijas. Prireiks ne tik technologijų pažangos — naujų procesų įgyvendinimas turi būti sinchronizuojamas su bendrovės investicijų ciklais. Galiausiai, svarbiausia būtina naujų procesų įgyvendinimo sąlyga yra jų ekonominis perspektyvumas, kuris, savo ruožtu turi būti vertinamas atsižvelgiant į konkurenciją pasaulio rinkoje. Dėl šios priežasties ir kitų veiksnių (administracinės naštos, ribotų finansinių išteklių ir su tuo susijusio ekonominio neapibrėžtumo) pagrindinių medžiagų pramonei gali prireikti keleto dešimtmečių įgyvendinti nors kiek reikšmingesnes energijos taupymo naujoves. Tuo energijai imlios pramonės šakos skiriasi nuo energijos gamybos sektoriaus, kuriam, nors efektyvumas didinamas pamažu ir pagal inovacijų ciklus, lengviau perkelti kito pasirinkimo neturintiems vartotojams efektyvumo didinimo išlaidas ir kitą administracinę naštą.

5.6 Pramonės produktų energijos naudojimo efektyvumas galėtų būti gerokai didesnis, jeigu būtų naudojamos naujos ir labai išvystytos pagrindinės medžiagos, pagamintos bendradarbiaujant su kitais sektoriais, pavyzdžiui, su automobilių gamintojais arba elektrinių statytojais, sukuriant aukštesnei temperatūrai atsparius ir lengvesnius komponentus. Tinkamos proceso kontrolės sistemos taip pat leidžia pasiekti aukštesnį kokybės lygį energijos naudojimo efektyvumo požiūriu. Įranga, skirta atsinaujinančiai energijai gaminti, taip pat gaminama naudojant konstrukcines ir funkcines pagrindines medžiagas (pvz., vėjo turbinos, pagamintos iš plieno ir gerų eksploatacinių savybių plastiko). Nors galimybių daug, ne mažiau reikia ir medžiagoms skirtų mokslinių tyrimų, nes dauguma naujų pasiekimų vis dar nėra paruošti komerciniam naudojimui.

6. Energijos politikos poveikis pramonės vertės grandinėms

6.1 Energijos rinkos veikiamos įvairiomis energijos politikos priemonėmis. Viena vertus, pamažu kuriama bendros elektros ir dujų rinkos europinė reguliavimo sistema, tačiau, nors ir tikėtasi, ji iki šiol nepadėjo stabilizuoti kainų. Kita vertus, energijos gamybai ir energijos naudojimui pramoninėje veikloje didelę įtaką daro ir darys ES prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistema, kuri turėjo tapti svarbia taršos mažinimo priemone. ES

prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemos nauda bus matuojama atsižvelgiant į jos poveikį Europoje išmetamam šiltnamio dujų kiekiui ir į tai, ar ji paskatins imtis veiksmų pasauliniu mastu, kokį pavyzdį ji parodys pasauliui, ir (arba) į tai, ar ji išaugs iki pasaulinės sistemos. Didžiausia problema yra ta, kad sistema nėra pasaulinė, o taikoma vien ES, todėl tarptautinėse konkuruojančiose pramonės šakose iškils anglies dvideginio nutekėjimo pavojus. Todėl derybose klimato klausimais ES turėtų reikalauti, kad prekyba šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo leidimais būtų vykdoma tarptautiniu mastu. Todėl reikėtų ypatingai kruopščiai apsvarstyti probleminius siūlomos peržiūrėtos sistemos elementus, sumažinant numatomą poveikį kainoms.

6.2 2005 m. buvo pradėti taikyti absoliutūs CO₂ išskyrimo apribojimai elektrinėms ir gamybos įrenginiams energijai imliose pramonės šakose. Tose energijai imliose pramonės šakose, kur dėl technologinių trūkumų išmetamas teršalų kiekis yra glaudžiai susijęs su gamybos mastais, teršimo apribojimas pastebimai didina bet kokio nustatytus dydžius viršijančio gamybos augimo sąnaudas. Taršos leidimų pardavimas aukcionuose, kurį planuojama pradėti 2013 m., gerokai padidintų visų pagrindinių medžiagų gamybos kainą, kurios daugeliu atvejų neįmanoma perkelti paskesniems tų medžiagų vartotojams. Kadangi energijos gamybos, naudojant įvairias kuro rūšis, išlaidų struktūra smarkiai keisis dėl ES prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemos, neapibrėžtumas labai apsunkintų investicijas ir faktiškai visiškai sustabdytų pajėgumų modernizavimą ir didinimą. Šioje pavojingoje situacijoje elektros gamyba naudojant dujas gali būti pasirinkta kaip greitas sprendimas, tačiau dėl to smarkiai šoktelėtų elektros kainos ir padidėtų importas, taigi ir įvairiausia ekonominė ir politinė pernelyg didelės priklausomybės nuo priminės energijos išteklių rizika.

6.3 ES siekia mažinti išmetamą CO₂ kiekį, pernelyg nepadidinti priklausomybės nuo importo ir, didindama atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimą, skatinti kurti technologijas eksportui. Šių tikslų įgyvendinimą remti reikėtų skiriant atsinaujinantiems energijos šaltiniams finansavimą pačioje pradžioje, tačiau reikėtų vengti nuolatinio subsidijavimo sistemų. Atsinaujinanti energija turi tapti konkurencinga rinkoje. Dabartinė energijos kainų raida bei techninė pažanga naudojant atsinaujinančius energijos šaltinius jau padidino atsinaujinančios energijos konkurencingumą. Šiuo metu ES elektros energijos sektoriuje mėgina populiarinti atsinaujinančią energiją, nes veikia nacionalinės subsidijavimo sistemos, kurios įvairiai susiję su kvotomis ir prekyba taršos leidimais ir atsinaujinančios energijos supirkimo tarifų sistemomis. Papildomos atsinaujinančios energijos sąnaudos paprastai įskaičiuojamos į elektros kainą galutiniais vartotojams. Todėl šiuo metu energijai imlioms pramonės šakoms, kaip ir visiems vartotojams, mokant už elektrą tenka prisidėti prie atsinaujinančios energijos finansavimo.

6.4 Nors tam tikri sektoriai, pavyzdžiui, kai kurios mašinų gamybos šakos, gali gauti naudos iš atsinaujinančios energijos rinkų, tą naudą reikėtų palyginti su neigiamu poveikiu pagrindinių medžiagų pramonei. Be to, jei pagrindinių medžiagų gamyba žlugtų dėl papildomų išlaidų, susijusių su atsinaujinančios energijos subsidijavimu, gali būti pažeista pagrindinių medžiagų pramonės tiekimo grandinė ir, atitinkamai,

⁽⁶⁾ Pranešimai, CCMI viešas klausymas 052, 2008 m. gegužės 7 d.
Susipažinti galima CCMI puslapyje: http://eesc.europa.eu/sections/ccmi/index_en.asp.

konkurencingumas⁽⁷⁾. To galima išvengti bent jau apribojant išlaidas toms pramonės šakoms. Nors atsinaujinančios energijos rinkos vystymas suteikia galimybių eksportuoti technologijas, pavyzdžiui, vėjo energiją, į tuos regionus, kur jas galima pelningai panaudoti, reikėtų prisiminti, kad subsidijuojama rinka Europoje naudinga ne tik Europos bendrovėms, bet ir visos Europos ekonomikai — šiuo metu didelė dalis fotoelektros medžiagų į Europą atvežamos iš Japonijos.

6.5 Branduolinė energija yra svarbi energijos rūšių derinio dalis daugelyje ES valstybių, nors kai kurios valstybės šios energijos gamybos nusprendė atsisakyti. Tokiose valstybėse nėra kito būdo nebrangiai, išskiriant mažai CO₂ gaminti elektrą, užtikrinant bazinės apkrovos energiją, taigi šią energiją turi pakeisti iškastinis kuras arba atsinaujinantys ištekliai⁽⁸⁾. Todėl didės elektros kainos, išmetamo CO₂ kiekis ir CO₂ taršos leidimų kainos, kurios paveiks energijai imlias pramonės šakas.

6.6 Daugelis ES valstybių narių įveda mokesčius, siekdamas sumažinti energijos vartojimą arba išmetamą CO₂ kiekį. Žaliojoje knygoje dėl ekonominių klimato politikos priemonių Europos Komisija svarsto galimybę suderinti šias priemones visoje Europoje ir taikyti daugiau paskatų mažinti CO₂ išskyrimą. Energijai imlioms pramonės šakoms teks susidurti su ženkliai elektros ir energijos kainų didėjimu. Šias išlaidas tik iš dalies atsvėrti galima energijos naudojimo efektyvumo didinimo priemonėmis, kaip kalbėta pirmiau.

7. Pasaulinė aplinka

7.1 Energijos ir klimato kaitos politika jau peržengia valstybių sienas ar regionų ribas. Tiekimo saugumas, energijos išteklių trūkumas ir, pirmiausia, klimato kaita yra visam pasauliniu aktualūs iššūkiai. Veiksmingai kovoti su klimato kaita įmanoma tik tuomet, kai šioje kovoje dalyvauja visi pasaulio regionai. Kitu atveju, toli siekianti išmetamų teršalų mažinimo politika ES nebus veiksminga, nes sparčiai augančios valstybės, pavyzdžiui, Kinija, augant jų pramonei į aplinką greitai ims išskirti tiek pat ir daugiau teršalų.

7.2 Stiprėjanti pasaulinės prekybos ir kapitalo srautų sąveika didina konkurenciją tarp įvairių pasaulio vietų. Energijai imlioms pramonės šakoms taip pat tenka vis labiau konkuruoti pasaulyje dėl vartotojų ir kapitalo. Pirma, atsiranda tiesioginė konkurencija

su kitais medžiagų tiekėjais ne iš ES. Antra, apdirbimo pramonė, kuri labai priklauso nuo eksporto, pavyzdžiui, automobilių arba mašinų gamyba, perkelia medžiagų gamintojams pasaulio rinkos padidintas kainas. Tarptautine konkurencine padėtimi energijai imlios pramonės šakos ir skiriasi nuo regioninių sektorių, pavyzdžiui, elektros sektoriaus.

7.3 Pasauliniai energijos ir klimato kaitos iššūkiai ir pasaulinė pramonės konkurencija reiškia, kad per didelės išlaidos verčia energijai imlias pramonės šakas ieškoti gamybai naujų vietų. Taip atsitinka, kai už Europos ribų esantys regionai savo pramonei nenustato panašaus dydžio išlaidų. ES klimato ir energijos politikos sudėtinės dalys turėtų remtis realistišku išteklų (gamtinių, žmoniškųjų ir socialinių) įvertinimu ir jų vystymo tam tikrą laiką atkarpą (Lisabonos strategija ir pan.) galimybėmis, siekiant tuos išteklius panaudoti bendrai tvariai atečiai. ES strateginiuose planuose turėtų atsispindėti šie strateginiai principiniai dalykai.

7.4 Perkelti gamybą į kitas vietas regionuose už Europos ribų greičiausiai išaugtų išmetamų teršalų kiekiai. Jų gamybos procesuose energija gali būti naudojama ne taip efektyviai kaip kilmės šalyse. Papildomai teršalų būtų išmetama ir transportuojant perkeltus produktus į Europą. Net jei gamyba būtų perkelta į veiksmingai dirbančius objektus, toks nutekėjimas nebūtų tvarus, nes gamyba būtų ištumta iš Europos, būtų prarastos darbo vietos ir techninė patirtis, net ir patirtis, susijusi su aplinkos technologijomis. Pasaulinis išmetamo šiltnamio dujų kiekio mažinimas turėtų tapti lemiamu stimulu kurti Bendrijos politiką.

7.5 Perkėlus energijai imlias pramonės šakas sumažėtų užimtumas ir ekonomikos augimas. Pagrindinių medžiagų gamybos grandies praradimas taip pat sumažintų veiklos vietos patrauklumą kitoms gamybos grandims — imtų nykti visos vertės grandinės dalys. Tačiau Europos ekonomikai reikalingas jos pramoninis pagrindas. Vien tik paslaugomis pagrįsta ekonomika nėra tvirti: daugelis vertę kuriančių paslaugų yra susijusios su pramone, taigi joms taip pat iškiltų pavojus prarasti savo pramoninį pagrindą. Be to, jeigu norime pirmauti technologijų ir inovacijų srityje (tiek dėl aplinkos, tiek dėl kitų dalykų), Europos Sąjungoje reikalinga pagrindinių medžiagų gamybos pramonė.

2008 m. rugsėjo 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁷⁾ Žr., pavyzdžiui, Pfaffenberger, Nguyen, Gabriel: Ermittlung der Arbeitsplätze und Beschäftigungswirkungen im Bereich Erneuerbarer Energie (2003 m. gruodžio mėn.).

⁽⁸⁾ Pavyzdžiui, hidroenergija, kaip Skandinavijoje. ši energija galima tik kelete šalių, kuriose yra palankios gamtinės sąlygos.

1 PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės

Svarstymo metu atmesti šie, mažiausiai ketvirtadalį balsų surinkę, pakeitimai:

1. 1.9 punktą

Įrašyti naują 1.9 punktą:

„Tačiau vidutinės ir ilgalaikės trukmės laikotarpiu būtina, kad Europos pramonė pereitų prie gamybos metodų ir produktų, kuriuos taikant ir gaminant išmetamas nedidelis anglies dioksido kiekis. Jei norime iki 2050 m. išvystytos pramonės šalyse pasiekti 60–80 proc. CO₂ išmetimo mažinimą, kuris yra būtinas siekiant išvengti nevaldomos klimato kaitos, tai gindami daug CO₂ išskiriančias pramonės šakas tikrai nepasieksime tikslo. Europa pertvarkydama savo ekonomiką turi būti pasaulinis lyderis, kad tarsi technologijos inovacijų varomoji jėga sukurtų konkurencinį pranašumą ir paskatintų kitas šalis pradėti įgyvendinti pokyčius. Plėtojant pramonę pagal „įprastinį verslo scenarijų“ (business as usual), nežymiai padidinus efektyvumą gaminant daug energijos reikalaujančius produktus nepavyks įvykdyti šios trečiosios pramoninės revoliucijos.“

Balsavimo rezultatai

Už 23 Prieš 27 Susilaikė 12

2. 6.7 punktą

Įrašyti naują 6.7 punktą:

„Tačiau vidutinės ir ilgalaikės trukmės laikotarpiu būtina, kad Europos pramonė pereitų prie gamybos metodų ir produktų, kuriuos taikant ir gaminant išmetamas nedidelis anglies dioksido kiekis. Jei norime iki 2050 m. išvystytos pramonės šalyse pasiekti 60–80 proc. CO₂ išmetimo mažinimą, kuris yra būtinas siekiant išvengti nevaldomos klimato kaitos, tai gindami daug CO₂ išskiriančias pramonės šakas tikrai nepasieksime tikslo. Europa pertvarkydama savo ekonomiką turi būti pasaulinis lyderis, kad tarsi technologijos inovacijų varomoji jėga sukurtų konkurencinį pranašumą ir paskatintų kitas šalis pradėti įgyvendinti pokyčius. Plėtojant pramonę pagal „įprastinį verslo scenarijų“ (business as usual), nežymiai padidinus efektyvumą gaminant daug energijos reikalaujančius produktus nepavyks įvykdyti šios trečiosios pramoninės revoliucijos.“

Jame pateikiamas toks pats tekstas kaip ir 1.9 punkte (Išvados ir rekomendacijos), tačiau prie 6 punkto (Energijos politikos poveikis pramonės vertės grandinėms). Kadangi 1.9 buvo atmestas, išbraukiamas ir 6.7 punktas.

3. 7.4 ir 7.5 punktai

Šie punktai sujungiami į vieną punktą ir pakeičiami taip:

„Perkeliant Dėl gamybos perkėlimo į kitas vietas regionuose už Europos ribų greičiausiai gali išaugti išmetamų teršalų kiekiai, jei jų gamybos procesuose energija gali būti naudojama ne taip efektyviai kaip kilmės šalyse, tačiau dėl išaugusių energijos kainų tai mažai tikėtina kalbant apie naujus statinius. Papildomai teršalų būtų išmetama ir transportuojant perkeltus produktus į Europą. Net jei gamyba būtų perkelta į veiksmingai dirbančius objektus, toks nutekėjimas nebūtų tvarus, nes gamyba būtų išstumta iš Europos, būtų prarastos darbo vietos ir techninė patirtis, net ir patirtis, susijusi su aplinkos technologijomis. Todėl labai svarbu, kad būtų pasiektas susitarimas klimato klausimais, kurio laikantis visame pasaulyje Pasaulinis būtų mažinamas išmetamo šiltnamio dujų kiekis — mažinimas turėtų tapti lemiamu stimulu kurti Bendrijos politiką.“

Perkelus energijai imlias pramonės šakas sumažėtų užimtumas ir ekonomikos augimas. Pagrindinių medžiagų gamybos grandies praradimas taip pat sumažintų veiklos vietos patrauklumą kitoms gamybos grandims — imtų nykti visos vertės grandinės dalys. Tačiau Europos ekonomikai reikalingas jos pramoninis pagrindas. Vien tik paslaugomis pagrįsta ekonomika nėra tvirti daugelis vertę kuriančių paslaugų yra susijusios su pramone, taigi joms taip pat iškiltų pavojus prarasti savo pramoninį pagrindą. Be to, jeigu norime pirmauti technologijų ir inovacijų srityje (tik dėl aplinkos, tiek dėl kitų dalykų), Europos Sąjungoje reikalinga pagrindinių medžiagų gamybos pramonė.“

Balsavimo rezultatai

Už 21 Prieš 41 Susilaikė 3

2 PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės

Toliau pateikiamos CCMI nuomonės nuostatos buvo atmetos dėl asamblėjos priimtų pakeitimų, tačiau joms pritarta ne mažiau kaip vienu ketvirtadaliu balsų:

1. 4.9 punktas

Tam tikrų technologijų naudojimo keliamas pavojus gerokai perdedamas, tuo tarpu jų ekonominė nauda nepakankamai vertinama. Pavyzdžiui, Vokietijos energetikos agentūra mano, kad priklausomai nuo paklausos raidos 2020 m. Vokietijoje turėtų trūkti 11,700–15,800 MW užtikrintos pagaminamos energijos ⁽¹⁾. Tai reiškia, jog visoje ES ims ryškėti energijos gamybos pajėgumų nepakankamumas: neveiklumo kaina bus didžiulė. Kitose studijose teigiama, kad trūkumą įmanoma sumažinti didinant energijos naudojimo efektyvumą ir energijos gamyboje naudojant atsinaujinančius šaltinius. Tačiau norint trūkumo išvengti, į energijos rūšių derinį reikės įtraukti visus energijos šaltinius, todėl suinteresuoti subjektai turėtų aiškiai ir atvirai apie tokią būtinybę informuoti piliečius.

Balsavimo rezultatai

Už 36 Prieš 20 Susilaikė 5

2. 6.3 punktas

To galima išvengti apribojant išlaidas energijai imlioms pramonės šakoms, suderinant atsinaujinančios energijos rėmimą ir pagrindinių medžiagų gamintojų tarptautinį konkurencingumą. Be to, jeigu nebus atsinaujinančios energijos rėmimo pusiausvyros, kils grėsmė medžiagų tiekimo grandinėms tam tikrose pramonės, pavyzdžiui, susijusios su mišku, šakose ⁽²⁾. Tai kelia pavojų, kad bus pakenkta ES būdingoms tradicinėms gamybos šakoms, pavyzdžiui, celiuliozės ir popieriaus pramonei.

Balsavimo rezultatai

Už 37 Prieš 20 Susilaikė 4

⁽¹⁾ DENA, Kurzanalyse der Kraftwerks- und Netzplanung in Deutschland, 2008 m. kovo mėn.

⁽²⁾ Bio-energy and the European Pulp and Paper Industry — An Impact Assessment (Bioenergija ir Europos celiuliozės ir popieriaus pramonė: poveikio įvertinimas), McKinsey, Pöyry, CEPI, 2007 m. rugpjūčio mėn.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Baltosios knygos „Kartu sveikatos labui. 2008–2013 m. ES strateginis požiūris“

COM(2007) 630 galutinis

(2009/C 77/23)

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2007 m. spalio 23 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Baltosios knygos „Kartu sveikatos labui. 2008–2013 m. ES strateginis požiūris“.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. liepos 18 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja Agnes Cser.

447-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 114 narių balsavus už, 4 — prieš ir 7 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK palankiai vertina Baltąją knygą „Kartu sveikatos labui“. Komitetas taip pat pabrėžia ryšį tarp sveikatos ir ekonominės gerovės bei konkurencingumo, kartu pripažįsta piliečių teises daryti poveikį sprendimams, susijusiems su fizine ir psichine sveikata, ir gauti kokybiškas sveikatos priežiūros paslaugas.

1.2 EESRK pritaria Europos Sąjungos Tarybos pripažintoms pagrindinėms, bendrosioms europinėms vertybėms sveikatos srityje, pvz., visuotinumui, galimybei naudotis aukštos kokybės sveikatos priežiūros paslaugomis, teisingumui ir solidarumui ⁽¹⁾. Komitetas visuomenės sveikatos srityje tikisi permainų, pagrįstų šiais pagrindiniais principais, kartu požiūrio, kurio pagrindas — principas „sveikatos aspektai visose politikos srityse“. Dėl šios priežasties Komitetas mano, kad svarbu suderinti prekybos politiką, ekonominę politiką bei konkurencijos vidaus rinkoje politiką ir užtikrinti, kad šios politikos sritys padėtų siekti ES politinio tikslo užtikrinti aukštą visuomenės sveikatos lygį, taip stiprinant, saugant ir gerinant žmonių sveikatą.

1.3 Komitetas sutinka su Komisijos nuomone ir pritaria, kad aktyvus europinis pilietiškumas nėra įmanomas, jeigu nepripažįstamos, nepabrėžiamos ir negarantuojamos pagrindinės teisės — visų pirma pacientų teisės — ir nesuteikiama atitinkama informacija. Neskiriant dėmesio šioms aspektams neįmanoma sukurti Europos sveikatos politikos.

1.4 EESRK pritaria Komisijos prioritetams, pirmiausia tam, kad reikia kovoti su tarpvalstybinio pobūdžio labiausiai sveikatą pakertančiomis ligomis ir rimtomis grėsmėmis sveikatai, imtis katastrofų stebėsenos bei išankstinio pranešimo apie jas priemonių, taip pat taikyti kovos su tabako vartojimu bei piktnaudžiavimu alkoholiu priemones ir saugoti visuomenės sveikatą.

1.5 Nuolatinė ir koordinuota konkrečių Europos Sąjungos vadovaujamų agentūrų ⁽²⁾ veikla labai padeda užtikrinti strategijos pripažinimą ir įgyvendinimą.

⁽¹⁾ Tarybos išvados dėl Europos Sąjungos sveikatos sistemų bendrų vertybių ir principų (2006/C 146/01).

⁽²⁾ Pagrindinių teisių agentūra Vienoje, Bilbao agentūra, Europos ligų prevencijos ir kontrolės centras ir pan.

1.6 Komitetas pritaria, kad Bendrijos lygiu būtų tikslingai renkami ir bendrai įvertinami duomenys siekiant padidinti strategijos sėkmės tikimybę. Reikia ne tik nustatyti konkrečius rodiklius, kuriuos galima palyginti, bet ir dėti pastangas atnaujinant duomenų bazines ir kuriant surinktų duomenų tikslumo kontrolės metodus. Kartu Komitetas atkreipia dėmesį į būtinybę griežtai laikytis asmens duomenų apsaugos.

1.6.1 EESRK laikosi nuomonės, kad pacientams, kuriems reikia gydytis kitoje valstybėje narėje, turėtų būti suteikta informacija apie jų teises į kokybišką sveikatos priežiūrą. Valstybės narės turėtų stebėti, kad laisvai teikiamos paslaugos atitinkamoje srityje nesukeltų socialinio dempingo, kadangi tai kenktų sveikatos priežiūros specialistų interesams, jų profesionalumui ir galiausiai patiems pacientams.

1.7 EESRK palankiai vertina Komisijos pareiškimą dėl to, kad reikia mažinti didelę nelygybę valstybėse narėse ir tarp jų. Vis dėlto Komitetas atkreipia Komisijos dėmesį į tai, kad pacientų teisių į judumą rėmimas ir sveikatos apsaugos darbuotojų judumo gerinimas neturi dar labiau didinti tokios nelygybės.

1.8 EESRK remia Komisijos ketinimą stiprinti bei skatinti prevenciją ir džiaugiasi, kad Komisija skatina programas, kurias vykdant skirtingų amžiaus grupių žmonės šviečiami sveikatos apsaugos klausimais. Visuomeniniai televizijos ir radijo transliuotojai turėtų atlikti labai svarbų vaidmenį. Jų programos turėtų būti skirtos neturtingiesiems, kurie sudaro didelę Sąjungos gyventojų dalį, ypač vaikams ir jaunimui, kurie neturi kitų galimybių gauti objektyvios ir naudingos informacijos bei žinių.

1.9 EESRK siūlo pradėti ilgalaikę kampaniją „Sveikas Europos pilietis“, kuri truktų visus penkerius strategijos įgyvendinimo metus. Vykdamas tęstinę metinę programą bei analizuojant rezultatus, šią strategiją bus galima nuolat vertinti ir prireikus keisti. EESRK rekomenduoja Komisijai pratešti strategijos ir programos ar ilgalaikės kampanijos trukmę iki dešimties metų, kad būtų skatinama sveikesnė ES piliečių gyvenama.

1.10 EESRK primygtinai teigia, kad į veiklą, susijusią su strategijos viešinimu, diskusijų dėl jos inicijavimu ir jos įgyvendinimu, būtina plačiu mastu įtraukti suinteresuotus subjektus. Skaidrumas ir bendradarbiavimas leis užtikrinti sėkmingą strategijos pripažinimą ir dalyvaujamąsios demokratijos įgyvendinimą.

1.11 EESRK atkreipia Komisijos dėmesį į sveikatos ir saugos darbe svarbą ir prašo plėtojant Bendrijos politiką įvairiose srityse skatinti suderintą bendradarbiavimą, įtraukiant socialinius partnerius bei valstybes nares ir stiprinant prevenciją ir apsaugą.

1.12 EESRK siūlo Europos Sąjungos, nacionaliniu, regionų ir vietos lygmenimis organizuoti forumus, kuriuose dalyvautų įvairių politikos sričių specialistai ir socialinių partnerių, profesinių organizacijų bei pilietinės visuomenės atstovai. Šie bendradarbiavimą įvairiais lygmenimis užtikrinantys forumai galėtų būti sujungti į tinklą, skatintų keistis informacija bei pristatyti įvairius interesus, padėtų atskirti nacionalines ir ES politikos sritis ir užtikrintų jų pripažinimą. Piliečių mokymas, kaip turi elgtis pavieniai asmenys ir asmenų grupės rimtų sveikatos krizių metu, turėtų būti viena iš plačiai visuomenei skirtų bendradarbiavimo forumų temų ir prireikus leistų veiksmingai ir atsižvelgiant į bendrus interesus valdyti sudėtingas situacijas.

1.13 EESRK rekomenduoja ES tarptautinės politikos srityje organizuoti panašius forumus, kuriuose būtų bendradarbiaujama su tarptautinėmis organizacijomis ir dalyvautų suinteresuoti subjektai, kad būtų aptarti politikos klausimai ir rengiamos bei įgyvendinamos strategijos.

1.14 EESRK remia inovacijas valstybių narių sveikatos apsaugos sistemose ir teigiamai vertina internetu teikiamų sveikatos paslaugų vystymąsi. Tačiau norint užtikrinti subsidiarumo principo laikymąsi ir galimybę veiksmingai naudotis pacientų teisėmis, reikia toliau nagrinėti šį klausimą ir siūlyti sprendimus.

1.15 EESRK apgailestauja, kad ši strategija, kuri yra aktuali kiekvienam Sąjungos piliečiui, neturi savo biudžeto. Siekiant užtikrinti veiksmingą naujosios strategijos įgyvendinimą Komitetas siūlo peržiūrėti Europos Sąjungos biudžetą⁽³⁾, nustatyti, kurie projektai susiję su visuomenės sveikata, juos įvertinti ir stebėti bei vėliau suderinti. Visą strategijos įgyvendinimo laikotarpį reikėtų ne tik finansuoti projektus, bet ir dėti pastangas, kad po 2013 m. būtų užtikrintas pasikartojančių naujų užduočių biudžetinis finansavimas.

⁽³⁾ Žr. EESRK 2008 3 12 nuomonę „Europos Sąjungos biudžeto reforma ir būsimas jos finansavimas“, pranešėja Susanna Florio. (OL C 204, 2008 8 9).

2. Bendrosios pastabos

2.1 Sveikata ir aukštos kokybės sveikatos priežiūra yra Europos socialinio modelio, grindžiamo esminėmis vertybėmis, pvz., solidarumu, sudėtinė dalis, ir jas reikia aktyviai vystyti⁽⁴⁾.

2.2 Teisė daryti poveikį sprendimams, susijusiems su fizine ir psichine sveikata, ir galimybė naudotis psichinės ir fizinės sveikatos priežiūros paslaugomis yra viena pagrindinių Europos piliečių teisių ir vienas iš aktyvaus Europos pilietiškumo kertinių akmenų.

2.3 Europos pilietis turi būti dėmesio centre ir reikia kartu kurti mūsų Bendrijos sveikatos ir saugos kultūrą.

2.4 Europos Sąjungoje itin svarbu kovoti su skurdu ir visiems užtikrinti galimybę naudotis kokybiškomis sveikatos priežiūros paslaugomis. Tai yra pagrindinis ne tik sėkmingai vykdomos sveikatos priežiūros, bet ir konkurencingumo skatinimo rodiklis⁽⁵⁾.

3. Baltosios knygos nuostatos

3.1 Europos Komisija surengė dvi konsultacijas sveikatos tema. Per konsultacijas visuotinai pritarta naujosios sveikatos politikos strategijos įgyvendinimui Europoje ir išsakytas noras, kad Europos Komisija ir Europos Sąjungos valstybės narės glaudžiau bendradarbiautų toliau gerindamos sveikatos apsaugą Europos Sąjungoje.

3.2 Viešųjų konsultacijų metu buvo pabrėžta keletas esminių klausimų:

- piliečių apsauga nuo grėsmių sveikatai;
- nelygybė sveikatos priežiūros srityje, įskaitant nelygybę dėl lyties;
- piliečių informavimo svarba;
- tarpvalstybinių sveikatos priežiūros paslaugų kokybė ir saugumas;
- nuo gyvenimo būdo priklausomų pagrindinių sveikatos veiksnių, pvz., mityba, fizinis aktyvumas, alkoholio vartojimas, rūkymas ir psichikos sveikata, nustatymas;
- būtinybė sukurti Europos informavimo sistemą, kuri remtų Europos sveikatos strategiją.

3.3 2007 m. gruodžio 13 d. pasirašytoje Lisabonos sutartyje papildomas ir patikslinamas Europos bendrijos steigimo sutarties 152 straipsnis: sąvoka „žmogaus sveikata“ pakeičiama į „fizinę ir psichinę sveikata“. Praplečiamos Sutarties nuostatos, nes į jas įtraukiama didelių tarpvalstybinių grėsmių sveikatai stebėsena, išankstinis įspėjimas dėl jų ir kova su jomis.

⁽⁴⁾ Žr. 2006 m. liepos 6 d. EESRK nuomonę „Socialinė sanglauda: sukonkretinti Europos socialinio modelio turinį“ (nuomonė savo iniciatyva), pranešėjas Ernst Erik Ehnmark (OL C 309, 2006 12 16).

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė „Lisabonos strategijos įgyvendinimas: dabartinė padėtis ir ateities perspektyvos“.

3.4 Baltojoje knygoje pabrėžiamos bendros vertybės, pvz., teisė naudotis aukštos kokybės sveikatos priežiūros paslaugomis, teisingumas ir solidarumas. Komisijos parengta bendra strategija remiasi keturiais pagrindiniais principais:

- bendros sveikatos vertybės;
- „Sveikata yra didžiausias turtas“;
- būtinybė plėtojant bet kurią politiką skirti dėmesio sveikatos aspektams;
- ES įtakos sprendžiant sveikatos problemas pasauliniu mastu stiprinimas.

3.5 Remdamasi šiuo pagrindu Komisija suformulavo tris pagrindinius tikslus artimiausiems metams:

- sveikatos apsauga senėjančioje Europoje;
- piliečių apsauga nuo grėsmių sveikatai;
- dinamiškų sveikatos sistemų ir naujų technologijų rėmimas.

Siekdama įgyvendinti šiuos tikslus Komisija taip pat pateikia 18 veiksmų pasiūlymų.

4. Konkrečios pastabos

4.1 EESRK pritaria baltojoje knygoje nustatytiems pagrindiniams principams. Dėl šios priežasties Komitetas palankiai vertina sveikatos aspektų visose politikos srityse (SAVP) principą. Komisija, socialiniai partneriai, pilietinės visuomenės organizacijos, mokslininkai ir žiniasklaidos atstovai turės daug glaudžiau bendradarbiauti, kad būtų skatinama ir įgyvendinta ši strategija.

4.2 Komitetas pripažįsta tris pagrindinius sunkumus, su kuriais susiduria visuomenės sveikata visame pasaulyje: kovoti su nuolat besikeičiančiais mikroorganizmais, pakeisti žmonių įpročius bei elgseną ir siekti daugiau dėmesio ir lėšų ⁽⁶⁾. Komitetas taip pat nurodo ES laukiančius sunkumus ir jos galimybes:

- gyventojų senėjimas, dėl kurio daugėja ligų nustatymo, gydymo ir priežiūros problemų;
- grėsmės sveikatai, pvz., užkrečiamų ligų pandemijos, ir bioterorizmas, kurie tampa vis rimtesnėmis problemomis;
- klimato kaita ir nematomi globalizacijos pavojai;
- tuo pačiu metu sparčiai vystantis naujosios technologijos sparčiai vystosi ir sveikatos skatinimo, ligų prevencijos ir gydymo metodai.

4.3 EESRK pabrėžia, kad labai svarbus atitinkamų veikėjų (valdžios institucijų, socialinių partnerių, pilietinės visuomenės

organizacijų ir ypač atstovaujamos pacientų asociacijų ir vartotojų apsaugos asociacijų) aktyvus ir lemiamas vaidmuo nustatant ir sprendžiant problemas ir vystant sveiką gyvenimą.

4.4 Komitetas apgailestauja, kad socialiniai partneriai, pilietinės visuomenės veikėjai, profesinės organizacijos ir atstovaujamos pacientų asociacijos nebuvo įtraukti į šią veiklą. Komitetas daro prielaidą, kad turėtų vykti bendradarbiavimas su valdžios institucijomis — vietos, regionų, nacionaliniu ir Europos lygiu — plėtojant socialinę partnerystę, tuo tarpu veiksmingas finansinių lėšų naudojimas yra būtina sąlyga sveikatos strategijai įgyvendinti ir Europos Sąjungos ekonominei sėkmei užtikrinti.

5. Europos piliečių sveikata

5.1 EESRK sutinka su Komisija, kad, įgyvendinant Piliečių darbotvarkę, piliečių ir pacientų teisės privalo būti pagrindinis Europos sveikatos politikos išeities taškas. Kiekvieno asmens sveikatos labui reikia aktyviai vystyti solidarumą, kuris yra Europos socialinio modelio varomoji jėga ⁽⁷⁾.

5.2 Komitetas remia aktyvų Europos pilietiškumą sveikatos srityje. Pilietiškumas neatsiejamas nuo deramo dėmesio sveikatos klausimui skyrimo. Nors ES ir valstybės narės dėjo daug pastangų, vis dar labai skiriasi piliečių sveikata ⁽⁸⁾, sveikos gyvenimo sąlygos bei lygios galimybės, ypač ⁽⁹⁾ skirtingų lyčių ir nepalankioje padėtyje esančių ar pažeidžiamų visuomenės grupių. EESRK prašo Komisijos, nustačius sunkumus, su kuriais tokios grupės susiduria, parengti konkrečius sprendimus ir pagalbos sistemas, tuo pačiu metu skatinant valstybių narių bendradarbiavimą. Be to, siekiant atsižvelgti į demografinės krypties raidą, vykdomas konkrečių programų, skirtų senyvo amžiaus žmonių sveikatai įvertinti ir prižiūrėti, skatinimas turėtų teigiamo poveikio visai visuomenei.

5.3 Atsižvelgdamas į skirtumus valstybėse narėse ir tarp jų, Komitetas remia bendrą tikslą, kad sveikatos politika turėtų prisidėti prie strategijų, siekiančių mažinti ir naikinti skurdą, įgyvendinimo. Nors sveikatos sektoriaus sąnaudos nuolat didėja, dėl to jokių būdu neturėtų nukentėti ar skursti asmenys ir šeimos (gyvenantys tiek ES teritorijoje, tiek ir už jos ribų). Todėl teikiant atitinkamą sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų paketą būtina užtikrinti lygybę ir įperkumą, kartu prieinamumą vietos lygiu. Būtina vengti tolesnio atotrūkio tarp turtingųjų ir vargšų mūsų visuomenėje didėjimo.

⁽⁷⁾ 2007 m. rugsėjo 26 d. EESRK nuomonė „Pacientų teisės“ (nuomonė savo iniciatyva), pranešėjas Lucien Bouis, (OL C 10, 2008 1 15).

⁽⁸⁾ Žr. poveikio vertinimą. Italijoje vyrų sveikata gera iki 71 metų, o Vengrijoje — tik iki 53 metų.

⁽⁹⁾ 2006 m. rugsėjo 13 d. EESRK nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Motelių ir vyrų lygybės gairės 2006–2010 m.“, pranešėja Grace Attard (OL C 318, 2006 12 23).

⁽⁶⁾ PSO generalinės direktorės Margaret Chan pranešimas „Kreipimasis į Europos regioninį komitetą“, 2007 m. rugsėjo 18 d., Belgradas, Serbija, http://www.who.int/dg/speeches/2007/20070918_belgrade/fr/index.html.

5.4 EESRK mano, kad visi Europos piliečiai turėtų turėti galimybę daryti poveikį sprendimams, susijusiems su psichine ir fizine sveikata, ir naudotis lygiomis teisėmis į fizinę ir psichinę sveikatos priežiūrą. Šių teisių nebus galima užtikrinti, jeigu nepalankiomis sąlygomis gyvenančioms visuomenės grupėms, pavyzdžiui, atskirti ir ilgalaikį skurdą patiriantiems ir dėl religinių priežasčių su atskirtimi susiduriantiems asmenims nebus skiriamas ypatingas dėmesys. Gerinant visuomenės sveikatą reikia skirti daugiau dėmesio psichikos sveikatai, ypač nepalankiomis sąlygomis gyvenančių visuomenės grupių⁽¹⁰⁾.

5.5 EESRK mano, kad valstybės narės turėtų toliau skatinti kultūrų dialogą siekiant remti Europos Sąjungos ir jos piliečių veiklą, ypač sveikatos priežiūros paslaugų teikimo ir naudojimosi jomis srityje. Pripažįstant ir skatinant kultūrų įvairovę ir daugiakalbystę galima sudaryti palankias sąlygas įteisinti ir įtvirtinti sąmoningumo sveikatos klausimais ugdymą, galbūt netgi skatinti tarpusavio pagalbą⁽¹¹⁾ ir užtikrinti, kad būtų laiku vykdoma prevencija, naudojamosi sveikatos priežiūros paslaugomis ir gydymasi.

5.6 Komitetas prašo Komisijos parengti pasiūlymus, kuriais būtų siekiama skatinti sveiką gyvenimą dedant pastangas, kad šis aukštas tikslas būtų užsibrėžtas visose ES politikos srityse. Siekiama, kad nepriklausomą informaciją apie fizinę ir psichinę sveikatą gautų ir piliečiai, neturintys galimybių naudotis internetu, ir nepalankiomis sąlygomis gyvenantys asmenys, kurių skaičius, deja, nuolat auga. Priemone šiam tikslui pasiekti turėtų būti bendradarbiavimas su nekomercinėmis radijo ir televizijos stotimis siekiant skleisti informaciją apie visuomenės sveikatą ir su sveikata (ypač prevencija) susijusius duomenis, kartu suteiktų būtiną informaciją, kaip skubiai patekti į gydymo įstaigas. Tai taip pat galėtų būti daroma naudojant komunikacijos priemones, pvz., internetą, kuriomis gali naudotis pacientai ir sveikatos apsaugos darbuotojai.

5.7 EESRK pabrėžia, kad kovos su rūkymu kampanijos, bendrų standartų nustatymas maisto ženklinimo srityje, farmaciniai moksliniai tyrimai ir elektroninių sveikatos priežiūros paslaugų vystymas ir sklaida duoda papildomos naudos. Dauge lyje sričių keičiantis gerąja patirtimi ir vertinant rezultatus galima veiksmingai ir tikslingai naudoti ribotus finansinius išteklius.

5.8 EESRK mano, kad paramos šeimai politika, taip pat mokymas bei atitinkama pagalba, yra svarbūs skatinant sveikatai skirti deramą dėmesį. Toks sąmoningumo ugdymas galėtų prisi-dėti moterų nėštumo metu⁽¹²⁾. Todėl Komitetas rekomenduoja skatinant Europos pilietiškumą vykdyti ilgalaikę kampaniją „Sveikas Europos pilietis“.

⁽¹⁰⁾ Žr. 2006 m. gegužės 17 d. EESRK nuomonę „Gyventojų psichikos sveikatos gerinimas. Europos Sąjungos psichikos sveikatos strategijos kūrimas“, pranešėjas Adrian Bedossa (OL C 195, 2006 8 18).

⁽¹¹⁾ 2006 m. balandžio 20 d. EESRK nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą dėl Europos kultūrų dialogo metų (2008 m.), pranešėja Agnes Cser (OL C 185, 2006 8 8).

⁽¹²⁾ Pvz., Vengrijos medicinos seserų tinklas, kuris teikia pagalbą vaikams ir jų tėvams (nuo nėštumo pradžios, iki vaikui sueis 18 metų).

5.9 Nors Komitetas remia laisvą darbuotojų judėjimą ir pripažįsta pacientų teises, jis atkreipia Komisijos dėmesį į tai, kad pacientų ir sveikatos apsaugos darbuotojų judumas jokia būdu neturi dar labiau didinti nelygybės, su kuria jau dabar susiduriama sveikatos srityje. Atvirkščiai, reikia mažinti tokią nelygybę⁽¹³⁾.

5.10 EESRK laikosi nuomonės, kad tinkamų ir kokybiškų viešosios sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų būtina išankstinė sąlyga yra pakankamo skaičiaus ir atitinkamos kvalifikacijos šių sektorių specialistų rengimas. Todėl šiems darbuotojams reikia mokėti didesnius atlyginimus ir užtikrinti geresnį jų socialinį ir moralinį pripažinimą, kad minėtos profesijos būtų patrauklesnės jaunimui. Komitetas reiškia susirūpinimą dėl socialinių darbuotojų ir sveikatos priežiūros specialistų, tarp kurių vis daugiau pagyvenusių asmenų, kurie būna pervargę ir patiria profesinį stresą, sveikatos būklės. Dėl šios priežasties Komitetas mano, kad būtina dar labiau pabrėžti socialiniame ir sveikatos priežiūros sektoriuje atliekamo darbo svarbą ir atkreipti dėmesį į tai, kad šių sektorių specialistų veikla ypač naudinga skatinant visos visuomenės sveikatingumą.

5.11 Rengiant tvirtą sveikatos strategiją reikia didelių pastangų nacionaliniu lygiu. Tokią strategiją turėsime tik tuo atveju, jeigu jai bus skirta pakankamai biudžeto lėšų ir (arba) socialinio draudimo ištekliai. Valstybės narės turi investuoti ne tik į gyventojų klestėjimą, bet ir į savo piliečių ir gyventojų gerovę.

6. Tarpvalstybinio ir pasaulinio pobūdžio klausimai

6.1 Kalbant apie globalizaciją ir sveikatą, EESRK sutinka, kad Europos Sąjunga gali atlikti labai svarbų vaidmenį tiek savo teritorijoje, tiek ir už jos ribų sprendžiant sveikatos problemas pasaulyje, ieškant europinių sprendimų katastrofų, pandemijų ir klimato kaitos sukeltų naujų problemų atveju, mažinant pasaulinį sveikatos priežiūros darbuotojų trūkumą įsteigiant specialų kompensacijų fondą⁽¹⁴⁾. ES galėtų duoti papildomos naudos ir gerindama apsirūpinimą vaistais.

6.2 Dėl esamų (ŽIV/AIDS) ir naujų pavojų sveikatai, kylančių tarpvalstybiniu mastu, vis akivaizdesnė tampa Europos Sąjungos duodama papildoma nauda, kadangi valstybės narės nepajėgia veiksmingai spręsti šių problemų vienos (triterapija yra sunkiai prieinama). ES turi ypač didelę įtaką imantis veiksmingesnių užkrečiamų ligų stebėsenos ir apsaugos priemonių bei koordinuojant šių ligų prevenciją.

⁽¹³⁾ Žr. 2004 m. spalio 27 d. EESRK nuomonę dėl Komisijos komunikato dėl pacientų judėjimo ir sveikatos priežiūros gerinimo Europos Sąjungoje svarstymo aukštu lygiu eigos, pranešėjas Adrian Bedossa (OL C 120, 2005 5 20).

⁽¹⁴⁾ Žr. 2007 m. liepos 11 d. EESRK nuomonę „Migracijos ir vystymosi galimybės ir iššūkiai“ (tiriamoji nuomonė), pranešėja Agnes Cser ir Sukhdev Sharma (OL C 256, 2007 10 27).

6.3 EESRK apgailestauja, kad Komisija nepateikė konkrečių veiklos pasiūlymų dėl veikėjų, kurie lems Europos sveikatos strategijos sėkmę, t. y. šio sektoriaus darbuotojų. Sąsaja tarp kvalifikuotų sveikatos priežiūros darbuotojų trūkumo ir problemos, kylančios dėl sveikatos priežiūros paslaugų teikimo spragų ar šių paslaugų nebuvimo, yra akivaizdžios.

6.4 EESRK primygtinai pabrėžia, kad svarbu laikytis etiško požiūrio į pacientų teises gydytojų, pacientų ir visų kitų sveikatos priežiūros darbuotojų santykiuose. Besikeičiančiame ir besivystančiame pasaulyje, kuriame sparčiai plėtojamos medicinos technologijos, didesnę svarbą turi įgyti etika ir asmens duomenų apsauga. Dėl šios priežasties ypatingą dėmesį šioms klausimams reikia skirti mokymo ir tęstinio profesinio mokymo metu.

6.5 EESRK atkreipia dėmesį į nuolat didėjančią sveikatos priežiūros darbuotojų trūkumą ir į šios profesinės kategorijos asmenų senėjimą. Todėl etinio požiūrio reikėtų laikytis ir įdarbinant. Sprendžiant iš kitų valstybių narių ir trečiųjų šalių kilusių kvalifikuotų sveikatos priežiūros darbuotojų klausimą, taip pat reikėtų imtis atitinkamų politinių priemonių integracijos, švietimo ir darbo užmokesčio srityse. Reikėtų apsvarstyti priemones, kurios paskatintų migruojančius kvalifikuotus sveikatos darbuotojus grįžti į savo šalį, kad jie galėtų prisidėti prie gimtosios šalies sveikatos sistemos vystymo. Vykstant sveikatos priežiūros specialistų migracijai ES viduje, valstybės narės turėtų stebėti, kad laisvai teikiamos paslaugos nesukeltų socialinio dempingo, kadangi dėl to būtų padaryta žala sveikatos priežiūros specialistų interesams, jų profesiniams įsipareigojimams ir galiausiai patiems pacientams.

7. Strategijos priėmimas ir įgyvendinimas

7.1 EESRK apgailestauja, kad nėra pakankamų, objektyvių, palyginamų ir analizuotinų duomenų ir informacijos apie Europos piliečių padėtį. Nėra jokios stebėsenos sistemos, kuri leistų palyginti valstybes nares arba regionus. Taip pat labai prieštaringa ir neišsami informacija apie sveikatos sektorių ir saugą darbe⁽¹⁵⁾. Kai kurios Europos Sąjungos agentūros gali atlikti labai svarbų vaidmenį šioje srityje.

7.2 EESRK rekomenduoja toliau dėti pastangas regionų, nacionaliniu ir Europos lygiu renkant atitinkamus statistinius duomenis ir nustatant rodiklius.

7.3 Atnaujintos Lisabonos strategijos sėkmė labai priklauso nuo darbuotojų sveikatos ir saugos darbe. Kadangi suaugęs asmuo trečdalį savo gyvenimo praleidžia darbe, ten vyraujančios sąlygos yra itin svarbios jo sveikatai. Be to, dėl pavojingos ir sveikatai kenksmingos darbo aplinkos gali būti prarasta 3–5 proc. BVP. Prevencija yra pagrindinė priemonė sveikatai ir saugai darbe skatinti ir nuolat užtikrinti. MVĮ, kuriose dirba

daugiau nei 80 proc. darbuotojų, jeigu jos pasirašo kolektyvines sutartis ir jų laikosi, turėtų gauti specialią paramą, kadangi jos yra mažiau palankioje padėtyje galimybių ir finansinių išteklių požiūriu palyginti su didelėmis tarptautinėmis įmonėmis. EESRK apgailestauja, kad darbų sauga neapima savarankiškai dirbančių asmenų.

7.4 Komitetas pritaria valstybių narių sveikatos apsaugos sistemų pritaikymui, kurio tikslas geresnė paslaugų kokybė. Mažinant nelygę valstybėse narėse ir už jų ribų, svarbu apsvarstyti ne tik valstybių narių atsakomybę, bet ir regionų vaidmenį. Atliekant šį vaidmenį jokių būdu negalima perimti įgaliojimų iš nacionalinio lygmens. Todėl EESRK apgailestauja dėl kai kuriose valstybėse narėse šiuo metu vykdomų viešosios sveikatos apsaugos sistemų reformų, kuriomis siekiama apriboti viešąsias sveikatos draudimo sistemas ir masiškai privatizuoti valstybines sveikatos priežiūros įstaigas.

7.5 EESRK remia Komisijos tikslą sudaryti geresnes sąlygas prevencijai ir ją stiprinti, siekiant gerinti vyresnio amžiaus asmenų, vaikų ir jaunimo sveikatą. Šio tikslo įgyvendinimas labai priklausys nuo pasiūlymų dėl rūkymo, mitybos, alkoholio vartojimo, psichikos sveikatos (įskaitant Alzheimerio ligą) ir vėžio atnaujinimo patikros⁽¹⁶⁾.

7.6 EESRK džiaugiasi technologijų vystymosi rezultatais. Vis dėlto Komitetui neatrodo, kad pasiūlyme dėl e. sveikatos sprendimo skirta pakankamai dėmesio su lygiomis galimybėmis susijusiems reikalavimams. Iš tikrųjų, specialistų nuomonė šiuo klausimu nėra žinoma. Nors pagrįstai nurodoma, kad sumažės išlaidos ir bus laikomasi labiau į žmogų orientuoto požiūrio, veiksmingo pacientų teisių užtikrinimo priemonės ir valstybių narių užduotys vystymo ir kontrolės srityse nėra pakankamai tiksliai aprašyti.

7.7 EESRK pritaria glaudesniai bendradarbiavimui ir naujoms iniciatyvoms su tarptautinėmis organizacijomis. Atsižvelgiant į tai, kad ES atlieka svarbų vaidmenį tarptautinės pagalbos srityje, Komitetas sutinka, kad reikia glaudžiau bendradarbiauti su PSO.

7.8 ES galės padėti pasiekti Pasaulio sveikatos organizacijos XXI amžiaus tikslus tik tuomet, jei ji veiksmingai bendradarbiaus su valstybėmis narėmis, Jungtinių Tautų agentūromis, Pasaulio sveikatos organizacija, Tarptautine darbo organizacija, kitomis tarptautinėmis institucijomis ir Tarptautine migracijos tarnyba. Taip pat svarbu puoselėti glaudesnius ryšius su tarptautinėmis finansų organizacijomis, t. y. TVF ir Pasaulio banku, ir skatinti tarptautiniu lygiu kurti diskusijų forumus, kuriuose dalyvautų socialiniai partneriai, profesinės organizacijos ir pilietinė visuomenė, ir ypač atstovaujamosios pacientų ir vartotojų apsaugos asociacijos.

⁽¹⁵⁾ Žr. 2008 5 29 EESRK nuomonę dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl 2007–2012 m. Bendrijos darbuotojų sveikatos ir saugos strategijos: gerinti darbo kokybę ir našumą, pranešėja Ágnes Cser (OL C 224, 2008 8 30).

⁽¹⁶⁾ 2007 m. gegužės 30 d. EESRK nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES strategija remti valstybes nares mažinant alkoholio daromą žalą“, pranešėjai Jillian van Turnhout ir Thomas Janson (OL C 175, 2007 7 27) ir 2005 m. rugsėjo 28 d. EESRK nuomonė „Nutukimas Europoje — pilietinės visuomenės partnerių vaidmuo ir atsakomybė“ (nuomonė savo iniciatyva), pranešėja Madī Sharma (OL C 24, 2006 1 30).

7.9 EESRK rekomenduoja, kad atsižvelgiant į aktyvesnę ES veiklą tarptautiniu lygiu Komiteto kompetencijos srityje EESRK būtų suteiktas aktyvesnis vaidmuo tarptautinėse diskusijose dėl tam tikrų klausimų, ypač dėl su klimato kaita susijusių naujų iššūkių padarinių žmogaus sveikatai.

7.10 Sveikatos strategija privalo tapti nuolatiniu klausimu Europos kaimynystės politikos ir ES tarptautinės politikos darbotvarkėse, kad būtų užtikrinti bendri veiksmai kovojant su naujomis grėsmėmis sveikatai ir pandemijomis, šalinant gaivalinių nelaimių padarinius ir sprendžiant naujas sveikatos problemas, atsirandančias dėl klimato kaitos ar kitų veiksnių.

2008 m. rugsėjo 18 d., Briuselis

8. Finansiniai ištekliai ir priemonės

8.1 EESRK primygtinai pabrėžia, kad į sveikatos strategiją svarbu atsižvelgti visose Europos politikos srityse. Būtina užtikrinti reikiamas finansines lėšas, kadangi baltojoje knygoje nurodoma, kad biudžete šiam tikslui nėra numatyta jokio papildomo finansavimo. Todėl Komitetas abejoja, kad tikrinimas Bendrijos lygiu ir pasiūlymai dėl grėsmių sveikatai stebėsenos ir jų šalinimo sistemų sustiprinimo bus sėkmingi nenumatant tinkamo finansavimo. Siekiant užtikrinti veiksmingą projektų finansavimą ir atsižvelgiant į Europos Sąjungos vykdomos politikos pastovų pobūdį tikslinga numatyti, kad kiekvienai užduočiai būtų skirtas konkretus nuolatinis biudžetinis finansavimas ⁽¹⁷⁾.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁷⁾ 2006 m. liepos 5 d. EESRK nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos sprendimą dėl Europos Bendrijų nuosavų išteklių sistemos (EB, Euratomas), pranešėja Agnes Cser (OL C 309, 2006 12 16).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Kovos su diskriminacija priemonių ne tik užimtumo, bet ir kitose srityse. Už vieną bendrą direktyvą dėl kovos su diskriminacija

(2009/C 77/24)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2008 m. sausio 15 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Kovos su diskriminacija priemonių ne tik užimtumo, bet ir kitose srityse. Už vieną bendrą direktyvą dėl kovos su diskriminacija.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. liepos 18 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas N. Crook.

447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 112 narių balsavus už, 3 — prieš ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Teisė į lygybę yra visuotinė teisė ir esminis Bendrijos teisės principas. Ji paskelbta Pagrindinių teisių chartijoje, o jos šaltiniai yra Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, kitos tarptautinės priemonės, kurias yra pasirašiusios visos valstybės narės, ir valstybėms narėms bendros konstitucinės tradicijos.

1.2 EB steigimo sutarties 13 straipsnis įpareigoja ES kovoti su diskriminacija dėl lyties, rasės arba etninės kilmės, religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos visose jos kompetencijai priklausančiose srityse. Lisabonos sutartyje kova su diskriminacija nurodyta kaip vienas ES tikslų.

1.3 13 straipsnyje nurodytų formų diskriminacija gali pakenkti EB steigimo sutarties 2 straipsnyje įvardytiems Europos bendrijos tikslams, įskaitant aukšto lygio užimtumą ir socialinę apsaugą, vyrų ir moterų lygybę, gyvenimo lygio ir gyvenimo kokybės gerinimą bei valstybių narių ekonominę ir socialinę sanglaudą bei solidarumą.

1.4 Veiksminga apsauga nuo diskriminacijos ne tik užimtumo srityje yra labai svarbi siekiant užtikrinti demokratines, tolerantiškos visuomenės, kurioje visi asmenys galėtų atskleisti įvairovę, visapusiškai dalyvauti ekonominiame ir socialiniame gyvenime bei į jį integruotis, vystymąsi.

1.5 Reikia imtis veiksmų prieš besitęsiančią nelygybę ir diskriminaciją ES. Tokia diskriminacija yra žalinga pavieniams asmenims ir apskritai Europos šalių visuomenei. Dabartinių ES teisės aktų šiam tikslui nepakanka. Nors apsauga nuo 13 straipsnyje nurodytų diskriminacijos formų užtikrinta užimtumo ir profesinės veiklos srityje, ES teisės aktuose taip pat įtvirtinta apsauga nuo diskriminacijos dėl rasinės arba etninės kilmės socialinės apsaugos srityje, įskaitant socialinį draudimą ir sveikatos priežiūrą, socialinių lengvatų, švietimo srityse ir gaunant prekes bei paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu. Teisės aktuose

taip pat įtvirtinta apsauga nuo diskriminacijos dėl lyties gaunant prekes ir paslaugas. Kitose srityse, išskyrus užimtumą, ES teisinės apsaugos nuo diskriminacijos dėl religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos nėra. ES teisės aktuose, skirtuose kovai su diskriminacija, nėra minima ir neužtikrinama apsauga nuo daugialypės diskriminacijos.

1.6 Teisinė apsauga įvairiose ES valstybėse narėse skiriasi. Daugelis valstybių narių laikosi ne tik EB reikalavimų ir yra priėmusios įstatymus, viršijančius šiuos reikalavimus, tačiau jų turinys, pobūdis ir siūlomos apsaugos lygis skiriasi. Kitos valstybės narės tenkina tik mažiausius reikalavimus. Nors yra įrodyta, kad specialios lygybės propagavimo įstaigos, skirtos kovai su diskriminacija ir lygybei skatinti, yra naudingos, ES teisės aktuose reikalaujama, kad tokios įstaigos būtų steigiamos tik dėl rasės arba etninės kilmės ir lyčių lygybės. Daugelyje valstybių narių įsteigtos lygybės propagavimo įstaigos, į kurių įgaliojimus įtraukta kova su visomis arba kai kuriomis kitomis 13 straipsnyje nurodytomis diskriminacijos formomis.

1.7 EESRK mano, kad ES neturėtų išlikti teisėkūros sistema, pagrįsta aiškiu Sutarties įpareigojimu kovoti su šešių formų diskriminacija, nes tokioje sistemoje išlieka nevienoda apsauga: apsauga nuo tam tikrų formų diskriminacijos yra mažesnė ir lygių galimybių užtikrinimas tam tikrais atvejais ribotas. Kadangi nėra įpareigojimo laikytis bendrų ES standartų, valstybės narės nėra skatinamos priimti įstatymus, užtikrinančius lygias teises visais atvejais.

1.8 EESRK kelia susirūpinimą tai, kad ši hierarchinė apsaugos nuo diskriminacijos schema trukdys ES siekti savo tikslų. Ji gali apsunkinti darbuotojų ir prekių judėjimą, darbuotojai gali nenorėti persikelti į šalį, užtikrinančią mažiau teisių, o prekių tiekėjams ir paslaugų teikėjams neigiamos įtakos gali turėti reikalavimai laikytis skirtingų lygybės standartų įvairiose šalyse. Tai neigiamai atsilieps socialinei sanglaudai ir apribos dalyvavimą pilietinėje visuomenėje.

1.9 EESRK mano, kad reikia priimti naujus ES teisės aktus, draudžiančius diskriminaciją dėl religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos ne tik užimtumo srityje. Laikantis EB steigimo sutarties 5 straipsnyje įtvirtintų subsidiarumo ir proporcingumo principų, įgyvendinti aukštesnės apsaugos standartus visose valstybėse narėse galima tik imantis veiksmų Bendrijos lygmeniu.

1.10 EB turėtų priimti bendrą direktyvą, apimančią visas keturias diskriminacijos formas. Siekiant ES ir nacionalinių teisės aktų nuoseklumo ir darnos, naujoji direktyva turėtų būti taikoma visoms, išskyrus užimtumo ir profesinės veiklos, sritims, kurioms taikoma Rasių lygybės direktyva. EESRK mano, kad viena bendra direktyva turėtų daug pranašumų: ji suteiktų daugiausia aiškumo įmonėms ir kitiems prekių tiekėjams ir paslaugų teikėjams paskatindama iš anksto jos laikytis, ji būtų veiksmingiausia priemonė įtraukti apsaugą nuo daugialypės diskriminacijos ir prisidėtų prie didesnės socialinės sanglaudos.

1.11 Todėl EESRK pritaria 2008 m. liepos 2 d. Komisijos paskelbtam sprendimui pateikti pasiūlymą priimti naują direktyvą, įgyvendinančią vienodo vertinimo principą neatsižvelgiant į religiją ar įsitikinimus, negalią, amžių arba seksualinę orientaciją.

1.12 Svarbu, kad naujas teisės aktas užtikrintų, jog nesumažės arba nebus panaikinta teisė į lygybę, nesumažės apsauga, kurią užtikrina esami ES arba nacionaliniai teisės aktai, skirti kovai su diskriminacija. Naujoji direktyva turėtų suformuoti pagrindą laikytis lygybės įpareigojimų pagal JT konvenciją dėl žmonių su negalia teisių ir suteikti galimybes žmonėms su negalia naudotis patogumais ir tinkamu būstu, kad taip jie galėtų visapusiškai įsitraukti į visuomenę. Ji turėtų sudaryti sąlygas valstybėms narėms priimti priemones, leidžiančias imtis pozityviosios diskriminacijos ir teikti pirmenybę dėl amžiaus ar negalios, jeigu šie veiksmai atitinka vienodo vertinimo principą. Šis teisės aktas neturėtų pateisinti tiesioginės diskriminacijos, tačiau turėtų ją leisti tada, kai ji skatina lygybę ir pagarbą žmogaus orumui. Joje turėtų būti numatytas reikalavimas įsteigti arba išplėsti specialias įstaigas, kurios apimtų lygybės keturiais minėtais aspektais klausimus.

2. Lygybė yra pagrindinis ES teisės principas

2.1 Teisė į lygybę yra visuotinė teisė ir esminis Bendrijos teisės principas. Ji įtvirtinta tarptautinėse priemonėse, kurias yra pasirašiusios visos valstybės narės, susiformavo iš valstybių narių konstitucinių tradicijų ir yra paskelbta Pagrindinių teisių chartijos 21 ir 22 straipsniuose.

2.2 Vyrų ir moterų nediskriminavimo darbo vietoje teisė, dėl kurios susitarta daugiau kaip prieš 30 metų, buvo labai svarbus ES vystymosi veiksnys. Vyrų ir moterų lygios teisės tebėra svarbios sąžiningai vidaus rinkai, judėjimo laisvei ir stiprios bei darnios Europos visuomenės kūrimui.

2.3 Dešimtąjį dešimtmetį stiprėjo suvokimas, kad būtina imtis priemonių kovai su diskriminacija ne tik dėl lyties ir ne tik užimtumo srityje. Į Amsterdamo sutartį įtrauktas 13 straipsnis buvo svarbus žingsnis, suteikęs naujų galių ir išplėtęs lygių galimybių užtikrinimo įsipareigojimus. 13 straipsniu ES įpareigojama kovoti ne tik su diskriminacija dėl lyties, bet ir su diskriminacija dėl rasės arba etninės kilmės, religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos.

2.4 Pripažindama būtinybę imtis veiksmų prieš minėtų formų diskriminaciją, 2000 m. Taryba priėmė dvi direktyvas: Rasių lygybės direktyvą (2000/43/EB), įgyvendinančią vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės, ir Užimtumo pagrindų direktyvą (2000/78/EB), nustatančią vienodo požiūrio užimtumo ir profesinės veiklos srityje bendruosius pagrindus. 2004 m. Taryba priėmė direktyvą (2004/113/EB), įgyvendinančią vienodo požiūrio į moteris ir vyrus principą dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo.

2.5 Visų šių trijų direktyvų preambulėse paminėtas Europos Sąjungos sutarties 6 straipsnis ir yra nurodyta, kad teisė į lygybę yra pagrindinė teisė, grindžiama tarptautinėse priemonėse, kurias yra pasirašiusios visos valstybės narės, įtvirtintomis teisėmis ir bendromis valstybių narių konstitucinėmis tradicijomis.

2.6 Šias nuostatas įtvirtino Europos Teisingumo Teismas bylos W. Mangold prieš R. Helm (¹) prejudiciniame sprendime dėl Tarybos direktyvos 2000/78/EB aiškinimo dėl diskriminacijos dėl amžiaus.

— „74 ... Iš tiesų iš jos [Direktyvos 2000/78] 1 straipsnio matyti, kad jos vienintelis tikslas „nustatyti kovos su diskriminacija dėl religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos bendrus pagrindus“, o pats tokių diskriminacijos formų uždraudimas, kaip matyti iš šios direktyvos pirmos ir ketvirtos konstatuojamųjų dalių, išvedamas iš įvairių tarptautinės teisės dokumentų ir bendrų valstybių narių konstitucinių tradicijų.

— 75 Nediskriminavimo dėl amžiaus principą reikia suprasti kaip bendrąjį Bendrijos teisės principą.“

Nėra priežasties manyti, kad Teismas neįtvirtins šio principo kitų diskriminacijos formų atžvilgiu pagal Direktyvą 2000/78.

(¹) [2005] 2005 m. lapkričio 22 d. EUECJ C-144/04.

2.7 Byloje S. Coleman prieš Attridge Law, kurioje Europos Teisingumo Teismo paprašyta pateikti prejudicinį sprendimą dėl Tarybos direktyvos 2000/78 taikymo srities, generalinis advokatas savo nuomonėje pažymėjo ⁽²⁾:

— „8. EB steigimo sutarties 13 straipsnis atspindi Bendrijos teisinės santvarkos įsipareigojimą laikytis vienodo vertinimo ir nediskriminavimo principo. ... Teismo precedentinė teisė dėl vienodo vertinimo ir nediskriminavimo vaidmens Bendrijos teisinėje tvarkoje yra aiški. Lygybė nėra tik politinis idealas ir siekis, ji — vienas pagrindinių Bendrijos teisės principų.“

2.8 Rasių lygybės direktyvoje ⁽³⁾ ir Užimtumo pagrindų direktyvoje ⁽⁴⁾ įtvirtintas Tarybos požiūris, kad 13 straipsnyje nurodytų formų diskriminacija gali pakenkti EB steigimo sutarties 2 straipsnyje nurodytų tikslų įgyvendinimui, ypač siekti aukšto užimtumo ir socialinės apsaugos lygio, vyrų ir moterų lygybės, gerinti gyvenimo lygį ir gyvenimo kokybę, siekti ekonominės ir socialinės sanglaudos bei valstybių narių solidarumo.

2.9 Lisabonos sutartis suteikia naują reikšmę kovai su 13 straipsnyje ⁽⁵⁾ nurodytų formų diskriminacija, įvardydamą ją kaip ES tikslą, į kurį turi būti atsižvelgta nustatant ir įgyvendinant politines priemones ir veiksmus ⁽⁶⁾.

3. Būtinybė užtikrinti veiksmingą apsaugą nuo diskriminacijos ne tik užimtumo srityje

3.1 Užimtumo pagrindų direktyvoje nustatyti vienodo vertinimo neatsižvelgiant į religiją ar įsitikinimus, negalią, amžių ar seksualinę orientaciją užimtumo ir profesinės veiklos srityse bendrieji pagrindai; Rasių lygybės direktyva įgyvendinamas vienodo požiūrio principas asmenims neatsižvelgiant į jų rasę arba etninę priklausomybę ne tik užimtumo ir profesinės veiklos srityse, bet ir socialinės apsaugos srityje, įskaitant socialinį draudimą ir sveikatos priežiūrą, socialines lengvatas, galimybes mokytis ir gauti visuomenei skirtas prekes bei paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu.

3.2 Direktyva, įgyvendinanti vienodo požiūrio į moteris ir vyrus principą dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo, prisidedama prie direktyvoje, priimtose pagal EB steigimo sutarties 141 straipsnį ⁽⁷⁾, įtvirtintos apsaugos nuo diskriminacijos dėl lyties užimtumo ir profesinės veiklos srityse ir įgyvendinamas vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principas gaunant ir tiekiant prekes bei gaunant ir teikiant paslaugas.

3.3 Rasių lygybės direktyvoje ⁽⁸⁾ ir Direktyvoje, įgyvendinančioje vienodo požiūrio į moteris ir vyrus principą dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo ⁽⁹⁾, Taryba pripažino, kad, siekiant užtikrinti

visapusišką visų asmenų dalyvavimą, apsauga nuo diskriminacijos turi būti užtikrinta ne tik užimtumo srityje.

3.4 EESRK pripažino ⁽¹⁰⁾ e. prieinamumo svarbą kovojant su diskriminacija ir sudarant galimybes visoms grupėms visapusiškai dalyvauti visuomenėje ir rekomendavo priimti teisės aktus pagal 13 straipsnį siekiant bendro aukšto e. prieinamumui skirtų priemonių lygio.

3.5 EESRK mano, kad diskriminacijos panaikinimas darbo rinkoje ir už jos ribų yra būtinas, kad būtų pasiekti Lisabonos strategijos tikslai. Priešingu atveju, diskriminacija socialinės apsaugos, sveikatos priežiūros, švietimo ar aprūpinimo būstu srityse arba gaunant pagrindines viešojo ir privataus sektoriaus paslaugas stabdys pažangą siekiant tvaraus augimo ir daugiau bei geresnių darbo vietų.

4. Dabartinė padėtis, susijusi su lygybe ir nediskriminavimu ES

4.1 2007-ieji — Europos lygių galimybių visiems metai — suteikė naudingą galimybę ES institucijoms, nacionalinėms vyriausybėms ir pilietinei visuomenei įvertinti lygybės ir diskriminacijos panaikinimo svarbą kuriant socialiai labiau integruotą visuomenę. Jie atskleidė Tarybos aiškiai įvardytą faktą, kad „ES ir toliau esama nelygybės ir diskriminacijos dėl lyties, rasės arba etninės priklausomybės, amžiaus, negalios, religijos ar įsitikinimų, seksualinės orientacijos, dėl kurių nukentčia pavieniai su tuo susiduriantys moterys ir vyrai ir apskritai Europos šalių visuomenė“ ⁽¹¹⁾.

4.2 Europos lygių galimybių visiems metai taip pat padėjo išryškinti ES teisės aktuose esančius apsaugos nuo diskriminacijos skirtumus, įvardytus 3.1 ir 3.2 punktuose. EESRK yra susirūpinęs, kad nesilaikant sąžiningo vertinimo (tai apima ir įstaigose įsitvirtinusią diskriminaciją), turint galvoje bet kurią 13 straipsnyje nurodytą diskriminacijos formą, sveikatos priežiūros, švietimo, galimybės gauti prekes ir paslaugas ir apsirūpinti būstu srityse gali ir toliau išlikti nelygybė gaunant darbą ir nukentėti žmonių gyvenimo kokybė ir jų galimybės visapusiškai dalyvauti visuomenės gyvenime.

5. Daugialypė diskriminacija

5.1 Taryba pažymėjo, kad „Europos metai išryškino dėl daugialypės diskriminacijos atsirandančias sudėtingas problemas“ ⁽¹²⁾.

⁽²⁾ [2008] 2008 m. sausio 31 d. EUECJ C-303/06.

⁽³⁾ 9 konstatuojamoji dalis.

⁽⁴⁾ 11 konstatuojamoji dalis.

⁽⁵⁾ Sutarties dėl Sąjungos veikimo (suvestinė redakcija su pakeitimais, padarytais Lisabonos sutartimi) 19 straipsnis.

⁽⁶⁾ Sutarties dėl Sąjungos veikimo (suvestinė redakcija su pakeitimais, padarytais Lisabonos sutartimi) 10 straipsnis.

⁽⁷⁾ Pvz., Direktyvos 76/207/EEB ir 2002/73/EB.

⁽⁸⁾ 12 konstatuojamoji dalis.

⁽⁹⁾ 9 konstatuojamoji dalis.

⁽¹⁰⁾ EESRK nuomonė dėl būsimų teisės aktų dėl e. prieinamumo, pranešėjas Hernandez Bataller (OL C 175, 2007 7 27).

⁽¹¹⁾ 2007 m. gruodžio 5 d. Tarybos rezoliucija dėl tolesnių veiksmų, susijusių su Europos lygių galimybių visiems metais (2007 m.), 1 psl.

⁽¹²⁾ Ten pat, 3 psl.

5.2 Apibrėžtimi „daugialypė diskriminacija“ pripažįstama kiekvieno žmogaus daugialypė tapatybė. Ji atsiranda, kai žmogus patiria diskriminaciją arba priekabiavimą dėl daugiau nei vienos jo tapatybę sudarančios ypatybės.

5.3 Danijos žmogaus teisių institutas 2007 m. gruodžio mėn. paskelbė tyrimo ataskaitą „Kova su daugialype diskriminacija — praktika, politika ir įstatymai“⁽¹³⁾. Atlikę akademinį ir teisinį tyrimą ir pasikonsultavę su suinteresuotaisiais subjektais autoriai daro išvadą, kad siekiant kovoti su diskriminacija ir nelygybe, būtina rasti veiksmingus kovos su daugialype diskriminacija⁽¹⁴⁾ sprendimus.

5.4 Kovai su diskriminacija skirti ES teisės aktai ir nacionaliniai įstatymai, kuriais perkeliama ES teisės aktų nuostatos, turėtų suteikti apsaugą ir užtikrinti teisę siekti žalos atlyginimo nukentėjus nuo bet kokių daugialypės diskriminacijos formų. Kad tai būtų įgyvendinta, apsauga nuo visų diskriminacijos formų turi būti vienoda. Tačiau tokia apsauga pagal ES teisės aktus dabar užtikrinta tik užimtumo srityje.

6. Teisinė apsauga nuo diskriminacijos ES valstybės narėse

6.1 Nors dar ne visos valstybės narės yra tinkamai į nacionalinę teisę perkėlusios Rasių lygybės direktyvą ir Užimtumo pagrindų direktyvą⁽¹⁵⁾, daugelyje šalių priimti įstatymai, draudžiantys diskriminaciją ir viršijantys dabartinių direktyvų, priimtų pagal 13 straipsnį, reikalavimus.

6.2 2006 m. gruodžio mėn. paskelbtame kartografiniame tyrime⁽¹⁶⁾ buvo išnagrinėti nacionaliniai įstatymai, draudžiantys diskriminaciją ne užimtumo ir profesinės veiklos srityse dėl lyties, seksualinės orientacijos, negalios, religijos ir šitikinimų bei amžiaus. Autoriai pažymi, kad

turbūt netikėčiausi tyrimui pasirinktų Europos šalių bruožai yra 1) faktas, kad daugelyje šalių viršijami dabartiniai EB reikalavimai ir suteikiama tam tikra teisinė apsauga nuo daugelio diskriminacijos formų, kurios yra šios ataskaitos tyrimo objektas, ir 2) šalių skirtumai, susiję su tokios apsaugos laipsniu ir pobūdžiu⁽¹⁷⁾.

6.3 Jie rado daug skirtumų, susijusių su tuo, kokio pobūdžio diskriminacija draudžiama tam tikrose veiklos srityse, ir ar apsauga įtvirtinta nacionalinėse konstitucijose, bendruose kovai su diskriminacija skirtuose įstatymuose, nacionaliniuose arba

regioniniuose įstatymuose ar specialiuose įstatymuose, apimančiuose tam tikras sritis, pvz., apsirūpinimą būstu arba švietimą. Įvairiose šalyse nediskriminavimo teisių pobūdis, forma ir išimčių taikymas skyrėsi visose srityse ir vertinant visas diskriminacijos formas⁽¹⁸⁾. M. Bell, I. Chopin ir F. Palmer⁽¹⁹⁾ atliktas valstybių narių palyginimas patvirtina šias išvadas dėl skirtumų ir nenuoseklumo.

6.4 Rezoliucijoje dėl tolesnių veiksmų, susijusių su Europos lygių galimybių visiems metais, Taryba pripažino, kad specialios lygybės propagavimo įstaigos yra arba galėtų būti pagrindinė kovą su diskriminacija ir lygybę skatinanti jėga visose valstybėse narėse; ypač svarbus jų vaidmuo, susijęs su informuotumo didinimu. Rasių lygybės direktyva, Direktyva, įgyvendinanti vienodo požiūrio į moteris ir vyrus principą dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo, ir šios direktyvos nauja redakcija⁽²⁰⁾ įpareigoja valstybes nares įsteigti specialias lygybę propaguojančias įstaigas, kurios paremtų lygybės teises neatsižvelgiant į rasę ar etninę kilmę ir lytį, tačiau šalys nėra įpareigosios įsteigti lygybę skatinančių įstaigų dėl kitų aspektų: religijos ar šitikinimų, negalios, seksualinės orientacijos arba amžiaus. Valstybių narių įsteigtų specialių įstaigų įgaliojimai dėl įvairių diskriminacijos formų skiriasi: kai kurios apsiriboja rase ar etnine kilmę, į kitų kompetencijos sritį patenka ne tik visos 13 straipsnyje įvardytos, bet ir papildomos diskriminacijos formos⁽²¹⁾. Europos lygiu veikia tinklas Equinet⁽²²⁾, kurį sudaro nepriklausomos ar vyriausybės valdžios institucijos, valstybėse narėse atsakingos už antidiskriminacinių teisės aktų taikymą.

6.5 ES pagrindinių teisių agentūra, apvarsčiusi teisinę apsaugą nuo diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos ES⁽²³⁾, rekomendavo priimti ES teisės aktus, kuriais būtų užtikrintos vienodos teisės būti vienodai vertinamiems visais 13 straipsnyje nurodytais aspektais.

6.6 EESRK mano, kad nėra pagrindo išlaikyti ES teisėkūros sistemą, nukreiptą prieš diskriminaciją ir pagrįstą Sutartyje numatytu įpareigojimu kovoti su diskriminacija dėl lyties, rasės ir etninės kilmės, religijos ar šitikinimų, negalios, amžiaus ir seksualinės orientacijos, nes tokioje sistemoje apsauga nuo tam tikrų formų diskriminacijos yra mažesnė ir lygių galimybių užtikrinimas šiais atvejais yra ribotas.

⁽¹³⁾ „Tackling Multiple Discrimination — Practices, policies and laws“, Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 2007 m., ISBN 978-92-79-06953-6.

⁽¹⁴⁾ Ten pat, 7 psl.

⁽¹⁵⁾ Žr. M. Bell, I. Chopin and F. Palmer, „Developing Anti-Discrimination Law in Europe — The 25 EU Member States Compared“, 2007 m. liepos mėn., Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių tarnyba, 2007 m., ISBN 978-92-79-06572-9.

⁽¹⁶⁾ Žr. A. McColgan, J. Niessen and F. Palmer, „Comparative Analyses on National Measures to Combat Discrimination Outside Employment and Occupation“ VT/2005/062, Migration Policy Group and Human European Consultancy, 2006 m. gruodžio mėn.

⁽¹⁷⁾ Ten pat, 3 psl.

⁽¹⁸⁾ Pirmiau minėto tyrimo palyginimo lentelės, 36–45 psl., ir žr. M. Bell, I. Chopin and F. Palmer (žr. 15 išnašą).

⁽¹⁹⁾ Pirmiau minėto tyrimo palyginimo lentelės, 83–113 psl.

⁽²⁰⁾ 2006/54/EB.

⁽²¹⁾ Žr. M. Bell, I. Chopin and F. Palmer, „Developing Anti-Discrimination Law in Europe — The 25 EU Member States Compared“, 2007 m. liepos mėn., Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių tarnyba, 2007 m., ISBN 978-92-79-06572-9, p. 108–113.

⁽²²⁾ Žr. www.equineteurope.org.

⁽²³⁾ „Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation in the EU Member States: Part I — Legal Analysis“, Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, 2008 m. (autorius Olivier De Schutter).

6.7 ES lygmeniu nepriėmus nuoseklių teisės aktų, kurie apimtų visas diskriminacijos formas, valstybės narės nebus skatinamos priimti suderintus teisės aktus, o Komisija arba Taryba neturės teisinio pagrindo kištis, jeigu apsauga nuo diskriminacijos bus nepakankama arba nevienoda, kaip yra dabar.

6.8 EESRK sutinka, kad priėmusi teisės aktus, draudžiančius diskriminaciją, šalis iš karto neatsikratys diskriminacijos, tačiau galima būtų sakyti, kad priimdama tokius teisės aktus šalis pripažino diskriminacijos žalą asmenims ir visuomenei ir įsipareigojo pasinaudoti teisinėmis priemonėmis, kad ji būtų panaikinta. Kai kovos su diskriminacija teisės aktai nėra priimti, atrodo, kad (klaidingai) tikima, jog diskriminacijos nėra arba ji nėra didelė problema, kuriai spręsti reikėtų imtis formalių prevencinių priemonių, arba, politiniu požiūriu, atrodo, kad potencialių diskriminuojančiųjų nepritartimas bet kokiam reguliavimui nustelbia siekį pagerinti visų piliečių gyvenimo kokybę ir pasiekti didesnę socialinę sanglaudą.

6.8.1 Yra tvirtų įrodymų, kad neformaliomis ne teisėkūros priemonėmis, skirtomis gerai patirčiai skatinti, nesugebėta panaikinti įsitvirtinusios diskriminacijos.

6.8.2 Kovai su diskriminacija skirtų teisės aktų tikslų nepavyks įgyvendinti, jeigu nebus išsamios informavimo ir švietimo programos ir tvirto reikalavimo įgyvendinti teisės aktus.

7. Teisų į lygybę hierarchija daro neigiamą įtaką EB tikslų įgyvendinimui

7.1 EESRK mano, kad dabartinė hierarchinė EB apsaugos nuo diskriminacijos sistema daro neigiamą įtaką EB tikslų įgyvendinimui:

- ji apsunkina darbuotojų, kurie tam tikrose šalyse turi mažiau vykdytinų nediskriminavimo teisių nei kitose, judėjimo laisvę. Pavyzdžiui, 69,2 proc. Komisijos internetinės apklausos „Diskriminacija — ar ji yra svarbi?“ respondentų nurodė, kad teisinės apsaugos nuo diskriminacijos dėl amžiaus, negalios, religijos ir seksualinės orientacijos lygis už darbo ribų turėtų įtakos jų sprendimui persikelti į kitą valstybę narę ⁽²⁴⁾,
- ji gali apsunkinti prekių judėjimo laisvę, nes tiekėjai privalo laikytis skirtingų lygybės standartų tiekdami prekes ir teikdami paslaugas įvairiose valstybėse narėse; pavyzdžiui, 26,3 proc. įmonių, dalyvaujančių Europos įmonių nuomonės tyrimo grupėje dėl nediskriminavimo ⁽²⁵⁾, nurodė, kad kitoje valstybėje narėje užtikrinamos teisinės apsaugos nuo diskriminacijos dėl amžiaus, negalios, religijos ir seksualinės orientacijos lygis gaunant prekes ir paslaugas, bei apsirūpinant būstu, turėtų poveikio jų galimybėms turėti verslą toje šalyje,

— ji daro įtaką gyvenimo kokybei, nes nesant teisinių draudimų diskriminacija ir priekabiavimas tikėtina bus nekontroliuojami ir liks kliūčių visapusiškai ir visiems vienodai naudotis ekonominėmis ir socialinėmis teisėmis,

— ji trukdo socialinei sanglaudai, nes visapusiškai ir vienodai nepripažįstamos visos visuomenės grupės,

— dėl diskriminacijos pilietinėje visuomenėje dalyvauja tik didžiosios grupės ir bendruomenės.

7.2 Išreiškusi susirūpinimą dėl tebesitęsiančios diskriminacijos, Taryba rezoliucijoje dėl tolesnių veiksmų, susijusių su Europos lygių galimybių visiems metais:

— pažymėjo, kad „diskriminacijos, kuria užkertamas kelias dalyvavimui ir galimybei gauti išteklių, pasekmė yra skurdas ir socialinė atskirtis“,

— pažymėjo, kad „Europos Parlamentas ir pilietinė visuomenė paragino teisinę apsaugą nuo diskriminacijos išplėsti už užimtumo ir profesinės veiklos srities ribų“, ir

— paprašė valstybių narių ir Europos Komisijos „dėti daugiau pastangų siekiant išvengti diskriminacijos [...] darbo rinkoje ir už jos ribų“ ir „užtikrinti ir sustiprinti lygybės srityje dirbančių specializuotų įstaigų veiksmingą darbą“.

8. Reikalinga nauja direktyva

8.1 Atsakant į Tarybos išreikštą susirūpinimą ir siekiant užtikrinti būtiniausius suderintus standartus visoje ES, būtina priimti naujus teisės aktus, įgyvendinančius vienodo vertinimo principą neatsižvelgiant į negalią, religiją ar šitikinimą, seksualinę orientaciją arba amžių už užimtumo srities ribų.

8.2 Dėl sričių, kurioms įtaką turi dabartinis diskriminacijos lygis, pobūdžio ir masto, jų poveikio ES tikslų įgyvendinimui ir būtinybės užtikrinti vienodą aukštą apsaugą visose ES valstybėse narėse, šalys negali visko įgyvendinti ar pasiekti, todėl reikia imtis veiksmų Bendrijos lygmeniu, atitinkančių subsidarumo ir proporcingumo principus, kaip nurodyta EB steigimo sutarties 5 straipsnyje.

8.3 EESRK rekomenduoja priimti vieną bendrą direktyvą, draudžiančią diskriminaciją dėl negalios, religijos ar šitikinimų, seksualinės orientacijos arba amžiaus ne tik užimtumo, bet ir kitose srityse, patenkančiose į Rasių direktyvos taikymo sritį, ir reikalaujančią įsteigti arba išplėsti lygybės propagavimo įstaigas, kurioms būtų suteikti visapusiški įgaliojimai dirbti visais į teisės aktų taikymo sritį patenkančiais klausimais. Tai buvo pagrindinė ES pagrindinių teisių agentūros rekomendacija ⁽²⁶⁾.

⁽²⁴⁾ Konsultacijos internetu, 2007 m. liepos–spalio mėn.

⁽²⁵⁾ 2007 7 12–2007 8 31, 4a klausimas.

⁽²⁶⁾ „Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation in the EU Member States: Part I — Legal Analysis“, Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, 2008 m. (autorius Olivier De Schutter).

8.3.1 Nors EESRK ir pripažįsta, kad apsauga, įtvirtinta galiojančiose kovos su diskriminacija direktyvose, turėtų būti sustiprinta, įskaitant ir vienareikšmiškesnį institucinės diskriminacijos pripažinimą, dabartinis Komiteto prioritetas — užtikrinti toki patį apsaugos nuo pirmiau minėtų diskriminacijos formų lygį, koks šiuo metu užtikrinamas kalbant apie diskriminaciją dėl rasės ir etninės kilmės.

8.4 EESRK sutinka, kad pirmoji daugelio organizacijų, ypač mažųjų įmonių, reakcija į bet koki pasiūlymą priimti naują reglamentą bus susirūpinimas dėl jo laikymosi išlaidų. Taisyklių įvairovė „labai apsunkina“⁽²⁷⁾ jų laikymąsi įmonėse. EESRK nemano, kad priėmus vieną bendrą direktyvą, nustatančią bendrus ES apsaugos nuo diskriminacijos standartus už užimtumo srities ribų, įmonės patirs didelių naujų išlaidų; daugeliu atvejų reglamento įgyvendinimo praktikoje išlaidas padengs didesnis klientų skaičius, atsiradęs panaikinus diskriminaciją. 89,8 proc. Europos įmonių nuomonės tyrimo grupės dėl nediskriminavimo atstovų mano, jog turėtų būti priimti teisės aktai, kad būtų užtikrintas toks pat apsaugos nuo diskriminacijos lygis visoje Europoje⁽²⁸⁾.

8.5 EESRK yra žinomi argumentai, kad būtų priimtos atskiros direktyvos, skirtos kiekvienai diskriminacijos formai, tačiau EESRK nuomone, prioritetas turėtų būti teikiamas vienai bendrai direktyvai, apimančiai visas keturias diskriminacijos formas:

- asmenims bei prekių tiekėjams ir paslaugų teikėjams ji būtų aiškiausia ir skaidriausia; mes žinome, kad privačios įmonės retai džiaugiasi naujomis reguliavimo formomis, todėl nustatydami atskirus EB nediskriminavimo standartus kiekvienai diskriminacijos formai atskirai ir skirtingu laiku ir neužtikrindami jų suderinamumo labiau apsunkinsime jų laikymąsi, ypač mažosiose įmonėse, kurių ištekliai riboti,
- ji leistų veiksmingai reaguoti ir panaikinti daugialypę diskriminaciją; jeigu būtų užtikrinta nuosekli ir tinkama apsauga nuo visų diskriminacijos formų, asmenys, susiduriantys su diskriminacija arba priekabiavimu dėl kelių jų tapatybės ypatybių, turėtų galimybę reikalauti tinkamo žalos atlyginimo,
- teisės aktai taptų suprantami ir prieinami; rezoliucijoje dėl tolesnių veiksmų, susijusių su Europos lygių galimybių visiems metais, Taryba atkreipė dėmesį į tai, kad visuomenė mažai informuota apie teisės aktus, skirtus kovai su diskriminacija⁽²⁹⁾. Užduotį didinti informuotumą bus daug sunkiau įgyvendinti, jeigu teisės į vienodą vertinimą įvairiais aspektais skirtingose srityse ES ir nacionaliniuose teisės aktuose labai skirsis,
- ji padės išvengti bet kokios hierarchijos Europos teisių į vienodą vertinimą sistemoje; socialinė sanglauda priklauso nuo to, ar visuomenės nariai jaučiasi jai priklausą ir ar jaučia turį bendrų išpareigojimų; tai bus daug sunkiau pasiekti,

jeigu teisės aktų turinys skirtingoms grupėms leis suprasti, kad kai kurių grupių teisės į vienodą vertinimą yra didesnės nei kitų.

8.6 Rasių lygybės direktyvoje nurodytos pagrindinės į užimtumą ir profesinę veiklą nepatenkančios sritys, priklausančios ES kompetencijai, kuriose būtina užkirsti kelią diskriminacijai dėl negalios, religijos ar įsitikinimų, seksualinės orientacijos ir amžiaus, siekiant įgyvendinti ES tikslus; EESRK primygtinai siūlo įtraukti tas pačias sritis į naująją direktyvą.

8.7 EESRK sutinka, kad laikantis subsidarumo principo tam tikrose veiklos srityse, pavyzdžiui, aprūpinimo būstu, švietimo ar kitų viešųjų paslaugų srityse, paslaugų teikimo organizavimo ir įgyvendinimo ir (arba) kitų reguliavimo aspektų kompetencija visų pirma priklauso valstybėms narėms nacionaliniu arba regioniniu lygmeniu. EESRK mano, kad, laikantis EB steigimo sutarties 5 straipsnio nuostatų, neįmanoma užtikrinti reikalingų visapusiškų aukštų bendrų vienodo vertinimo standartų visose veiklos srityse nepriėmus teisės aktų ES lygmeniu.

8.8 Todėl EESRK pritaria 2008 m. liepos 2 d. Komisijos paskelbtam sprendimui pateikti pasiūlymą priimti naują direktyvą, įgyvendinančią vienodo vertinimo principą neatsižvelgiant į religiją ar įsitikinimus, negalią, amžių arba seksualinę orientaciją srityse, kurioms taikoma Rasių lygybės direktyva, išskyrus užimtumo sritį. Ankstesni šios nuomonės projektai buvo pateikti Komisijai, todėl tikimasi, kad EESRK tyrimo grupės argumentai ir preliminarūs išvados, kuriose rekomenduojama priimti direktyvą šiuo metu siūloma forma, padėjo Komisijai priimti sprendimą. Be to, tikimės, kad galutinė šios nuomonės redakcija paragins valstybes nares pripažinti šiam tikslui skirtų ES teisės aktų vertę ir svarbą ir bus naudinga joms prisidedant, kad teisės aktai būtų konstruktyviai parengti ir patvirtinti.

8.9 EESRK pritaria Komisijos sprendimui pasiūlyti priimti direktyvą, kuri kiek įmanoma geriau atspindėtų kitas direktyvas, priimtas pagal 13 straipsnį, ir joje būtų įtvirtintos tos pačios apibrėžtys, pavyzdžiui, tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas ir pozityvioji diskriminacija, ir ji užtikrintų apsaugą nuo diskriminacijos visiems valstybėje narėje esantiems asmenims, įskaitant trečiųjų šalių piliečius, joje turėtų būti numatyti tie patys įpareigojimai valstybėms narėms užtikrinti teises į žalos atlyginimą, veiksmingų, proporcingų ir atgrasančių sankcijų taikymą, apsaugą nuo persekiojimo ir įrodinėjimo pareigos perkėlimą. Ne mažiau svarbūs yra įpareigojimai didinti informuotumą ir skatinti dialogą su socialiniais partneriais ir NVO.

8.10 Kad priėmus galutinę siūlomos direktyvos redakciją būtų galima įgyvendinti mūsų nurodytus uždavinius, EESRK rekomenduoja Tarybai ir kitoms ES institucijoms atidžiai nagrinėjant siūlomą direktyvą apsvaistyti šiuos klausimus:

⁽²⁷⁾ Europos verslo konfederacija, atsakymas į Europos Komisijos konsultacijas „Diskriminacija — ar ji yra svarbi?“, 2007 m. spalio 12 d.

⁽²⁸⁾ 2007 7 12–2007 8 31, 4 b klausimas.

⁽²⁹⁾ Konsultacijos internetu, 2007 m. liepos–spalio mėn., 1 psl.

8.10.1 *Esamo apsaugos lygio išsaugojimas.* Naujoji direktyva neturi būti panaudota sumažinti apsaugą nuo diskriminacijos bet kuriuose kituose ES teisės aktuose, o valstybėms narėms neturėtų būti sudarytos galimybės pasinaudoti direktyvos įgyvendinimu ir sumažinti esamą apsaugos nuo diskriminacijos lygį šiose šalyse.

8.10.2 *Teisės į vienodą vertinimą ir derami patogumai žmonėms su negalia.* Už užimtumo srities ribų žmonės su negalia susiduria su tokiomis pat arba didesnėmis kliūtimis visapusiškai dalyvauti visuomenės gyvenime. Naująją direktyvą turėtų būti suformuotas pagrindas valstybėms narėms laikytis JT konvencijoje dėl žmonių su negalia teisių įtvirtintų lygybės ir nediskriminavimo įsipareigojimų.

8.10.2.1 Naujojoje direktyvoje turėtų būti numatytas reikalavimas, kad visi fiziniai ir juridiniai asmenys, užtikrinantys socialinę apsaugą, įskaitant socialinį draudimą ir sveikatos priežiūrą, socialines lengvatas, galimybes mokytis ir gauti prekes bei paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu:

- a) iš anksto numatytų žmonių su negalia prieinamumo poreikius, įskaitant fizinės aplinkos, transporto ir informacijos prieinamumą, ir
- b) iš anksto numatytų žmonėms su negalia tinkamas patalpas ir panaikintų kliūtis, kad žmonės su negalia kiek įmanoma daugiau galėtų jomis pasinaudoti.

8.10.2.2 Naujojoje direktyvoje tinkamo konkrečią negalią turinčio asmens prieinamumo poreikių patenkinimo ir tinkamų patalpų neužtikrinimas turėtų būti laikomas diskriminacijos forma, išskyrus tuos atvejus, kai teikėjui tai būtų per didelė našta.

8.10.3 *Daugialypė diskriminacija.* Direktyvoje turėtų būti nurodyta, kad į vienodo vertinimo principą yra įtraukta apsauga nuo daugialypės diskriminacijos ir šios nuostatos būtų laikomasi ES ir nacionalinėje teisėje.

8.10.4 *Pozityvioji diskriminacija.* Nelygybė yra išsiskynusi ne tik užimtumo ir profesinės veiklos, bet ir kitose srityse, pavyzdžiui, švietimo, sveikatos priežiūros, aprūpinimo būstu ir galimybes naudotis viešbučių, restoranų, finansinių paslaugų, kelionių organizavimo ir kt. paslaugomis. Todėl siekiant praktiškai užtikrinti visišką lygybę, naujoji direktyva turėtų aiškiai leisti valstybėms narėms išlaikyti arba priimti priemones, skirtas išvengti arba atlyginti už nepatogumus, susijusius su negalia, religija ar įsitikinimais, amžiumi ar seksualine orientacija.

8.10.5 *Pirmenybinis vertinimas dėl negalios arba amžiaus.* Naujojoje direktyvoje turėtų būti pripažįstama valstybėse narėse nusistovėjusi praktika taikyti pirmenybinį vertinimą asmenims dėl jų amžiaus arba žmogaus su negalia statuso. Tai užtikrina didesnę socialinę vyresnių arba jaunesnių žmonių ir žmonių su negalia įtrauktį. Naujoji direktyva neturėtų atgrasyti viešojo arba privataus sektoriaus organizacijų nuo tokių privilegijų suteikimo, kai jos skirtos įveikti arba sumažinti fizinės, finansinės arba su pažiūromis susijusias dalyvavimo vienodomis sąlygomis kliūtis. Ji turėtų sudaryti galimybes valstybėms narėms leisti taikyti tokias priemones, jeigu jos turi pagrįstą tikslą ir atitinka vienodo vertinimo principą ir jeigu priemonės tikslui pasiekti yra jam proporcingos.

8.10.6 Visos išimtys turi būti tiksliai apibrėžtos. EESRK sutinka, kad tam tikromis aplinkybėmis skirtingas vertinimas gali būti tinkamas ir būtinas, tačiau nepritaria bendram tiesioginės diskriminacijos pateisinimui. Diskriminacijos draudimo išimtys neturėtų būti tokios plačios, kad panaikintų apsaugos, kurią turėtų suteikti ši direktyva, poveikį; kita vertus, direktyva neturėtų tapti pernelyg sudėtinga, į ją įtraukiant ilgą sąrašą specialių išimčių, taikytinų tam tikromis aplinkybėmis ir dėl tam tikrų diskriminacijos formų. Pirmenybinis vertinimas kovai su diskriminacija skirtuose teisės aktuose turėtų būti leidžiamas tik kai jis prisideda prie lygybės ir žmogaus orumo skatinimo bei stiprinimo ir kai nekelia grėsmės kovos su diskriminacija nuostatų poveikiui.

8.10.7 *Teisių įgyvendinimo užtikrinimas.* Naujoji direktyva, pripažįstanti organizuotos pilietinės visuomenės svarbą ir vertę, turėtų užtikrinti, kad asociacijos ir organizacijos, kurios turi teisėtą interesą užtikrinti nediskriminavimą, galėtų imtis teisminių ar administracinių procedūrų arba diskriminaciją patyrusių asmenų vardu, arba palaikydamos tokius asmenis.

8.10.8 *Specialios įstaigos.* Neabejotina, kad informuotumui didinti, nacionaliniams teisės aktams įgyvendinti ir vienodam vertinimui skatinti labai svarbios specialios įstaigos, aprūpintos ištekliais ir turinčios įgaliojimus vykdyti funkcijas, nurodytas Rasių lygybės direktyvoje ⁽³⁰⁾ arba Direktyvoje, įgyvendinančioje vienodo požiūrio į moteris ir vyrus principą dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo ⁽³¹⁾. Naujoje direktyvoje turėtų būti įtvirtintas reikalavimas įsteigti įstaigą ar įstaigas (arba išplėsti esamą įstaigą), atsakingą už kovą su diskriminacija dėl religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos. Be to, šioms įstaigoms turėtų būti pavesta reguliariai vertinti kovos su diskriminacija politikoje pasiektus rezultatus.

2008 m. rugsėjo 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

⁽³⁰⁾ 13 straipsnis.

⁽³¹⁾ 12 straipsnis.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Daugiakalbystės

(2009/C 77/25)

Europos Komisijos pirmininko pavaduotoja Margot Wallström, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. vasario 4 d. laišku paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą parengti tiriamąją nuomonę dėl

Daugiakalbystės.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. liepos 18 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja Ann Le Nouail-Marlière.

447-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 144 nariams balsavus už, 8 — prieš ir 13 susilaikius.

Nuomonės santrauka ir glaustos išvados

- Komitetas pastebi, kad ši tema įgyja vis stipresnį politinį ir ekonominį atspalvį ir apgailestaudamas konstatuoja, kad Komisija nepasiūlė konkrečios programos, kuri taptų jos 2005 m. „naujos daugiakalbystės strategijos“ tąsa, o priešingai — nusprendė savo kadencijos pabaigai pateikti naują strategiją.
- Komitetas ragina Komisiją ir valstybes nares sparčiau diskutuoti dėl siektinų tikslų prieš priimančias sprendimus dėl veiksmų, kuriuos reikėtų vykdyti koordinuotai kultūros ir švietimo srityse.
- Kalbant apie konkretų pirmosios užsienio kalbos, kurios mokoma ir mokomasi mokykloje, pasirinkimą, Komitetas ragina valstybes nares ir Komisiją skatinti besimokančius rinktis ne tik anglų kalbą, bet ir kitas kalbas, ir plėtojant ryšius su ES nepriklausančiomis šalimis propaguoti Europos kalbų mokymąsi bei vartojimą.
- Pastebi tamprią Europos piliečių poreikių kalbos srityje, Europos užimtumo strategijos, Europos struktūrinių fondų (pirmiausia Sanglaudos fondo) programų konvergencijos tikslų sąsają ir ragina pasinaudoti minėtais fondais siekiant, kad žmonės geriau išmoktų savo gimtąją kalbą ir dar dvi užsienio kalbas ir siūlo, kad tai taptų šių fondų naudojimo prioritetu. Komitetas taip pat mano, kad šis tikslas turėtų apimti du kokybinius uždavinius: išsaugoti Europos kalbų gyvybingumą ir skatinti mokytis ne ES šalių kalbas, kurios naudingos palaikant kultūrinius, socialinius, politinius ir ekonominius ryšius, siekiant susipažinimo su įvairiomis kultūromis, taikos ir tautų draugystės.
- Pastebi, kad mažiausias galimybes dirbti padorų, t.y. įteisintą ir socialinę apsaugą užtikrinantį, darbą turinčių visuomenės grupių padėtis negerėja lygiai kaip ir nuo miestų arba turistų traukos centrų toliausiai gyvenančių asmenų padėtis, todėl Komitetas prašo Komisijos ir valstybių narių dėti pastangas, kad numatomais veiksmais nebūtų didinama diskriminacija arba sudaromos nevienodos sąlygos ir kad šie veiksmai nesukeltų atskirties ir nepasitenkinimo. Tuo tikslu Komitetas rekomenduoja Komisijai ir valstybėms narėms konsultuotis su socialiniais partneriais ir atitinkamose srityse veikiančiomis pilietinės visuomenės organizacijomis.
- Kadangi Komisija ketina vykdyti vidaus tarnybų konsultacijas, siūlant priemones reikėtų atsižvelgti į geresnio reglamentavimo siekį ir dėti pastangas, kad priemonės nepažeistų mažųjų ir vidutinių įmonių konkurencingumo.
- Komisija ir valstybės narės turėtų dėti pastangas pagal Europos sertifikavimo sistemą tiksliai įvertinti ne tik švietimą, bet ir formalų mokymąsi, kad būtų nustatyta jų vertė ir **remiantis jais būtų perkeliama ir pripažįstama piliečių ir samdomųjų darbuotojų, koks bebūtų jų statusas, kvalifikacija.**
- Vykstant socialinėms konsultacijoms Komitetas taip pat ragina valstybes nares ir Komisiją remti su kalbomis susijusias profesijas: mokytojų, vertėjų raštu ir vertėjų žodžiu, kad būtų užtikrintas oficialių kalbų vartojimas plėtojant institucijų komunikaciją, ir primena, jog ir ekonominėje sferoje poreikis yra nepakankamai patenkintas.

1. Įvadas

2006 m. rugsėjo 6 d., prieš įsteigiant už daugiakalbystę ir kultūrų dialogą atsakingo Europos Komisijos nario pareigybę ir skiriant į šį postą Komisijos narį Leonardą Orbaną, EESRK priėmė nuomonę, kurioje svarstė naująją daugiakalbystės pagrindų strategiją ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ 2006 m. spalio 26 d. EESRK nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl naujos daugiakalbystės pagrindų strategijos. Pranešėja Le Nouail Marlière (OL C 324, 2006 12 30).

Vėliau, 2007 m. spalio 25 d., Komisijos narys L. Orbanas EESRK pirmininko Dimitris Dimitriadis kvietimu dalyvavo plenarinėje sesijoje ir domėjosi Komiteto veikla.

Norėdamas pristatyti naująją daugiakalbystės strategiją Komisijos narys paprašė EESRK parengti tiriamąją nuomonę.

Reaguodamas į prašymą, Komitetas siūlo:

- atlikti veiklos įgyvendinant ankstesnę Komisijos strategiją ir Komiteto tuo metu pateiktų rekomendacijų vertinimą,
- apžvelgti Komisijos veiksmus šioje srityje,
- atsakyti į klausimus, kurie Komitetui buvo pateikti Komisijos surengtų plataus masto viešų konsultacijų ir 2008 m. balandžio 15 d. klausymo metu, kad Komisija, rengdama savo komunikatą, kurį ketina paskelbti 2008 m. rugsėjo mėn., turėtų galimybę atsižvelgti į Komiteto rekomendacijas.

2. Bendros pastabos

2.1 Komitetas konstatuoja, kad daugiakalbystės reikšmė nuolat didėja. Šio reiškinio priežastis — ne madingos tendencijos, o konkrečios globalizacijos sąlygos, kai sąveikauja vis daugiau ir vis įvairesnių subjektų. Nauja padėtis reikalauja rasti naujus sprendimus ir išeitis. Kinta ne vien pasaulio ekonomika ar technologijos — pokyčiai vyksta ir socialinėje, politinėje, kultūrinėje ir pilietinėje srityse. Kai kurie reiškiniai egzistavo visuomet arba jau seniai, tačiau dabar jie suintensyvėjo ir jų poveikis tapo ypač pastebimas, galbūt net lemiamas.

2.2 Įvairiausiose srityse — darbo veikloje, plėtojant verslą, pramogų ir turizmo srityse kultūrinė dimensija kinta, todėl EESRK privalo dėti pastangas išnagrinėti visus šio proceso aspektus, kad atsižvelgdamas į mūsų bendrapiliečių poreikius pateiktų protingų ir praktinių pasiūlymų institucijoms, visų pirma dalyvaudamas konsultacijose ir inicijuodamas diskusijas.

Europos piliečių nuomonių įvairovė ir gausa rodo, kad jiems šis klausimas labai svarbus, kadangi jis įkūnija bendrą jų žmoniškąją prigimtį.

2.3 Pirmiau minėtoje nuomonėje pateiktos tokios Komiteto rekomendacijos:

- „Komisija raginama informuoti valstybes nares, tiksliai joms nurodant, kokius ryšius ar papildomas priemones reikia įgyvendinti nacionaliniuose planuose ir aiškinant, kad daugiakalbystė ir įvairiakalbystė yra potencialus indėlis į kultūrinę ir politinę ES integraciją ir savitarpio supratimo bei socialinės sanglaudos faktorius.
- Mokymo pasiūlos mastus reikia derinti Europos lygiu, jei norima gauti tvarų rezultatą, ir potencialių atsargų neapriboti tik keletu kalbų.

— Skatinti ir remti daugiakalbystę visose profesinės veiklos, kultūros, politikos, mokslo ir socialinio gyvenimo srityse.

— Įtraukti į veiklą ne vien socialinių ar mokslinių disciplinų ekspertus, bet ir pagal specialybę dirbančius lingvistus, vertėjus žodžiu ir raštu, dėstytojus ir kalbų specialistus.

— Komisija, kai ji pradės programavimo etapą, privalo tinkamai ir dėmesingiau atsižvelgti į dabartinę jaunųjų ir vyresniųjų žmonių kartą, orientuojant juos į visą gyvenimą trunkančią mokymą ir kultūrinių teisių įsisąmoninimą.

— Komisija turi remtis ne vien universitetuose atliekamais darbais, bet ir asociacijų, kurios veikia šioje srityje, veikla ir remti iniciatyvas, kurias siūlo pilietinės visuomenės organizacijų tinklai.“

2.4 Taigi, EESRK pabrėžė, kad būtina kuo daugiau piliečių įtraukti į kalbų mokymosi, jų vartojimo ir žinių gerinimo strategijas bei rasti praktinių priemonių šiam tikslui įgyvendinti. Komitetas išpėjo, kad tai neturi tapti dar viena socialinio diskriminavimo priežastimi. Komitetas ragino pagalvoti apie visas Europos Sąjungos kalbas, kad ji galėtų peržengti savo pačios kalbines, kultūrinės ir ekonomines ribas. Komitetas nurodė, kad priimant sprendimus būtina išlaikyti pusiausvyrą tarp ekonominių, kultūrinių, pilietinių interesų ir daugiau dėmesio skirti užimtumo ir darbo aspektams.

2.5 Komitetas primena, kad pasaulyje kinta tiek politiniai ekonominiai blokai, tiek ir kalbinės kultūrinės sritys. Deja, vykstant tam tikrų socialinių politinių grupių asimiliacijai arba joms dingstant kartu išnyksta ir kai kurios kalbos. Europa susiduria su tais pačiais iššūkiais kaip ir kiti pasaulio regionai: 1) ryški tendencija tarpvalstybiniuose santykiuose vartoti vieną dominuojančią kalbą, 2) Europoje yra daug įvairių regioninių kalbų ir kyla toks pat pavojus, kad išnyks kai kurios tarmės. Vis dėlto yra tam tikrų skirtumų: Europos oficialių nacionalinių kalbų statusas suvienytoje politinėje ir ekonominėje erdvėje (arba dar tik besivienijančioje, priklausomai nuo mūsų ES integracijos lygio vizijos).

2.6 ES susiduria su tapatybės problema, kuri neatsiejama nuo bet kokių kultūrinių ir kalbinių strategijų, tačiau integracijos proceso metu ji įgijo tam tikrų privalumų. Būtų galima paminėti socialinės ir teritorinės sanglaudos skatinimo priemones, bendrus atstovaujamosios ir dalyvaujamosios demokratijos kriterijus, tam tikru solidarumu pagrįstus socialinius modelius.

2.7 Vis dėlto demografinių problemų ir kultūrinių interesų sandūros akivaizdoje reikia išdrįsti užduoti keletą esminių klausimų: ar tikrai europiečiams rūpi jų kalbos, ar jie nori jomis bendrauti, jas saugoti, puoselėti ir išlaikyti, t.y. kalbėti jomis tarpusavyje ir su kitais?

3. Konkrečios pastabos

3.1 2007 m. rugsėjo 14 d. Komisija inicijavo viešų konsultacijų procedūrą, kurios baigiamuoju akordu tapo 2008 m. balandžio 15 d. įvykusi konferencija. Šio renginio metu Komisija gausiai dalyvavusioms kultūros ir pedagogikos srityse veikiančioms asociacijoms ir organizacijoms pristatė šių darbo grupių rezultatus:

- Intelektualų grupės, pirmininkas Amin Maalouf,
- Verslo forumas (Business Forum), pirmininkas Étienne Davignon,
- Nacionalinis kalbų centras pateikė ELAN ataskaitą „Užsienio kalbos įgūdžių stokos įmonėse poveikis Europos ekonomikai“,
- oficialių konsultacijų su komitetais (RK ir EESRK),
- konsultacijų su valstybėmis narėmis: 2008 m. vasario mėn. ministrų konferencija,
- Aukšto lygio grupės dėl daugiakalbystės rekomendacijas,
- konsultacijų internetu metu gautas pastabas.

3.2 Diskusijų metu atkreiptas dėmesys į tokius iššūkius:

- ekonominiai iššūkiai,
- politiniai iššūkiai (daugiakalbystė ir regionų integracija),
- iššūkiai kultūros srityje (daugiakalbystė ir tarpkultūriškumas),
- asmeninis ir kolektyvinis bendravimas gali sudaryti išpūdį, kad kalba yra tik viena iš bendravimo priemonių. Kokia literatūros ateitis?
- daugiakalbystė ir įvairiakalbystė: žmonės dvejoja, ar būtina mokėti įvairias kalbas, jei kalbinė aplinka palaipsniui tampa vienkalinga,
- Europos Taryba pabrėžė, kad siekiant sėkmingai kovoti su nacionalizmu būtina saugoti mažumų kalbas ir sudaryti sąlygas jas vartoti: įvairovę užtikrinanti daugiakalbystė neturi kelti atskirties pavojaus,
- daugelis dalyvių kalbėjo apie nevisavertiškumą ir nelygybę kalbų srityje, apie Europos kalbų konkuravimą tarpusavyje ir pasaulyje, prieštarinę skirtingų valstybių kultūros politiką,
- kultūrinės ir socialinės teisės: daugeliui kyla klausimas, kokie ištekliai bus skirti numatytiems išpareigojimams įgyvendinti. Buvo svarstytas konkretus romų bendruomenės klausimas: bendri jų integracijos aspektai ir konkrečiai — galimybės išmokyti ir išsaugoti savo kalbą,
- kalbant apie užimtumą ir darbą, teisė dirbti vartojant savo paties kalbą ir nebūti priverstam įgyti kalbos žinių, neproporcingų darbe patikėtoms užduotims, o taip pat su

saugumu susijusios problemos, kylančios dėl blogai valdomos arba nevaldomos daugiakalbės aplinkos.

3.3 *Pagrindiniai klausymo metu nurodyti Komisijos tikslai siekiant skatinti kalbų įvairovę:*

3.3.1 ES skatinti įvairių kalbų mokėjimą („vien anglų kalbos nepakanka“).

Už daugiakalbystę atsakingo Europos Komisijos nario L. Orban siekis, kurį jis aiškiai išreiškė minėto klausymo metu ir kitomis progomis, — pabandyti pakeisti „viskas anglų kalba“ tendenciją.

3.3.2 Socialiniai tikslai:

- pabrėžti kalbų vaidmenį užtikrinant socialinę sanglaudą,
- migrantams sudaryti geresnes sąlygas integruotis, skatinti juos mokytis priimančios šalies kalbos, sudaryti sąlygas vartoti ir išsaugoti savo gimtąją kalbą, jos išmokyti savo palikuonis, su ja supažindinti aplinkinius ir ja bendrauti; migrantų kalbos turėtų būti laikomos vienu iš kultūrinio praturtinimo šaltinių.

3.3.3 Ekonominiai tikslai:

- vystyti kalbinius gebėjimus, siekiant pagerinti darbuotojų užimtumo perspektyvas ir įmonių konkurencingumą,
- į Europos politiką horizontaliai integruoti su daugiakalbyste susijusius aspektus pradedant jų nustatymu (padėties įvertinimas).

3.3.4 ES išorės politikos daugiakalbystės aspektas:

Komisija patvirtina siekianti „Barselonos tikslo“, t.y. kiekvienas pilietis be gimtosios kalbos privalo mokėti dar dvi užsienio kalbas, bet šis tikslas patikslinamas taip: reikia mokėti gimtąją kalbą, vieną tarptautinę kalbą ir dar vieną „mėgiamą“ arba „priimtą“ kalbą (ši sąvoka „perimta“ iš grupės, kuriai pirmininkavo Amin Maalouf, pranešimo).

3.3.5 Priemonės ir metodas:

Komisija siekia skatinti savišvietą naudojant sistemą „business literacy system“, kuri suteikia galimybę greitai suprasti kalbą ir yra lengvai įsisavinama, tačiau ji šio metodo išsamiai nepristatė. Komisija nurodė, kad Europos piliečiams bus sudaryta galimybė su užsienio kalbų sakiniiais susipažinti, pavyzdžiui, autobusuose ar kitose viešose vietose. Mokymasis vyks pripratimo principu.

3.3.6 Ateities planai:

Komisija pageidauja vystyti valstybių narių struktūrinį bendradarbiavimą įgyvendinant vidutinės trukmės strateginį planą ir sukurti Europos pridėtinę vertę, kuri leistų plėtoti šią politikos kryptį.

3.4 ELAN ataskaita ⁽²⁾:

ELAN ataskaitoje aptariama, kodėl įmonėms naudinga, kad jose dirbtų kvalifikuoti daugiakalbiai darbuotojai. Tačiau joje nenurodytos poreikių rūšys pagal atliekamas užduotis ir užimamas pareigas ar veiklos sektorius. Siekiant pagerinti gyvenimo ir darbo sąlygas, Komisijai būtų naudinga užsakyti, kad Dublino fondas (ar kita Europos organizacijai) apibrėžtų konkretesnes profesinių poreikių — ir įmonių, ir darbuotojų — rūšis.

3.4.1 M. Davignon vadovaujamo Verslo forumo (Business forum) ataskaita ⁽³⁾:

2008 m. birželio mėn. pabaigoje paskelbtoje ataskaitoje pateikiami Verslo forumo argumentai, kodėl svarbu skirti lėšų užsienio kalbų įgūdžiams lavinti. Ataskaitoje apžvelgiami veiksmai, kurių jau buvo imtasi kalbų mokymuisi verslo bendruomenėje skatinti, bei pateikiamos rekomendacijos įmonėms, kaip gerinti įgūdžius bendrauti daugiakalbėje verslo aplinkoje: įvertinti kalbinius įgūdžius įmonėje; persvarstyti įdarbinimo ir žmogiškųjų išteklių vystymo strategijos politiką; skirti lėšų kalbų mokymuisi; įdarbinti kitomis kalbomis kalbančius darbuotojus, kuriems ta kalba yra gimtoji; naudoti lingvistines technologijas; bendradarbiauti su vertėjais raštu ir žodžiu, informacijos sklaidėjais ir kultūros tarpininkais; skatinti tarpvalstybinį darbuotojų judumą. Ataskaitoje taip pat pateikiamos rekomendacijos Europai ir jos institucijoms, vietos ir regionų institucijoms ir nacionalinėms vyriausybėms. Be to, dokumente aptariami daugiakalbystės privalumai.

3.5 Amin Maalouf vadovaujamos grupės pranešimas ⁽⁴⁾

Komitetas pritaria Komisijos iniciatyvai konsultuotis su žymių intelektualų grupe, kurios pranešimą vienas iš šios grupės narių balandžio 15 d. įvykusio klausymo metu pavadino tikriausiai geriausiai parašytu ir lengviausiai skaitomu pranešimu iš visų, kuriuos ligi šiol buvo parengusi Europos Komisija (ir tai tam tikra prasme yra tiesa). Pranešime siūloma europiečiams pristatyti vienos tarptautinės kalbos ir vienos „širdžiai mielos, priimtinės“ kalbos mokymosi, t. y. mokymosi be išskaičiavimo, ne siekiant ekonominės naudos, o tik asmeniniam malonumui, idėją. Nors šis pasiūlymas kilnus ir juo pripažįstama, kad kalba yra esminis kultūros ir komunikacijos veiksnys, jis paremtas prielaida, kad visi piliečiai vienodai domisi kalbomis ir gali tam skirti laiko. Tačiau taip anaipol nėra tiek dėl kultūrinių priežasčių, tiek todėl, kad daugumos Europos piliečių perkamosios galios nepakanka, kad jie galėtų verstis profesoriaus Pierre Bourdieu vadinama „vertės suteikiančia“ kultūrine praktika.

Galima tvirtinti, kad, pavyzdžiui, vis daugiau europiečių arba Europos jaunimo suvokia, kaip naudinga mokytis užsienio

kalbų, vartojamų Europoje ar už jos ribų, bet vis didesnam europiečių skaičiui darosi vis sunkiau pragyventi ir auginti vaikus. Ir nors nevyksta akivaizdi klasių kova, Europos visuomenė tebėra susiskaldžiusi, todėl reikėtų panaudoti sanglaudos fondus, ypač siekiant įgyvendinti Lisabonos tikslus.

Komisijos tarnybos turėtų įvertinti galimą Grundtvig ir suaugusiųjų mokymo bei mokymosi visą gyvenimą programų indėlį ir aptarti jų finansavimą prieš pateikdamos savo išvadas valstybėms narėms, Tarybai ir Parlamentui. Tai užtikrintų, kad valstybių narių kompetencija švietimo srityje būtų sustiprinta Europos teikiama papildoma nauda.

Komitetas pabrėžia, kad visi šie pasiūlymai neišsprendžia anglų kalbos pasirinkimo pirmąją užsienio kalba problemos — ją spręsti paliekama pačioms valstybėms narėms ir besimokančių vaikų tėvams. Komisija šios problemos tiesiogiai nenagrinėja. Nėra abejonės, kad „vien anglų kalbos nepakanka“, tačiau šią kalbą ES ir toliau laiko tarptautinio bendravimo kalba. Siūlomas būdas įkūnija postūmį, tačiau tai nėra sprendimas. Komitetas atkreipia į tai Komisijos, valstybių narių, Tarybos ir Parlamento dėmesį.

3.6 RK nuomonės projektas ⁽⁵⁾:

RK nuomonėje teigiama, kad kalbų klausimas ypač svarbus vietos ir regionų valdžios institucijoms, kadangi jis lemia ne tik užimtumo problemas, bet taip pat europiečių ir ne europiečių sambūvį visuose visuomenės lygmenyse ir visuose veiklos sektoriuose, pradedant sveikatos apsauga (kur pastebimas darbo jėgos trūkumas) ir baigiant turizmu, įskaitant paslaugas asmenims, mokymą mokyklose ir ikimokyklinėse įstaigose ar migrantų integraciją. Be to, kalbų klausimas struktūruoja vis didesnio skaičiaus regionų gyvenimą. Todėl RK visiškai teisėtai ragina naudoti sanglaudos fondus ir pageidauja, kad su juo būtų konsultuojamasi prieš priimančią strateginius sprendimus.

3.7 Informacinis pranešimas „Komisijos darbo dokumentas. Veiksmų plano „Kalbų mokymosi ir kalbų įvairovės skatinimas“ įgyvendinimo ataskaita“ ⁽⁶⁾:

Komitetas nuogaštaija, kad jei neįsime būtinybę skirti Europos lėšas, atsidursime inertiškoje būsenoje, t. y., bus priimanamos nuostatos, neatitinkančios kintančių poreikių, todėl tiek vidutinės trukmės, tiek ir ilgalaikėje perspektyvoje rezultatai bus nuvilniantys. Komitetas ragina valstybes nars tai apsvarstyti: televizijos nepakanka, o savišvieta turi būti įvertinama. Nors Komitetas mano, kad Komisijos pasirinktas koordinavimo metodas įkūnytų pažangą administravimo srityje, neaišku, ar tai būtų žingsnis piliečių link.

⁽²⁾ Žr. Regionų komiteto nuomonę dėl daugiakalbystės. Pranešėjas Roberto Pella (CdR 6/2008).

⁽⁶⁾ Žr. COM(2007) 554 galutinis 2, 2007 11 15.

⁽²⁾ Žr. ELAN ataskaitą „Užsienio kalbų įgūdžių trūkumo bendrovėje poveikis Europos ekonomikai“, http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/elan_en.pdf.

⁽³⁾ Žr. Verslo forumo grupės ataskaitą: http://ec.europa.eu/education/languages/news/news1669_en.htm.

⁽⁴⁾ Žr. Kultūrų dialogo intelektualų grupės, kuriai pirmininkavo Amin Maalouf, pranešimą „Prasmingas iššūkis. Kaip kalbų įvairovė galėtų padėti stiprinti Europą“, http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc1646_en.pdf.

4. Išvados

4.1 Komitetas laikosi nuomonės, kad nepaisant akivaizdžiai gerų Komisijos ketinimų, ji tik kartoja argumentus, bet nesiūlo konkrečių veiksmų Europos Sąjungos lygmeniu, apsiribodama valstybių narių raginimu pritaikyti savo mokymo sistemas.

4.2 Komitetas rekomenduoja valstybėms narėms toliau laikytis strategijos, kurią įgyvendinant būtų siekiama tarp-tautinio bendravimo kalbų įvairovės neapsiribojant anglų kalba.

4.3 Valstybės narės turėtų toliau skatinti kalbinės arba geografinės giminystės ar kaimynystės ryšius nustatydamos Europos kalbų, pasirenkamų įvairiuose mokymo lygmenyse (ikimokykliniame, pradiniam, viduriniame, aukštajame ir mokymosi visą gyvenimą), pasiūlą bei užtikrinant jos įvairovę.

4.4 Komisijos numatytas suaugusiųjų mokymas ⁽⁷⁾ turi vykti atsižvelgiant į poreikį kuo daugiau piliečių įtraukti į jiems rekomenduojamą gimtosios kalbos ir dar dviejų užsienio kalbų mokymąsi, pritaikant pasiūlą, piliečius sudominant ir motyvuojant praktiškais, vietos lygiu taikomomis priemonėmis, pasitelkiant vietoje jau veikiančių pilietinės visuomenės organizacijų patirtį, viešojo ir privataus sektorių specialistus, skatinant socialinį ir pilietinį dialogą ir užtikrinant, kad vykdant naujas iniciatyvas nebūtų diskriminuojami piliečiai, turintys mažai galimybių dalyvauti kultūrų mainuose.

4.5 Komisijos propaguojama savišvieta ir demokratizavimas turėtų būti tiksliai vertinami pagal Europos sertifikavimo sistemą, kad:

- būtų nustatytas valstybių narių, Komisijos ir kitų šioje veikloje dalyvaujančių valstybinių ir nevalstybinių organizacijų veiksmų poveikis,
- būtų perkeliama ir pripažįstama piliečių ir samdomųjų darbuotojų, koks bebūtų jų statusas, kvalifikacija.

4.6 Vietos ir regionų valdžios institucijas konkrečiai įtraukti į kalbų mokymo pasiūlos ateityje nustatymą, kad ši pasiūla atitiktų Komisijos užsibrėžtus siekius.

4.7 Kadangi Komisijos teiginiai dėl įmonių ekonominių poreikių daro tiesioginį poveikį pačioms įmonėms ir samdomiesiems darbuotojams, valstybės narės ir Komisija privalo skatinti socialinius partnerius šią temą svarstyti pasitelkiant socialinį dialogą, kad kartu būtų aptartos problemos ir rasti geriausi sprendimai ir tinkamiausia praktika.

⁽⁷⁾ Žr. COM(2006) 614 galutinis ir COM(2007) 558 galutinis.

4.8 Visais lygmenimis reikia sudaryti sąlygas ir skatinti visų socialinių grupių bendravimą natūralioje kalbinėje aplinkoje, nes toks bendravimas būtinas tobulinant kalbą ir yra neatskiriama kompleksinio mokymosi proceso dalis. Šis poreikis galbūt ypač svarbus tarpvalstybiniuose mainuose mažiausiai dalyvaujančioms socialinėms grupėms, t.y. mažiausiai judiems asmenims, todėl jiems būtina skirti konkrečias priemones ir išteklius. Piliečių negalima versti keliauti, tačiau vieni piliečiai tam turi mažiau lėšų negu kiti. Anglų kalbos nepakanka, televizija taip pat ne išeitis.

4.9 Sprendžiant migrantų mokamų kalbų klausimą, būtina akcentuoti, kad jos yra vertingas išteklius. Šiuo klausimu yra keletas skirtingų nuomonių. Vieni mano, kad imigrantai privalo išmokyti priimančios šalies kalbą siekdami integruotis, galbūt net norėdami patekti į ES teritoriją. Kitų nuomone, imigrantai tik turi teisę išmokyti juos priimančios šalies kalbą, kad galėtų joje dirbti, gyventi ir ginti savo teises, o už jų mokymo organizavimą yra atsakingos valdžios institucijos. Bet kuriuo atveju nuo teorijos iki praktinio jos įgyvendinimo tolimas kelias. Konkreti patirtis rodo, kad ne kiekviena gera praktika buvo skatinama, priešingai, daugelis asociacijų neteko finansavimo. Šiuo metu mums yra iškilęs milžiniškas pedagoginis iššūkis, nes skirtingo amžiaus žmonės mokosi nevienodai. Todėl Komitetas rekomenduoja naudotis tyrimais, kuriuose pateikta duomenų apie kultūrų mainus — bet kokio kalbų mokymosi pagrindą ⁽⁸⁾. Komitetas pabrėžia, kad būtina konsultuotis ir įtraukti į veiklą švietimo ir pedagoginės veiklos specialistus, pradedant ikimokykliniu ugdymu, baigiant mokymusi visą gyvenimą ir neužmirštant suaugusiųjų mokymosi. Pagrindinės labiausiai suinteresuotos šalys yra besimokantys asmenys ir dėstytojai, taip pat ir kalbant apie savišvieta būdu įgytų gebėjimų vertinimą ateityje ⁽⁹⁾.

4.10 Europoje vartojamos regioninės ir nacionalinės kalbos bei migrantų kalbos. Jų indėlis didžiulis, o Europos kultūrų įvairovės valdymo sėkmė bus tampriai susijusi su dviem iššūkiais: Europos kultūrų įvairovės skatinimu, tolerancija ir pagarba migrantams. ES socialinė ir teritorinė sanglauda nebėra vien ekonominė ar politinė — rytoj ji bus, ir net jau šiandien yra, neatskiriama nuo jos kultūrinio aspekto.

4.11 Taigi, migrantų kalbos kaip ir Europos kalbos turi būti perteiktos palikuonims, o kadangi nė viena kalba neišlieka, jei ja nekalbama, migrantai taip pat turėtų būti laikomi ištekliumi, skirtu savo gimtąją kalbą perduoti arba dėstyti tiems, kas nori plėsti bendravimo akiratį.

⁽⁸⁾ <http://www.newcomers.com> — Nourredine Erradi daugelį metų dirbo Nyderlandų migrantų mokymo centruose ir yra parengęs agentūrose ir vietos ir regionų bendruomenių institucijose dirbantiems dėstytojams ir politiniams patarėjams skirtų pedagoginių priemonių.

⁽⁹⁾ Žr. 2008 m. rugsėjo 18 d. Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyriaus nuomonę dėl rekomendacijos pasiūlymo Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Europos profesinio mokymo kreditų sistemos (ECVET) sukūrimo. Pranešėja An Le Nouail-Marlière (CESE 1066/2008).

4.12 Tai reiškia, kad šiandien Europos pilietinės visuomenės siekliai platesni ir jai jau nepakanka aukštinti daugiakalbiškumą įvairiakalbėje aplinkoje. Ji norės, kad būtų pripažintos jos pačios iniciatyvos, įgyvendinamos įvairių asociacijų, kad būtų pripažinti jos poreikiai ir bet kuriuo atveju pageidautų išteklių, tiek viešųjų, tiek privačių, iniciatyvoms sėkmingai įgyvendinti ir poreikiams patenkinti.

4.13 Todėl reikia, kad socialiniai partneriai sutiktų apsvaistyti ilgalaikę perspektyvą ir kartu nustatyti, kokius kvalifikacinius reikalavimus, bazinius išsilavinimus ir mokymosi visą gyvenimą sistemas reikia įdiegti, kokias viešąsias ir privačias investicijas reikia numatyti siekiant pagerinti įmonių konkurencingumą.

4.14 Jei kalbų mokymasis laikomas būtina sąlyga konkurencingumui stiprinti ir Lisabonos strategijos tikslams įgyvendinti, pirmiau pateikta rekomendacija tampa ypač prasminga.

4.15 Pagrindinių teisių chartijos 20 ir 21 straipsniuose nurodyta, kad bus skatinama kalbų įvairovė ir draudžiama diskriminacija dėl kalbos. Todėl Komisija privalo išnagrinėti, kurios valstybės narės turi šią sritį reguliuojančius teisės aktus, ir, prireikus, kreiptis į Pagrindinių teisių agentūrą bei ištirti, ar valstybėse narėse, kur galioja skirtinga tvarka, nėra iškraipymų ir europiečiams sudaromos vienodos sąlygos jiems judant, įsidarbinant ir pan. Šiuo atveju, pavyzdžiui, turi būti skiriami du mokėjimo lygiai: kalbos žinių lygis, būtinas su užimamomis pareigomis susijusioms užduotims atlikti (bendravimas su interesantais arba klientais iš užsienio), ir lygis, leidžiantis būtinus nurodymus, kaip atlikti užduotis, perduoti jas vykdančio asmens kalba.

4.16 Kalbant būtent apie šių nuostatų įgyvendinimą, Komitetas idėmiai stebės, kokie pasiūlymai bus pateikti Komisijos strategijoje, kurią ji pristatys 2008 m. rugsėjo mėn., ir kaip ji bus patobulinta palyginti su ankstesne strategija.

4.17 Spręsdama Europos piliečių ir gyventojų, kurie nėra europiečiai, kultūrinių teisių ir ES išorės bendradarbiavimo

klausimus, Komisija galbūt turėtų remtis UNESCO konvencija dėl įvairovės ir pasiūlyti pagrindines gaires, kuriose būtų atsižvelgta į šios konvencijos ratifikavimo valstybėse narėse poveikį Europai bendradarbiaujant su kultūros srityje jau dirbančiomis asociacijomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis.

4.18 Darbuotojų judumą kaip visagalę priemonę kovoti su nedarbu ir darbo jėgos trūkumu siūlo socialiniai partneriai, su juo atitinkamus lūkesčius sieja tam tikras skaičius darbdavių, dirbančiųjų ir valdžios institucijų, viena kurių — Komisija. Kalbinėms kliūtims kol kas skiriama per mažai dėmesio. Paminėtina tai, kad mokymosi visą gyvenimą proceso metu sudėtinga kartu siekti profesinio tobulėjimo ir mokytis kalbų, be to, nėra galimybės leisti mokytis savo vaikus į pasirinktą mokyklą, jei jie kartu keliauja su tėvais, judančiais dėl darbo priežasčių. Pavyzdžiui, romai su šiomis kliūtimis susiduria įvairiose Europos šalyse, tai pasakytina ir apie atskiras italų bendruomenes Vokietijoje. Komisijai nederėtų šiuos klausimus palikti spręsti vien valstybėms narėms, ji turėtų surinkti informaciją apie mokyklose pasitaikančią įvairių Europos šalių tautybių vaikų diskriminaciją dėl kalbos.

4.19 Reikia paminėti ir sunkumus, su kuriais susidūrė valstybių narių valdžios institucijos, taikydamos direktyvą „dėl darbuotojų komandiravimo“, ir socialiniai partneriai, bandydami ją vietoje suprasti. Komisija į tuos sunkumus atsižvelgė, tačiau, kaip minėta pirmiau, juos turėtų iš esmės spręsti visos suinteresuotos šalys (Komisija, valstybės narės, socialiniai partneriai, vietos ir nacionalinės valdžios institucijos, užimtumo tarnybos ir t. t.)⁽¹⁰⁾.

4.20 Galiausiai reikia apsvaistyti institucijų kalbų naudojimo tvarkos finansavimo klausimą turint omenyje ne tik oficialų institucijų bendravimą. Komitetas pastebi, kad padėtis šioje srityje tebėra sudėtinga, kadangi daug viešųjų dokumentų dar nėra verčiama, todėl dar kartą kyla lėšų klausimas. Akivaizdus pavyzdys yra Europos institucijų interneto svetainių puslapiai, į kuriuos patenkama iš pradžios tinklalapių, konkrečiai — Europos Vadovų Tarybos ar ES Tarybai pirmininkaujančios valstybės tinklalapių.

2008 m. rugsėjo 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁰⁾ 2008 m. gegužės 29 d. EESRK nuomonė dėl darbuotojų komandiravimo paslaugų teikimo sistemoje — gauti didžiausią naudą, kuo geriau išnaudoti potencialą ir užtikrinti darbuotojų apsaugą. Pranešėja An Le Nouail Marliere (OL C 224, 2008 8 30).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Atsižvelgimo į vyresnio amžiaus žmonių poreikius

(2009/C 77/26)

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. vasario 18 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Atsižvelgimo į vyresnio amžiaus žmonių poreikius.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. rugsėjo 11 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja Renate Heinisch.

447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (rugsėjo 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 106 nariams balsavus už, 32 — prieš ir 20 susilaikius.

1. Santrauka ir rekomendacijos

1.1 Pagrindimas

1.1.1 Visoje Europoje vykstantiems demografiniams pokyčiams būdinga tai, kad labai padaugėjo vyresnio amžiaus žmonių, o bendras gyventojų skaičius mažėja ⁽¹⁾. Taryba ne kartą išsakė savo nuomonę senėjimo klausimu. Šios tendencijos įvairiuose regionuose yra skirtingos. Taigi Europos Sąjungai tenka spręsti dideles socialines problemas ⁽²⁾. Iki 2008 m. pabaigos Komisija priims komunikatą, kuriame bus teikiami pasiūlymai, kaip geriau atsižvelgti į senėjančios visuomenės gyventojų poreikius naudojantis struktūrinių fondų parama.

1.1.2 Šioje nuomonėje daugiausia dėmesio skiriama senėjančių gyventojų pripažinimui, vertinimui, jų diskriminavimo prevencijai ir orumo užtikrinimui. Reikia pripažinti, kad vyresnio amžiaus žmonės gebėjimų, finansinių garantijų, sveikatos ir socialinių poreikių požiūriu nėra viena grupė, todėl politikai ir paslaugų teikėjai turėtų atsižvelgti į tai, kad negalima vadovautis vienu visiems tinkančiu sprendimu ar skirstyti žmones pagal amžių.

1.1.3 Todėl šioje nuomonėje svarstomi įvairūs klausimai, svarbūs asmenims nuo tada, kai jie oficialiai išeina į pensiją, iki gilių senatvės. Tai, suprantama, apima vyrus ir moteris, vyresnio amžiaus žmones su negalia ir vyresnio amžiaus žmones iš imigrantų šeimų, nors jie atskirai nepaminėti.

1.1.4 Nuomonėje neanalizuojamos vyresnio amžiaus darbuotojų ir priklausomų vyresnio amžiaus žmonių, kuriems reikalinga priežiūra, problemos, nes šiais klausimais jau pateikta daug

pasiūlymų ⁽³⁾. Tačiau EESRK norėtų pabrėžti į „gyvenimo ciklą“ orientuoto požiūrio į senėjančią visuomenę svarbą siekiant išvengti diskriminavimo ir stereotipų ir pabrėžti integruotos keletą kartų apimančios politikos būtinumą.

1.1.5 Kad vyresnio amžiaus žmonės galėtų toliau dalyvauti visuomenės gyvenime ir gyventi oriai, jiems būtinos finansinės garantijos ir galimybė savanoriškai imtis prasmingos veiklos, pavyzdžiui, mokytis visą gyvenimą, turėti darbą, imtis savanoriškos veiklos ir naudotis naujomis technologijomis. Be to, transporto, energijos, būsto ir sveikatos priežiūros paslaugos turėtų būti teikiamos, įperkamos ir prieinamos.

1.2 Rekomendacijos

1.2.1 Siekdamas užtikrinti, kad mieste ir kaime gyvenančių vyresnio amžiaus žmonių (kurių daugėja) gyvenimo sąlygos būtų tvarios, kad keičiantis bendrosms sąlygoms jie galėtų imtis įvairios veiklos, Komitetas ragina imtis šių priemonių:

- reguliariai rengti **ataskaitas apie padėtį** valstybėse narėse ir regionuose,
- **rinkti ir skleisti** valstybių narių **geriausios patirties pavyzdžius**,
- remti **naują vyresnio amžiaus įvaizdį**, kuriuo pripažįstama vyresnio amžiaus žmonių (tarp jų migrantų) gyvenimo patirtis, o politikoje, ekonomikoje ir visuomenėje rodoma pagarba amžiui,
- žiniasklaidos kampanijos „Aktyvus senėjimas“,

⁽¹⁾ Žr., pvz., Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyriaus informacinį pranešimą CES 930/99 galutinis. SEC (2007) 638 Komisijos tarnybų darbo dokumentas „Europe's Demographic Future: Facts and Figures“.

⁽²⁾ Žr. COM(2006) 571, 2006 10 12; SEC(2007) 638; EPC & EC (GD ECFIN): „The impact of ageing on public expenditure“, Special Report no 1/2006.

⁽³⁾ EESRK nuomonė Pagyvenusių darbuotojų užimtumo didinimas ir pasitraukimo iš darbo rinkos vėlinimas, 2004 12 16, pranešėjas Dantin (OL C 157, 2005 6 28); EESRK nuomonė Socialinės apsaugos modernizavimas siekiant kokybiškos, prieinamos ir tvarios sveikatos priežiūros bei ilgalaikės priežiūros: parama nacionalinės strategijos kryptims taikant atvirą koordinavimo metodą, 2004 10 28, pranešėjas Braghin (OL C 120, 2005 5 20); EESRK nuomonė dėl pacientų teisių, 2007 9 26, pranešėjas Bouis (OL C 10, 2008 1 15); EESRK nuomonė dėl senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančio elgesio, 2007 10 24, pranešėja Heinisch (OL C 44, 2008 2 16); EESRK nuomonė dėl ilgalaikės priežiūros visiems ir ilgalaikės pagyvenusių žmonių priežiūros sistemų tvaraus finansavimo užtikrinimo, 2008 3 13, pranešėja Klasnic (OL C 204, 2008 8 9).

- visų pirma **būtina imtis priemonių** šiose srityse: visuotinės svarbos paslaugos, infrastruktūra, prekių ir paslaugų teikimas, finansavimas, būstas, sveikatos paslaugos, pasiren-gimas paskutiniam gyvenimo etapui ir dalyvavimas visuome-niniame gyvenime.

Skiriama **valstybėms narėms, Europos Parlamentui, Regionų komitetui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komi-
tetui.**

- Prie Europos Komisijos ekspertų grupės, nagrinėjančios demografinius klausimus, suformuoti papildomą **ekspertų grupę „Senėjimas“** ⁽⁴⁾,
- įsteigti **Europos aljansą „Aktyvus gyvenimas senatvėje“** prie „Europos šeimų aljanso“ ⁽⁵⁾, kuris tarp kitų priemonių rengtų europinius seminarus ir konferencijas,
- įsteigti **Europos senėjimo problemų tyrimo centrą**, kuris rinktų, apibendrintų informaciją ir ja keistųsi, nustatytų tolesnių tyrimų poreikį ir būtiną paramą,
- sukurti tarpdalykinę **temą „Amžius“**, kuriai būtų skirtas atskiras biudžetas Aštuntojoje bendroje mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros programoje,
- sukurti **Europos internetinį portalą**, kuriame būtų pateikta visų generalinių direktoratų informacija, skirta plačiai visuomenei apie priemones, susijusias su senėjimu,
- sukurti **vietos, regionų ir nacionalinius internetinius portalus** remiantis Europos internetiniu portalu,
- remti **demografijos fondą** ⁽⁶⁾ iš struktūrinių fondų finan-siškai atlyginant regionams, kurie energingai imasi prie-monių demografiniams pokyčiams įveikti (pvz., aktyvi šeimos politika),
- **papildyti** naujais prioritetais **mokymosi visą gyvenimą programą**, skirtą rengti globėjus, padedančius pereiti iš vieno gyvenimo etapo į kitą.

Skiriama **ES Tarybai pirmininkaujančioms valstybėms, Europos Parlamentui, Europos Komisijai.**

1.2.2 Norint tai pasiekti, būtina taikyti tvarios vadybos metodą, kuris kartu padėtų įgyvendinti Lisabonos strategiją dėl ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo.

⁽⁴⁾ Komisijos sprendimas 2007/397/EB.

⁽⁵⁾ Žr. http://europa.eu.int/comm/agriculture/capreform/wine/index_en.htm.

⁽⁶⁾ Žr. EESRK nuomonės dėl ketvirtosios ekonominės ir socialinės sanglaudos ataskaitos (2007 12 13) 4.5.2 punktą, pranešėjas Derruine (OL C 120, 2008 5 16).

2. Bendrosios pastabos

2.1 Šioje tiriamojoje nuomonėje aptariami veiksmai, kurių būtina imtis Europos regionuose šiuo klausimu. Visose valstybėse būtina perskirstyti turimus išteklius ⁽⁷⁾, tai susiję su didesne našta miestų ir kaimo vietovių gyventojams. Kartu iškyla didžiulis vietos infrastruktūros prisitaikymo prie šių pokyčių ⁽⁸⁾ poreikis. Visų pirma reikia novatoriškų ir integruojančių koncepcijų, užtikrinančių, kad regionai ir bendruomenės atitiks demo-grafinius pokyčius.

3. Sritys, kuriose reikia imtis veiksmų

Turi būti sukurta keletas pagrindinių sąlygų siekiant užtikrinti, kad vyresnio amžiaus žmonės gyventų saugų, sveiką ir aktyvų gyvenimą. Paminėtinos šios sritys:

3.1 Visuotinės svarbos paslaugos

3.1.1 Visuotinės svarbos paslaugos yra būtina sąlyga kalbant apie pagarbą žmogaus orumui ir užtikrina asmens teisę į visapusišką jo pagrindinių teisių išsaugojimą. Tai padeda piliečiams realiai įgyvendinti savo teises. Kalbant konkrečiau, šios paslaugos, be kitų dalykų, turi įtakos tiek teritorijų planavimui, tiek ir aplinkai ⁽⁹⁾, ypač vietos infrastruktūrai. Mažėjant gyven-tojų skaičiui, ypač kaimo vietovėse ⁽¹⁰⁾, ateityje kai kurios svar-bios paslaugos ekonominiais sumetimais nebus teikiamos arba bus neįperkamos, jų bus visiškai atsisakyta arba jos neatitiks pakitusių poreikių. Kalbama apie pagrindinių paslaugų užtikri-nimą ir jų prieinamumą visiems gyventojams, ypač atsižvelgiant į specifinius vyresnio amžiaus žmonių ir žmonių, kuriems reika-linga pagalba, poreikius. Tai apima šias sritis:

- apsirūpinimas energija, ypač elektros energija, dujos ir šildymas,
- vandentvarka, atliekų tvarkymas ir atliekų prevencija,
- viešųjų erdvių saugumas ir švara,
- viešosios tarnybos ir administravimas.

⁽⁷⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl gyventojų senėjimo poveikio ekonomikai ir biudžetui (2007 3 14), pranešėja Florio (OL C 161, 2007 7 13) ir EESRK nuomonę Demografinių pokyčių tyrimų poreikis — pagyve-nusių žmonių gyvenimo kokybė ir technologijų poreikis (2004 9 15), pranešėja Heinisch (OL C 74, 2005 3 23).

⁽⁸⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl visuotinės svarbos paslaugų nepriklausomo vertinimo (2008 2 14), pranešėjas Hencks (OL C 162, 2008 6 25).

⁽⁹⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl struktūrinės politikos poveikio ir pasek-mių Europos Sąjungos sanglaudai (2007 1 18), pranešėjas Derruine (OL C 93, 2007 4 27) ir dėl teritorinės darbotvarkės (2007 4 25), pranešėjas Pariza (OL C 168, 2007 7 20).

⁽¹⁰⁾ Pvz., Prancūzijos, Ispanijos ir Portugalijos, Rytų Vokietijos kaimo vieto-vėse, kelete Rytų Europos regionų ir atokiuose Švedijos ir Suomijos regionuose. Žr. „The Spatial Effects of Demographic Trends and Migration“, EŠPON projektas 1.1.4, galutinė ataskaita 2002.

3.1.2 Transporto infrastruktūra ir prekių tiekimas bei paslaugų teikimas kasdieniniams poreikiams patenkinti

Nepriklausomumas ir judumas yra pagrindinės sąlygos gyvenimo kokybei ir aktyvumui vyresniame amžiuje užtikrinti ⁽¹¹⁾ ⁽¹²⁾. Tam būtini šie dalykai:

- pasiekiamumas ir galimybė be kliūčių nuvykti į parduotuves, kuriose galima prieinama kaina nusipirkti kasdieninio vartojimo prekių, taip pat nuvykti į pašta, banką, vaistinę, kapines, visuomeninius pastatus ir įstaigas, ypač vietos savivaldybės įstaigas, kurios skirtos dalyvavimui visuomenės gyvenime, pvz., patekti į institucijas, piliečių biurus, konsultavimo tarnybas ir kt.,
- viešojo transporto (VVKT) prieinamumas, pasiekiamumas ir galimybė naudotis juo prieinama kaina;
- užtikrinti transporto paslaugas, visų pirma retai gyvenamuose regionuose;
- viešųjų erdvių (šaligatvių, sėdėjimo vietų, gatvių apšvietimo, eisimo saugumo ir kt.) prieinamumas ir galimybė jomis naudotis.

3.1.3 Būstas

Dabartinė būstų pasiūla ne visada atitinka senėjančios Europos visuomenės, kurios didžioji dalis gyvena savarankiškai nuosavame būste, poreikius. Naujų būstų projektuose ir nustatant standartus turi būti atsižvelgiama į vyresnio amžiaus žmonių fizinių, jausminių ir protinių gebėjimų mažėjimą, taip pat būtina naudoti energijos ir technologijos požiūriu paveiktas sistemas (pvz., kasdienį gyvenimą palengvinanti aplinka, „Ambient Assisted Living“), kad vyresnio amžiaus žmonės ir toliau galėtų savarankiškai gyventi. Toks požiūris praverstų visoms kartoms.

Valstybių narių institucijos, atsakingos už būsto poreikių tenkinimą, turėtų pasirūpinti, kad būtų teikiamos paslaugos pritaikant dabartinį būstą, ir remti naujas koncepcijas, susijusias su būsto projektavimu ar bendruomeniniu gyvenimu, įskaitant reikiamas finansines ir teises priemones.

3.1.4 Sveikatos priežiūra

Žmonėms senstant patikima sveikatos priežiūra netoli gyvenamosios vietos ir pritaikyta vyresnio amžiaus žmonių poreikiams, tampa vis svarbesnė ⁽¹³⁾. Tokiai sveikatos priežiūrai iškyla rimta

grėsmė retai gyvenamose kaimo vietovėse ir (arba) atokiuose regionuose, kadangi juose toliau mažėja gyventojų, be to, daug dabar dar dirbančių gydytojų yra vyresnio amžiaus. Būtina neatsižvelgiant plėtoti visapusišką sveikatos priežiūrą sukuriant tvirtą teritorinį tinklą. Ji apima (įskaitant vyresnio amžiaus žmonių kaip pacientų teisių apsaugą ⁽¹⁴⁾):

- medicininę, ypač geriatrinę priežiūrą ir reabilitaciją, kurią teikia gydytojai ir paslaugų teikėjai, kurie specializuojasi gerontologijos ir geriatrijos srityse,
- ambulatorinės priežiūros paslaugas ir pagrindinę pagalbą, kurią teikia lankančios mobiliosios tarnybos,
- paliatyvos priežiūros paslaugas ir psichologinę pagalbą šeimoms,
- patarimus ir informaciją pacientų teisių ir galimybės gauti paramą klausimais,
- konsultavimo ir informavimo tarnybas, prevencijos įstaigas ir paskatas (ugdyti sveikos mitybos, fizinio aktyvumo įpročius, vengti griuvimo, sveiką gyvenimo būdą siejant su tam tikromis premijomis),
- techninės pagalbos priemones ir sistemas, nepakeičiančias paties asmens indėlio (žr. skyrių „Naujos technologijos“),
- formalių ir neformalių socialinės paramos sistemų, tarp jų piliečių biurų ir konsultavimo tarnybų, savipagalbos grupių ir šeimoms narių, slaugančių artimuosius, grupių bei kaimynų pagalbos grupių rėmimą ir kūrimą.

Išbandyti ir patikrinti tokių paramos sistemų modeliai jau taikomi įvairiose valstybėse narėse ⁽¹⁵⁾.

3.2 Pasirengimas kritiškoms situacijoms ir oriai gyvenimo pabaigai

3.2.1 Kritiškos situacijos

Turi būti imamasi priemonių, kad vyresnio amžiaus žmonėms, kurie nebegali savimi pasirūpinti, susidarius kritiškoms situacijoms, pavyzdžiui, kilus potvyniui, užsitęsusiems karščiams arba įvykus katastrofai, būtų galima laiku suteikti pagalbą.

⁽¹¹⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl Žaliosios knygos „Nauja mobilumo mieste kultūra“ (2008 5 28), pranešėjas Barbadillo Lopez, (OL C 224, 2008 8 30), AGE — Europos pagyvenusių žmonių programa — dėl šios žaliosios knygos (COM 2007 551 galutinis); http://ec.europa.eu/transport/clean/green_paper_urban_transport/index_en.htm, arba Mollenkopf et al. (Eds.) (2005) „Enhancing mobility in later life — Personal coping, environmental resources, and technical support“. Amsterdam: IOS Press.

⁽¹²⁾ Papildomų priemonių, padedančių išlaikyti savarankiškumą, pavyzdžių galima rasti, tarp kitų, Prancūzijoje (Hautes Corbières); CG VAL de Marne; France — discours colloque ANDASS), Vokietijoje (Berlyno ir Frankfurto prie Maino pavyzdžiai), JK (Newcastle).

⁽¹³⁾ Žr., pvz., Sveikatos ir vartotojų apsaugos generalinio direktorato (GD SANCO) publikaciją „Healthy Ageing: keystone for a sustainable Europe“ (http://ec.europa.eu/health/ph_information/indicators/docs/healthy_ageing_en.pdf).

⁽¹⁴⁾ Plg. EESRK nuomones 1447/2004, 1465/2007, 1256/2007 ir 501/2008 3 išnašą.

⁽¹⁵⁾ Suomijos pavyzdys: *Preventive work in Jyväskylä — Finland.ppt*; Prancūzijos pavyzdys: *Poitiers.pdf*; *Strasbourg.pdf*; „Le Guide de l'Aidant Familial“.

3.2.2 Gyvenimo pabaigos problemos

Paskutinis gyvenimo etapas yra ginčytinas klausimas, įvairiose valstybėse narėse esama skirtingų taisyklių (aktyvi ir pasyvi eutanazija). Šiuo klausimu turi būti užtikrintas teisinis aiškumas, kad būtų galima atsižvelgti į vyresnio amžiaus žmonių norus net progresuojant kognityviniams sutrikimams, pavyzdžiui, dėl gyvenimą prailginančių priemonių naudojimo. Pacientų valios išreiškimas gali būti tam tikra priemonė, tačiau būtina užtikrinti ypač pažeidžiamų asmenų apsaugą. Čia svarbų vaidmenį atlieka paliatyvi medicina ir nepagydomų ligonių slaugos namai. Apskritai orumas turi iki pat pabaigos būti svarbiausia veiksmų gairė.

Šiandien Europos Sąjungoje, kur 25 proc. gyventojų yra 60 metų ir vyresni, būtina sukurti pagrindą, skatinantį valstybes narses jų teisinėse sistemose numatyti priemones, užtikrinančias teisinį apibrėžtumą, kuris yra būtinas, kad būtų galima ramiai pasirengti paskutiniam gyvenimo etapui.

Todėl EESRK ragina surengti valstybių narių diskusiją dėl galimybės sukurti teisinį pagrindą, skirtą problemoms, susijusioms su paskutiniu žmogaus gyvenimo etapu. Juo remdamosi valstybės narės galėtų parengti tam skirtas teises priemones.

3.3 Socialinė integracija ir dalyvavimas visuomenės gyvenime

Socialinė integracija ir dalyvavimas visuomenės gyvenime yra pagrindiniai žmogaus poreikiai, kurie apima įvairius vyresnio amžiaus žmonių gyvenimo aspektus. Svarbiausi iš jų yra šeiminiai santykiai ir ryšiai su draugais palaikymas, mokamas darbas, savanoriškas darbas ir prasminga veikla, taip pat mokymasis visą gyvenimą bei dalyvavimas kultūriniame ir visuomenės gyvenime.

3.3.1 Socialinė integracija per šeimą ir draugus

Vyresnio amžiaus žmonių socialinė aplinka keičiasi dramatiškai⁽¹⁶⁾. Daugėja senyvo amžiaus žmonių, kurie gyvena vieni. Didmiesčiuose ši dalis kartais siekia 50 proc. namų ūkių. Dėl to reikalinga socialinė politika ir (arba) organizacinės priemonės, taip pat techninės inovacijos

- pasitelkiant tinkamas priemones remti šeimos ir ne šeimos tinklus siekiant palengvinti vyresnio amžiaus žmones slaugančių asmenų profesinio ir asmeninio gyvenimo suderinimą⁽¹⁷⁾,

⁽¹⁶⁾ Žr. EESRK nuomonę Demografinių pokyčių tyrimų poreikis — pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybė ir technologijų poreikis (2004 9 15), pranešėja Heinisch (OL C 74, 2005 3 23). Plg. su EESRK nuomone dėl kartų santykių (2004 12 16), pranešėjas Bloch-Lainé (OL C 157, 2005 6 28); EESRK nuomonė dėl šeimos ir demografinės raidos (2007 3 14), pranešėjas Buffetaut (OL C 161, 2007 7 13); EESRK nuomonė dėl įsidarbinimo galimybių ir verslumo: pilietinės visuomenės, socialinių partnerių ir vietos bei regionų valdžios institucijų vaidmuo siekiant lyčių lygybės (2007 7 11), pranešėjas Clever (OL C 256, 2007 10 27) ir EESRK nuomonė Skatinti kartų solidarumą (2007 12 13, pranešėjas Jahier (OL C 120, 2007 5 16).

⁽¹⁷⁾ Žr., pvz., Flandrijos asociacijos VVSG veikla (*Flemish association Ageing VVSG-Vergrijzing-GRV-2006.pdf*) ir Švedijos vietos ir regionų valdžios institucijų asociacija (*Sweden — care for the elderly in Sweden today.pdf*).

- šiuo požiūriu EESRK atkreipia dėmesį į asmeninio ir profesinio gyvenimo suderinimo srityje atliekamą Komisijos darbą pagal atnaujintos socialinės darbotvarkės nuostatas bei į Europos socialinių partnerių pastangas šioje srityje,
- prisidėti prie bendros keletą skirtingų kartų veiklos⁽¹⁸⁾,
- apskritai skatinti žmonių iniciatyvą ir pilietinį aktyvumą,
- remti namų, kuriuose gyvena keletas kartų, steigimą.

3.3.2 Integracija ir dalyvavimas imantis prasmingos veiklos

Tiek mokamas darbas, tiek ir visuomeninis darbas gali padėti žmonėms integruotis ir dalyvauti visuomenės gyvenime. Reikia nemažai nuveikti šiose srityse norint užtikrinti kuo ilgesnį aktyvų visuomeninį gyvenimą.

3.3.2.1 Dalyvavimas dirbant mokamą darbą

Dėl demografinės kaitos ir ją lydinčių socialinės apsaugos sistemų pokyčių ateityje bus gyvybiškai svarbu, tiek žmonėms, tiek ir įmonėms, kad vyresnio amžiaus žmonės dirbtų ir jų žinios būtų tinkamai panaudojamos ilgesnį laiką nei anksčiau. Siekiant sudaryti sąlygas išėjusiems į pensiją ir dėl finansinių priežasčių ar karjeros tikslais to pageidaujantiems asmenims dalyvauti visuomenės gyvenime dirbant (susijusios tikslinės grupės aptariamos 1.1.3 punkte) būtų galima numatyti tokias priemones:

- laikantis Direktyvos, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus⁽¹⁹⁾, išėjimas į pensiją turėtų būti lankstesnis, atitinkamas pensijų bei mokesčių sistemų pritaikymas taikant užimtumo koncepciją, apimančią visas suaugusiųjų kartas⁽²⁰⁾; lygių galimybių principo laikymasis darbo užmokesčio srityje; iš esmės amžiaus ribą valstybėse narėse būtina nubrėžti tik tam, kad būtų galima apibūdinti, kada darbuotojai turi teisę baigti aktyvią darbinę veiklą, o ne tam, kad būtų galima uždrausti savanoriškai dirbti toliau,
- darbo vietos ir darbo aplinkos pritaikymas vyresnio amžiaus žmonėms, įskaitant fizinio krūvio mažinimą, sveikatos, saugos darbe standartų, darbo laiko grafikų ir darbo organizavimo gerinimą,
- technikos naudojimas ir, jei reikia, pritaikymas, kad darbo procesai būtų lengvesni,

⁽¹⁸⁾ Žr., pvz., Vokietijos šeimos, senjorų, moterų ir jaunimo ministerijos modelinę programą „Generationsübergreifende Freiwilligendienste“.

⁽¹⁹⁾ Direktyva 2000/78/EB.

⁽²⁰⁾ Suomijos pavyzdys rodo, kad esant teigiamoms paskatoms (vietoj finansinių nuostolių) ir lanksčioms pensinio amžiaus riboms (nuo 63 iki 68 metų) išėjimą į pensiją arba sprendimą ilgiau dirbti apmokamą darbą galima reguliuoti pagal individualius poreikius.

- galimų kliūčių šalinimas ir skatinimas sudaryti naujas darbo sutartis, susijusias su šiuo specifiniu pereinamuoju laikotarpiu, apimančiu priešpensinį ir pensinį laikotarpį, kurios leistų užtikrinti teisinį apibrėžtumą ir nesukurtų dar didesnio neužtikrintumo,
- kultūrinės permainos įmonėje visiško užimtumo strategijos link, kuria kryptingai skatinami individualūs gebėjimai nepaisant amžiaus ⁽²¹⁾.

3.3.2.2 Dalyvavimas prisiimant savanoriškus išsipareigojimus ir vykdant prasmingą veiklą

Norint, viena vertus, padidinti vyresnio amžiaus žmonių potencialą ir kartu kelti jiems prasmingas, jų gebėjimus atitinkančias užduotis, būtina:

- kaupti ir įtvirtinti praktikoje įgytas žinias, įskaitant socialinę elgseną ir ypatingus amato ir meninius įgūdžius,
- skatinti naujoviškas žinių perdavimo formas, įskaitant paramą kitoms kartoms ⁽²²⁾,
- sudaryti sąlygas lanksčiai pereiti iš darbinės veiklos į pensiją arba derinti profesinę ir visuomeninę veiklą savanorišku pagrindu ir nepatiriant finansinių nuostolių,
- remti savanorišką veiklą ⁽²³⁾ per tęstinį mokymą ir įtraukiant į vietinius bei platesnio nei regioninio masto projektus,
- steigti institucijas, kurios sudarytų galimybę vyresnio amžiaus žmonėms atlikti daugiau savanoriškų darbų, tačiau tai neturėtų pakeisti mokamo darbo.

3.4 Švietimas ir visuomeninė veikla

Pagrindinė būtina sąlyga, kad vyresnio amžiaus žmonės dalyvauti visuomenės gyvenime ir būtų aktyvūs, yra švietimas ir mokymasis visą gyvenimą bei dalyvavimas vyresnio amžiaus žmonių poreikius atitinkančioje veikloje. Tam būtina pritaikyti teikiamus pasiūlymus vietos, regionų ir viršregioninių lygiu:

- mokymasis visą gyvenimą siekiant išlaikyti vyresnio amžiaus darbuotojų įgūdžius. Šia prasme įmonės taip pat raginamos sudaryti sąlygas imtis atitinkamų veiksmų ir juos remti. Kartu reikia sukurti paskatas (pvz., mokestinio pobūdžio),

⁽²¹⁾ Žr., pvz., Naegle, G. & Walker, A. (2006): „A guide to good practice in age management. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions“, Dublynas.

⁽²²⁾ Pavyzdžiui, ESF finansavo projektą Didžiojoje Britanijoje, kuris suteikė galimybę buvusiems vadybininkams, vyresniems nei 50 metų, konsultuoti ir globoti jaunesnius kolegas ir baigusius pouniversitetines studijas absolventus daugiau nei 200 MVĮ.

⁽²³⁾ Žr. EESRK nuomonė (2006 12 13) *zu dem Thema „Freiwillige Aktivitäten, ihre Rolle in der europäischen Gesellschaft und ihre Auswirkungen“*, Pranešėjas: Frau KOLLER (OL C 325 vom 30.12.2006).

- bendros tolesnės visų lygių švietimo galimybės ⁽²⁴⁾ (nuo visiems prieinamų galimybių iki universitetinio išsilavinimo),
- mokymo kursų kokybės įvertinimas ir užtikrinimas,
- diplomų ir kvalifikacinių pažymėjimų ⁽²⁵⁾, įgūdžių ir gebėjimų, taip pat įgytų vyresniame amžiuje, pripažinimas visoje ES siekiant užtikrinti judumą ⁽²⁶⁾ per sieną, taip pat savaiminio mokymosi metu įgytų žinių pripažinimas,
- mokymosi kursai, skirti besirengiantiems išeiti į pensiją,
- globėjų, padedančių vyresnio amžiaus žmonėms pasirengti naujam jų gyvenimo etapui, rengimas ⁽²⁷⁾,
- mokymasis, skirtas kelioms kartoms, užuot skirsčius besimokančiuosius pagal kartas (vienu metu duoti ir gauti),
- mokymo kursai, skatinantys įvairių kartų dalyvavimą (pvz., močiūčių ir senelių teikiamos paslaugos),
- kursai esminiais finansiniais ir teisiniais klausimais ⁽²⁸⁾ (siekiant apsaugoti vyresnio amžiaus žmonių interesus, ypač kalbant apie prekybą internetu),
- naujų IRT mokymo kursai,
- galimybės naudotis informacija ir ją gauti (laikraščiai, radijas, TV, internetas),
- įvairios galimybės sportuoti atsižvelgiant į skirtingus gebėjimus ir interesus,
- laisvalaikio ir turizmo ⁽²⁹⁾ pasiūlymai atsižvelgiant į konkrečius kultūrinius poreikius ⁽³⁰⁾.

3.5 Vyresnio amžiaus žmonės kaip vartotojai

Vyresnio amžiaus žmonių poreikiai yra labai įvairūs, tai pasakytina ne tik apie apsirūpinimą kasdieninio vartojimo prekėmis (žr. 3.1.2 skyrių), bet ir apie ilgalaikio vartojimo prekes, taip pat apie technines pagalbos priemones ir paramos sistemą (taip pat žr. 3.6 skyrių) ir įvairiausių paslaugų užtikrinimą. Visa tai turėtų atverti naujas darbo galimybes jaunesniems žmonėms.

⁽²⁴⁾ Žr. EESRK nuomones: Integruota veiksmų programa švietimo ir mokymosi visą gyvenimą srityje (2005 2 9), pranešėjas Koryfidis (OL C 221, 2005 9 8); Bendrieji visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimai (2006 5 18), pranešėja Herczog (OL C 195, 2006 8 18); Visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimai (2007 5 30), pranešėjas Rodríguez (OL C 175, 2007 7 27) ir EESRK nuomonė Suaugusiųjų mokymasis (2008 3 13), pranešėjas Heinisch (OL C 204, 2008 8 9).

⁽²⁵⁾ Vyksta nepažeidžiant Direktyvos 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo.

⁽²⁶⁾ Pvz., dėl vyresnio amžiaus žmonių praktikos ir savanoriškos veiklos.

⁽²⁷⁾ Kaip modelį galima paminėti projektą „Transition — Ausbildung zum/zur Übergangsbegleiter/in für frühkindliche Bildungsprozesse“ vykdančią Socrates Grundtvig 1.1 programą (<http://www.elternverein-bw.de>).

⁽²⁸⁾ Žr. Komisijos komunikatą dėl finansinio švietimo COM(2007) 808, 2007 12 18, p. 7.

⁽²⁹⁾ Plg., pvz., projektą „Travelagents“ (www.travelagentsproject.org).

⁽³⁰⁾ Plg., pvz., projektą „AAMEE“ (<http://www.aamee.eu/>).

Sąlygos:

- bendras gaminių dizainas laikantis principo „Universalusis dizainas“ arba „Skirta visiems“ ⁽³¹⁾ kartu su gerai įskaitoma ir suprantama informacija apie vartojimo prekes,
- vengti diskriminavimo dėl amžiaus ir negalios, susijusio su galimybėmis gauti paslaugas, ypač finansines ⁽³²⁾,
- vartotojų, taip pat ir vyresnio amžiaus, teisių apsauga,
- pastaraisiais metais pasikeitė į pensiją išėjusių migrantų padėtis. Dauguma jų turės tenkintis menka pensija, jiems gali prireikti sveikatos ir socialinės priežiūros paslaugų, kurias dabartinės sveikatos ir socialinės apsaugos sistemos teikia nedideliu mastu. Į pensiją išėję migrantai atsiduria tuščioje vietoje tarp dviejų valstybių nacionalinių nuostatų, nes jie neįgyja teisės į socialinę apsaugą nei savo kilmės šalyje, nei šalyje, kurioje gyvena. Siekiant tikrų permainų, visoje ES reikėtų daugiau supratimo ir diskusijų šia tema, tam europinis lygmuo yra tinkamas ir jis naudingas piliečiams.

3.6 Galimybės naudotis informacijos ir ryšių technologijomis (IRT)

Be būsto, sveikatos, dalyvavimo visuomenės gyvenime ir švietimo klausimų, naujų technologijų naudojimas tampa vis svarbesnė vyresnio amžiaus žmonių nepriklausomo, aktyvaus gyvenimo sąlyga. Tai taip pat pasakytina apie visuotinės svarbos paslaugas, skirtas tiek vyresnio amžiaus asmenims, tiek papildomai ekonomikos vystymo veiklai regionų ir aukštesniu lygiu ⁽³³⁾. Tam būtina užtikrinti:

- kad kuo ankstyvesniame programinės įrangos kūrimo etape būtų siekiama kuo paprastesnės prieigos, o kuriant aparatinę įrangą siekiama, kad ne(be)mokantys ja naudotis galėtų optimaliai pasinaudoti šios įrangos galimybėmis,
- galimybes naudotis informacinėmis ir ryšių technologijomis, tarp jų — kasdienį gyvenimą palengvinanti aplinka (angl. *Ambient Assisted Living*), e. mokymosi, e. sveikatos, e. priežiūros ir e. reabilitacijos technologijos; technologijos gali padėti, tačiau jos neatstos asmeninių kontaktų ⁽³⁴⁾,

⁽³¹⁾ Žr. „Europos Universalus projektavimo „Skirta visiems“ ir e. prieinamumo tinklas“ (EDeAN; <http://www.edean.org/>).

⁽³²⁾ Pvz., vyresnio amžiaus asmenims, pasitraukusiems iš darbo rinkos arba tapus bedarbiais, būtų tikslinga teikti smulkias paskolas, kurios padėtų pradėti savarankišką veiklą.

⁽³³⁾ Žr. EESRK nuomonę (2008 5 29) Bendrijos dalyvavimas kelių valstybių narių įgyvendinamoje mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros programoje, skirtoje vyresnio amžiaus žmonių gyvenimo kokybei pagerinti panaudojant naujas informacines ir ryšių technologijas (IRT), pranešėja Darmanin (OL C 224, 2008 8 30); ES Parlamento pranešimas RR\39694EN.doc, PE396.494v03-00; Malanowski, N., Özci-velek, R. and Cabrera, M.: „Active Ageing and Independent Living Services: The Role of Information and Communication Technology“. JRC Scientific and Technical Report, EUR 2346 EN — 2008.

⁽³⁴⁾ Žr. šiame kontekste veiksmų planą „Senėjimas informacinėje visuomenėje“ (COM(2007) 332 galutinis) programą *Ambient Assisted Living Joint Research Programm* (<http://www.aal-europe.eu/>), Septintosios MTTP (2007–2013) (http://ec.europa.eu/research/fp7/index_en.cfm) ir „Seniorwatch 2 — Assessment of the Senior Market for ICT, Progress and Developments“ (http://ec.europa.eu/information_society/activities/einclusion/research/ageing/index_en.htm).

— lengvesnę atitinkamos techninės įrangos ir tinklų prieigą ir jų naudojimą atsižvelgiant į didėjančią šių sistemų sudėtingumą ir pritaikant prie specialių vyresnio amžiaus žmonių poreikių (pvz., regėjimo problemos, lietimųjų jutulių pablogėjimas),

— kad būtų atsižvelgta į vyresnio amžiaus vartotojų poreikius ir numatyti priemonės, skirtas didinti jų motyvą naudotis IRT,

— visų suinteresuotų subjektų dalyvavimą ir etinių bei teisinių aspektų įvertinimą, ypač naudojant elektroninės kontrolės sistemas esant senatvinei silpnaprotystei,

— papildomas priemones, pavyzdžiui, integruotos konsultavimo, įdiegimo ir priežiūros paslaugas, taip pat socialines paslaugas,

— kad būtų atsižvelgta į didėjančią socialinių permainų poveikį ir naują kitų kartų patirtį bei interesus.

3.7 Finansinis saugumas

Valstybės narės turėtų būti paragintos užtikrinti vyresnio amžiaus asmenims saugaus, taigi, ir oraus gyvenimo sąlygas per visą pensinį laikotarpį neatsižvelgiant į tai, ar jie dalyvauja ar ne visuomenės gyvenime.

Atsižvelgiant į struktūrines permainas, esamas pensijų ir socialinių sistemų reformas, augančias pragyvenimo išlaidas bei tuo pačiu metu mažėjančią pirkimo galią, daugėja žmonių, kuriems gresia skurdas. Visų pirma senyvo amžiaus moterys ir darbuotojai, ilgesnį laiką buvę bedarbiais, kai kuriose valstybėse narėse gyvena skurde.

Kad būtų užtikrintas socialinės apsaugos sistemų tvarumas, valstybės narės turi skatinti dar dirbančius asmenis sudaryti grupinę ar individualią pensijos sutartį ir stebėti šioje srityje veikiančių privačių operatorių mokumą. Iš esmės jos turi visiems užtikrinti minimalias pajamas, kurias gaudami vyresnio amžiaus asmenys galėtų gyventi oriai neatsižvelgiant į jų asmeninio gyvenimo aplinkybes.

4. Konkrečios pastabos ir rekomendacijos

Komitetas ragina imtis šių priemonių tiek valstybių narių, tiek ir ES lygmeniu, kad būtų sukurtas tvirtas pagrindas reikalingoms restruktūrizavimo ir naujovių strategijoms:

4.1 Priemonės valstybių narių lygmeniu

4.1.1 Nacionalinių ir regioninių ataskaitų parengimas

Iš pradžių būtina atlikti regioninę padėties analizę. Komitetas ragina Komisiją reguliariai rengti ataskaitas apie padėtį kiekvienoje valstybėje narėje, kuriose taip pat būtų pateikta informacija apie vyresnio amžiaus žmonių veiklos potencialą.

4.1.2 Informacinės medžiagos kaupimas ir skleidimas

Komitetas mano, jog yra labai svarbu, kad besidominčiai visuomenei, vyresnio amžiaus žmonėms būtų nesunkiai prieinama atitinkama informacija, žinios ir geriausios patirties pavyzdžiai, įskaitant ligšiolinius mokslinių tyrimų rezultatus bei naujausias ekspertų grupių išvadas. Visų pirma mokslinių tyrimų rezultatai turėtų būti geriau perteikiami tarp mokslininkų, politikų ir vartotojų (vyresnio amžiaus žmonių ir jų atstovų).

4.1.3 Dabartinės valstybių narių patirties apsvaistymas ir sugretinimas

Komitetas ragina kaupti geriausią regionų patirtį, ją palyginti, įvertinti ir nustatyti, ar ją galima panaudoti kitose srityse ir pritaikyti kituose regionuose. Tokio darbo tikslas — parengti *Geriausios praktikos pavyzdžių sąrašą*, kuriuo galėtų naudotis kiti ⁽³⁵⁾.

4.1.4 Naujas vyresnio amžiaus įvaizdis

Visuomenėje, kurios gyventojai sparčiai senėja, negalima „neaktyviais“ laikyti žmonių, jeigu jie nutraukia savo darbinę veiklą. Čia būtina persvarstyti padėtį visais lygmenimis (politiniu, ekonominiu, socialiniu). Valstybės ir regionai ypač gerai galėtų rengti reguliarias „aktyvų senėjimą“ skatinančias kampanijas.

4.1.5 Komitetas siūlo įgyvendinti **europietišką žiniasklaidos kampaniją**, skatinančią naują vyresnio amžiaus įvaizdį, kuriuo pripažįstamas vyresnio amžiaus žmonių (tarp jų migrantų) indėlis į visuomenės gyvenimą ir pagarba jų amžiui.

⁽³⁵⁾ Pavyzdžiui, Velse yra įstatymų numatyta vyresnio amžiaus žmonių reikalų komisaro, atliekančio politikos ir teisės aktų stebėseną, remiančio ir užsakančio mokslinius tyrimus, pareigybė, įsteigta remiantis vaikų reikalų komisaro patirtimi.

4.2 Europinio lygmens priemonės

4.2.1 Europos Komisijos ekspertų grupėje, nagrinėjančioje demografinius klausimus, sudaryti **papildomą ekspertų grupę „Senėjimas“**.

4.2.2 Įsteigti **Europos aljansą „Aktyvus gyvenimas senatvėje“** pagal „Europos šeimų aljansą“ ⁽³⁶⁾ turint tikslą valstybėms narėms keičiantis patirtimi sukurti aktyvaus senėjimo paskatas ir remti bendradarbiavimą bei mokymąsi vieniems iš kitų Europos Sąjungoje. Šis aljansas galėtų puikiai rengti europines konferencijas ir seminarus.

4.2.3 Europos senėjimo problemų tyrimo centro steigimas

Padėties ir patirties ataskaitos parodys, kuriuos aspektus ir regioninius ypatumus reikia tirti toliau ⁽³⁷⁾. Taip pat reikia apibendrinti ir plačiau skleisti bei įtraukti į politiką ir praktiką anksčiau mokslinių tyrimų programų išvadas ir statistinius duomenis ⁽³⁸⁾. Europos amžiaus tyrimų centras, sekant JAV „National Institute on Ageing“ (Nacionalinis senėjimo problemų tyrimo institutas) pavyzdžiu, būtų puiki priemonė konsoliduoti, integruoti ir toliau plėtoti statistinius ir kitus susijusius duomenis.

4.2.4 Įtraukti tarpdalykinę temą „Senėjimas“ į Aštuntąją bendrąją mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros programą

Įtraukus į Aštuntąją bendrąją mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros programą tarpdalykinę temą „Senėjimas“, kuriai būtų skirtas atskiras biudžetas, būtų galima suvienyti mokslinių tyrimų pastangas.

4.2.5 Sukurti bendrą Europos interneto portalą

Tokiame interneto portale turėtų būti pristatomos visuomenei, ypač vyresnio amžiaus žmonėms, visos su vyresnio amžiaus klausimais susijusios pavienių generalinių direktoratų priemonės. Informacinė medžiaga turi būti prieinama atitinkamuose interneto tinklalapiuose.

⁽³⁶⁾ Žr. http://ec.europa.eu/employment_social/families/european-alliance-for-families-de.html.

⁽³⁷⁾ Plg. EESRK nuomonę dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, EESRK ir Regionų komitetui — Europos mokslinių tyrimų erdvės link, (OL C 204, 2000 7 18).

⁽³⁸⁾ Rekomendacija 7-ajai bendrajai mokslinių tyrimų programai. Žr. EESRK nuomonę Demografinių pokyčių tyrimų poreikis — pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybė ir technologijų poreikis (2004 9 15), pranešėja Heinisch (OL C 74, 2005 3 23).

4.2.6 Sukurti vietas, regionų ir nacionalinius interneto portalus remiantis Europos interneto portalu

4.2.7 Parama demografiniam fondui iš struktūrinių fondų ⁽³⁹⁾

Atsižvelgiant į ypač kritišką regionų padėtį, susidariusią dėl mažėjančio gyventojų skaičiaus, visų pirma dėl kaimo regionų ir regionų, kuriuose augimas nesiekia vidurkio, Europos demografijos fondas turėtų būti naudingas ir remti geras iniciatyvas.

4.2.8 **Papildyti naujais prioritetais mokymosi visą gyvenimą programą**, skirtą rengti globėjus, talkinančius pereinant iš vieno gyvenimo etapo į kitą.

4.3 Remiantis siūlomomis priemonėmis, galima sukurti rekomenduojamų veiksmų ir politinių priemonių koncepcijas. EESRK prašo Komisijos būsimame komunikate atsižvelgti į šiuos pasiūlymus.

2008 m. rugsėjo 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

⁽³⁹⁾ 2006 m. liepos 11 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006, nustatantis bendrąsias nuostatas dėl Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo ir Sanglaudos fondo bei panaikinantį Reglamentą Nr. 1260/1999. Žr. taip pat EESRK nuomonę dėl Ketvirtosios ekonominės ir socialinės sanglaudos ataskaitos, pranešėjas Derruine (OL C 120, 2008 5 14).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Subalansuotas miesto aplinkos vystymo: iššūkiai ir galimybės

(2009/C 77/27)

2007 m. spalio 25 d., vadovaudamasis Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, Jean-Pierre Jouyet, Užsienio reikalų ir Europos reikalų ministerijos valstybės ministras, atsakingas už Europos reikalus, pirmininkausiančios Prancūzijos vardu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl

Subalansuoto miesto aplinkos vystymas: iššūkiai ir galimybės.

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės bei socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. liepos 14 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas J. van Iersel.

447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę vieningai.

MIESTO APLINKA: IŠŠŪKIAI IR GALIMYBĖS

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Miestai su visa savo įvairove sudaro Europos demografinių ir socialinių bei ekonominių pokyčių pagrindą. Jų įtaka ir veiklos rezultatai priklauso nuo jų dydžio, veiklos įvairovės, taip pat nuo gyvenimo ir darbo jų teritorijoje kokybės.

1.2 EESRK pritaria pagrindinėms idėjoms, išdėstytoms Leipziger chartijoje dėl darnių Europos miestų ir Europos Sąjungos teritorijų darbotvarkės⁽¹⁾. EESRK pažymi, kad kai kurie Komisijos generaliniai direktoratai ir Europos agentūros savo programose ir projektuose, dažnai remdamosi Lisabonos darbotvarkė, vis daugiau dėmesio skiria miesto aplinkos galimybėms ir iššūkiams. Numatoma, kad 2008 m. rudenį bus parengta teritorinės sanglaudos žalioji knyga.

1.3 Reikėtų, kad būtų tęsiami gilesni ir platesni Europos debatai, kuriuose būtų atsižvelgiama į tikslus dėl sėkmingai veikiančių ir darnių miestų, miestų regionų arba metropolinių zonų visoje Europoje. Šiuo tikslu **EESRK rekomenduoja sukurti ES aukšto lygio grupę miestų vystymo ir tvarumo klausimams spręsti.**

1.4 Šioje aukšto lygio grupėje turėtų būti specifinius miestų interesus gerai išmanančių ekspertų. Pageidautina, kad pirmiausia būtų parengta žalioji knyga dėl teritorinės sanglaudos.

1.5 Tokia aukšto lygio grupė, bendradarbiaudama su Komisija — Tarpžinybine miestų reikalų grupe — gali padėti veiksmingiau ir tikslingiau rengti Europos debatus dėl miestų, **nustatydama greta kitų dalykų perspektyvinę darbotvarkę bei klausimų, apimančių miestus, didmiesčių zonas ir valdymo**

organų, sąrašą⁽²⁾. Diskusija įgys naują pagrindą. Komisijos ir Tarybos bendradarbiavimas bus įgyvendinamas racionaliau. Tai pat bus akcentuojama valdymo organų atsakomybė.

1.6 Kadangi patikimi duomenys yra labai svarbūs, Komisija ir „Eurostat“ gali padėti išplėsti statistinės informacijos NUTS 3⁽³⁾ ir 2 lygiais apie miestus ir metropolines zonas bei jų tinklus rinkimą. Pageidautina, kad dėl atitinkamų duomenų bazių kūrimo būtų sudaryti susitarimai su valstybėmis narėmis, nacionalinėmis statistikos įstaigomis ir tyrimo institutais⁽⁴⁾.

1.7 ESPON⁽⁵⁾ yra labai palankioje padėtyje atlikti analizę ir kaupti žinias, atlikti pokyčių stebėseną ir būti analizės duomenų keitimosi tarp valstybių narių platforma.

1.8 Daugelyje sričių valdymo organai nustato reikalavimus, bet jie įgyvendinami ir konkretūs veiksmai dažniausiai vykdomi decentralizuotai, pavyzdžiui, šiose srityse: vidaus ir išorės priemonumo, aplinkos apsaugos, švietimo, šeimos gyvenimo sąlygų,

⁽²⁾ Šios darbotvarkės turinio klausimu galėtume kaip gairėmis vadovautis Prancūzijos valstybės sekretoriaus, atsakingo už regioninę politiką, Hubert Falco teiginiais, išdėstytais Europos Parlamento REGI komiteto posėdyje 2008 m. liepos 16 d.: „... mes pageidaujame, bendradarbiaudami su vietos lygio valdžios atstovais, parengti bendrą tvaraus ir solidaraus miesto modelį. Konkrečiau kalbant bus pradėtas bendrų kriterijų ir rodiklių rengimo procesas siekiant užtikrinti Leipziger chartijos rekomendacijų įgyvendinimo nuostatas“.

⁽³⁾ Eurostato sudaryta statistinių teritorinių vienetų nomenklatūra. NUTS 2: nuo 800 000 iki 3 000 000 gyventojų; NUTS 3: nuo 150 000 iki 800 000 gyventojų.

⁽⁴⁾ TNO, Olandijos tyrimo institutas, sukūrė didelio skaičiaus metropolinio lygmens kintamųjų: demografijos, ekonomikos (pridėtinės vertės, darbo našumo), darbo jėgos rinkos (nedarbas, švietimas, darbo jėga), aplinkos (oro kokybė), infrastruktūros, biuro patalpų, turizmo ir pan. monitoringą. Duomenis teikia Eurostatas ir papildomi šaltiniai, kad būtų galima palyginti Randstad Holland su kitomis 19 europinių metropolijų 1995–2006 m. Eurostato duomenys yra suderinami su OECD duomenimis. Šie duomenys kasmet peržiūrimi. Galima vykdyti ir kitų metropolinių zonų monitoringą.

⁽⁵⁾ Europos erdvės planavimo stebėjimo tinklas.

⁽¹⁾ „Leipziger chartija dėl tvarių Europos miestų“ ir „Europos Sąjungos teritorijų darbotvarkė, konkurencingesnės ir darnesnės įvairių regionų Europos link“ buvo suderinti neformaliame ministrų susitikime dėl miestų raidos, vykusiam 2007 m. gegužės 24–25 d.

verslumo, žinių ir mokslinių tyrimų, užimtumo, migracijos ir mažumų, etninės ir kultūrinės įvairovės, valstybės investicijų ir viešųjų paslaugų, (užsienio) investicijų pritraukimo, viešojo sektoriaus partnerysčių ir mišrių viešojo bei privataus sektoriaus partnerysčių, įskaitant privatų finansavimą ir kt.

1.9 Europai reikalingi gerai aprūpinti miestai ir metropolinės zonos. Technologijų vystimosi dinamika ir tarptautinė ekonominė integracija reiškia, jog miestai tiesiogiai susiduria su tarptautinėmis tendencijomis ir konkurencija. Nestebina, kartu ir daug žada tai, jog daugelis miestų ir metropolinių zonų užsibrėžia naujus ambicingus tikslus. Geriausi jų yra kompetencijos ir žinių visais lygmenimis ir į ateitį orientuotų investicijų traukos centrai.

1.10 Dėl demografinių pokyčių, migracijos, ekologijos reikalavimų ir neigiamų globalių ekonomikos pokyčių tie patys miestai dažnai susiduria su dideliais iššūkiais, kurie gali jiems tapti sunkia našta ir kartais, deja, nulemti susiskaidymą, kuris silpnina teigiamas perspektyvas.

1.11 Kadangi panašios tendencijos ir požymiai stebimi visuose Europos miestuose nepriklausomai nuo jų kultūrinių ir socialinių bei ekonominių skirtumų, nuolatiniai europiniai debatai ir metodai prisidės prie nacionalinių sistemų ir aplinkos kūrimo. Naudos turėtų ne tik analizė ir pageidaujamų taikyti metodų, ypač palyginimo kriterijų ir skaidrios geriausios praktikos kompleksinio požiūrio srityje taikymas.

1.12 Kadangi valstybės politikos tikslai ir priemonės (teisinės, mokestinės ir finansinės) bei įgyvendinimas regioniniu ir vietos lygiu vienas kitą papildo, aukšto lygio debatai dėl scenarijų įvairovės, analizės ir palyginimo kriterijų tikriausiai atvertų naujas perspektyvas, kad ir kokios skirtingos kultūriniu ir institucijų atžvilgiu būtų valstybės narės.

1.13 EESRK akcentuoja, jog yra būtinas bendras Komisijos generalinių direktoratų požiūris į miestus ir metropolines zonas. Šio bendro požiūrio matomumas turėtų būti nacionalinėms vyriausybėms paskata vadovautis kompleksiniu požiūriu į miestus, ko dažnai ir reikalauja miestai iš savo vyriausybių ir ES.

1.14 Analizė ir palyginimo kriterijai turi aprėpti įvairius klausimus, kurių santrauka pateikta 4.12 punkte „Tarpusavyje susiję darnių miestų rajonų ir darnaus ateities miesto kūrimo darbotvarkės aspektai“. Šie aspektai daugiausia atspindi regioninę Lisabonos darbotvarkę, kuri yra labai tinkama struktūra, išraišką. Didelę dalį darbo jau atlieka viešosios ir privačios institucijos bei agentūros, didmiesčiai, tačiau vis dar nesilaikoma bendro skaidraus ir nuoseklaus požiūrio.

1.15 Dauguma didmiesčių ir metropolinių zonų turi priimti sudėtingus ir sunkius sprendimus. Visos Europos aktyvumas ir parama atliekant analizę jiems padės pasinaudoti turimomis galimybėmis ir atremti iššūkius. Pavyzdžiui, būtų gerai įsteigti (metinius) apdovanojimus arba Europos ženklus už miestų klausimų sprendimą. Puikių pavyzdžių yra visose srityse: miestų planavimo, pastatų architektūros, migracijos, mažumų ir įvairovės, judumo, technologijų ir rinkos, ekologinių projektų, energijos taupymo, kokybiško būsto ir kt. Juos reikėtų paviešinti visoje Europoje.

1.16 Valdymas turi esminės ir lemiamos svarbos ⁽⁶⁾. Dažnai nepakankamai vertinama ar visai neatsižvelgiama į tai, kas už ką yra atsakingas. Bet kuriuo atveju miestams būtinas vadovavimas, vizija ir nuoseklumas ⁽⁷⁾.

1.17 Sudėtingos administracinės struktūros, kurių esama visoje Europoje, paprastai yra paveldėtos iš praeities ir yra nepritaikytos veikti pagal šiuolaikinę ilgalaikę regioninę politiką tankiai apgyvendintose vietovėse. Diskusija, kaip pasiekti, kad daugiapakopis valdymas būtų kuo veiksmingesnis, naudingiausia būtų, jei vyktų Europos lygiu. Tas pats pasakytina ir apie naujas viešųjų partnerysčių ir mišrių viešųjų ir privačių partnerysčių formas miestuose, kuriems vis labiau reikia jų paramos.

1.18 **Ilgalaikė Europos darbotvarkė, didesnis Komisijos pasiryžimas ir stebėseną Europos lygiu** gali būti naudinga apibrėžiant nuoseklią kryptį regioniniu lygiu ir miestuose. Lisabonos darbotvarkė yra tinkama struktūra. Nuoseklumas taip pat yra būtinas, jei norima įpareigoti kitas viešąsias ir privačias suinteresuotąsias šalis bei urbanistikos ekspertus, dalyvaujančius programose ir projektuose dalyvius. Tarp jų — mokyklas ir ugdymo institucijas, aukštesniojo švietimo institucijas, architektus ir miestų planų rengėjus, regioninius socialinius partnerius, prekybos rūmus, įmones, nekilnojamo turto vystytojus, įskaitant privačiai finansuojamas, sveikatos paslaugų, kultūros organizacijas ir kt.

1.19 Europos darbotvarkėje būtų pristatomas naujas subalansuoto policentrinio vystymo Europoje modelis, kuris paskatintų naujas bendruomenių formas, kurios taip pat būtų naudingos visai visuomenei. Šis procesas jau vyksta ir EESRK nuomone turi būti visapusiškai pripažįstamas ir remiamas.

2. Aplinkybės

2.1 Pasaulio demografinis žemėlapis keičiasi. Nuo 2007 m. pirmą kartą istorijoje daugiau kaip pusė visų pasaulio gyventojų gyvena miestuose. Šis augančios urbanizacijos reiškinys vyksta visuose žemynuose. Ši tendencija vis intensyvesnėja.

⁽⁶⁾ Žr. 5 skyrių „Urbanizacija ir valdymas“.

⁽⁷⁾ Šiuo požiūriu tikslinis BILBAO vystymas pastaruosius dvidešimt metų yra išpūdingas ir įtikinantis pavyzdys.

2.2 Šiuo metu daugiau kaip 80 % Europos gyventojų gyvena miestų zonose, didelė jų dalis gyvena dideliuose miestuose ir aglomeratuose, turinčiuose daugiau kaip 500 000 gyventojų. Daugeliu atvejų šie skaičiai taip pat turi tendenciją augti.

2.3 Šalia megapolių, Greater London ir Ile-de-France, bei tradicinių didmiesčių — daugiausia sostinių — iškyla kiti, dažnai ambicingi, centrai, pritraukiantys žmones ir ekonominę veiklą.

2.4 ES politikoje tam tikra dalimi atsižvelgiama į šiuos demografinius pokyčius bei atitinkamas socialines bei ekonomines jų pasekmes. Miestų ir urbanizacijos klausimai sprendžiami vis didesniame generalinių direktoratų skaičiuje: Mokslinių tyrimų, Aplinkos, Energetikos ir transporto, Įmonių ir pramonės, Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generaliniuose ES regioninė politika sprendžia urbanizacijos klausimus, ji taip pat įgyvendinama per urbanistikos programas: URBACT, JEREMIE ir JESSICA⁽⁸⁾, urbanistinius projektus, remiamus ES socialinio fondo lėšomis. Komisijoje sudaryta Tarpžinybinė urbanistikos reikalų grupė⁽⁹⁾.

2.5 Tai rodo, kad valstybių narių susidomėjimas ir tikslinė veikla urbanizacijos ir metropolinių zonų vystymo srityje auga.

2.6 Šalia vis dažniau rengiamos analizės ir tyrimų dėl valstybių narių miestų ir urbanizacijos, ESPON yra parengęs daugybę geografinių žemėlapių, kuriuose parodytos dabartinės demografinės ir socialinės bei ekonominės tendencijos.

2.7 1997 m. Komisija pradėjo vadovautis kompleksiniu požiūriu į miestus, kuris atsispindi Komunikate „Europos Sąjungos urbanistinės darbotvarkės link“⁽¹⁰⁾.

2.8 Daugelyje neoficialių ministrų susitikimų dėl miestų raidos ir teritorinės sanglaudos, nuo 2004 m. lapkričio mėn. Roterdame iki 2007 m. gegužės mėn. Leipcige, Ministrų taryba, atsakinga už erdvinį vystymą ir urbanistikos klausimus, pabrėžė Europos miestų raidos ir teritorinės sanglaudos reikšmę ir nurodė daugelį bendro intereso sričių.

2.9 Po šio proceso 2007 m. gegužės mėn. Leipcige priimta Leipcigo chartija dėl darnių Europos miestų ir Teritorinė darbotvarkė. Slovėnijos pirmininkavimo laikotarpiu tolesnė veikla sukonkretinta — pradėtas įgyvendinti projektas „Teritorinis — urbanistinis koordinavimas“.

⁽⁸⁾ URBACT II (2007 m.) yra Komisijos iniciatyvos „Regionai už ekonominius pokyčius“, kuri skirta įgyvendinti Lisabonos ir Geteborgo strategiją, dalis. JEREMIE, didesnių MVĮ finansavimo galimybių iniciatyva (2005 m.), yra bendra Komisijos, Europos investicijų banko ir Europos investicinio fondo iniciatyva. JESSICA, Jungtinės Europos paramos tvarioms investicijoms miestų teritorijose (2006 m.) iniciatyva, yra bendra Komisijos, Europos investicijų banko ir Europos tarybos vystymo banko iniciatyva.

⁽⁹⁾ Žr. taip pat Komisijos tarpžinybinės grupės dėl miesto vystymo vadovas „Miestų aspektai Bendrijos politikoje 2007–2013 m.“

⁽¹⁰⁾ COM(97) 197 galutinis, OL C 226, 1998 7 20, p. 36.

2.10 Panašiai kaip ir neoficialūs ministrų susitikimai, nacionalinių aukščiausio rango pareigūnų ryšiai ir keitimasis patirtimi taip pat labai suintensyvėjo. Kartais dėl specifinių miesto vystymo aspektų konsultuojamasi su tyrimo institutais⁽¹¹⁾.

2.11 Nepaisant analizės ir dinamiškos pažangos urbanizacijos procese sričių išvardijimo, bendras Komisijos ir Tarybos požiūris į urbanizaciją ir jos evoliuciją Europoje ateityje vis dar neaiškus.

2.12 2008 m. vasario mėn. Europos Parlamentas priėmė pranešimą dėl tolesnės veiklos, susijusios su teritorine darbotvarka ir Leipcigo chartija. Europos teritorinio vystymo ir teritorinės sanglaudos veiksmų programa⁽¹²⁾. Šiame pranešime pabrėžiama kompleksinio požiūrio į regionų ir miestų planavimą, kurio tikslas sudaryti regionams ir miestams geresnes galimybes prisitaikyti prie ekonominių pokyčių, kad Europos piliečių gyvenimo kokybė pagerėtų, svarba.

2.13 2007 m. lapkritį Regionų komitetas priėmė nuomonę dėl Ketvirtosios ekonominės ir socialinės sanglaudos ataskaitos⁽¹³⁾. Šioje nuomonėje Komitetas „ragina, atsižvelgiant į ypatingą Europos miestų svarbą siekiant Lisabonos ir Geteborgo strategijų tikslų bei socialinės integracijos, pvz., imigrantų, Penktojoje sanglaudos ataskaitoje miestų aspektą nagrinėti atskirame skyriuje“.

2.14 Europos miestai labai skiriasi: vieni dideli, kiti maži, vieni labai urbanizuoti, kiti mažiau, skiriasi pvz., didelių miestų ir miestų grupių, turtingų ir mažiau turtingų miestų kraštovaizdis. Tačiau visiems būdingas spontaniškas demografinis poslinkis į miestus, didelių miestų ekonominis patrauklumas auga, šie miestai tuo pat metu susiduria su panašiais iššūkiais.

2.15 Bendras galimybių ir iššūkių poveikslas ryškėja, nes šiuo metu sėkmingas miesto planavimas reiškia ne tik erdvinį ir pastatų planavimą, jame taip pat labai atsižvelgiama į atitinkamus socialinius — ekonominius veiksnius, t. y. taikomas vadinamasis holistinis požiūris. Rengiami vis labiau į ateitį orientuoti urbanistikos ir planavimo projektai, vadovaujantis teritorijų, ekologijos, ekonomikos ir socialinių aspektų integracijos principu.

⁽¹¹⁾ Šiuo požiūriu reikėtų paminėti European Knowledge Network on Cities, Nicis instituto Olandų skyriaus projektą, vykdoma bendradarbiaujant su atitinkamomis valstybėmis narėmis, skirtą tvarių miestų valdymo, teisinės ir mokestinės priemonės. Šis projektas vykdomas Prancūzijos pirmininkavimo struktūroje Délégation Interministérielle de la Ville prašymu. Knowledge Network on Cities yra tinklinė organizacija, kurioje dalyvauja 16 valstybių narių.

⁽¹²⁾ P6 TA-PROV(2008)0069.

⁽¹³⁾ CdR 97/2007 fin.

2.16 Tačiau nors vyriausybės pirmenybę teikia progresyviams miestų vystymuisi, taikomas požiūris dažnai būna dviprasmiškas. Skirtingose šalyse ir net skirtinguose miestuose vystymas vyksta ir yra valdomas skirtingai, kartais labai. Tai žinoma būdinga ir miestų regionų arba metropolinių zonų vystymui.

2.17 EESRK savo bendrą požiūrį į urbanizaciją jau išdėstė 1998 m. nuomonėje „Urbanistinės darbotvarkės link“. Vėliau 2004 m. ir 2007 m. buvo priimtose dvi nuomonės „Europos metropolinės zonos: socialinis ir ekonominis poveikis Europos ateičiai“. 2007 m. taip pat paskelbta nuomonė dėl ES teritorinės darbotvarkės. Be šių nuomonių, konkrečius miestams ir urbanizacijai aktualius klausimus EESRK analizuoja ir keliose kitose nuomonėse. (Žr. priedą).

3. Analizė ir evoliucija

3.1 Miestai ir tai, kaip žmonės gyvena bendruomenėse, atspindi istorinius laikus ir atitinkamą visuomenės evoliuciją.

3.2 Ekonomika ir saugumas buvo ne tik strategiškai ir politiškai svarbūs — tai buvo pagrindinė jėga, formuojanti bendruomenes, miestus ir jų tarpusavio ryšius.

3.3 Šiuolaikinė Europos miesto istorija prasidėjo, kai žemyne susiformavo brandžios žemės ūkio bendruomenės ir jų ekonominė bei komercinė veikla. Vėliau industrializavimo etapai keitė esamus miestus, taip pat paskatino naujų miestų atsiradimą. Nuo 19-ojo amžiaus pabaigos ir vėliau industrializacija vertė šiuos mažesnius ir didesnius miestus proporcingai augti. Ilga istorinė evoliucija, įskaitant kultūrinį paveldą, pramonines zonas, būstus ir t. t. daugumoje jų gana akivaizdi.

3.4 Per pastaruosius dešimtmečius tradiciniai pramoniniai centrai iš esmės pakito. Dauguma jų išgyveno ir vis dar išgyvena skausmingą pertvarkymą, nes tradiciniai pramoniniai procesai laipsniškai miršta.

3.5 Technologinė dinamika ir internacionalizacija iškelia naujus procesus. Nuo masinės gamybos pereinama prie specializuotos gamybos, daugybės tradicinių produktų, kurie nuolat atnaujinami, tačiau sparčiai plečiasi ir paslaugų sektorius. Sparčiai intensyvėja judumas, vyksta demografinis poslinkis iš kaimo į miestą taip pat ir dėl migracijos.

3.6 Žmonėms, gyvenantiems vakarų pasaulyje aplinkos ribos nyksta, horizontai labai išsiplečia, nors tie patys pokyčiai taip pat veikia kasdienę visos žmogaus veiklos fizinę aplinką.

3.7 Ši kasdienė aplinka labai daugeliui žmonių nebėra tik gimtas kaimas, miestelis ar miestas, bet vis dažniau apima platesnius regioninius vienetų, kaip naujos rūšies urbanizacijos išraišką.

3.8 Miestų arba regionų tinklai stiprėja spontaniškai ir (arba) stiprinami specialiai. Pažvelkime į Europos didmiesčių ir metropolinių zonų vystymąsi. Modernioje urbanizuotoje visuomenėje pastebimas naujas geografinis reiškinys: yra dominuojančios ekonominės įtakos zonos ir daug subzonų, kurios dažnai nebesutampa su esamais administraciniais vienetais.

3.9 Svarbiausias šių naujų miestų-regionų bruožas yra jų kritinė masė, kuri yra reikalinga, kad urbanizacija būtų valdoma tinkamai ir atneštų naudos visiems piliečiams, padidintų jų gyvenimo ir darbo kokybę. Kritinė masė kiekvienu atveju gali būti labai skirtinga ir priklauso nuo konkrečių geografinių, ekonominių ir demografinių aplinkybių.

3.10 Po dešimtmetį trukusių tyrimų ir diskusijų dėl Vokietijos „ateities žemėlapiu“ 2004 m. apibrėžta vienuolika metropolinių zonų, kurios yra priskiriamos dominuojančioms ekonominės įtakos zonoms. Nors iš pradžių į tai buvo žiūrima skeptiškai, tačiau ši koncepcija plėtojama toliau. Metropolinių zonų santykiai su kaimo zonomis ir jų tarpusavio priklausomybė yra labai aktualus klausimas.

3.11 Tuo pačiu metu DIACT⁽¹⁴⁾ vykdė tyrimus Prancūzijoje, po kurių buvo nustatytos kelios metropolijos. 2008 m. sausio mėn. pristatyta strategija „Imaginer les métropoles d'avenir“ („Įsivaizduokime ateities miestus“)⁽¹⁵⁾, kuri gali paskatinti toliau skatinti šiuos centrus Prancūzijoje ir priimti tam reikalingus teisės aktus. JK taip pat vykdoma aktyvi veikla miestų-regionų srityje.

3.12 Daugiau ar mažiau panašių iniciatyvų imasi ir kitos vyriausybės ir (arba) regionai bei savivaldybės. Skandinavijoje, Baltijos šalyse, Airijoje ir Austrijoje daugiausia sostinėse ir jų rajonuose, Nyderlanduose — Randstad. Didesnėse valstybėse narėse: Ispanijoje, Italijoje ir Lenkijoje, iškyla daugiau dominuojančių centrų.

⁽¹⁴⁾ Délégation interministérielle à l'aménagement et à la compétitivité des territoires (buvusi DATAR).

⁽¹⁵⁾ „Imaginer les métropoles d'avenir“, Dominique Perben, parlamentaro, buvusio transporto ministro, pranešimas, parengtas Prezidento Sarkozy ir Ministro Pirmininko Fillon prašymu. p. Perben pateikia urbanizacijos ir metropolizacijos Europoje ir Prancūzijoje diagnozę bei nurodo iššūkius, su kuriais susiduria Prancūzijos dideli miestai ir miestai — regionai, kuriuose gyvena daugiau kaip 500 000 gyventojų ir priemonės tiems iššūkiams atremti. Jis pasiūlė 19 konkrečių veiksmų ir teisės aktų. Ši tema taip pat bus iškelta Prancūzijos pirmininkavimo ES laikotarpiu, 2008 m. antrajame pusmetyje.

3.13 Atsiranda tendencija, kai šalia pagrindinių centrų iškyla subcentrai — taigi urbanizacija, nors tikrai nevienodai paplitusi visame žemyne, tampa svarbiu Europos žemėlapiu aspektu.

3.14 Dėl socialinių ir ekonominių pokyčių Europai tampa būdinga policentrinė urbanizacija, taigi jos geografinė teritorija nebėra griežtai apibrėžta kaip tradicinis „mėlynasis bananas“ ar kaip išskirtinė sostinių grupė.

4. Galimybės ir iššūkiai

4.1 Esminis klausimas: koks turi būti ir ką reiškia darnus Europos ateities miestas, visiems piliečiams tinkama bendruomenė? Atsižvelgiant į Europoje vykstančią diskusiją dėl sudėtingos miestų plėtros, reikia išskirti tam tikrus dominuojančius veiksnius ir tendencijas, kurios Europos didmiesčiuose ar miestų rajonuose dažnai labai skiriasi.

4.2 Taigi šie veiksniai ir tendencijos yra tokie:

- demografiniai pokyčiai, be kita ko:
  - senėjanti visuomenė;
  - miestai kaip jaunų specialistų traukos centrai;
  - didesnė etninė ir kultūrinė įvairovė, kurią lemia imigracija;
- miestų ir savivaldybių grupės vadinamos miestų ir regionų tinklais arba metropolinėmis zonomis;
- transportas ir judumas: ekonominės įtakos zonos tampa vis labiau tarpusavyje susijusios ir visoje Europoje, ir už jos ribų;
- tarptautinės investicijos ir buveinės, įskaitant ir verslo paslaugas;
- didėjantis žinių ir mokslinių tyrimų centrų skaičius;
- naujų pramonės ir paslaugų sektorių atsiradimas, pabrėžiant kūrybingumą;
- dinamiškų darbo rinkų pokyčiai;
- vartų kūrimas;
- modernaus būsto ir pakoreguotas teritorijų planavimas;
- naujų aljansų urbanizuotose teritorijose kūrimas;
- miestų centrų atgaivinimas ir pakriko miestų vystymosi mažinimas;
- laisvalaikis ir renginiai;
- dėmesys kultūrai (įskaitant istorinį ir gamtos paveldą) ir kultūros paslaugoms.

4.3 Kartu dabartinės miestų problemos aštrėja, atsiranda nauji iššūkiai:

- tvarumas, aplinkosaugos aspektai, energetika;
- gyventojų skaičiaus mažėjimas miestų centruose;
- ribotas viešųjų miesto erdvių dydis ir su jų kokybe susijusios problemos;
- infrastruktūra, transporto sistemos ir prieinamumas;
- judumo valdymas;
- iššūkiai menkai kvalifikuotiems žmonėms: darbas, švietimas, būstas;
- iššūkiai, kuriuos lemia gyventojų senėjimas;
- nepakankamas verslumas, ypač ekonominio sąstingio teritorijose;
- nelegali migracija;
- švietimas ir kvalifikacija;
- nesėkmingas arba neatidus teritorijų planavimas ankstyvajame etape, pvz. priemiesčiuose;
- socialiai atskirtos bendruomenės ir nusikalstamumas;
- terorizmo pavojus.

4.4 Didmiesčių ir metropolinių zonų demografinė raida dažnai būna sudėtinga, tačiau suteikia ir galimybių. Skirtinguose miestuose padėtis skiriasi: priklauso ne tik nuo gyventojų sudėties ir ekonominių galimybių, bet ir nacionalinės politikos sričių. Paskirties šalių sėkminga integruota politika dažnai lemia aukšto (aukštesnio) lygio įtrauktį.

4.5 Kaimo teritorijų ir miesto santykiai yra tikras iššūkis. Visai priešingai visuotinai pripažintai populiariai ir politinei nuomonei, darnūs kaimo vietovių ir miesto santykiai sprendžiant gyvenimo ir darbo sąlygų klausimus metropolinėse zonose yra labai svarbūs ir visai neatitinka dažnai pasitaikančio supratimo: „arba-arba“ ar „mes-jie“. Tai visiškai atitinka naująjį policentrinės plėtros modelį.

4.6 Nors atskaitos taškai skiriasi dėl skirtingo plėtros lygio, dauguma skirtumų yra laipsniški. Iš esmės urbanizacijos procesas naujose valstybėse narėse atspindi tuos pačius reiškinius, nors kol kas dar šiek tiek atsilieka. Vienas pagrindinių tikslų — renovacija. Ekonominis augimas lems didesnes viešąsias išlaidas, daugiau privačių investicijų, didesnes pajamas; urbanizacija pamažu įgis tokius pačius ypatumus visoje Europoje.

4.7 Politikos dokumentuose ir projektų dėl urbanizacijos pasiūlymuose Komisija dabar nuolat remiasi Lisabonos darbotvarka. Pirmiausia Tarybos ir nacionaliniuose dokumentuose pabrėžiama ta pati sąsaja. Bendrijos strateginėse gairėse Komisija kalba apie miestus kaip regioninės plėtros variklį ir inovacijų centrus, taip pat nurodo, kad būtina stiprinti vidaus sanglaudą kovojant su socialine atskirtimi ir nusikalstamumu ir gerinti gyvenimo kokybę skurdžiuose kaimyniniuose regionuose.

4.8 Lisabonos darbotvarkė inicijuota kaip procesas, vykstantis pagal principą „iš viršaus žemyn“. Kartu Komisija ir Taryba įsitiškino, kad principas „iš apačios į viršų“ taip pat svarbus. Tarp šių pagal principą „iš apačios į viršų“ veikiančių jėgų, visapusiškai besivystantys miestai yra svarbūs dalyviai: lemiama Europos teritorinių ir socialinių bei ekonominių struktūrų modernizavimo dalis vyksta per viešas ir privačias investicijas, taip pat per konkrečias regionuose ir miestuose vykdomas priemones. Miestai dažnai būna geriausias geografinis lygis viešiesiems, privatiems ir universitetų sektoriams, dirbantiems su pilietine visuomene, siekiant bendradarbiauti, kad būtų kuriamos Europos būtinos inovacijos.

4.9 Dėl tos priežasties EESRK laikosi nuomonės, kad dideli miestai ir metropolinės zonos turi apibrėžti savo pačių Lisabonos darbotvarkę konkurencingumo, tvarios plėtros ir socialinės bei ekonominės sanglaudos ir įtraukties srityse. Tokia darbotvarkė turėtų būti orientuota į ateitį ir tapti ilgalaikė programa politikos formuotojams ir kitiems suinteresuotiems subjektams regioniniu lygiu. Taip bus paskatintas miestų ir miestų regionų pasitikėjimas savimi, padidintas jų išariškumas nacionaliniu ir tarptautiniu lygiais.

4.10 Ilgalaikė regioninė darbotvarkė tankiau apgyvendintose Europos teritorijose turi būti vientisa arba holistinė, t. y. visi aspektai turėtų būti tarpusavyje susiję. Kuo geresnės sąlygos bus sukurtos privačioms investicijoms, tuo atsiras daugiau galimybių kurti darbo vietas, teikti viešąsias paslaugas ir rūpintis pažeidžiamomis grupėmis, tokiais kaip (vieniši) senyvo amžiaus ir menkai kvalifikuoti žmonės⁽¹⁶⁾. Konkretus ir sutelktas dėmesys tvarumui ir užstatytos aplinkos bendra kokybė padės pasiekti, kad šie miestai ir regionai taptų patrauklesni ir žmonėms, ir (tarptautinėms) investicijoms. Geresnės sąlygos socialinei sanglaudai padės kurti darbo vietas. Bendra strategija ir tęsiamos strategijos sustiprins visuomenės pasitikėjimą⁽¹⁷⁾.

4.11 Vertėtų prisiminti, kad rinkos dažnai neveikia dėl teritorinių suvaržymų: būsto, plėtros politikos, infrastruktūros, transporto ir judumo. Sprendimai tokiems suvaržymams panaikinti

paprastai turi būti randami metropoliniu lygiu. Dėl rinkų integracijos ribos tarp nacionalinių sienų taip pat gali būti pasenusios⁽¹⁸⁾.

4.12 Tarpusavyje susiję darnių urbanizuotų teritorijų ir ateities tvaraus miesto kūrimo darbotvarkės aspektai:

- sąlygų sudarymas šiuolaikinei ekonominei raidai, MVĮ ir tarptautinėms investicijoms ir buveinėms, skatinančios ekonominių subjektų grupių kūrimą;
- tinkamas ES teisės aktų įgyvendinimas ir regioninių bei vietos norminių aktų supaprastinimas;
- užimtumo politika ir regioniniai socialiniai dialogai;
- visų kategorijų mokymas ir ugdymas visais lygiais, įskaitant mokymąsi visą gyvenimą, mokymo darbe kryptis ir e. mokymasis;
- šeimai palankios gyvenimo sąlygos, pavyzdžiui vaiko priežiūros paslaugos už prieinamą kainą;
- MTTP, t. y. mokslinių tyrimų priemonės, technologinės stovyklos ir mokslo parkai, inovacijos;
- materiali infrastruktūra:
  - dalyvavimas transeuropiniuose tinkluose;
  - judumo valdymas⁽¹⁹⁾;
  - daugiarašio viešojo transporto sistemos;
  - viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės, įskaitant privatų finansavimą;
- virtualioji infrastruktūra:
  - telekomunikacijos;
  - IRT, pagrindiniai reikalavimai, plėtojamos ryšio sklaida ir tinklų sujungimas;
- tvarus vystymasis:
  - aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimas;
  - neigiamų padrikos miestų plėtros aspektų, trukdančių miestų apgyvendinimo tankumui, vengimas;
  - specialios sritys, pavyzdžiui, atliekų tvarkymas, vandentvarka ir energijos vartojimo efektyvumas, pvz. statybos ir būsto, (viešojo) transporto sektoriuose, įvedant kelių mokesčius ir kt.;

⁽¹⁶⁾ Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generalinio direktorato konferencija „Verslumo dvasios siekiant integruotos vietos užimtumo plėtros valdymas“, 2008 m. balandžio 25 d.

⁽¹⁷⁾ Vokietijoje nauja metropolinės zonos sąvoka vadinama „eine neue Verantwortungsgesellschaft“, t. y. „nauja atsakinga bendruomenė“. Žr. Manfred Sinz iš Federalinės transporto, statybų ir urbanistikos reikalų ministerijos, „Nuo metropolinių regionų iki atsakingų bendruomenių“.

⁽¹⁸⁾ Pavyzdžiui, finansinės rinkos Londone įsisavinimo gebėjimas. Kitas pavyzdys — tokie regionai kaip Lilis-Kortreikas, Kopenhaga-Malmė ir Viena-Bratislava.

⁽¹⁹⁾ Žr. „Nauja mobilumo mieste kultūra“, COM(2007) 551 galutinis.

- socialinė sanglauda ⁽²⁰⁾:
  - tvarus miestų planavimas ir architektūra;
  - būstas socialiai remtiniams asmenims, priklausantiems pažeidžiamoms grupėms;
  - vienodos visuotinės svarbos paslaugos (sveikatos priežiūros, švietimo, apsaugos) visame regione;
  - viešojo transporto tinklai visame regione, įskaitant sąsajas su skurdžiais kaimyniniais regionais;
  - konkretus dėmesys etninei ir kultūrų įvairovei ir kultūrų dialogui;
  - kliūčių, apsunkinančių dalies gyventojų (visų pirma vyresnio amžiaus žmonių ir neįgalųjų) gyvenimą, šalinimas;
  - visuomeninės priemonės dideliame jaunimo nedarbe skurdžiuose kaimyniniuose rajonuose mažinti: švietimas, naujos ekonominės veiklos rūšys, verslumo propagavimas, renginiai;
  - kultūra, kultūros paslaugos, renginiai;
  - sportas ir laisvalaikis;
  - turizmas;
  - bendrai jaučiamo regiono identiteto propagavimas.
- 4.13 Moderniam miestui ir miesto regionui lemiamos svarbos turi šiuolaikiška „Baukultur“ ⁽²¹⁾, t. y. bendra architektūrinė koncepcija, pagrįsta holistiniu požiūriu, kurio laikydami architektai, planuotojai, dizaineriai, statybos įmonės, statybų vykdytojai ir galutiniai vartotojai bendradarbiauja, kad sukurtų ir išsaugotų užstatytos aplinkos kokybę ir įgyvendintų sprendimus, reikalingus tvariems miestams vystyti ⁽²²⁾.

5. Urbanizacija ir valdymas

5.1 Europai reikalingi lankstūs ir tvarūs miestai, miestų regionai ar metropolinės zonos, galintys prisistatyti tarptautiniu mastu.

5.2 Todėl „valdymas“ įrašomas tarp pirmųjų darbotvarkės klausimų. Bendras susitarimas dėl galimybių ir iššūkių analizės pasiektas, miestai vis intensyviau keičiasi nuomonėmis, tačiau, nepaisant miestų skirtingų sąlygų, vis dar neaišku, kas ir už ką konkrečiais atvejais būna atsakingas:

- pageidautinos bendros apibrėžtys dėl didmiesčių ir miestų regionų ⁽²³⁾;
- darbo pasidalijimas tarp nacionalinių vyriausybių ir didmiesčių ir metropolinių zonų ir nuomonės, ko tikimasi iš jų, gerokai skiriasi;
- dažnai pasitaikanti painiava ir nesusipratimai daugelyje šalių, kai už urbanistikos reikalus atsakinga daugiau nei viena ministerija;
- koks turėtų būti Komisijos vaidmuo?
- esamos regioninės ir vietinės administracinės „valdymo“ regioniniu arba vietos lygiu kliūtys dažnai trukdo įgyvendinti būtinus veiksmus;
- sudėtingos problemos dažnai lemia nepatenkinamą daugia-pakopį valdymą;
- yra daug skirtumų, susijusių su tuo, kaip miestai bendrauja su gyventojais ir svarbiais veikėjais, laikydami „dalyvaujančiosios demokratijos“ principo;
- specialių nevyriausybinių organizacijų vaidmuo, pvz., dėl būsto, švietimo, mažumų, verslo ir kitų klausimų, dažnai būna neaiškiai apibrėžtas ir neaiškus mastas, kuriuo miestai ir regionai gauna naudos iš to;
- ne visuomet laikomasi nuoseklaus požiūrio į valstybinio sektoriaus tarpusavio partnerystes ir privataus ir valstybinio sektoriaus partnerystes, atsižvelgiant į miestų programas, lemiamas investicijas ir kūrybingus sprendimus;

— būtinas ilgalaikis požiūris į ateities tvarų miestą;

— būtinos priemonės ilgalaikiai strategijai įgyvendinti yra skaidrumas ir teisėtumas.

5.3 Faktai rodo, kad vadovavimas, vizija ir nuoseklumas paprastai būna sėkmingo permainingo valdymo ir nuolatinės miestų pažangos sąlyga.

5.4 Kadangi didmiesčiai ir metropolinės zonos yra traukos centrai ir kasdienė tokios daugybės žmonių aplinka, ir kadangi jie neabejotinai gali turėti socialinės ir ekonominės svarbos Europai, EESRK mano, kad nuodugni diskusija dėl jų poveikio būtina ne tik nacionaliniu, bet ir visos ES lygiu.

⁽²⁰⁾ Šis klausimas nuodugniau analizuojamas Prancūzijos ataskaitoje „Une Nouvelle Politique pour les Banlieues“, Palais de l'Élysée, 2008 m. vasario 8 d. Šioje ataskaitoje pateikiama keletas pasiūlymų, kaip kovoti su getų pavojumi miestuose. Visų pirma ataskaitoje išdėstytos valstybės ir regiono/ vietos švietimo, mokymo, darbo vietų ir įmonių kūrimo iniciatyvos skurdžiuose kaimyniniuose regionuose. Prancūzijos pirmininkavimo laikotarpiu šiuo klausimu numatoma surengti keletą ES konferencijų.

⁽²¹⁾ *Baukultur* — akstinas augimui. Geri pavyzdžiai Europos miestams, Vokietijos federalinės transporto, statybų ir urbanistikos reikalų ministerijos tyrimas, paskelbtas 2007 m. balandžio mėn.

⁽²²⁾ Europos Tarybos architektų konferencija „Projektavimas atečiai: architektūra ir gyvenimo kokybė“, 2008 m. balandžio 10 d., Briuselis.

⁽²³⁾ Žr. pamokantį pavyzdį dėl Metropolinių statistinių teritorijų (MST) Jungtinėse Valstijose, anksčiau, nuo 1959 m. standartinė metropolinė statistinė teritorija.

5.5 Kadangi Sutartyje dar visai neseniai nebuvo nuostatų dėl erdvės plėtros ir dėl subsidiarumo principo Komisijos ir Tarybos vaidmuo buvo neaiškus. Tiesiogiai konsultuodamiesi su miestais Komisijos GD vienu metu įgyvendina vis daugiau įvairių projektų urbanizuotose teritorijose. Tai MTTP, aplinkos apsaugos, užimtumo ir transporto klausimai ⁽²⁴⁾.

5.6 Miestai taip pat aktyviau bendrauja su Briuseliu, nes ES teisės aktai daro jiems tiesioginį poveikį. Sritys yra šios: aplinkos reguliavimas, viešieji pirkimai, jaunimo nedarbas, viešoji tvarka ir saugumas, migracija, skurdūs rajonai.

5.7 Iš esmės tokios pat nuostatos taikytinos Lisabonos darbotvarkėi. Europos kriterijai įvairiems klausimams nagrinėti vis dažniau nustatomi taikymui regionų mastu: kokį poveikį daro pasiūlymų ir (arba) priimtų norminių aktų įgyvendinimas miestų ir metropolinių zonų mastu. Pavyzdžiai rodo, kad, neatšizvelgiant į konkrečias miestų aplinkybes, jų įgyvendinimas gali būti brangesnis nei struktūrinių fondų projektams teikiama parama.

5.8 Atsizvelgdamas į tai, EESRK teigiamai vertina Komisijos iniciatyvą trumpai pristatyti Žaliąją knygą dėl teritorinės sanglaudos. Diskusija dėl žaliosios knygos taip pat suteiks galimybę pagilinti Leipcigo chartiją dėl tvariųjų Europos miestų.

5.9 4.12 punkte nurodyta darbotvarkė yra didelė. Atvejai dažnai būna labai sudėtingi. Iki šiol nuoseklus strateginis požiūris į didmiesčius ir miestų regionus buvo plėtojamas tik kai kuriais atvejais. Dažnai trūksta aiškos krypties, o taip atsitinka iš dalies dėl vyriausybės neaiškos pozicijos, besiskiriančio požiūrio nacionalinėse administracijose ir metropoliniu lygiu.

5.10 Kita vertus, ilgalaikė vizija ir nuoseklumas metropolijos lygiu yra reikalingas, kad dabartinės ir, galiausiai, naujos bendruomenės išpareigotų privatiems suinteresuotiems subjektams ir išpareigotų organizuotoje pilietinėje visuomenėje sukurti naudingus aljansus. Šiuo metu atrodo labai sunkiai įgyvendinama, nes metropolinių zonų koncepcija yra dar visai naujas reiškinys, dėl to vaisingos diskusijos Europoje tampa dar reikalingesnės ⁽²⁵⁾.

5.11 Tai nereiškia, kad visi atvejai yra vienodi — priešingai. Europos šalys ir regionai skiriasi ne tik demografiniais, socialiniais ir ekonominiais aspektais — jų administravimo ir kultūrinės tradicijos taip pat yra skirtingos. Konkreti padėtis, gyvenimo būdas ir požiūris į organizacinę struktūrą yra labai įvairūs. Kai kuriais atvejais viena pagrindinė idėja arba ateities vizija yra lemiamą. Apskritai Lisabonos darbotvarkė gali padėti nustatyti bendrą diskusijų ir požiūrių pagrindą.

5.12 Dažnai centrinė vyriausybė nesuteikia miestams pakankamai veiksmų laisvės pasirinkti savo vystymosi kelią. Politika, kaip ir biurokratinės procedūros, dažniausiai įgyvendinama pagal principą „iš viršaus į apačią“. O apsisprendimo skatinimas galėtų sudaryti sąlygas, reikalingas tinkamai, pageidaujamai strategijai ir politikai įgyvendinti. Iš naujo apibrėžus didmiesčių ir miestų regionų arba metropolinių zonų pozicijas, jie gali tapti tikromis „atsakingomis bendruomenėmis“.

5.13 Apsisprendimas ir abipusė pagarba tarp miestų ir juos supančių rajonų padidins vietos ir regionų valdžios institucijų atsakomybę ir atskaitingumą bei padės formuoti pageidaujamą aktyvios pilietinės visuomenės ir privataus sektoriaus požiūrį.

5.14 Kad veikla būtų veiksminga, dažnai teks pertvarkyti esamas vietas ir regionines administracines įstaigas (savivaldybes ir kt.) bei iš naujo apibrėžti jų kompetenciją.

5.15 Europos miestų gyventojų darbo pobūdis ir pajamos bei kultūra labai skiriasi. Iš esmės visos šios sudėtinės dalys gali lemti turtingesnę urbanizaciją, bet jei procesai nėra tinkamai valdomi, galimybės nebus vystomos ir gali nepavykti pasiekti visuomenės sanglaudos.

5.16 Tikslingos diskusijos, darbotvarkės rengimas ir veiksminga stebėsena Europos lygiu gali labiausiai padėti apibrėžti nuoseklią kryptį regioniniu lygiu. Toks nuoseklumas reikalingas ne tik visuomenės dalyviams, bet ir būtinas, jei norima įpareigoti kitus viešus ir privačius suinteresuotus subjektus bei miestų veikėjus.

2008 m. rugsėjo 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

⁽²⁴⁾ Kaip pavyzdį galima nurodyti Regioninės politikos generalinio direktorato ataskaitą dėl įvairių projektų „Regionai ir inovacijos“, 2007 m. kovo mėn.

⁽²⁵⁾ Socialinės ir ekonomikos reikalų tarybos nacionaliniu arba regioniniu lygiais taip pat gali atlikti teigiamą vaidmenį. Kaip pavyzdį galima pateikti Ataskaitą dėl Randstad ateities Nyderlanduose, kurią Socialinė ir ekonomikos reikalų taryba pateikė 2008 m. balandžio mėn.
http://www.ser.nl/~media/Files/Internet/Talen/Engels/2007/2007_04.ashx.

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl 2007 m. ES ekonomikos apžvalgos
— Plečiant Europos produktyvumo ribas**

(2009/C 77/28)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2008 m. sausio 17 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

2007 m. ES ekonomikos apžvalgos — Plečiant Europos produktyvumo ribas.

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. birželio 3 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas **Peter Morgan**.

447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 108 nariams balsavus už, 4 — prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Ši nuomonė yra naujausia iš EESRK parengtų nuomonių serijos, kurioje nagrinėjami ES ekonominio valdymo klausimai. Ji paremta Komisijos komunikatu COM(2007) 721 galutinis „2007 m. ES ekonomikos apžvalga. Plečiant Europos produktyvumo ribas“.

1.2 2007 m. apžvalga pradedama tuo, kad nors Europos Sąjungos ekonomika yra viena iš pažangiausių ir produktyviausių pasaulyje, vis dar egzistuoja nemažas Europos Sąjungos ir pažangiausios pasaulio ekonomikos šalies — Jungtinių Amerikos Valstijų — gyvenimo lygio atotrūkis. Pagrindinė priežastis — įvairių pramonės sektorių ir valstybių narių produktyvumo augimo skirtumai.

1.3 Nors JAV duomenys yra naudingas atitinkamų valstybių narių pasiektų rezultatų matas, ši nuomonė skirta šalių palyginimui ES. Socialinių modelių, darbo valandų ir dalyvavimo su darbu susijusiose veiklose lygio veiksniai daro poveikį transatlantiniais palyginimams, bet nuomonėje šie klausimai nenagrinėjami. Šioje nuomonėje bus tiesiog svarstoma, kodėl vienos ES šalys yra turtingesnės ir sukuria daugiau darbo vietų nei kitos.

1.4 Pagrindinė Komisijos ataskaitos mintis yra ta, kad Lisabonos darbotvarkės įgyvendinimas sykiu padės valstybėms narėms padidinti ir užimtumą, ir gerovę. Keletas pagrindinių politikos sričių gali būti svarbus indėlis. Šiose politikos srityse reikia siekti:

- skatinti daugiau investuoti į MTTP;
- kurti pasaulinio lygio mokslinių tyrimų ir švietimo įstaigas, glaudžiai bendradarbiaujančias su pramonės atstovais;
- sukurti puikiai veikiančią, atvirą ir konkurencingą bendrąją rinką;

— skatinti integruotą požiūrį, kad padidėtų saugumas ir lankstumas darbo rinkoje (EESRK primena, kad dėl šio požiūrio reikia tartis su socialiniais partneriais);

— gerinti viešųjų finansų kokybę.

1.5 Šios politikos sritys tapo dar svarbesnės dėl pasaulinės ekonomikos pokyčių po 2000 m. ES Vadovų Tarybos Lisabonoje. Nauji iššūkiai tai ne tik dabartinė finansų krizė, bet ir iškastinio kuro pasiūlos ir paklausos pusiausvyra, akivaizdi klimato kaita, vis didesnis maisto trūkumas ir apskritai — didėjanti prekių paklausa. Dėl šių klausimų MTTP ir pasaulinio lygio tyrimai tampa dar svarbesni. Jie rodo konkurencingos bendrosios rinkos, pagrįstos veiksmingomis lankstumo ir užimtumo saugumo nuostatomis darbo rinkoje ir aukštos kokybės viešaisiais finansais, būtinybę.

1.6 Su paklausa ir pasiūla susiję makroekonomikos veiksniai išsamiai išnagrinėti ankstesnėse EESRK nuomonėse dėl ES ekonomikos valdymo, nurodantose įvade, kuriame Komitetas pabrėžė, kad kartu su konkurencingumui gerinti skirtomis pasiūlos priemonėmis reikia taikyti makroekonomikos politikos priemonių derinį, kuris skatintų pajamas, paklausą ir užimtumą. Šios nuomonės tikslas yra parodyti, kad, nepaisant paklausos veiksnių, tarp Lisabonos darbotvarkėje esančių reformų dėl pasiūlos ir BVP augimo esama glaudaus tarpusavio ryšio.

1.7 Neseniai paskelbtoje 2007 m. Lisabonos rezultatų lentelėje ⁽¹⁾ geriausių rezultatų pasiekusios septynios šalys buvo išvardytos šia eilės tvarka: Danija*, Švedija*, Austrija*, Nyderlandai*, Suomija*, Airija* ir JK*, o po jų — Vokietija ir Prancūzija ⁽²⁾. Pirmaujančios naujosios valstybės narės buvo Slovėnija* ir Estija*. Iš ES 15 prasciausia padėtis Ispanijoje, Graikijoje,

⁽¹⁾ Lisabonos rezultatų lentelė VIII (angl. k. *Lisbon Scorecard VIII*), *Ar Europa pasirengusi ekonomikos audrai* 2008 m. vasario mėn.

⁽²⁾ Žvaigždute pažymėtos stebimųjų sąraše esančios geriausių rezultatų pasiekusios valstybės narės, kaip paaiškinta 4.9 punkte.

Portugalijoje ir Italijoje. Nyderlandai, Austrija ir Estija buvo pagirtos už veiksmingiausią Lisabonos reformų įgyvendinimą, o Graikijos ir Italijos priemonių veiksmingumas pripažintas mažiausiu. Kokį poveikį pirmavimas įgyvendinant Lisabonos programą daro produktyvumui ir užimtumui?

1.8 Nors yra daug kitų veiksnių, remiantis šioje nuomonėje atlikta analize, darytina išvada, kad iš tiesų esama glaudaus tarpusavio ryšio tarp Lisabonos programos įgyvendinimo, sparčiau užimtumo augimo ir vienam gyventojui tenkančio BVP. Apskritai taip tiesa ir tai, kad Lisabonos reformų neįgyvendinusių šalių pažanga nepakankama. Apibendrinamas EESRK skatina valstybes nars kuo greičiau įgyvendinti visą Lisabonos programą.

1.9 Reikia pabrėžti kiekvieno programos elemento svarbą. Komitetas ypač norėtų, kad būtų daugiau investuojama į žinias, švietimą ir MTTP. Nėra abejonių, kad konkurencija skatina inovacijas, todėl ES ekonomikos turi susidurti su konkurencija, kad galėtų prisitaikyti prie globalizacijos. Siekiant kaip įmanoma padidinti valstybių narių ekonomikų produktyvumą reikalingas gamybos veiksnių perkėlimas iš nesėkmingų pramonės šakų ir sektorių į kylančias ir klestinčias pramonės šakas ir sektorius. Savo ruošu valstybės narės turės skirti išteklių lankstumui ir užimtumo saugumui. Galiausiai yra aišku, kad valstybių narių ekonominės veiklos rezultatai labai priklauso nuo gero viešųjų finansų valdymo.

1.10 2000 m. kovo mėn. Lisabonos Vadovų Tarybai pateiktoje EESRK nuomonėje ⁽³⁾ teigėme: „Esame įsitikinę, kad Europoje tikrai turime reikiamų naujovių, kūrybingumo, žinių ir verslumo, kad galėtume pasiekti puikių rezultatų įgyvendinant naują koncepciją, t. y. informacinę visuomenę. Bet mes turime panaudoti šiuos gebėjimus. Kliūtis privalu pakeisti galimybėmis, sankcijas — paskatomis. Pastarąjį dešimtmetį vyko Europos pramonės liberalizavimas. Dabar turime išlaisvinti europiečių energiją.“ 2008 m. liko dar daug nenuveiktų darbų ir Lisabonos darbotvarkė — tai kelias į priekį.

2. Įvadas

2.1 Ši nuomonė yra naujausia iš EESRK parengtų nuomonių serijos, kurioje nagrinėjami ES ekonominio valdymo klausimai. Ji paremta Komisijos komunikatu COM(2007) 721 galutinis „2007 m. ES ekonomikos apžvalga. Plečiant Europos produktyvumo ribas“. Ankstesnėje 2007 m. rugsėjo mėn. nuomonėje

⁽³⁾ Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl užimtumo, ekonomikos reformų ir socialinės sanglaudos — inovacijų ir žinių Europos link (2000 m. kovo mėn. Vadovų Taryba Lisabonoje) OL C 117, 2000 4 26, p. 62, 2.16 punktą.

buvo nagrinėjama „2006 m. apžvalga. Euro zonos stiprinimas: pagrindiniai politiniai prioritetai“.

2.2 Šioje nuomonėje EESRK siekė valstybių narių užimtumo augimą ir vienam gyventojui tenkantį BVP susieti su Komisijos komunikate pateiktomis įvairiomis politinėmis rekomendacijomis. Šiuo požiūriu ji gerokai skiriasi nuo ankstesnės Nuomonės dėl 2006 m. apžvalgos, kurioje nagrinėjamos vidaus socialinės ir ekonominės sąlygos ir skirtingi politiniai tikslai, darantys poveikį valstybių narių veiksams, išvadų.

2.3 Ankstesnėse 2006 m. spalio mėn. ⁽⁴⁾ ir 2006 m. vasario mėn. ⁽⁵⁾ nuomonėse buvo nagrinėjamos bendrosios ekonominės politikos gairės (BEPG) (2005–2008 m.), o 2004 m. kovo mėn. buvo parengta Nuomonė dėl bendrųjų ekonominės politikos gairių (2003–2005 m.) ⁽⁶⁾. Nors EESRK gavo Komisijos rekomendacijas dėl 2008–2010 m. BEPG, jis pažymi, kad jos nesisiria nuo rekomendacijų, skirtų 2005–2008 m. gairėms. Atsižvelgdamas į ankstesnę su BEPG susijusį darbą, EESRK nusprendė 2007 m. ES ekonomikos apžvalgą panaudoti kaip šios nuomonės pagrindą.

2.4 2006 m. spalio mėn. EESRK išnagrinėjo taisykles, darančias poveikį pagrindiniams kainų stabilumo, augimo ir užimtumo tikslams. Šioje nuomonėje dėmesys labiau telkiamas į politikos sritis, o ne į taisykles. 2006 m. vasario mėn. EESRK paskelbė savo nuomonę dėl 2005–2008 m. BEPG. Nors nuomonė yra plati, ji iš esmės patvirtina tą pačią politinę užimtumo ir produktyvumo darbotvarkę, sudarančią dabartinės nuomonės pagrindą. Abiejose šiose nuomonėse EESRK svarstė veiksnius, darančius poveikį paklausai. Šioje nuomonėje svarstomi Komisijos pasiūlymai dėl su pasiūla susijusių reformų.

2.5 Vis dėlto Komitetas pabrėžia, kad kartu su konkurencin-gumui gerinti skirtomis pasiūlos priemonėmis reikia taikyti makroekonomikos politikos priemonių derinį, kuris skatintų pajamas, paklausą ir užimtumą. Komitetas tinkamo politikos priemonių derinio klausimą sprendė vis dar aktualioje 2004 m. kovo mėn. nuomonėje.

2.6 Komisijos dokumentą „Europos ekonomika“ Nr. 8/2007 sudaro Komunikatas „Plečiant Europos produktyvumo ribas“ su keturiais skyriais, kurių apimtis yra 149 puslapiai.

1. Ar produktyvumo tendencijos Europoje galiausiai keičiasi?

2. Produktyvumo įvertinimas pramonės lygiu

⁽⁴⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl bendrųjų ekonominės politikos gairių ir ekonomikos valdymo — sąlygos didesnei sanglaudai formuojant Europos ekonominę politiką, OL C 324, 2006 12 30, p. 49.

⁽⁵⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl bendrųjų ekonominės politikos gairių (2005–2008 m.) OL C 88, 2006 4 11, p. 76.

⁽⁶⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl bendrųjų ekonominės politikos gairių 2003–2005 m., OL C 80, 2004 3 30, p. 120.

3. Ar egzistuoja produktyvumo ir užimtumo pusiausvyra?

4. Didesnio produktyvumo siekiančios politikos sritys: kitas požiūris

Komitetas apgailestauja, kad Komisijos rekomendacijose dėl konkurencingumo didinimo apsiribojama pasiūla.

Šioje nuomonėje vertinamos 4 skyriuje siūlomos politikos sritys.

3. Svarbiausios Komisijos komunikato nuostatos

3.1 2007 m. apžvalga pradeda tuo, kad nors Europos Sąjungos ekonomika yra viena iš pažangiausių ir produktyviausių pasaulyje, vis dar egzistuoja nemažas Europos Sąjungos ir pažangiausios pasaulio ekonomikos šalies — Jungtinių Amerikos Valstijų — gyvenimo lygio atotrūkis. Pagrindinė priežastis — įvairių pramonės sektorių ir valstybių narių produktyvumo augimo skirtumai.

3.2 2000 m. priimdama Lisabonos strategiją, ES pirmenybę teikė siekti gerinti savo produktyvumo rezultatus ir kartu smarkiai padidinti užimtumą. Pagrindiniai šios strategijos veiksniai buvo žinių kaupimas, konkurencinių jėgų stiprinimas ir lankstumo didinimas.

3.3 Žinioms kaupti reikia daugiau ir kokybiškesnių investicijų į MTTP ir žmogiškąjį kapitalą. Visoje Europos Sąjungoje taip pat reikia užtikrinti veiksmingą ir ekonomiškai efektyvią švietimo sistemą.

3.4 Produktyvumo lygiui ir augimo tempui užtikrinti būtina skatinti konkurenciją. Empirinio tyrimo duomenys patvirtina teigiamą rinkos atvėrimo konkurencijai poveikį ne tik produktyvumui ir augimui, bet ir užimtumui.

3.5 Reikia daugiau lankstumo, kad gamybos struktūros galėtų sklandžiai pereiti prie tolesnės gamybos specializacijos ir įvairinimo naujose srityse, suteikiančiose tam tikrą santykinį pranašumą. Pastaraisiais metais ES valstybės narės ėmėsi priemonių įmonių ir darbo jėgos judumui skatinti, tačiau reikia daugiau ir platesnio masto veiksmų.

3.6 Išvada — būtina keisti požiūrį. Įgyvendinant keletą svarbių politikos sričių galima įnešti svarbų indėlį. Jų tikslas turėtų būti:

- skatinti daugiau investuoti į MTTP;
- kurti pasaulinio lygio mokslinių tyrimų ir švietimo įstaigas, glaudžiai bendradarbiaujančias su pramonės atstovais;
- sukurti puikiai veikiančią, atvirą ir konkurencingą bendrąją rinką;
- skatinti integruotą požiūrį, kad padidėtų lankstumas ir saugumas darbo rinkoje (EESRK primena, kad dėl šio požiūrio reikia tartis su socialiniais partneriais);
- gerinti viešųjų finansų kokybę.

3.7 Paneigta keletas plačiai paplitusių teiginių: ne tik didelės valstybės ir didelės bendrovės gali pirmauti technologijų srityje; prekyba nėra pagrindinė technologijų sklaidos priemonė; mažos valstybės gali būti specializuotų sričių lyderės; naujas technologijas dažnai sukuria ir pradeda taikyti mažos įmonės; tarptautinis darbuotojų ir finansinio kapitalo judumas yra pagrindinė technologijų sklaidos priemonė.

3.8 Šiuo metu vis labiau sutariama dėl to, kas stabdo produktyvumo augimą ir kokių priemonių reikia imtis produktyvumui didinti. Su darbo ir produktų rinkomis susiję apribojimai, atviro tiesioginės užsienio investicijoms trūkumas, kliūtys, trukdančios naudotis naujomis technologijomis ar jas kurti bei skleisti, ilgainiui gali tapti pagrindinėmis produktyvumo augimo kliūtimis.

3.9 Kadangi nenašiausių subjektų pasitraukimas iš rinkos daro įtaką produktyvumo augimui, svarbios tos politikos sritys, kurios skatina išteklių persikirstymą. Jei dėl našumo augimo bei jų rinkų tendencijų, technologijų pokyčių ir apskritai globalizacijos. Vidaus paklausai daro įtaką atlyginimų dydis, užimtumas ir perkamoji galia. Paklausos kontrolė yra mokesčių ir pinigų politikos tikslas, o paskolos verslo ir vartotojų paklausai skatinti, priklauso nuo centrinių bankų. Finansų rinkoms vaduojantis iš krizės, gali būti teikiamas ribotas paskolų kiekis, nukentęs paklausa ir bus paveiktas BVP.

4. Produktyvumas ir užimtumas

4.1 Vienam gyventojui tenkantis BVP priklauso ne tik nuo Lisabonos darbotvarkės. BVP priklauso nuo, pvz., besikuriančių Rytų Europos ir Rusijos rinkų plėtros, energijos ir prekių kainų bei jų rinkų tendencijų, technologijų pokyčių ir apskritai globalizacijos. Vidaus paklausai daro įtaką atlyginimų dydis, užimtumas ir perkamoji galia. Paklausos kontrolė yra mokesčių ir pinigų politikos tikslas, o paskolos verslo ir vartotojų paklausai skatinti, priklauso nuo centrinių bankų. Finansų rinkoms vaduojantis iš krizės, gali būti teikiamas ribotas paskolų kiekis, nukentęs paklausa ir bus paveiktas BVP.

4.2 Makroekonomikos veiksniai išsamiai išnagrinėti ankstesnėse EESRK nuomonėse dėl ES ekonomikos valdymo, nurodytose įvade. Šios nuomonės tikslas yra parodyti, kad, nepaisant paklausos veiksnių, tarp Lisabonos darbotvarkės su pasiūla susijusių reformų ir BVP augimo esama glaudaus tarpusavio ryšio.

4.3 1 lentelėje pateikti duomenys apie santykinį vienam gyventojui tenkantį BVP. Buvo pasirinkti du laikotarpiai: 1999 m., kai buvo įvestas euras, ir 2007 m. Naujųjų valstybių narių atveju šis laikotarpis apima įstojimą į ES. Palyginti su ES 27, per šį laikotarpį JAV BVP sumažėjo nuo 161,8 proc. iki 150,9 proc. Tačiau vadinamosios senbuvės valstybės narės nesugebėjo pasinaudoti šiuo santykiu JAV nuosmukiu, nes ES 15 BVP sumažėjo nuo 115,3 proc. iki 111,7 proc., o euro zonos — nuo 114,5 iki 109,8 proc. palyginti su ES 27.

4.4 Ką gi, atsižvelgiant į šiuos BVP duomenis, rodo užimtumo statistika? 2 lentelėje pateikiami 1998 m. (metai, kai su naujosiomis valstybėmis narėmis buvo pradėtos pirmosios derybos dėl įstojimo) — 2006 m. (paskutiniai turimi duomenys) užimtumo duomenys. Pateikiami laikotarpio iki 2007 m. nedarbo duomenys. Šiuo laikotarpiu užimtumas JAV sumažėjo nuo 73,8 proc. iki 72 proc. darbingo amžiaus gyventojų, o nedarbas išaugo nuo 4,5 proc. iki 4,6 proc. Tuo pat metu euro zonoje užimtumas išaugo nuo 59,2 proc. iki 64,8 proc., o nedarbas sumažėjo nuo 10,1 proc. iki 7,4 proc. ES 15 duomenys šiek tiek geresni nei euro zonos šalių, o ES 25 duomenys šiek tiek prastesni.

4.5 Neseniai paskelbtoje 2007 m. Lisabonos rezultatų lentelėje (angl. *Lisbon Scorecard*) geriausių rezultatų pasiekusios buvo išvardytos septynios šalys: Danija*, Švedija*, Austrija*, Nyderlandai*, Suomija*, Airija* ir JK*, o po jų — Vokietija ir Prancūzija. Pirmaujančios naujosios valstybės narės buvo Slovėnija* ir Estija*. Iš ES 15 prasčiausia padėtis Ispanijoje, Graikijoje, Portugalijoje ir Italijoje. Nyderlandai, Austrija ir Estija buvo pagirtos už veiksmingiausią Lisabonos reformų įgyvendinimą, o Graikijos ir Italijos priemonių veiksmingumas pripažintas mažiausiu. Kokį poveikį pirmavimas įgyvendinant Lisabonos programą daro produktyvumui ir užimtumui?

4.6 Santykinio vienam gyventojui tenkančio BVP požiūriu, Liuksemburgas ir Norvegija lenkia JAV. Ne daugiau kaip 20 proc. nuo JAV atsiliekančios šalys yra Airija* (pirmoje vietoje), Nyderlandai*, Austrija*, Švedija*, Danija*, Belgija ir (vos) JK* bei Suomija*. Kalbant ne apie ES nares, Islandija, Šveicarija ir Japonija — atsilieka nuo JAV ne daugiau kaip 20 proc. Iš naujųjų valstybių narių Kipras ir Slovėnija* yra arčiausiai ES 27 vidurkio, o didžiausią pažangą padarė Estija*, po kurios eina Latvija, Lietuva, Vengrija ir Slovakija.

4.7 Užimtumo srityje esama daugybės sąsajų su BVP padėtimi. JAV užimtumą sudaro truputį daugiau kaip 70 proc. darbingo amžiaus gyventojų. Lentelėje nurodytų visų ne ES valstybių narių, įskaitant Japoniją ir tris ne euro zonos šalis (Daniją*, Švediją*, JK*), užimtumo lygis viršija 70 proc. Euro zonoje tik Nyderlandai* ir Austrija* viršija 70 proc., o Airija* ir Suomija* yra netoli šios ribos. Tarp naujųjų valstybių narių pirmauja Kipras ir Estija*, kurie yra netoli 70 proc. ribos.

4.8 JAV nedarbas sudaro 4,6 proc. Airijos*, Nyderlandų*, Austrijos*, Danijos*, Kipro ir Lietuvos kaip ir Norvegijos rodikliai geresni nei JAV. Liuksemburgas, JK*, Čekija, Estija* ir Slovėnija* — visos vienu procentiniu punktu skiriasi nuo JAV. Švedija*, Latvija ir Malta nuo JAV skiriasi dviem procentiniais punktais.

4.9 Remiantis pirmiau pateikta analize, aišku, kad reikėtų nagrinėti Lisabonos rezultatų lentelėje pirmaujančių šalių: Danijos*, Švedijos*, Austrijos*, Nyderlandų*, Suomijos*, Airijos* ir JK* bei pirmaujančių naujųjų valstybių narių — Estijos* ir Slovėnijos*, politiką ir tendencijas. Todėl šioje nuomonėje šios

šalys sudarys „stebimųjų sąrašą“ ir bus pažymėtos žvaigždute. Išnagrinėsime, koku mastu politikos sritys, susijusios su žiniomis, konkurencija, inovacijomis ir viešaisiais finansais, prisidėjo prie šių šalių sėkmės. Palyginimo tikslais, Ispanija, Graikija, Portugalija ir Italija bus stebimos kaip „kontrolinė grupė“. Be to, Prancūzijos ir Vokietijos, kurių ekonomika turi labai didelę įtaką, politikos iniciatyvos ir toliau išlieka labai svarbios Europos Sąjungai. Abi šalys išsiskiria poliarizuota politika, kuri apsunkino reformas, nors dabar tai po truputį duoda rezultatų.

5. Investicijos į žinias

5.1 Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) programa, skirta tarptautinių studentų vertinimui, vadinama PISA. 3 lentelė sudaryta 2006 m. skaitymo, matematikos ir tikslųjų mokslų 15 metų amžiaus EBPO ir kitų valstybių mokinių žinių apžvalgos duomenų pagrindu.

5.2 Be Korėjos, Japonijos ir Šveicarijos, šalys, kuriose yra vien aukščiausi įvertinimo balai („A“), yra Suomija* (aiški nugalėtoja), Nyderlandai*, Belgija ir Estija*. Šalys, turinčios du aukščiausius įvertinimo balus, yra Čekija, Austrija*, Slovėnija* ir Airija*. Sąraše esančios šalys, turinčios vieną aukščiausią įvertinimo balą, yra Danija*, Švedija*, JK*, Vokietija ir Lenkija. Vokietija ir JK gauna aukščiausią įvertinimo balą tiksluosiuose moksluose. JK* tiksluosiuose moksluose 6 lygiu užima trečiąją vietą po Slovėnijos* ir Suomijos*. Visos stebimųjų sąraše esančios šalys gauna aukščiausius įvertinimo balus. Kontrolinėje grupėje esančios šalys kartu su JAV užima žemesnes vietas.

5.3 Atsižvelgdamas į švietimo sistemos rezultatų ir valstybių narių ekonomikos rezultatų tarpusavio ryšį, EESRK mano, kad Komisija tikrai teisi siekdama, kad švietimo kokybė taptų pagrindine ES politikos sritimi.

5.4 Šanchajaus Jiao Tong universitetas sukūrė universitetų klasifikavimo metodiką. Universitetams suskirstyti kategorijomis naudojamos ir kitos metodikos, bet Jiao Tong metodika atitinka ES tikslą telkti dėmesį į mokslą ir mokslinius tyrimus.

5.5 PISA vertinimu JAV mokyklų sistemos rodikliai yra labai vidutiniški. Konkurencinį pranašumą JAV išlaiko aukštajame moksle. 4 lentelė paimta iš Jiao Tong klasifikacijų. 20 geriausių universitetų sąraše yra 17 Amerikos, du Didžiosios Britanijos ir vienas Japonijos universitetas. JK, kurios dešimt universitetų įtraukta į 100 geriausiųjų universitetų sąrašą, yra stebimųjų sąraše. Iš ne ES valstybių narių, į sąrašą taip pat įtraukti Japonijos (6), Kanados (4), Australijos (2), Šveicarijos (3), Norvegijos (1) ir Izraelio (1) universitetai. Į 100 geriausių universitetų sąrašą įtrauktos penkios šalys iš stebimųjų sąrašo: JK*, Nyderlandai* (2), Danija* (1), Švedija* (4) ir Suomija* (1). Iš kontrolinės grupės sąraše nėra nė vienos šalies. Laikas Bolonijos, Salamankos ir Koimbrės universitetams atgauti savo ankstesnę šlovę. Be to, į sąrašą įtraukti 6 Vokietijos ir 4 Prancūzijos universitetai.

5.6 Be JK, tik šešių šalių universitetai įtraukti į 100 geriausiųjų sąrašą, šiame sąraše nepaminėta dvidešimt ES šalių. Atrodo, kad Komisijos politika, skirta šiai spragai užpildyti, yra ES technologijų instituto veikla. Nepaisant EESRK šiam projektui teikiamos paramos, sunku įsivaizduoti, kaip šis institutas klesėtų nemenkindamas ES įvaizdžio 100 geriausių universitetų sąrašą. Alternatyvi strategija galėtų būti peržiūrėti ir persvarstyti valstybių narių politiką geriausiems universitetams vystyti. Labiausiai reikia glaudžios universitetų ir pramonės atstovų partnerystės, siekiant vystyti žinias ir igūdžius, kurie leis pasinaudoti XXI amžiaus mokslu ir technologija gerovei ir darbo vietoms kurti.

5.7 Kitas valstybių narių universitetinio išsilavinimo įvertinimas yra Eurostato duomenys apie aukštųjų mokyklų tikslųjų mokslų ir technologijų absolventų skaičių, tenkantį tūkstančiui 20–29 metų amžiaus gyventojų. JAV šis rodiklis yra 10,6. Vienu procentiniu punktu nuo JAV besiskiriančios valstybės narės yra Belgija, Vokietija, Graikija, Italija, Latvija, Austrija*, Lenkija, Rumunija, Slovėnija* ir Slovakija. Valstybės narės, kurių rezultatai gerokai aukštesni, yra Danija* (14,7), Airija* (24,5), Prancūzija* (22,5), Lietuva (18,9), Suomija* (17,7), Švedija* (14,4) ir JK* (18,4). Visos šalys, pažymėtos žvaigždute (*), yra stebimųjų sąraše. Italija ir Graikija yra šiuos reikalavimus atitinkančios šalys iš kontrolinės grupės. Valstybių narių vidurinio ir aukštojo mokslo sistemų dėmesio centre privalo būti būsimi tikslųjų mokslų ir technologijų absolventai.

5.8 Vienas iš Lisabonos projekto tikslų yra padidinti išlaidas MTTP iki 3 proc. BVP. Iš jų 2 proc. turi skirti privatus sektorius. Dvi šalys iš stebimųjų sąrašo, t. y. Švedija* ir Suomija*, skiria daugiau kaip 3 proc. BVP. Dar dvi — Danija* ir Austrija* — skiria 2–3 proc. kaip ir Vokietija bei Prancūzija. Skiriančios 1–2 proc. yra Belgija, Čekija, Estija*, Airija*, Nyderlandai*, Slovėnija*, Ispanija ir JK*, kurių dauguma yra stebimųjų sąraše. Visos kitos valstybės narės skiria mažiau nei 1 proc., išskyrus Vengriją ir Italiją (abi išleidžia beveik 1 proc.); Italija ir Ispanija yra kontrolinėje grupėje. Siekiant užpildyti šią spragą, reikalauti, kad vyriausybės MTTP skitų visą 1 proc. BVP, nėra per daug. Geriausiu atveju šios lėšos būtų pervestos universitetams ir mokslinių tyrimų institutams siekiant padėti gerinti jų reputaciją ir dalyvavimą pasaulio mokslinėje bendruomenėje. Šiuo metu ES 15 vyriausybės skiria nuo 0,30 proc. iki 0,40 proc., o naujųjų valstybių narių vyriausybės skiria nuo 0,50 proc. iki 0,60 proc. Būtų galima ir derėtų padaryti daugiau, ypač siekiant vystyti mokslą, reikalingą klimato kaitos ir užterštumo problemoms spręsti.

5.9 EESRK Komisijai jau pateikė nuomonę dėl mokesčių lengvatų privačiojo sektoriaus MTTP (7). EESRK nuomone, visos vals-

tybės narės turėtų perimti geriausių patirtį ir nustatyti mokesčių lengvatas, skatinančias privatų sektorių, ypač MVĮ, daugiau investuoti į MTTP.

5.10 Švietimas, moksliniai tyrimai, inovacijos, techninės žinios ir užimtumo tendencijos priklauso vieni nuo kitų. Nacionalinis žinių ir igūdžių pagrindas pritraukia vidaus investicijas, skatina keitimąsi žiniomis ir imigraciją. Be tokio pagrindo kvalifikuoti asmenys skatinami ieškoti tokios žinių aplinkos, kur jų žinios būtų įvertintos. Tai gali skatinti užburtą emigracijos ir „protų nutekėjimo“ ratą.

5.11 Mokslinių tyrimų ir švietimo politikos išvados yra tokios, kad reikia nuodugniai patikrinti daugelio valstybių narių vidurinio ir aukštojo mokslo sistemas, o vyriausybės turėtų padidinti savo išlaidas MTTP. Kaip parodė stebimųjų sąrašo ir kontrolinės grupės duomenys, esama aiškaus tarpusavio ryšio tarp politikos sričių veiksmingumo, užimtumo ir produktyvumo.

6. Konkurencingumas ir inovacijos

6.1 Komisijos komunikate išdėstytos trys politikos sritys konkurencijai skatinti. Tai tinklų pramonės šakų liberalizavimas ir reguliavimas, konkurencijos politika ir teigiamų pokyčių vidaus rinkoje teikiama nauda.

6.2 Vidaus rinkos nauda tai — paskatos kurti inovacijas, kurios reikalingos dėl tarptautinės konkurencijos, masto ekonomijos gamyba, paskirstymas ir rinkodara didesnėje rinkoje bei technologijų perdavimas, kuris yra atvirumo užsienio investicijoms rezultatas.

6.3 Ne visos ES valstybės narės yra vienodai patrauklios ir atviros tiesioginėms užsienio investicijoms (TUI). Technologijų perdavimo, valdymo metodų, buvimo rinkoje ir kapitalo investicijų požiūriu, tai trukdo toms valstybėms narėms, kurios nepasinaudojo TUI. Su TUI susijusiais „Ernst & Young“ duomenimis, 1997–2006 m. laikotarpiu 10 geriausių TUI gavėjų pagal projektų skaičių Europoje buvo:

Jungtinė Karalystė	5 539	Prancūzija	3 867
Vokietija	1 818	Ispanija	1 315
Belgija	1 190	Lenkija	1 046
Vengrija	1 026	Airija	884
Čekija	849	Rusija	843

(7) Žr. EESRK nuomonę dėl veiksmingesnio MTTP mokesčių paskatų naudojimo COM(2006) 728 galutinis, OL C 10, 2008 1 15, p. 83.

6.4 TUI turi didelę reikšmę naujųjų valstybių narių ekonomikos augimui. Kadangi šalių konkurencija dėl TUI auga visame pasaulyje, įskaitant Indiją ir Kiniją, naujosios valstybės narės, siekdamos užtikrinti augimą ir darbo vietas, turės kurti žinių ekonomiką. PISA žinių testuose pirmauja Azijos šalys ir jų universitetus baigia šimtai tūkstančių absolventų, įgydami tikslųjų mokslų ir technologijų bakalauro ir magistro laipsnius.

6.5 Tinklų pramonės šakų liberalizavimas ir reguliavimas gali labai mažinti sąnaudas ir gerinti ekonomikos produktyvumą. Yra trys šios politikos etapai: privatizavimas, po to reguliavimas, sudarantis sąlygas naujiems dalyviams mesti iššūkį įsitvirtintiems dalyviams, ir galiausiai nuosavybės teisių padalijimas tinklams ir tinklų paslaugoms. Savo „Dujų ir elektros vidaus rinkos kūrimo pažangos ataskaitoje“⁽⁸⁾ Komisija tiekėjus keičiančius pirkėjus panaudojo kaip veiksmingos konkurencijos priemonę. Tai rodo ši lentelė:

Procentinis keitimas			
		Elektros energija	Dujos
Vokietija	Stambios bendrovės	41	(*)
	MVĮ	7	(*)
	Namų ūkiai	5	(*)
Prancūzija	Stambios bendrovės	15	14
	Namų ūkiai	0	0
Ispanija	Stambios bendrovės	25	60
	MVĮ	22	60
	Namų ūkiai	19	2
Jungtinė Karalystė	Stambios bendrovės	50+	85+
	MVĮ	50+	75+
	Namų ūkiai	48	47

(*) Duomenų apie dujų rinką iš Vokietijos negauta.

Apskritai geriausių rezultatų konkurencijos srityje pasiekta kai kuriose stebimųjų sąraše esančiose šalyse, nors Italija ir Ispanija taip pat padarė pažangą.

⁽⁸⁾ 2005 m. lapkričio 15 d. Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui dėl dujų ir elektros vidaus rinkos kūrimo pažangos ataskaitos COM(2005) 568 galutinis.

6.6 Konkurencijos politikos įgyvendinimas skirtas veiksmingumui ir produktyvumui skatinti, kai naudos turi vartotojai. Ši politika labai atitinka EESRK siekį išlaikyti jį sudarančių subjektų interesų pusiausvyrą.

6.7 Komunikate daroma išvada, kad konkurencija būtina ir produktyvumo lygiui, ir jo augimo tempui užtikrinti. Stulbina tai, kad Europos Sąjungoje atviriausia yra stebėtojų sąraše esančių šalių ekonomika. Šių šalių ekonomikai būdingas didžiausias produktyvumas, aukščiausias užimtumo lygis ir didžiausias gebėjimas pritraukti darbuotojus migrantus. Bijodamos konkurencijos, valstybių narių vyriausybės klysta stengdamosi užkardyti savo šalių ekonomiką.

7. Perskirstymo politika

7.1 Perskirstymas, anot Komisijos — tai gamybos veiksmų perkėlimas iš nesėkmingų pramonės šakų ir sektorių į kylančias ir klestinčias pramonės šakas ir sektorius.

7.2 Pagrindinė komunikato idėja yra ta, kad tiek, kiek plečiasi ekonomikos augimą skatinančių technologijų galimybės, tiek prireiks ekonomikos struktūrinių pokyčių. Naujieji pažangiųjų technologijų sektoriai gali užimti rinkos dalį mažėjančių sektorių sąskaita. Naujos įmonės gali tapti svarbiais dalyviais, o gerai žinomos įmonės gali būti priverstos prisitaikyti arba išnykti.

7.3 Kadangi nepavyks išvengti struktūrinių ekonomikos pokyčių, ekonomikos gebėjimas prisitaikyti ypač svarbus siekiant užtikrinti, kad būtų maksimaliai pasinaudota technologijų pažanga ir žinių judumu. Tačiau Komisija mano, kad ES valstybių narių gebėjimas prisitaikyti prie būtinų pokyčių yra ribotas dėl darbo rinkos institucijų ir taisyklių ribojamo lankstumo.

7.4 Komisija siūlo keturias pagrindines politines priemones išteklių perskirstymui gerinti: patekimo į rinką palengvinimą, administracinės naštos mažinimą, darbo rinkos reguliavimą ir finansų rinkos integravimą.

7.5 Patekimą į rinką palengvinančios politikos sritys apima keletą priemonių, dėl kurių EESRK jau paskelbė nuomones. Tai administracinės naštos mažinimas, susijęs su bendrovių steigimu, daugybė paramos schemų naujoms MVĮ ir su bankrotu susijusių įstatymų pataisos. Galimybė gauti finansavimą ir konkurencijos politika konkurencinėms rinkoms užtikrinti — tai svarbios bet kokios perskirstymo strategijos steigiant naujas bendroves dalys.

7.6 Nors kaip ir stambios, taip ir mažos bendrovės gali patirti administracinių išlaidų, ši našta daug sunkesnė mažesniems įmonėms dėl jų dydžio. Administracinės naštos sumažinimas — tai vienas iš penkių svarbiausių ES darbotvarkės tikslų, bet, kaip pripažįstama komunikate, sumažinti reguliavimą ir administracines išlaidas yra sunku, nes dauguma priemonių buvo sukurtos dėl konkrečių priežasčių. „Jos padeda pašalinti sunkumus rinkoje, apsaugoti rinkos dalyvius ar teikti informaciją politikos formuotojams“⁽⁹⁾. Daugelis ES suinteresuotų subjektų pabrėžtų, kad šiuo reguliavimu sustiprinta socialinė apsauga yra vienas pagrindinių Bendrijos *acquis* elementų. Tačiau kumuliacinis šių taisyklių poveikis yra susijęs su didelėmis ekonominėmis išlaidomis.

7.7 JK įsikūrusi geresnio reguliavimo darbo grupė, kurią remia Nyderlandų centrinio planavimo biuro (CPB) veikla, teigia, kad išlaidos galėtų sudaryti 3–4 proc. BVP⁽¹⁰⁾. Apskaičiuota, kad Europos Sąjungoje sumažinus administracinių išlaidų našą 25 proc., iš pat pradžių tikrasis BVP padidėtų 1 proc. Ilgalaikiai rezultatai būtų dar geresni. Šių išlaidų našą pageidautina sumažinti, tačiau nėra įrodymų, kad šią iniciatyvą pavyks įgyvendinti. Kadangi ES institucijos nerimauja dėl sunkumų rinkoje galimybes, vargu ar bus pasiekta tokių teigiamų pokyčių. Be to, mažai tikėtina, kad EESRK, kuris rūpinasi visokeriopa rinkos dalyvių apsauga, paremtų iniciatyvą smarkiai sumažinti administracinę našą.

7.8 Darbo rinkos struktūros daro didelį poveikį darbo reorganizavimui. Rinkos reformų poveikis produktyvumui ir užimtumui didesnis, kai darbo rinkos yra lanksčios. Nors nėra patikimų darbo rinkos lankstumo tyrimų, stebimųjų sąrašo šalių užimtumo lygis be abejo leidžia pamatuoti jų užimtumo teisės aktų gebėjimą prisitaikyti prie permainų.

7.9 Darbo apsaugos teisės aktai Europos Sąjungoje dėl suprantamų priežasčių yra prieštaringi. Užuoat pakeitusios neterminuotose darbo sutartyse numatytą apsaugą, daugelis valstybių narių įvedė terminuotas darbo sutartis. Būtent šios terminuotos darbo sutartys prisidėjo prie didesnio užimtumo augimo, pirmiau aptarto 4 punkte. Nors duomenys nerodo realaus darbo visą darbo dieną masto, užimtumo augimas nuteikia optimistiškai, o struktūrinis nedarbas mažėja.

7.10 Savaiame suprantama, kad siekiant pagerinti perskirstymą, būtina mažinti neigiamą pakankamai lanksčių darbo taisyklių poveikį. Todėl valstybės narės raginamos sykiu įgyvendinti papildomas politikos priemones. Šiame procese ypač

svarbus lankstumas ir užimtumo saugumas. Reikalingos lėšos, kad visą gyvenimą trunkantis mokymasis pagerintų gebėjimą prisitaikyti ir padidintų užimtumo galimybes, socialinės apsaugos sistemos suteiktų paskatų dalyvauti darbo rinkoje ir palengvintų reorganizaciją, o darbo rinkos politika turėtų padėti žmonėms prisitaikyti prie permainų ir bedarbystės, kurie neišvengiami laukiant naujos, saugios darbo vietos. Tokia politika būtina tada, kai užimtumo apsauga nėra griežta.

7.11 Finansų rinkos integracija yra paskutinė perskirstymo politikos sritis. Apskritai ES finansų sistemos susiskaldymo lygį būtų galima vertinti kaip kliūtį produktyvumui ir užimtumui, ypač besisteigiančių įmonių atžvilgiu. Šie klausimai nagrinėjami finansinių paslaugų direktyvose. Kartu su šia nuomone EESRK rengia nuomonę dėl tarpvalstybinės su rizikos kapitalu susijusios veiklos⁽¹¹⁾. Veiksmingos finansų sistemos vaidmuo vykstant struktūriniais pokyčiams akivaizdžiausias finansuojant veiklą pradedančias įmones.

8. Viešųjų finansų gerinimas

8.1 5 lentelėje pateikiami Eurostato duomenys apie valstybių narių finansus. 12 euro zonos šalių vidutinė 68,8 proc. BVP valstybės skola viršija Ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS) konvergencijos tikslą — 60 proc., ES 15 (63,0 proc.) ir ES 25 šalių (61,9 proc.) vidurkius. Apskritai stebimųjų sąrašė esančių valstybių skola yra mažesnė nei 50 proc. BVP ir dažniausiai daug mažesnė. Išimtis yra Austrija* (61,7 proc.). Be to, per 1999–2006 m. laikotarpį visos stebimųjų sąrašė esančios šalys valstybės skolą sumažino. Sumažinimas buvo ypač ryškus Airijoje*, Nyderlanduose* ir Švedijoje*. Iš kontrolinės grupės šalių tik Ispanijos valstybės skola yra mažesnė nei 50 proc. BVP ir per šį laikotarpį smarkiai sumažėjo. Italijos (106,8 proc.) ir Graikijos (95,3 proc.) rezultatai prasciausi.

8.2 Iš ES 15 šalių biudžeto balanso požiūriu, Belgijos, Airijos*, Ispanijos, Liuksemburgo, Nyderlandų*, Suomijos*, Danijos* ir Švedijos* balansas buvo teigiamas. Likusių šalių balansas buvo neigiamas ir mažesnis nei 3 proc., išskyrus Italiją (–4,4 proc.) ir Portugaliją (–3,9 proc.). Iš naujų valstybių narių Bulgarijos ir Estijos* balansas buvo teigiamas, o Vengrijos, Lenkijos ir Slovakijos — neigiamas ir viršija 3 proc. Neigiamu tik 1,2 proc. balansu išsiskiria Kipras ir Slovėnija*. Iš stebimųjų sąrašė savo pozicijas prarado JK, kurios neigiamas balansas sudarė 2,7 proc. Jai nepavyko subalansuoti savo biudžeto palankios ekonominės veiklos metais ir dabar jai gresia pavojus prarasti lyderės poziciją. Kontrolinėje grupėje išsiskiria Ispanijos rodikliai, o Italija ir Portugalija patvirtina užimančios apskritai žemą poziciją.

⁽⁹⁾ 2007 m. ES ekonomikos apžvalga „Plečiant Europos produktyvumo ribas“, Europos Komisija, Ekonomikos ir finansų reikalų generalinis direktoratas, p. 136.

⁽¹⁰⁾ 2007 m. ES ekonomikos apžvalga „Plečiant Europos produktyvumo ribas“, Europos Komisija, Ekonomikos ir finansų reikalų generalinis direktoratas, p. 137.

⁽¹¹⁾ Kliūčių rizikos kapitalo fondų tarpvalstybinėms investicijoms pašalinimas (INT/404).

8.3 Savo kasmet skelbiamose nuomonėse dėl ES ekonomikos EESRK pabrėžė patikimų viešųjų finansų svarbą. Atitinkami stebimųjų sąrašė ir kontrolinėje grupėje esančių šalių duomenys rodo, kad patikimi viešieji finansai yra svarbi gerų užimtumo ir produktyvumo rezultatų valstybėse narėse dalis.

8.4 Nagrinėjant stebimųjų sąrašo ir kontrolinės grupės šalių pasiektus rezultatus, iškilo klausimas dėl mokesčių poveikio. Eurostato ataskaita dėl 2005 m. ES mokesčių rodo, kad vidutinis mokesčių lygis, išreikštas proc. BVP, 27 ES šalyse buvo 39,6 proc. Tai beveik trylika procentinių punktų daugiau nei JAV ir Japonijos lygis. Tarp ne ES EBPO šalių tik Naujosios Zelandijos realus mokesčių lygis viršija 35 proc. Valstybėms narėms pabandė sumažinti mokesčių našą, tačiau vėliau paplito priešingos tendencijos ir dabar vidutinis mokesčių procentinis dydis prilygsta 1995 m. lygiui.

8.5 Mokesčių našos požiūriu, Švedija*, Danija* ir Suomija* kartu su Belgija ir Prancūzija yra 5 geriausiųjų sąrašė. Austrija* ir

Slovėnija* kartu su Italija patenka į kitą penketuką. Nyderlandai* ir JK* yra 12 ir 13 vietoje. Tik Estijos* (22 vieta) ir Airijos* (23 vieta) mokesčiai yra gana maži. Kontrolinėje grupėje Italijos mokesčių našta yra mažesnė arba prilygsta penkių stebimųjų sąrašė esančių šalių mokesčiams. Ispanijos, Portugalijos ir Graikijos mokesčių našta mažesnė nei visų stebimųjų sąrašė esančių šalių, išskyrus Airiją ir Estiją, mokesčių našta. *Prima facie* įrodymo, kad kontrolinės grupės šalių mokesčiai yra per dideli, nėra.

8.6 ES mokesčiai yra didesni nei konkuruojančiuose regionuose. Konkrečių valstybių narių mokesčių sistemoms didelę įtaką daro socialinei apsaugai išleidžiamos lėšos. Vien iš ES perspektyvos sunku pateikti argumentus dėl mokesčių sumažinimo, kai pirmaujančių ES šalių mokesčiai yra didžiausi. Tačiau pasaulio mastu konkuruojantys regionai turi žemesnius mokesčių lygius ir tikėtina, kad tai padeda užtikrinti jų aukštą inovacijų diegimo ir įmonių steigimo lygį.

2008 m. rugsėjo 25 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Kovos su piktnaudžiavimu priemonių ES ir trečiųjų šalių atžvilgiu taikymas tiesioginio apmokestinimo srityje“

COM(2007) 785 galutinis

(2009/C 77/29)

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2007 m. gruodžio 10 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Kovos su piktnaudžiavimu priemonių ES ir trečiųjų šalių atžvilgiu taikymas tiesioginio apmokestinimo srityje“.

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. liepos 14 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Umberto Burani.

447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę vieningai.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komisijos dokumentu siekiama suteikti pagrindą valstybių narių diskusijai tarptautinių sandorių tiesioginio apmokestinimo klausimu. Konkrečiai, jame siūloma ieškoti „koordinuotų“ sprendimų kovos su piktnaudžiavimu priemonių taikymo srityje, kurioje skirtingų administracijų bendradarbiavimas yra nepakankamas, o sprendimai priimami remiantis tik nacionaliniais metais.

1.2 Komitetas palankiai vertina šią iniciatyvą — kuri, be kita ko, yra ilgalaikė — visų pirma dėl to, kad jos tikslas — kaip skelbiama — sukurti tam tikrą Bendrijos „teisės sąvadą“ (lot. *corpus juris*), pagrįstą daugybe Europos Teisingumo Teismo (ETT) sprendimų. ETT jau yra priėmęs pakankamai daug teismo sprendimų, kurie galėtų būti geras atskaitos taškas nacionalinėms mokesčių inspekcijoms, nors pastarosios dažnai nėra linkusios jais remtis.

1.3 Valstybių narių susitarimo pradinis taškas — nustatyti, kas yra „piktnaudžiavimas“, t. y. skirti sąvokas „mokestinis sukčiavimas“ ir „mokesčių vengimas“. Komitetas pabrėžia, kad labai svarbūs yra ETT sprendimai, kuriuose nustatoma, kad pirmoji sąvoka yra be abejonės nusikalstama veika, tačiau antruoju atveju reikia įvertinti tam tikras aplinkybes: mokesčių vengimas tampa nusikalstama veika tik tuo atveju, jeigu sudaromi „visiškai fiktyvūs susitarimai“, t. y. sukuriamos fiktyvios sąlygos. Bendrovių įsteigimas siekiant pasinaudoti kitose šalyse teikiama valstybės pagalba taip pat nelaikomas neteisėta veika: jeigu pagalba teikiama nesilaikant Sutarties nuostatų, toks pažeidimas turi būti sprendžiamas kitomis priemonėmis, sutelkiant dėmesį į problemos šaltinį ir neįtraukiant privačių asmenų.

1.4 Itin svarbus aspektas yra „kapitalo nepakankamumas“, t. y. užsienio filialų finansavimas vietoje kapitalo didinimo. Administracija šį dalyką vertina labai subjektyviai, todėl finansų institucijų atžvilgiu yra itin sunku priimti teismo sprendimus.

1.5 Nepaisant teismo praktikos, nurodytos šioje nuomonėje, EESRK atkreipia dėmesį į keletą esminių principų, dėl kurių valstybės narės turėtų susitarti, pageidautinai pradėdamos juos nuo šiol taikyti. Visų pirma, reikėtų rasti pusiausvyrą tarp valstybės interesų ir mokesčių mokėtojo intereso, kartu visada taikyti proporcingumo principą sprendžiant „visiškai fiktyvių susitarimų“ bylas. Tai reiškia, kad reikia nustatyti taisykles, kaip teisingai paskirstyti įrodinėjimo pareigą, ir visų pirma tvarką, pagal kurią mokesčių inspekcijos rinktų įrodymus nepažeisdamos įstatymų.

1.6 Apibendrinant, EESRK mano, kad šioje daugiaaspektėje ir nevienareikšmėje srityje reikia valstybių narių geranoriškumo ir bendradarbiavimo dvasios, kadangi jos privalo rasti pusiausvyrą: viena vertus apsaugoti savo finansus, kita vertus daugiausia dėmesio skirti piliečiui ir jo teisių užtikrinimui. Be to, Komitetas mano, kad jo pareiga — pabrėžti mokesčių inspekcijų vaidmenį, kurį jos turi atlikti kovodamos ne tik su piktnaudžiavimu, bet ir visų svarbiausia su fiktyviais (o galbūt net ir tikrais) susitarimais, kuriais slepiama nusikalstama veika.

2. Įžanga

2.1 Kaip žadėta 2006 m. ⁽¹⁾, Komisija pradėjo darbą valstybių narių **tiesioginių mokesčių sistemų koordinavimo** srityje. Problema gana aiški — valstybių narių administracijos, įgyvendindamos mokestines priemones, susijusias su mokesčių mokėtojų tarpvalstybine veikla, privalo užtikrinti, kad jų šalys gautų atitinkamas pajamas, tačiau dėl sistemų skirtumų kitos administracijos atitinkamas nuostatas gali **skirtingai aiškinti ar taikyti**. Mokesčių mokėtojai šiais skirtumais gali pasinaudoti ir piktnaudžiaudami jais išvengti kai kurių ar visų savo mokestinių įsipareigojimų. Kita vertus, būtina išvengti dvigubo apmokestinimo.

⁽¹⁾ COM(2006) 823 galutinis, 2006 12 19.

2.2 Šiuo tikslu dauguma valstybių narių yra priėmusios nemažai skirtingų kovai su piktnaudžiavimu skirtų specialiųjų ir bendrųjų taisyklių. Dėl tokios padėties gali kilti (ir kyla) ginčai su mokesčių mokėtojais, o kartais ginčai tarp pačių valstybių narių. Europos Teisingumo Teismas (ETT) yra priėmęs sprendimus įvairiose bylose, todėl, šioje srityje nesant Bendrijos teisės aktų, ši teismo praktika yra naudingos gairės. Komisija, rengdama aptariamą komunikatą, į šiuos sprendimus atsižvelgė.

2.3 Šis komunikatas yra „skirtas pateikti būsimų diskusijų su valstybėmis narėmis ir suinteresuotosiomis šalimis metmenis siekiant nagrinėti **koordinuotų sprendimų** galimybes šioje srityje“. Komisija mano, kad **reikia nedelsiant** „rasti tinkamą valstybės intereso kovoti su piktnaudžiavimu ir būtinybės vengti neproporcingų tarpvalstybinės veiklos suvaržymų ES pusiausvyrą“. Be to, būtina koordinuoti kovos su piktnaudžiavimu priemonių taikymą trečiųjų šalių atžvilgiu.

2.4 Komisija ketina inicijuoti visų valstybių narių ir suinteresuotųjų subjektų diskusiją šiais klausimais, kad būtų pasiektos visiems priimtinos išvados. Tai turėtų padėti pasiekti **savonorišką taisyklių ir procedūrų koordinavimą**. Suderinimo klausimas nesvarstomas — per trumpą laiką jį pasiekti pernelyg sunku. Taip pat nesvarstomos teisėkūros priemonės — praktiškai jų nustatyti neįmanoma.

3. Svarbiausi komunikato aspektai

3.1 Komisijos dokumente konkrečiai siekiama apibrėžti su šiuo klausimu susijusius terminus ir jos prielaidas pagal ETT sprendimus, kuriais buvo nustatyti tam tikri **pagrindiniai principai**. Pirmiausia pateikiama **piktnaudžiavimo apibrėžtis**: „piktnaudžiaujama tik kai, nepaisant to, kad formaliai buvo laikomasi atitinkamose Bendrijos taisyklėse išdėstytų sąlygų, šių sąlygų tikslas nebuvo pasiektas, ir siekiama turėti naudos dirbtinai kuriant tam reikalingas sąlygas“ (?). Aiškiau apibrėžiama **mokesčių vengimo** sąvoka, kuri apsiriboja „visiškai fiktyviais susitarimais, kuriais siekiama apeiti susijusių valstybių narių teisės aktų taikymą“.

3.2 Kitas pagrindinis principas — „tai, jog reikia užkirsti kelią mokesčių vengimui ar piktnaudžiavimui, gali būti visuomenės intereso lemiamas argumentas, kuriuo galima **pateisinti pagrindinių laisvių suvaržymą**“. Tačiau ribojančių taisyklių teisėtumas priklauso nuo jų suderinamumo su proporcingumo principais. Taisyklės, be kita ko, turi būti „skirtos konkrečiam tikslui — užkirsti kelią visiškai fiktyviems susitarimams“.

3.3 ETT naudoja **specialius kriterijus apibrėžti** tai, ko **neapima sąvoka „visiškai fiktyvūs susitarimai“**. Vien to, kad pavaldžioji įmonė yra įsteigta kitoje valstybėje narėje, nepakanka, kad ši sąvoka būtų taikoma; nepakanka net ir tuo atveju, jei veiklą, kurią antrinė įmonė vykdo kitoje valstybėje narėje,

galėtų vykdyti ir pagrindinė įmonė. Vien argumento, kad sprendimai įsteigti antrines įmones yra susiję su mokesčiais, nepakanka: jei nėra piktnaudžiavimo, pasinaudoti kitoje valstybėje narėje esančia **palankesne mokesčių aplinka** yra visiškai teisėta. Galiausiai, sąvoka neapima ir atvejų, kai antrinė įmonė yra įsteigta siekiant **pasinaudoti** kitos valstybės narės **valstybės pagalba**: jeigu pagalba teikiama nesilaikant Sutarties nuostatų, toks pažeidimas turi būti sprendžiamas kitomis priemonėmis, sutelkiant dėmesį į problemos šaltinį, tačiau tai nesuteikia teisės vienašališkais priemonėmis kovoti su šios problemos padariniais.

3.4 Tačiau ETT neleidžia plačiau aiškinti šių principų: jie negalioja, kai **egzistuoja papildomas piktnaudžiavimo elementas**, pvz., kai įsteigiama „pašto dėžutės“ ar „fasadinė“ pavaldžioji įmonė, ar kai finansinių sandorių tarp skirtingose valstybėse narėse esančių susijusių įmonių nuostatos ir sąlygos skiriasi nuo nuostatų ir sąlygų, dėl kurių būtų susitarusiosios nesusijusios šalys. Taigi, taikoma taisyklė „**turinys svarbesnis už formą**“.

3.5 Komisija pažymi, kad pirmiau minėti kriterijai taikomi **konkrečioms atvejams**, tačiau mano, kad vertėtų nagrinėti, kaip **praktiškai taikyti šiuos principus skirtingoms ūkinės veiklos ir įmonių rūšims**.

3.6 Kalbant apie **proporcingumą**, ETT leidžia valstybėms narėms nustatyti „saugaus prieglobsčio“ kriterijus, skirtus tokioms **situacijoms, kai yra labai didelė piktnaudžiavimo tikimybė**: nustatant pagrįstus numanomus kriterijus ne tik pagerinamas mokesčių mokėtojų **teisinis apibrėžtumas**, bet ir palengvinamas mokesčių inspekcijų darbas.

3.7 Komisija pažymi, kad būtini **teisingumą užtikrinantys kriterijai: įrodinėjimo pareiga** neturėtų tekti tik mokesčių mokėtojui, kuriam turėtų būti sudarytos sąlygos gintis nepatiriant per didelės administracinės naštos ir užtikrinant, kad atitinkamą mokesčių inspekcijos sprendimą būtų galima **nepriklausomai nagrinėti teisme**. Be to, apmokestinamųjų pajamų koregavimai taikant kovos su piktnaudžiavimu taisykles turėtų būti ribojami tik tiems atvejams, kurie turi visiškai fiktyvaus susitarimo požymių. **Įmonių grupės vidaus sandoriai** turėtų būti vertinami tarsi jie būtų sudaryti pagal „ištiesiosios rankos“ principą (t. y. rinkos sąlygomis tarp nesusijusių šalių, angl. *arm's length principle*). Galiausiai, šie kriterijai vis dėlto neturėtų kliudyti valstybėms narėms skirti baudas mokesčių mokėtojams, kurie pripažinti kaltais dėl **mokesčių vengimo** naudojantis piktnaudžiavimo schemomis.

3.8 Nustačiusi bendruosius principus Komisija savo dokumente nagrinėja praktinį taisyklių taikymą. Ši dokumento dalis išsamiai aptariama specialiųjų pastabų skyriuje (žr. toliau).

(?) Emsland-Stärke C-110/99, 52–53 punktai, Halifax C-255/02, 74–75 punktai (Komisijos dokumento išnaša).

4. Bendrosios pastabos

4.1 EESRK labai palankiai vertina Komisijos iniciatyvą: viena vertus, ja siekiama **koordinuoti taisykles ir procedūras** ir nepasiduodama pagundai nustatyti apribojimus, taip pat joje išreiškiamas realus požiūris, kuriuo atsižvelgiama ne tik į Sutarties nuostatas, bet ir į valstybių narių interesus, antra vertus, siekiama **rasti pusiausvyrą** tarp (kiekvienos valstybės narės) „visuotinio intereso“ ir „būtinybės vengti neproporcingų (vidaus rinkos) suvaržymų“.

4.1.1 EESRK savo ruožtu **pataria skirti daugiausiai dėmesio piliečiui (mokesčių mokėtojiui)**. Jei (ir kai) bus bandoma vykdyti koordinavimą, jis pirmiausiai turi būti **teisingas** mokesčio mokėtojo atžvilgiu: nors šis principas yra ETT sprendimų pagrindas, praktikoje jo ne visada laikomasi;

4.2 Atrodo, kad dėl EESRK nuogastavimų tos pačios nuomonės laikosi ir ETT bei Komisija: minėdami **proporcinum principą** (žr. 3.2 punktą), kurį būtina taikyti siekiant, kad „visiškai fiktyvių susitarimų atvejais nebūtų taikomos per daug ribojančios taisyklės“ (žr. 3.3 punktą), jie aiškiai turi mintyje ne hipotetines situacijas. Taisyklės pažeidžiamos dažnai ir apie kai kuriuos pažeidimus tikriausiai niekada nepavyks sužinoti, tačiau užsienyje yra įsteigta ne mažiau pavaldžių įmonių, kurių teisėtumu abejojama ar kurių teisėtumas ginčijamas. Jei mokesčių inspekcijos iš tikrųjų taikytų ETT sprendimuose nustatytus principus, įmonės galėtų vykdyti veiklą teisinio apibrėžtumo aplinkoje, būtų panaikintos nereikalingos biurokratinės procedūros, išnyktų dvigubo apmokestinimo pavojus.

4.3 EESRK pritaria Komisijos pastabai (žr. 3.5 punktą), kad teisėtų ir neteisėtų atvejų sąrašas yra per daug platus, kad pagal jį būtų galima **nustatyti bendruosius principus**, ir kad būtina nagrinėti, kaip praktiškai taikyti šiuos principus skirtingoms ūkinės veiklos ir įmonių rūšims. Visgi *atskirų atvejų vertinimas atsižvelgiant į ETT sprendimus* pirmiausiai paskatintų įmones **iš anksto vertinti**, ar jų sprendimai steigti pavaldžiąsias įmones užsienyje nebus užginčyti — su sąlyga, aišku, kad **institucijos nuspręš veikti vadovaudamosi ETT praktika**, tačiau turės galimybę ją taikyti kiekvienu konkrečiu atveju. Vertinant kiekvieną atvejį atskirai galima teisingai įvertinti individualias situacijas, išvengiant standartinių sprendimų, pagrįstų principu „forma svarbesnė už turinį“.

4.4 Jei taip elgsis ir įmonės, ir valdžios institucijos, bus lengviau izoliuoti „pašto dėžutės“ ir „fasadines“ pavaldžiąsias įmones (žr. 2.4 punktą), kurių buvimas yra aiškus sukčiavimas. Valstybėms narėms būtų naudinga atsižvelgti į teismų praktiką šioje srityje joms nustatant „saugaus prieglobsčio“ kriterijus (žr. 3.6 punktą), apribojančius pagrindines teises.

4.5 Ypatingą dėmesį reikėtų skirti Komisijos iškeltam aspektui, susijusiam su **teisingumą užtikrinančiais kriterijais** (žr. 3.7 punktą). Vienas bendrosios teisės principas, susijęs su baudžiamąja teise, yra nekaltumo prezumpcija, pagal kurią įrodinėjimo pareiga tenka baudžiamąjį persekiojimą vykdančioms institucijoms. Nors mokesčių įstatymai ne visada pagrįsti šiomis

taisyklėmis, neabejotina, kad visos valdžios institucijų taikomos baudžiamosios priemonės yra našta ir įmonėms, ir fiziniams asmenims.

4.5.1 EESRK pritaria rekomendacijai nustatyti **teisingo įrodinėjimo pareigos paskirstymo taisykles**: pagrindinių laisvių ir nekaltumo prezumpcijos laikymasis turi būti mokesčių inspekcijų ir mokesčių mokėtojų santykių pagrindas. Reikalingos **taisyklės dėl įrodymų rinkimo** procedūrų, kurių turi **laikytis mokesčių inspekcijos**. Šiomis taisyklėmis taip pat turi būti nustatyta, kada baigiasi mokesčių inspekcijų autonomija ir nuo kada subjektui gresia **baudžiamoji sankcija**, pvz., kai mokesčių vengiama neteisėtais būdais (tai tolygu mokestiniam sukčiavimui).

5. Konkrečios pastabos. Taisyklių taikymas ES ir (arba) EEE

5.1 Komisija laikosi principo, kad „kovos su piktnaudžiavimu priemonės turėtų būti skirtos tik kovoti su visiškai fiktyviais susitarimais, kuriais siekiama apeiti nacionalinius teisės aktus (arba į nacionalinius teisės aktus perkeltas Bendrijos taisykles)“. Nors su šiuo principu sunku nesutikti, galimi įvairūs jo aiškinimo būdai. Tą patį galima pasakyti apie rekomendaciją, kad taisyklės turi būti proporcingos tikslui sustabdyti piktnaudžiavimą.

5.2 EESRK mano, kad vienintelis būdas koordinuoti priimtas priemones (su prieda, kad yra nuoširdus noras tai daryti) — valstybėms narėms ir Komisijai bendrai išnagrinėti šias priemones. Kiekvienos valstybės narės institucijos, taikydamos taisykles siekia vieno tikslo (nors mąstysena, pagal kurią kuriamos taisyklės, yra nulemta skirtingų tradicijų ir situacijų) — apsaugoti bendrą gerovę. Galima tikėtis šiuos skirtumus sumažinti, tačiau, kol bus pasiekta praktinių rezultatų, praeis nemažai laiko.

5.2.1 EESRK visiškai sutinka su Komisijos dokumente pateikta nuostata, kad **tarppavalstybiniam mokesčių vengimui sustabdyti skirtos kovos su sukčiavimu priemonės neturi būti taikomos išimtinai vidaus situacijoms**, kai piktnaudžiavimo rizika negalima. ETT taip pat mano, kad tokios priemonės yra nereikalingos ir kenkia konkurencijai.

5.3 Svarbus aspektas yra sąvokų „skola“ ir „nuosavo kapitalo finansavimas“ aiškinimas. Viena valstybė narė gali laikyti, kad sandoris yra nuosavo kapitalo padidinimas, kita gali laikyti sandorį paskola, kurios palūkanos yra apmokestinamos. Panašiai galima kalbėti ir apie mišrius subjektus: viena valstybė narė gali laikyti juos korporaciniais subjektais, kita — neapmokestinamais subjektais. Dėl to gali būti taikomos **dvigubos lengvatos arba dvigubas apmokestinimas**. Tai gerai žinomi atvejai, kai nauda gaunama ar žala patiriama ne tik dėl valstybių narių taikomų taisyklių skirtumų, bet ir dėl to, kad jų institucijos skirtingai vertina tarppavalstybinį investavimą, t. y. jį skatina arba slopina.

5.3.1 EESRK mano, kad ši problema yra viena svarbesnių ir kad **ateityje ją reikėtų svarstyti**.

5.4 Su ja susijusios ir taisyklės dėl **kontroliuojamų užsienio subjektų (KUS)**. Paprastai numatoma, kad KUS pelnas gali būti priskiriamas jo pagrindinei įmonei ir apmokestinamas — nors ir taikant ypatingą režimą — šalyje, kurioje yra įsteigta pagrindinė įmonė. Komisijos požiūriu, toks skirtingas apmokestinimas reiškia **diskriminavimą**, „nebent tai galima pateisinti objektyviu ir rimtu padėties skirtumu“. Šios taisyklės taip pat yra „kliūtis, susijusi su pagrindinės įmonės pajėgumu įsisteigti kitose valstybėse narėse (steigiant pavaldžiasias įmones)“.

5.4.1 EESRK ragina nuodugniai įvertinti taisykles dėl KUS, ir, prireikus, jas persvarstyti. Tai svarbu visoms įmonėms, o ypač **finansų sektoriuje dirbančioms įmonėms**. Kaip teigia Komisija, „svarbiausia yra tai, kad mokesčių mokėtojams būtų suteikta galimybė parodyti, (...) kad jų sandoriais buvo siekiama *bona fide* verslo tikslų“. Šį reikalavimą gali būti sunku įgyvendinti prekybos įmonėms, o **finansų sektoriui jis gali tapti svarbiausia problema**. Šiame sektoriuje taikomos teisinio persvarstymo ir riziką ribojančios kontrolės taisyklės iš tikrųjų yra garantija **tinkamai kontroliuojamoms įmonėms**. Tačiau dėl jų sudėtingumo ir dėl to, kad įvairiose šalyse jos skirtingos, gali atsirasti palankios sąlygos įvairiems **nesąžiningiems susitarimams**. Dažniausi nesąžiningi susitarimai yra įsteigtos įmonės (kartais fiktyvios, kartais iš pažiūros „normalios“), kurios naudoja sudėtingus mokesčių ir riziką ribojančios kontrolės vengimo būdus spekuliaciniais ar atvirai nusikalstamais tikslais. Išaiškinant šią veiklą tikslinės fiskalinės taisyklės gali būti naudingesnės nei riziką ribojanti kontrolė.

5.5 Kitas ypatingą susirūpinimą keliantis aspektas, paminėtas 4.3 punkte, yra taisyklės dėl **kapitalo nepakankamumo** (kapitalizacija per skolos finansavimą, kuri yra paslėptas nuosavo kapitalo finansavimas). Valstybėse narėse taikomos kapitalo nepakankamumo taisyklės dažnai labai skiriasi — dėl skirtingos mąstysenos ir teisinių tradicijų. Nauda iš pavaldžių įmonių finansavimo nuosavu kapitalu, o ne skolinantis, įmanoma dėl skirtingo dividendų ir palūkanų vertinimo; įmonės priima sprendimą taip elgtis atsižvelgdamos į šalies, kurioje įsteigta kontroliuojamoji įmonė, mokesčių režimą. Finansuodama skirtingose valstybėse narėse esančias kontroliuojamąsias įmones ta pati pagrindinė įmonė neretai renkasi iš dviejų sistemų.

5.5.1 Komisija norėtų, kad **kapitalo nepakankamumo taisyklės** būtų panaikintos ar bent netaikomos susitarimams su skolintojais, gyvenančiais kitose valstybėse narėse. Tai leistų išvengti skirtingo pavaldžių įmonių rezidenčių vertinimo pagal jų pagrindinės įmonės buveinės vietą. Komisija taip pat teigia, kad „valstybės narės (...) turėtų būti pajėgios apsaugoti savo mokesčių bazes nuo **fiktyvių ardomųjų veiksmų taikydamos struktūrišką skolų finansavimą**, taip pat ES ir (arba) EEE“. EESRK įspėja, kad **šioje srityje apibendrinimų daryti nereikia**: gali būti atvejų, kai iš tikrųjų būtina ar bent pageidaujama naudoti skolos finansavimo priemonę, ir ši priemonė bus visiškai nesusijusi su mokesčiais.

5.5.2 Atsakymas į EESRK nuogastavimus galėtų būti Europos Teisingumo Teismo sprendimas dėl *Thin Cap*, kuriame teigiama, kad „kapitalo nepakankamumo prevencijos priemonės **per se nėra neleistinos**. Tačiau jos turi būti taikomos **tik visiškai fiktyviems susitarimams**“. Todėl tokios kapitalizacijos formos neturėtų būti atsisakyta, tik būtina, kad kontrolės priemonėmis būtų veiksmingiau užkertamas kelias piktnaudžiavimui, taip pat reikia nustatyti griežtesnes taisyklės siekiant užtikrinti sandorių skaidrumą.

5.6 Atsižvelgdamas į visas pateiktas pastabas EESRK daro išvadą, kad įvairiuose pasiūlyimuose pateiktos sąvokos yra neaiškiai apibrėžtos arba valstybėse narėse aiškinamos skirtingai — griežtai arba laisvai. Prieš prasidedant diskusijoms, kurių siekia Komisija, reikia **susitarti dėl naudojamų sąvokų ir kiekvienos sąvokos taikymo srities**.

5.6.1 Tą patį galima pasakyti apie **mokesčių vengimą**. ETT nuomone (tačiau taip nemano visos mokesčių inspekcijos), mokesčių vengimas **savaime nėra nusikalstama veika**, tačiau tampa nusikaltimu tada, kai sudaromas „**visiškai fiktyvus susitarimas**“. Šiuo atveju **piktnaudžiaujančiam** subjektui gresia administracinės ir (arba) baudžiamosios sankcijos. Kalbant apie šį principą, taip pat būtinas išankstinis susitarimas dėl sąvokos „visiškai fiktyvus susitarimas“ taikymo srities ir aiškinimo.

6. Konkrečios pastabos. Kovos su piktnaudžiavimu taisyklių taikymas trečiųjų šalių atžvilgiu

6.1 KUS taisyklės iš esmės taip pat taikomos Europos Sąjungoje įsteigtoms trečiųjų šalių įmonių pavaldžiosioms įmonėms ir Europos Sąjungoje įsteigtų įmonių pavaldžiosioms įmonėms trečiojoje šalyje, išskyrus daugelį atvejų, kai yra sudaryti dvišaliai susitarimai. Be to, kalbant apie valstybių narių piliečių ar įmonių ekonominius padalinius trečiojoje šalyje ir atvirkščiai, **diskriminuojantis vertinimas** yra suderinamas su Bendrijos teise. Jis taip pat turėtų būti taikomas nuostatoms, draudžiančioms nepakankamo kapitalo injekcijas ar jas reguliuojančioms, įmonių pelno mokesčiams ir ypač specialioms kovai su mokesčių vengimu skirtoms taisyklėms.

6.2 Komitetas šiuo klausimu ypatingų pastabų neturi, tačiau pabrėžia, kad būtina atkreipti dėmesį į kovai su mokesčių vengimu skirtų taisyklių taikymą **naujoms ar neseniai įsteigtoms konkrečių trečiųjų šalių įmonėms ir ES įmonių pavaldžiosioms įmonėms šiose šalyse**. Nusikalstamumas (ne tik finansų srityje) neraminančiais mastais plinta visame pasaulyje. Atsakingas ir veiksmingas bendradarbiavimas šioje srityje būtų netgi geresnis ir greitesnis negu mokesčių institucijų bendradarbiavimas. Problema daug labiau susijusi su saugumu negu su mokesčiais — mokesčių inspekcijos šioje srityje galėtų daug padaryti.

2008 m. rugsėjo 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Valdymo ir partnerystės nacionaliniu bei regioniniu lygmenimis ir regioninės politikos projektų pagrindo (Europos Parlamento prašymas parengti nuomonę)

(2009/C 77/30)

Europos Parlamentas, vadovaudamasis Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. balandžio 22 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Valdymo ir partnerystės nacionaliniu bei regioniniu lygmenimis ir regioninės politikos projektų pagrindo.

Komiteto biuras 2008 m. gegužės 25 d. pavedė Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyriui organizuoti Komiteto darbą šiuo klausimu. Pranešėjas Van Joost van Iersel, bendrapranešėjis Miklós Pásztor.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 18 d. posėdis), pagrindiniu pranešėju paskyrė Joost van Iersel ir priėmė šią nuomonę 96 nariams balsavus už, 1 — prieš ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK teigiamai vertina Europos Parlamento iniciatyvą, skirtą Europos, nacionaliniam ir regionų valdymui ir partnerystės ryšiams regioninės politikos srityje.

1.2 EESRK nuomone, geras valdymas reiškia daugiapakopį valdymą ir partnerystę su regionų lygmens atstovaujančiąja organizuota pilietine visuomene.

1.3 Todėl EESRK pritaria Tarybai ir Komisijai, kad reikalingas veiksmingas daugiapakopis valdymas ir geresnis ES fondų naudojimo ir ES politikos įgyvendinimo valdymas. Taigi neklausime, ar toks valdymas reikalingas, o norėtume žinoti, kaip jį įgyvendinti. Šiuo atveju svarbiausia suderinti „iš apačios į viršų“ generuojamas iniciatyvas ir iš „viršaus į apačią“ nustatomas pagrindines sąlygas.

1.4 EESRK remia Europos Parlamento pasiūlymą steigti oficialią Teritorinio vystymosi tarybą. Atsiradus tokiai institucijai daugiapakopis valdymas įgautų didesnę svorį, o diskusijos ir susitarimai įgytų labiau privalomą pobūdį.

1.5 EESRK mano, kad daugiapakopis valdymas yra lanksti Komisijos, valstybių narių vyriausybių, regionų ir vietos valdžios institucijų ryšių sistema, specialiai pritaikyta konkrečioms situacijoms ir teminėms aplinkybėms — tai nėra hierarchinė kompetencijos pasiskirstymo tarp valdymo sluoksnių sistema. Geram valdymui būdingi atvirumu grįsti santykiai, ne toks griežtas subsidarumo principo taikymas.

1.6 Europai reikalingi savim pasitikintys, lankstūs ir tvarūs regionai ir miestai. Kaip rodo kai kurie pavyzdžiai, regionams ir miestams dažnai teigiamą akstiną suteikia ekonomikos internacionalizavimo dinamika. Regionai ir miestai randa naujų būdų sėkmingai įsitvirtinti pasaulyje.

1.7 Nepaisant didelės valstybių narių administracinių struktūrų, dažnai sudėtingų, įvairovės, EESRK primygtinai ragina

ateityje taikyti tokias procedūras ir darbo metodus, kurie skatintų regionų ir miestų atsakomybę ir atskaitingumą ⁽¹⁾.

1.8 Praktika rodo, kad decentralizavus atsakomybę ir atskaitingumą stiprėja ryžtingas vadovavimas ir įžvalga. Šios ypatybės paprastai yra tvirtas pagrindas, kuriuo remiasi viešojo ir privataus sektorių partnerystė, o taip pat viešojo sektoriaus partnerystė su įvairiais suinteresuotais subjektais, pavyzdžiui, socialiniais partneriais, prekybos rūmais, bendrovėmis, vystymosi agentūromis, būsto organizacijomis, beveik savarankiškoms nevyriausybiniams organizacijoms (angl. quasi-NGO), aplinkosaugos agentūromis, socialinėms organizacijoms, visų lygmenų mokslo įstaigomis, architektais ir menininkais.

1.9 Todėl regionų lygmens atstovaujančiai organizuotai pilietinei visuomenei reikėtų suteikti galimybę atsakingai ir skaidriai prisidėti prie ES regionų programų rengimo ir įgyvendinimo. Jeigu būtų atsižvelgiama į vietos ir regionų (o ne vien vyriausybių) nuomonę, piliečiai lengviau priimtų ES vertybes.

1.10 EESRK mano, kad gerai organizuotos konsultacijos gali paskatinti sėkmingą partnerystę su nevyriausybiniiais suinteresuotais subjektais visoje regioninės politikos rengimo, kontrolės ir vertinimo grandinėje ⁽²⁾.

1.11 Lankstus daugiapakopis valdymas ir geras valdymas bei atitinkama sąveika, kurios tikslas — rasti specialiai pritaikytus sprendimus, gali būti labai naudingi siekiant svarbiausio ES ir valstybių narių regioninės politikos tikslo — suaktyvinti regionų ir miestų pajėgas ir atskleisti jų neišnaudojamas galimybes.

⁽¹⁾ EESRK nuomone, regionai ir miestai nebūtinai sutampa su atitinkamais administraciniais vienetais — tai daugiau dinamiška sąvoka, reiškianti glaudžias socialines ekonomines vietas, kurios apima regionų tinklus, miestus ir jų priemiesčius, tarpusavyje susijusias savivaldybes ir didmiesčių teritorijas.

⁽²⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl partnerystės įgyvendinant struktūrinius fondus, OL C 10, 2004 1 14, p. 21.

1.12 Regionų ir miestų valdininkams būtų galima sukurti Europos mainų programą bei gerai organizuotą patirties mainų ir geros praktikos sklaidos sistemą. Naudinga būtų specializuotų mokslinių tyrimų institutų ir universitetų parama.

2. Aplinkybės

2.1 Nuo 2001 m. dėl augančio poreikio glaudžiau susieti ES politiką su tuo, kaip valstybės narės jos laikosi ir ją įgyvendina ⁽³⁾, valdymo svarba išaugo ne be pagrindo.

2.2 Žvelgiant iš tos pačios perspektyvos EESRK teigiamai vertina numatomą Europos Parlamento pranešimą, skirtą nacionaliniam ir regioniniam valdymui ir partnerystei ⁽⁴⁾. Tai teigiamas ženklas, rodantis, kad Europos Parlamentas tapo Europos institucija, vis labiau besidominčia tuo, kaip konkrečiai regioninė politika formuojama valstybėse narėse.

2.3 Apskritai Europos Parlamento dokumente parodoma, kad dėl įvairių reiškiinių, pavyzdžiui, ekonomikos internacionalizavimo ir nuolatinių pokyčių, dinamikos neišvengiamai reikia koreguoti griežtą subsidiarumo principo taikymą. Norint žengti koja kojon su pasaulyje vykstančiais pokyčiais ir sėkmingai įgyvendinti drauge suderintą Europos politiką, būtini lankstesni įvairių valdymo lygmenų tarpusavio ryšiai ir sąveika. Pakeistos Lisabonos strategijos įgyvendinimo, kuriame dalyvauja Komisija, Taryba ir valstybės narės, procedūros yra puikus tokių ryšių ir įgyvendinimo pavyzdys.

2.4 Daugiapakopis valdymas, kuriame Komisija, valstybių narių administracinis aparatas ir vyriausybė, regionų ir vietos valdžios institucijos atlieka savo funkcijas ir kartu dalijasi atsakomybe, taip pat yra šios dinamikos ženklas.

2.5 Regioninė politika kuriama ir projektai rengiami atsižvelgiant į nacionalinę ir regioninę administravimo praktiką, kuri dažnai yra labai sudėtinga ir įvairi. Tačiau akivaizdu, kad ir piliečiams, ir verslui naudinga, kad politika ir projektai būtų vykdomi teisingai ir nuosekliai visoje Europoje.

2.6 Europos Parlamento šiai temai skiriamas dėmesys, taip pat daugelis klausimų, į kuriuos būtina rasti atsakymus norint skatinti visoje ES taikomos praktikos suvienodinimą ir taip pasiekti optimalių regioninės politikos rezultatų, randa atgarsį atitinkamose Komisijos ir Tarybos dokumentuose pateikiuose mintyse.

2.7 Kai kurios šių minčių ir atitinkami principai nagrinėjami Komisijos tarnybų darbo dokumente „Inovacijos ir regioninė

politika“ ⁽⁵⁾, skirtame neoficialiam ministrų susitikimui teritorinės sanglaudos ir regioninės politikos klausimams aptarti Azoruose ⁽⁶⁾. Šios mintys ir principai jau buvo taikomi ir tam tikru mastu įgyvendinami 2000–2006 m. laikotarpiu. Komisija dažnai tvirtino, kad konkurencingumo atskiros valstybės narės ar regionai vieni padidinti negali: reikia, kad glaudžiai bendradarbiautų visos atitinkamos valdžios institucijos, įmonės, piliečiai, socialiniai partneriai, palaikydami partnerystės ryšius su Europos Komisija ir Europos institucijomis ⁽⁷⁾. Be to, sėkmingam vertinimui būtini ir šiuolaikiški administraciniai ir instituciniai pajėgumai.

2.8 Komisija teigia, kad pažanga įmanoma tik kuriant daugiapakopės novatoriško valdymo sistemas, o tam bus reikalingas strateginis koordinavimas ir tinkamas kiekvieno regiono strateginių veiklos krypčių derinys, nes vienos „stebuklingos strategijos“ nėra. Kiekviename regione nustatomi ir atrenkami tinklai, branduoliai ir kompetencijos centrai, kuriuos galbūt remia regioninės tarnybos.

2.9 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu Komisija išplėtė savo tikslus Bendrijos strateginėse sanglaudos gairėse didelį dėmesį skirdama konkurencingumui, augimui ir žmogiškiesiems ištekliams. Komisija nustatė Europos teritorinį tikslą, kurio esmė — *pasienio bendradarbiavimas siekiant bendrų vietos ir regionų tikslų bei įgyvendinant bendras iniciatyvas, tarpvalstybinis bendradarbiavimas siekiant teritorinės plėtros, regionų bendradarbiavimas bei keitimasis patirtimi* ⁽⁸⁾.

2.10 Teritorinės sanglaudos ir regioninės politikos ministrai Leipco chartijoje ir Teritorinėje darbotvarkėje pasiūlė darbotvarkę regionams ir miestams ⁽⁹⁾. Neoficialus ministrų susitikimas Azoruose buvo kitas žingsnis apibrėžiant, kaip turėtų būti įgyvendinama regionų ir miestų darbotvarkė. Pirmojoje veiksmų programoje ⁽¹⁰⁾ ministrai pabrėžė esantys tvirtai įsitikinę, kad daugiapakopis valdymas yra svarbi darnios ES erdvinės plėtros priemonė ir siūlantys patikėti tam tikriems suinteresuotiems subjektams ir vietos ir regionų valdžios institucijoms galimybę įgyvendinti Teritorinės darbotvarkės prioritetus.

2.11 Šioje programoje ministrai taip pat atkreipė dėmesį, kad Teritorinės darbotvarkės tikslų geriausia siekti atsižvelgiant į kiekvienos valstybės narės institucinę sąrangą, aktyviai dalyvaujant nacionalinėms, regioninėms ir vietos valdžios institucijoms bei suinteresuotiems subjektams ir vedant dialogą su Europos Komisija bei kitomis Europos institucijomis ⁽¹¹⁾. Vėlgi pažymėtina, kad pabrėžiamas dvišalės diskusijos, paramos ir veiklos visoje daugiapakopio valdymo grandinėje nuo vietos valdžios institucijų visoje Europoje iki Komisijos ir atvirkščiai poreikis.

⁽³⁾ SEC(2007) 1547, 2007 11 14.

⁽⁶⁾ Susitikimas organizuotas Portugalijos pirmininkavimo laikotarpiu 2007 m. lapkričio 23–24 d.

⁽⁷⁾ Ten pat, p. 6. Taip pat žr. p. 18: svarbiausi regiono sėkmės veiksniai.

⁽⁸⁾ Ten pat, p. 17.

⁽⁹⁾ Leipco tvarytųjų Europos miestų chartija ir Europos Sąjungos teritorinė darbotvarkė „Konkurencinės ir įvairių regionų Europos link“, 2007 m. gegužės 24–25 d. neoficialus miestų plėtros ministrų susitikimas.

⁽¹⁰⁾ 2007 m. lapkričio 23 d. Pirmoji Europos Sąjungos teritorinės darbotvarkės įgyvendinimo veiksmų programa.

⁽¹¹⁾ Ten pat, p. 8.

⁽³⁾ Komunikate dėl Europos valdymo, COM(2001) 428 galutinis, be kitų dalykų, pristatyta nauja idėja, kaip ES galėtų ir turėtų veikti, sudarydama sąlygas didesniai aktyvumui ir atvirumui, aiškiai nurodomos sąsajos tarp politikos krypčių, reglamentavimo ir konkretaus įgyvendinimo. Šia idėja neabejotinai buvo siekiama iš esmės pagerinti Europos ir jos piliečių ryšį.

⁽⁴⁾ PE407.823v01-00 — Pranešėjas Jean-Marie Beaupuy.

2.12 Paskelbdami penkias veiklos kryptis ministrai pabrėžė, kad būtina stiprinti daugiapakopį teritorinį valdymą, naujas partnerystės ir teritorinio valdymo formas, taip pat į sektorių politiką įtraukti teritorinius (miesto) aspektus.

2.13 Vis dėlto tenka apgailestauti, kad (nors tai gali būti ir dėsninga) Veiksmų programoje atsakomybė už konkretų įgyvendinimą, bent jau taip, kaip ji apibrėžta, vis dar beveik išimtinai tenka valstybėms narėms, o regionų ir vietos valdžios institucijos ir kiti suinteresuoti subjektai retai minimi kaip būtini šio proceso dalyviai. Panašu, kad tebedominuoja tradicinė subsidiarumo sąvoka.

3. Bendros pastabos

3.1 Regioninės politikos planavimo ir įgyvendinimo skaičiavimui, nuoseklumui ir veiksmingumui yra kliūčių. Šios kliūtys iš dalies atsiranda dėl to, kaip darbą organizuoja ir kaip dirba, taip pat veiklą tarpusavyje derina, generaliniai direktoratai, o ES lygmeniu — Europos fondai. Tačiau dažniausiai tos kliūtys iškyla, nes nėra daugiapakopio valdymo arba jis turi trūkumų ir neįgyvendinamos arba nepakankamai įgyvendinamos politikos bei programos.

3.2 Europos Parlamento ataskaitos projekte parodoma, kad nemažai konstruktyvių iniciatyvų buvo imtasi siekiant pagerinti valdymą ES lygmeniu, pavyzdžiui, URBAN I ir URBAN II, LEADER ir Urbact iniciatyvos.

3.3 Deja, EESRK mano, kad kai kurios iniciatyvos, pavyzdžiui, Teritorinė darbotvarkė, yra gana miglotos. Be to, nėra praktika paremtų duomenų, kokių mastu daugiapakopis valdymas lemia minėtų programų sėkmę.

3.4 Nors daugiapakopis valdymas tampa vis labiau priimtina praktika visoje ES, skaidrių ir nuoseklių darbo metodų ir komunikacijos vis dar trūksta. Taip daugiausiai yra todėl, kad ES nėra unitarinė valstybė.

3.5 Be to, valstybių narių vyriausybės ir suinteresuoti subjektai, pavyzdžiui, decentralizuotos valdžios institucijos, ES vaidmenį daugiapakopio valdymo sistemoje dažnai supranta labai skirtingai, priklausomai nuo nacionalinių interesų ir kultūros tradicijų.

3.6 Trečia galimų daugiapakopio valdymo problemų prielaida yra didelė pačiose valstybėse narėse gyvuojančių administracinių ir politinių koncepcijų įvairovė — tos koncepcijos dažnai yra giliai įaugusios ir paprastai jas būna sunku keisti.

3.7 Šios prielaidos rodo, kad universalios formulės, kurią būtų galima taikyti ES lygmeniu planuojant regioninę politiką ir rengiant programas, sukurti beveik neįmanoma. Lemiamą vaidmenį atlieka valstybių narių ir neretai regionų struktūros, veiklos principai ir požiūriai. Vis dėlto, praktinės aplinkybės, pavyzdžiui, pastarieji tarptautiniai finansų ir socialiniai ekonominiai pokyčiai verčia peržiūrėti galiojančią tvarką, kad regionai taptų lankstesni ir geriau pasirušę permainoms.

3.8 ES regioninė politika turėtų būti vykdoma ir pagal principą „iš apačios į viršų“, ir kryptimi „iš viršaus į apačią“. Principas „iš apačios į viršų“ reikalingas todėl, kad regionai turi nustatyti savo socialines, ekonomines, aplinkosaugos ir konkurencijos sąlygas ir jas gerinti, o taip pat todėl, kad Europos (ir valstybių narių) regioninė politika turi būti įgyvendinama vietoje. Procesas „iš viršaus į apačią“ reikalingas dėl ES ir valstybių narių lygmenimis numatomų finansinių išteklių ir nustatomų pagrindinių sąlygų. Taigi ši politika niekada nevykdoma tik viena kryptimi.

3.9 ES lygmeniu vykdomas iniciatyvas ir gerus valstybių narių ketinimus skatinti veiksmingesnius ir vienodesnius administracinės veiklos principus visoje Europoje reikia vertinti teigiamai. Tačiau norint pasiekti gerą regioninės politikos valdymą pirmiausia reikia koreguoti griežtas daugiapakopio valdymo formas, o tai reiškia valdymo stiliaus ir mentaliteto pokyčius.

3.10 2 dalyje paminėti dokumentai parodo, kad Taryba iš esmės yra tokios pat nuomonės. Žinoma, tai — didžiulis žingsnis į priekį. Tačiau kartais perėjimas nuo žodžių prie darbų užtrunka ilgai.

3.11 Efektyvus įgyvendinimas lengvesnis tose šalyse ir regionuose, kuriuose dominuoja decentralizavimo tradicija, o ne administraciniu požiūriu centralizuotos sistemos. Papildomų sunkumų kyla kai kuriose valstybėse narėse, kuriose nėra sudėrintos regioninės politikos ir kuriose nėra visiškai susiformavusių regionų valdžios institucijų.

3.12 EESRK pabrėžia, jog norint veiksmingai vykdyti regioninę politiką reikalingi geresni ir tikslesni Europos statistiniai duomenys.

3.13 EESRK remia visas pastangas tobulinti Europos valdymą. Taip turėtų būti sukurtas glaudesnis ir skaidresnis ryšys tarp politikos ir jos įgyvendinimo. Įgyvendinimui itin svarbus regionų ir vietos suinteresuotų subjektų, viešojo ir privataus sektorių dalyvavimas. Reikia labiau į juos atsižvelgti. Tų subjektų ir sektorių dalyvavimas dažnai reiškia, jog dalijamasi įsipareigojimais ir atsakomybe. EESRK nuomone, tai yra ypatingai svarbu.

4. Daugiapakopis valdymas: Komisijos, valstybių narių vyriausybių ir regionų sąveika

4.1 Komisijos lygmeniu reikėtų labiau suderinti informavimą apie įvairius Bendrijos fondus, susijusius su regionine politika. Neišmanantiems bendras Bendrijos politikos principų, tikslų ir uždavinių vaizdas šioje srityje yra gana painus.

4.2 Būtina, kad Komisijos generaliniai direktoratai geriau suderintų savo veiklos principus. Šiuo požiūriu labai padėtų Tarpžinybinė miestų reikalų darbo grupė⁽¹²⁾.

⁽¹²⁾ Tarpžinybinė miestų reikalų grupė sukurta .... Joje atstovaujami visi generaliniai direktoratai, kurių veikla susijusi su konkrečiais miestų interesais.

4.3 Nuoseklesnis bendrų veiklos principų pristatymas ir viešumas ES lygmeniu valstybių narių vyriausybėms ir ministerijoms galėtų tapti pavyzdžiu, kaip kompleksiskai vykdyti regionų ir miestų politiką — paprastai tokia politika nėra vykdoma nacionaliniu lygmeniu. Bet kuriuo atveju šis kompleksiškas požiūris būtų naudingas tikru mastu sumažinant atotrūkį tarp ES lygmens ir regionų ir miestų.

4.4 Lankstus daugiapakopio valdymo koncepcijos įgyvendinimas ir su ja susijusi sąveika gali tapti teigiamu postūmiu valstybių narių administravimo praktikai koreguoti. Kadangi pagrindinis regioninės politikos tikslas yra kiek įmanoma labiau išjudinti (snaudžianti) regionų ir miestų potencialą, valdymo struktūrų sąranga atitinkamai turi būti skaidri ir nuosekli.

4.5 Veiklą su nacionalinėmis programomis gerai derindami ES fondai turi pasiūlyti panašių paskatų šiam potencialui stiprinti.

4.6 Komisijai taip pat tenka didesnis vaidmuo susiejant regionus ir miestus su Europa ir palaikant savim pasitikinčius, lanksčius ir tvarius regionus ir miestus. Šį vaidmenį Komisija gali atlikti aiškindama, taip pat ir decentralizuotu lygmeniu, Lisabonos darbotvarkės (kuri iki šiol dar nėra gerai suprantama) svarbą. Komisija taip pat gali skatinti geriau suprasti būsimą miestų ir didmiesčių teritorijų svarbą ateityje; Be to, galima visoje Europoje skleisti informaciją apie sėkmingus veiklos principus⁽¹³⁾. Prie šios užduoties įgyvendinimo galėtų prisidėti specializuoti mokslinių tyrimų institutai ir universitetai.

4.7 EESRK nuomone, tai tikrai nereikia, kad reikia naujų biurokratinių procedūrų — kaip tik jų reikia mažiau, taip pat reikalinga tikslinga ir nuosekli decentralizacija.

4.8 Anot EESRK, decentralizacija yra labai daug žadantis procesas, nes jis paryškina regionų ir vietos valdžios institucijų atsakomybę, didina jų atskaitingumą.

4.9 Atsakomybė ir atskaitingumas yra būtini. Jais remiasi pagrindinės bet kokio regionų vystymosi prielaidos: tvirtas vadovavimas, išvalgumas ir nuoseklumas. Europoje yra ryškių šių prielaidų pavyzdžių⁽¹⁴⁾.

4.10 ES ir valstybių narių vyriausybės turėtų atsižvelgti į sėkmingai gyvuojančių regionų ir miestų, įskaitant ir didmiesčių teritorijas, taikomus mechanizmus ir darbo praktiką. Šie teritoriniai vienetai nėra mažytės „valstybės“. Jų pobūdis kitoks; ir jų valdymas iš esmės skiriasi nuo valdymo valstybės lygmenyje.

⁽¹³⁾ Komisija parengė 26 Prancūzijos regionų analizę, kuri pateikiama palyginimo forma.

⁽¹⁴⁾ Vienas iš ryškiausių pavyzdžių yra Bilbao kur per dvidešimt tvirtu vadovavimo, išvalgumo ir nuoseklumo metų regione, kuris devintojo dešimtmečio pradžioje buvo atsidūręs visiškoje krizėje ir blogoje padėtyje, sukurta moderni, perspektyvi metropolija. Šį tvirtą vadovavimą Bilbao finansiskai rėmė centrinė ir Baskų šalies vyriausybė ir provincija (tai veiksmingo viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimo partnerystės pavyzdys) ir tvirti partnerystės santykiai su organizuota pilietine visuomene ir privačiu sektoriumi.

4.11 Jų veiklos principus dažnai įkvepia konkretūs uždaviniai, kurie yra viso vystymosi varomieji veiksniai⁽¹⁵⁾. Tokių teritorinių vienetų įvaizdį dažniausiai lemia sąlygų (užsienio) investicijoms gerinimas, branduoliai ir žmogiškieji ištekliai. Tuo pat metu šiuo metu nepaprastai svarbu darnus vystymasis, socialinė įtrauktis, taip pat darbo kokybė bei gyvenimo sąlygos.

4.12 Gali būti įgyvendinama Europos mainų programa, skirta regionų ir miestų valdininkams. Būtų labai naudinga susipažinti su kaimyninių valstybių taikomais veiklos principais ir strategijomis, pavyzdžiui, susijusiais su teritoriniu vystymusi, ekonominio patrauklumo skatinimu ir socialiniu būstu.

4.13 EESRK siūlo Europos regionams ir miestams kurti dvynių programas, nes jos naudojamos daugelyje kitų politikos sričių. Taip regionai susipažins su decentralizuotomis programomis ir procedūromis.

4.14 Tokie gerai struktūruoti mainai Europoje gali prisidėti prie mentaliteto ir požiūrio permainų, skatinti regionų ir miestų raišką ir lankstumą. Kaip rodo nemažai pavyzdžių, regionams ir didmiesčių teritorijoms dažnai teigiamą akstiną suteikia ekonomikos internacionalizavimo dinamika. Jie randa naujų būdų sėkmingai įsitvirtinti pasaulyje.

4.15 Bendrijos programos gali padėti skleisti šią informaciją per projektus, bendrai finansuojamus fondų lėšomis, arba Komisijos valdininkams tikslingai apie tai informuojant ir konsultuojant. Jiems gali padėti specializuotos konsultacinės institucijos, veikiančios kelete valstybių. Europos Parlamento, kuris pritaria šio jau vykstančio proceso struktūrizavimui, palaikymas būtų labai naudingas.

4.16 EESRK pritaria Europos Parlamento dokumente pateiktam pasiūlymui įsteigti oficialią ES teritorinės plėtros tarybą. Toks žingsnis pabrėžtų daugiapakopio valdymo svarbą. Taryba taptų puikiu pagrindu ieškoti holistinio požiūrio į regionus ir miestus idėjų. Šioje Taryboje diskusijos ir susitarimai įgautų labiau privalomą pobūdį.

4.17 Remiantis Pirmąja veiksmų programa (2007 m.)⁽¹⁶⁾ Europos lygmeniu būtų galima pradėti diskusijas dėl administracinių sistemų ir praktikos, susijusių su valstybės ir regionų bei miestų santykiais, modernizavimo. Modernizavimu turėtų būti siekiama sumažinti biurokratinių procedūrų kiekį, stiprinti pasitikėjimą, skatinti lanksčius ir tvarius regionų ir miestų skaidrumą, sumažinti atstumą tarp decentralizuoto lygmens ir ES lygmens vienetų.

⁽¹⁵⁾ Įdomūs pavyzdžiai būtų greitųjų traukinių mazgas Lilyje, Olimpines žaidynės, Barselonoje paminėtas jubiliejus — 500 metų, kai Kolumbas atrado Ameriką, tikrai perspektyvus naujas miesto centras Birmingame. Visais trimis atvejais šie veiksniai tapo nauju atspirties tašku kitam vystymosi etapui.

⁽¹⁶⁾ Žr. Pirmosios veiksmų programos 5 psl.: „Norint paskatinti kompleksesnę požiūrį ir lankstų skirtingų teritorinių lygmenų bendradarbiavimą, reikalingos naujos teritorinio valdymo formos“.

4.18 Šie pasiūlymai turi būti vertinami kaip geresnio visų lygmenų viešosios valdžios institucijų santykių valdymo dalis. Jų nereikėtų arba nebereikėtų vertinti pagal kompetencijos pasiskirstymo tarp valdymo lygmenų hierarchiją. Atvirkščiai, EESRK nuomone, daugiapakopis valdymas yra lanksti Komisijos, valstybių narių vyriausybių, regionų ir vietos valdžios institucijų ryšių sistema, specialiai pritaikyta konkrečioms situacijoms ir teminėms aplinkybėms.

5. Geras valdymas neatsiejamas nuo partnerystės su organizuota pilietine visuomene

5.1 EESRK nuomone, šiuolaikiškas vietos ir regionų valdymas reiškia, jog reikalingas aktyvus įvairių vietos ir regionų bendruomenių segmentų dalyvavimas. Šie segmentai gali pasiūlyti skirtingą kompetenciją ir nuomones, atitinkančius konkrečius poreikius. Kelete Tarybos nuostatų apie tai tiesiogiai ar netiesiogiai kalbama ⁽¹⁷⁾.

5.2 Svarbiausia nuoroda į partnerystę yra reglamento dėl bendrųjų struktūrinių fondų nuostatų 11 straipsnis, kuriame raginama laikytis partnerystės, t. y. konsultuotis su socialiniais ir ekonominiais partneriais bei organizuota pilietine visuomene ir siekti jų dalyvavimo ⁽¹⁸⁾.

5.3 EESRK nuomone, geras valdymas regioninės politikos srityje neatsiejamas nuo atsakingo ir skaidraus atstovaujančiosios ir teisėtos pilietinės visuomenės dalyvavimo. Tą pilietinę visuomenę sudaro aiškiai apibrėžti regionų lygmens subjektai. Konsultacijos ir dalyvavimas turėtų vykti rengiant regioninius projektus, jų programas ir juos vertinant. Šio bendradarbiavimo taip pat reikėtų siekti regionų ir tarpvalstybinių projektų atveju, be kita ko ir Europos teritorinio bendradarbiavimo grupės veiklos kontekste ⁽¹⁹⁾.

5.4 Kalbant bendriau, EESRK laikosi nuomonės, kad decentralizacija būtų naudinga siekiant stiprinti vietos ir regionų

valdžios institucijų atsakomybę ir atskaitomybę. Tai taip pat paskatins veikti nevyriausybinis subjektus, pavyzdžiui, socialinius partnerius, prekybos rūmus, bendroves, vystymo agentūras, būsto organizacijas, beveik savarankiškas nevyriausybines organizacijas (angl. quasi-NGO), aplinkosaugos agentūras, socialines tarnybas, visų lygmenų švietimo įstaigas, sveikatos priežiūros sektorių, architektus ir menininkus.

5.5 Nepaisant Tarybos pareikštų ketinimų ir nuolatinio Komisijos, valstybių narių ir regionų dialogo, skirto stiprinti tokią partnerystę, ji praktikoje pasitaiko retai ⁽²⁰⁾. Daugeliu atveju jos paprasčiausiai nėra. Reikėtų informuoti apie gerus pavyzdžius.

5.6 Atstovaujančioji pilietinė visuomenė savo ruožtu turėtų būti tinkamai organizuota regionų lygmeniu, ji taip pat turi turėti tinkamus įgaliojimus. Šių sąlygų nelengva laikytis tais atvejais, kai pilietinė visuomenė yra silpnai išsivysčiusi arba kai ji atstovauja įvairiems, kartais prieštaraujantiems interesams.

5.7 Komisijai reikėtų suteikti galimybę veikti kaip katalizatoriui ir skatinti mokytis ir žinias pritaikyti decentralizuoto valdymo srityje.

5.8 Gausesnius ir geresnius partnerystės santykius gali paskatinti informuotumas ir suvokimas, kad regionuose ir miestuose reikia pokyčių ir permainų. Patirtis rodo, kad valdžios institucijų vizijos nuoseklumas suteikia galimybių intensyviau bendradarbiauti su kitais suinteresuotais subjektais. Dėl to paties tikslo reikėtų atsižvelgti į reglamento dėl Europos Sąjungos bendrųjų struktūrinių fondų nuostatų partnerystei skirtą 11 straipsnį.

5.9 Galimybių yra daug. Geresnis valdymas decentralizuotu lygmeniu padarys visuomenę lankstesnę ir geriau paruoš ją atečiai.

5.10 Atsižvelgiant į faktą, kad kiek vėliau šiais metais Europos Komisija ketina skelbti partnerystės ES sanglaudos politikos srityje temai skirtą dokumentą, EESRK siūlo šį klausimą aptarti išsamiau atskiroje nuomonėje.

2008 m. rugsėjo 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁷⁾ Žr. 2 skyrių.

⁽¹⁸⁾ 2006 m. liepos mėn. Tarybos reglamentas (EB) 1083/2006, kuris turi būti taikomas visoms 2007–2013 m. laikotarpio ES sanglaudos politikos programoms. Akivaizdu, kad partnerystė nacionaliniu lygmeniu, kad ir kokia svarbi ji bebūtų, negali pakeisti partnerystės su regionų pilietine visuomene.

⁽¹⁹⁾ 2006 m. liepos mėn. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1082/2006, 2006 m. liepos mėn. Šis reglamentas sienas peržengiančios veiklos atveju apsiriboja administracine praktika.

⁽²⁰⁾ Keletą kartų EESRK kalbėjo apie partnerystę įgyvendinant regioninę politiką, pvz. *Partnerystė struktūriniams fondams įgyvendinti*, OL C 10, 2004 1 14, p. 21. *Pilietinės visuomenės organizacijų vaidmuo įgyvendinant sanglaudos ir regioninės plėtros politiką*, OL C 309, 2006 12 16, p. 126. Regionų partnerystę reikėtų užtikrinti ir kitose srityse, pavyzdžiui, Konkurencingumo ir inovacijų programoje (CIP) ir Septintojoje bendrojoje mokslinių tyrimų programoje, žr. EESRK nuomonę *Pramonės permainų teritorinio valdymas: socialinių partnerių vaidmuo ir Konkurencingumo ir naujųjų pagrindų programos indėlis*, OL C 318, 2006 12 23, p. 12.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Mokesčių netaikymo asmeniniam turtui, kurį asmenys iš valstybės narės įsiveža visam laikui (kodifikuota redakcija)

COM(2008) 376 galutinis — 2008/0120 (COD)

(2009/C 77/31)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. birželio 18 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Mokesčių netaikymas asmeniniam turtui, kurį asmenys iš valstybės narės įsiveža visam laikui (kodifikuota redakcija).

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, 447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 17 d. posėdis) vieningai priėmė palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2008 m. rugsėjo 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES ir Afrikos strategijos

(2009/C 77/32)

Už vystymąsi ir humanitarinę pagalbą atsakingas Europos Komisijos narys Louis Michel 2007 m. liepos 11 d. raštu kreipėsi į Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą prašydamas parengti tiriamąją nuomonę dėl

ES ir Afrikos strategijos.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. liepos 17 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Gérard Dantin.

447-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 d. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 89 nariams balsavus už, nė vienam — prieš ir susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Naujajame globalizacijos amžiuje būtina, **atsižvelgiant į praeities pamokas, iš esmės keisti Europos ir Afrikos santykius** ir kreipti juos lygiomis teisėmis ir išsipareigojimais grindžiamos partnerystės link. Ir po ilgų bendradarbiavimo ir paramos vystymuisi dešimtmečių didelis skurdas Afrikoje auga ir gilėja: neteisinga linkme nukreipto ir mažai darbo vietų sukuriančio augimo netolygus rezultatų paskirstymas dar labiau didina nelygybę; 55 proc. Afrikos į pietus nuo Sacharos gyventojų tenka pragyventi už mažiau kaip 1 JAV dolerį per dieną; apie 70 proc. visų darbuotojų, dirbančių, kad galėtų pragyventi, yra nelegalūs. 57 proc. šių darbo vietų — žemės ūkio sektoriuje. Tai rodo didelį padoraus ir našaus darbo vietų stygių.

1.2 Tai sunkus uždavinys, ypač turint omenyje Afrikos žemyno vystymąsi ir stabilumą bei Europos žemyno saugumą ir jo gebėjimą nepailestamai siekti tvaraus augimo.

1.3 Iki šiol vykdamas ES **vystimosi politiką** ir įgyvendinant įvairius susitarimus (Lomės, Jaunės, Kotonu), šiai politikai skirtas finansavimas **nedavė lauktų rezultatų**, ypač kuriant padoraus darbo vietas. Atsižvelgiant į pirmiau pateiktus teiginius, akivaizdu, kad **ši padėtis negali tęstis**, ją būtina keisti. Todėl Komitetas džiaugiasi 2007 m. lapkričio 8–9 d. vykusio ES ir Afrikos aukščiausiojo lygio susitikimo Lisabonoje sėkme.

1.3.1 Ypač jis palankiai vertina tai, kad užimtumo klausimas buvo svarstomas, kaip visiems sektoriams svarbi problema.

1.4 Komitetas mano, kad didinti padorų darbą užtikrinantį užimtumą yra vienas svarbiausių veiksnių, mažinančių nelygybę ir skurdą, skatinančių socialinę integraciją ir orų gyvenimą; šie aspektai yra esminiai kovojant su ekstremizmu ir sprendžiant konfliktus, taigi ir užtikrinant būtiną valstybių stabilumą.

1.5 Komitetas mano, kad, siekiant didinti padorų darbą užtikrinantį užimtumą, būtina imtis priemonių šiam svarbiam tikslui įgyvendinti remiantis toliau pateikiamais kriterijais. Nors šie kriterijai iš esmės labai skiriasi, jie tarpusavyje labai glaudžiai susiję ir veikia vienas kitą, o jų visuma sudaro bendrą politiką.

1.5.1 Augimas, kurį iš esmės lemia gamtinių išteklių eksploatavimas, sukuria mažai darbo vietų. **Todėl siekiant skatinti augimą, turėtų būti labiau orientuojamasi į pirminį perdirbimą arba galutinius produktus.** Šio tikslo reikėtų siekti ir investicijomis į didelės pridėtinės vertės sektorius.

1.5.2 **Labai svarbus privataus sektoriaus, taigi ir mažų ir vidutinių įmonių (MVĮ) vaidmuo.** MVĮ plėtra turėtų tapti viena iš Europos Sąjungos bendradarbiavimo politikos krypčių.

1.5.3 Dabartinis žaliavų kainų augimas — tai dar vienas aspektas, rodantis, kad **žemės ūkio sektorius turėtų tapti strateginiu vystymo prioritetu.** Kadangi didelėje teritorijos dalyje žemės ūkio veikla yra pagrindinė ir šiame sektoriuje dirba daug kaimo vietovių gyventojų, tai turėtų padėti savarankiškai apsirūpinti maisto produktais, plėtoti perdirbimo pramonę ir kartu stabdyti gyventojų išvykimą iš kaimo vietovių.

Reikėtų sudaryti trumpo, vidutinio ir ilgo laikotarpio žemės ūkio politikos planus ir užtikrinti, kad jų įgyvendinimas būtų prioritetinė biudžeto sritis. Ši politika turi būti rengiama kartu su žemės ūkio organizacijomis.

1.5.4 **Žmogiškųjų išteklių vystymas yra būtinas bet kokios vystymo strategijos veiksnys.** Todėl jau dabar reikėtų ištirti, kokių darbo vietų trūksta, darbo rinkos poreikius, numatyti iškilsiančius pagrindinius uždavinius, susijusius su užimtumo ir profesinio mokymo derinimu, ir jiems pasirengti.

1.5.5 **Nors regionų ir subregionių ekonominė integracija** gerokai pažengė į priekį, prekybos potencialas vis dar tebėra neišnaudotas. Visų pirma reikėtų koordinuoti priemones, kurios skirtos muitinės procedūroms suderinti, infrastruktūrai vystyti, laisvam piliečių judėjimui užtikrinti ir pan. Šiuo požiūriu Komitetas apgailestauja, kad iki šiol nevyko **regionų derybos** ir nebuvo sudaryta susitarimų dėl ekonominės partnerystės, kurių vienas pagrindinių tikslų — regionų integracija.

1.5.6 **Socialinis dialogas** turėtų vykti įgyvendinant bet kurią vystymosi politiką ir ją stiprinti. Visų pirma turėtų vykti derybos dėl kolektyvinių sutarčių. **Todėl reikėtų kurti stiprias ir nepriklausomas darbdavių ir darbuotojų organizacijas ir jas vystyti.**

1.5.7 **Nevalstybinių subjektų dalyvavimas būtinas užimtumui vystyti** ir turi tapti esminiu bendrosios ES ir Afrikos strategijos aspektu. Todėl nevalstybiniai subjektai turėtų dalyvauti rengiant ir įgyvendinant nacionalines ir regionines orientacines programas.

1.5.8 **Geras valdymas** lemia investuotojų pasitikėjimą. Šiuo požiūriu jis labai svarbus darbo vietų kūrimui. Geras valdymas turi apimti visus aspektus, visų pirma susijusius su pagarba žmogaus ir darbuotojų teisėms, įskaitant profesinių sąjungų laisves, darbo standartus ir **kovą su korupcija.** Kalbant apie pastarąjį aspektą, ES ir valstybės narės **turi skirti finansinę pagalbą atsižvelgdamos į tai, kaip ji panaudojama.**

2. Įvadas

2.1 Už vystymąsi ir humanitarinę pagalbą atsakingas Europos Komisijos narys Louis Michel 2007 m. liepos 11 d. raštu kreipėsi į Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą prašydamas parengti tiriamąją nuomonę „įvairiais klausimais“ susijusiais su komunikatu „Nuo Kairo iki Lisabonos — naujoji ES ir Afrikos strateginė partnerystė“, visų pirma **kaip sumažinti darbo vietų stygių Afrikoje.**

2.2 EESRK džiaugiasi šiuo prašymu, pateiktu atsižvelgiant į jau keletą dešimtmečių Afrikoje vykdomą vystymosi politiką, siekiant iškelti klausimus dėl ateities perspektyvų, visu pirma remiantis ES ir Afrikos aukščiausio lygio susitikime priimtais sprendimais, pateiktais deklaracijoje „Strateginė partnerystė“ ir jos įgyvendinimui skirtu Pirmuoju veiksmų planu (2008–2010 m.).

2.3 Prašydama Komiteto pateikti nuomonę **užimtumo klausimu,** Komisija aiškiai parodo, kad užimtumas yra pagrindinis vystymosi politikos tikslas ir nurodo, kad ekonomikos ir socialiniai subjektai turi atlikti tam tikrą vaidmenį siekiant **panaikinti skurdą kuriant padoraus darbo vietas.** EESRK palankiai vertina pasirinktą požiūrį.

Glaustai apžvelgus jau įgyvendintos politikos rezultatus remiantis dabartine Afrikos padėtimi ir jos politika ateityje, šioje nuomonėje siekiama atskleisti, kokių esminių veiksmų, Komiteto nuomone, reikia imtis norint padėti kurti padoraus darbo vietas. Atliekant šį tyrimą bus remiamasi veiksmų plano gairėmis, nustatytomis ES ir Afrikos aukščiausio lygio susitikime Lisabonoje 2007 m. gruodžio 8–9 d. Šiuo tikslu bus vadovaujamasi ankstesniaisiais su Afrikos vystymusi susijusiais EESRK darbais ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė 1205/2004 „Moteryų organizacijų, kaip nevalstybinio sektoriaus subjektų, vaidmuo įgyvendinant Kotonu susitarimą“. Pranešėja S. Florino. 2004 rugsėjo mėn.

EESRK nuomonė 1497/2005 „Kaip į derybas dėl ekonominės partnerystės susitarimų (EPS) įtraukti socialinius aspektus“. Pranešėjai A. Pezzini ir G. Dantin. 2005 m. gruodžio mėn.

EESRK nuomonė 753/2006 „Pirmenybės Afrikai: Europos pilietinės visuomenės požiūris“ Pranešėjas A. Bedossa. 2006 m. gegužės mėn.

EESRK nuomonė 673/2007 „Migracijos ir vystymosi galimybės ir iššūkiai“. Pranešėja M. Sharma. 2007 m. gruodžio mėn.

EESRK AKR ir ES stebėsenos komiteto pranešimas „Žmogiškieji ištekliai ir vystymasis“. Pranešėjai B. King ir A. B. Akouete. 2007 m. gegužės mėn.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Afrikos žemynas įvairialypis. Jį sudaro valstybės, kurių istorija, kultūra, etninė kilmė, nuosavi ištekliai (mineralai, nafta, deimantai ir t. t.), klimatas ar požiūris į demokratiją, geras valdymas, pagarba žmogaus teisėms ir pan. skiriasi, todėl jų ekonominis ir socialinis lygis yra nevienodas. Sunku tai suvokti ir bendrai bei vienareikšmiškai vertinti. Tačiau tam tikrų bendrų bruožų yra — tai visų pirma tiek praeities, tiek ir būsimi santykiai su Europa, bendra istorija, tapsianti bendros ateities, įsiliešančios į bendrą pokyčių dinamiką, pagrindu.

3.2 Iš tiesų šiame naujajame globalizacijos amžiuje, semiantis patirties iš praeities, Europos ir Afrikos santykiai **turi labai pasikeisti**. Jie turi būti grindžiami suvokimu, kad bendra ateitis turi būti kuriama kartu atsižvelgiant į bendrus uždavinius ir pavojus, remiantis bendrais interesais, o ne bendra tam tikro laikotarpio istorija, užuojauta ar lojalumu, esant pavojui, kad kai kuriems partneriams iš abiejų žemynų teks susidurti su prieštaravimais.

3.3 Tai didelis iššūkis. Nors Europos ir Afrikos žemynus skiria tik 15 kilometrų, pastarasis susiduria su visomis šiuolaikinio pasaulio grėsmėmis: nekontroliuojama migracija, naujomis epidemijomis, stichinėmis ir aplinkos katastrofomis, terorizmo pavojumi ir kt. Tačiau kartu turi didelį potencialą, t. y. tiek gamtos ištekliai, tiek ir galimas vartojimo ir investicijų poreikis.

3.4 Žinoma, Europos Sąjunga vis dar išlieka pagrindinė Afrikos žemyno ekonominė partnerė ir rėmėja. Tačiau šią istorinę monopoliją dabar ardo „kylantys finansuotojai“ — visų pirma iš Kinijos, taip pat iš Indijos, didžiųjų Lotynų Amerikos šalių ir Persijos įlankos monarchijų, netgi Irano — taip pat sugrįžtančios Jungtinės Amerikos Valstijos, besistengiančios išlaikyti savo apsirūpinimo energija saugumą, kovoti su terorizmo grėsme, išplėsti krikščioniškųjų vertybių ir demokratijos lauką ir atsispirti nerimą keliančiam Kinijos „skverbimuisi“ ⁽²⁾.

3.5 Akivaizdu, kad dabar Europos žemyno saugumas ir gebėjimas išlaikyti nuolatinį augimą tiesiogiai ir betarpiškai priklausys nuo Afrikos žemyno vystymosi ir stabilumo. Europa negalėtų išlikti gerovės sala nei vidutiniu, nei ilguoju laikotarpiu būdama tik už penkiolikos kilometrų nuo žemyno, kurio pagrindinė ypatybė — skurdas. Tą patį galima pasakyti apie Europos Sąjungos tvarų vystymąsi: būtina suvokti, kad ji turi sieną su Afrika.

3.6 „Europos strategijai Afrikos atžvilgiu ilgą laiką buvo būdingas asimetriškas ryšys **rėmėjas–gavėjas** bei klaidingas ideologinis suvokimas ir vienašalis Europos interesų vertinimas. Toks archajiškas ir nerealistinis požiūris padarė didelės žalos. Šį istorijos puslapį reikia užversti ir pradėti naują partnerystės laikotarpį, grindžiamą lygiomis partnerių teisėmis ir pareigomis

⁽²⁾ Europos Sąjunga ir Afrika: „Strateginė partnerystė“, Nathalie Delapalme, Elise Colette. Roberto Schumanno fondo pastabos, 2007 m. gruodžio mėn.

bei paisant bendrų interesų, paremtą tvaraus vystymosi, gero ekonomikos, mokesčių ir socialinės srities valdymo, technologijų perdavimo ir pan. kriterijais“ ⁽³⁾.

3.6.1 Ši strategija, grindžiama asimetriniu santykiu „rėmėjas–gavėjas“ arba „finansuotojas–gavėjas“ ir konkrečiai apibrėžiama įvairiais susitarimais, kurie reglamentavo ir vis dar reglamentuoja ES ir Afrikos santykius, turint omenyje dabartinę Afrikos ekonominę ir socialinę padėtį, yra „nesėkminga“ ⁽⁴⁾. **Taigi, reikia keisti esamą padėtį.**

Dėl minėtos padėties Afrikos valstybės yra finansiškai priklausomos ir priverstos stabdyti pokyčius, būtinus siekiant sėkmingo dalyvavimo pasaulio ekonomikoje.

3.6.1.1 Iš tiesų, ir po ilgų dešimtmečių paramos vystymuisi, kurią teikė Europos Sąjunga, daugelis valstybių narių (dažniausiai buvusių šalių kolonizatorių) ir tarptautinės organizacijos, kaip antai Pasaulio bankas, didelis skurdas Afrikoje auga ir gilėja.

3.6.1.2 Sparčiai augančios ekonomikos šalys — Kinija, Indija, Pietryčių Azija, Brazilija — tampa stiprėjančios ekonomikos valstybėmis ir tarptautinės prekybos subjektais, tuo tarpu Afrikos ekonomika, išskyrus keletą išimčių, nekyla.

3.6.1.3 Kodėl tokia šalis kaip Pietų Korėja, kuri dar prieš keletus metus gyveno „dėl ryžių ir iš ryžių“ galėjo tapti viena iš pasaulio elektronikos, laivų statybos, informacinių paslaugų, ir automobilių gamybos lyderių, o ne Afrika?

3.6.1.4 Europa vis dar yra didžiausia Afrikoje gaminamų produktų importuotoja. Nors apie 25 metus taikoma asimetrinė muitų mokesčių sistema, Afrikos šalių eksportas į ES, palyginti su pasaulinės prekybos mastu, sumažėjo daugiau nei perpus: nuo 8 proc. 1975 m. iki 2,8 proc. 2000 m. Šios muitų lengvatos nepakako. Kadangi afrikietiški gaminiai buvo nepakankamai konkurencingi, eksportas iš Afrikos į Europą įstrigo.

3.6.1.5 Ekonomikos augimo vaisiai, visų pirma gaunami naudojant gamtos išteklius, paskirstomi nevienodai, todėl nelygybė gilėja: vargšai lieka vargšais ar netgi dar labiau nuskursta, o turtuoliai tampa vis turtingesni. Visa tai toli gražu nėra gero ekonomikos valdymo pavyzdys ir skatina etinio pobūdžio problemas. Tokia padėtimi skundžiasi daugelis afrikiečių:

— „(Reikia) nelegaliai įgytas ir užsienio bankuose laikomas lėšas sugrąžinti į kilmės šalis“ ⁽⁵⁾.

⁽³⁾ Europos Komisijos nario Louis Michel kalba Komisijos surengtoje konferencijoje tema „ES, Kinija, Afrika“. 2007 m. birželio 28 d., Briuselis.

⁽⁴⁾ Komisijos nario Louisio Michelio atsakymas kalbėtojui Jungtinės parlamentinės asamblėjos posėdyje Kigalyje. 2007 m. lapkričio 18–22 d.

⁽⁵⁾ Afrikos Sąjungos neeilinis aukščiausio lygio susitikimas dėl užimtumo ir kovos su skurdu. 2004 m. rugsėjo 3–9 d. Ugaugu. Galutinis pareiškimas (16 straipsnis).

— „Mes sergame netinkamu valdymu, kai kurios šalys gyvena dar skurdžiau negu prieš pradėdant eksploatuoti naftos telkinius ir deimantų kasyklas. Kai kurių šalių vadovų asmeninis turtas didesnis už valstybės skolą! Mes, o ne kiti, esame blogos padėties kaltininkai“⁽⁶⁾.

4. Nuo Kairo iki Lisabonos: nauja Afrikos ir Europos Sąjungos strategija

4.1 Iki šiol vykdoma politika ir jai skiriamu finansavimu ne visada būdavo pasiekiami norimi rezultatai, ypač padorus darbo vietų kūrimo atžvilgiu. Būtina keisti esamą padėtį. Komitetas džiaugiasi 2007 m. gruodžio 8–9 d. Lisabonos aukščiausio lygio susitikimo sėkme. Jis džiaugiasi politine valia, padėjusia papildyti ar net persvarstyti ir perorientuoti abiejų žemynų bendradarbiavimą, taigi ir jų prekybinius bei politinius santykius.

4.2 Praėjus septyneriems metams po Kairo aukščiausio lygio susitikimo, Lisabonos aukščiausio lygio susitikime buvo padėti pagrindai naujai lygiateisių narių Afrikos ir Europos Sąjungos strateginei partnerystei, grindžiamai bendromis vertybėmis, principais ir interesais, padėsiančiai įveikti visuotinius tarptautinius iššūkius: siekti taikos ir saugumo, gero valdymo ir žmogaus teisių, spręsti migracijos, energetikos, klimato kaitos, prekybos, infrastruktūros ir vystymosi problemas.

4.3 Šios strategijos originalumas ir naujoviškumas slypi ne tik jos turinyje: kartu su skelbiamu eksploatavimo etapu sudaryti aštuoni prioritetinių veiksmų planai (žr. šios nuomonės I priedą), t. y. tam tikros gairės ar darbo planas, kuriuo siekiama sukonkretinti abiejų žemynų nusistatytų strateginių sprendimų ir prioritetų įgyvendinimą. Šių aukštų tikslų siekiančių ir vadovaujantis Kotonu susitarimu sudarytų aštuonių planų įgyvendinimo pažanga bus įvertinta kitame 2012 m. vyksiančiame aukščiausio lygio susitikime.

4.4 Komiteto nuomone, teigiamas dalykas yra tai, kad greta neabejotinai svarbių principinių pareiškimų buvo nustatyta darbo sistema, leidžianti minėtus pareiškimus paversti konkrečiais veiksmais, o tai sudarys galimybę nuo 2010 m. pradėti vertinti jų įgyvendinimą.

4.5 EESRK pabrėžia, kad visos aštuonios partnerystės, apibrėžtos veiksmų planuose, gali padėti kurti padorus darbo vietas, kai tik bus priimti tam būtini politiniai sprendimai ir jei kartu bus vykdoma konkreti užimtumo politika (žr. 7 skyrių).

4.6 Nepaisant šių pasiekimų ir abiejų šalių rodomos geros valios, aukščiausio lygio susitikime nepavyko nutylėti kai kurių Afrikos vadovų nurodytų tam tikrų sunkumų ir kliūčių. Pastarieji užsimeina, kad naujoji stabilios partnerystės strategija, kad ir kokia naujoviška ji būtų, negalės greitai panaikinti šiandien vis dar ryškaus „valdančiojo ir valdomojo“ santykio:

⁽⁶⁾ Vienos iš prancūzakalbių Vakarų Afrikos šalių Ekonomikos ir socialinių reikalų tarybos pirmininko kalba Afrikos ekonomikos ir socialinių reikalų tarybų sąjungos (pranc. UCESA) generalinėje asamblėjoje 2007 m. lapkričio 13–14 d. Ugdugui.

— aštriai kritikuojama ES biurokratija, o „iš Kinijos gauti reikiamus traktorius taip lengva ...“.

— ES prašoma arba atlyginti Afrikai dėl kolonizacijos ir dėl jos turtų išgrobstymo patirtus nuostolius, arba priimti iš jos atvykstančius imigrantus ...;

— abejojama, kad ekonominės partnerystės susitarimai (EPS) gali būti sudaromi vadovaujantis tikra partnerystės dvasia;

— reiškiamos labai skirtingos nuomonės apie Zimbabvės krizę.

Atrodo, kad kelias pasitikėjimo link bus dar ilgas ir pilnas kliūčių abiems šalims.

4.6.1 Todėl EESRK mano, kad, siekiant lygiateisių partnerystės, **visų pirma** pačios Afrikos valstybių vyriausybės turi **priimti atsakomybę ir užtikrinti gerą valdymą, kovą su korupcija** ir pritraukti tiesiogines arba užsienio investicijas siekdami mažinti skurdą savo šalyje. Toks atsakomybės prisiėmimas, įtvirtinantis jų suverenitetą, yra būtinas atnaujintai partnerystei. Taigi, aktyvus dalyvavimas šioje lygiateisėje Europos Sąjungos ir Afrikos partnerystėje yra svarbiausias ir prasmingiausias principas siekiant vystyti padorus darbo vietas užtikrinantį užimtumą.

4.7 EESRK džiaugiasi pilietinei visuomenei suteiktu vaidmeniu tiek institucijų (EESRK santykiai su Afrikos Sąjungos ekonomikos ir socialinių reikalų taryba)⁽⁷⁾, tiek nevalstybinių subjektų, sudarančių organizuotą pilietinę visuomenę⁽⁸⁾, požiūriu. Todėl siekiant, kad reikiama politinė valia taptų konkrečiais veiksmais, būtina įvertinti, net jei ir nepavyktų išvengti nesėkmės, su šiuo aspektu susijusius sunkumus, kurie gali iškilti įgyvendinant Kotonu susitarimą.

Apskritai Komitetas pritaria ES ir Afrikos strategijos pasirinktai kryptčiai siekti pažangos visame žemyne.

5. Padorus darbo vietas užtikrinantis užimtumas yra svarbiausias veiksmingas ES ir Afrikos strategijos tikslas

5.1 ES ir Afrikos strategijos 55 straipsnyje teigiama, kad „užimtumo klausimai, visų pirma socialinė apsauga, galimybių įsidarbinti stoka ir padorus darbo rėmimas Afrikoje, bus sprendžiami bendrai pirmenybę teikiant našesnių darbo vietų kūrimui oficialioje ekonomikoje, prastų gyvenimo bei darbo sąlygų gerinimui pagal JT padorus darbo darbotvarkę ir šešėlinės ekonomikos integravimui į oficialiąją ekonomiką“.

5.2 Komitetas džiaugiasi, kad į padorus darbo klausimą oficialiai atsižvelgiama ES ir Afrikos strategijoje, kadangi mano, jog užimtumo vystymas ne tik kiekybiniu, bet ir kokybiniu požiūriu yra nelygybės ir skurdo mažinimo bei socialinės integracijos pagrindas; šie aspektai yra esminiai kovojant su ekstremizmu ir sprendžiant konfliktus, taigi ir užtikrinant būtiną valstybių stabilumą.

⁽⁷⁾ Žr. deklaracijos 104 ir 105 straipsnius.

⁽⁸⁾ Žr. Deklaracijos 106–110 straipsnius.

6. Užimtumas Afrikoje

Dirbančių asmenų skaičius yra didelis (68,8 proc.). Nors nedarbo lygis taip pat aukštas (10,3 proc.), **didžiausia problema — padoraus ir našaus darbo vietų trūkumas: 46,2 proc. gyventojų (iš jų 55,4 proc. Afrikos į pietus nuo Sacharos gyventojai) tenka pragyventi už mažiau kaip 1 JAV dolerį per dieną.** Kitaip tariant, didelė aktyvių gyventojų dalis dirba nelegaliai, kad galėtų pragyventi. Taip dirba 68 proc. dirbančiųjų, iš jų 57,2 proc. — pirminės žemės ūkio produktų gamybos sektoriuje, ir didžioji jų dalis yra jaunuoliai bei moterys. Pastarosios atlieka lemiamą vaidmenį ūkinėje bendruomenėje ir šeimos gyvenime bei sudaro Afrikos ekonominės ir socialinės struktūros pagrindą (žr. šios nuomonės II priedą).

7. Kurti padoraus ir našaus darbo vietas

Remiantis pirmiau pateiktomis pastabomis, Afrikoje pirmenybę reikėtų teikti laisvai pasirenkamų padoraus ir našaus darbo vietų kūrimui, kadangi tik jos gali veiksmingai padėti naikinti skurdą, suteikti galimybę gyventi oriai, kurti efektyvią ir visiems atvirą socialinę apsaugą įtraukiant į visus lygmenis ne tik lyčių lygybės aspektą, bet ir jaunimo, kuris yra Afrikos ateitis ir užtikrina kartų solidarumą, problemas.

Apskritai be našaus darbo vietų būtų naivu tikėtis padoraus gyvenimo lygio, ekonominio ir socialinio vystymosi bei asmeninio tobulėjimo. Šių tikslų visų pirma reikia siekti vystant žmogiškuosius išteklius ir plėtojant privataus sektoriaus įmones. Kad pokyčiai vyktų visu greičiu, turi būti sudarytos tam palankios sąlygos, t. y. demokratija, teisinė valstybė, geras valdymas, pagarba žmogaus ir socialinėms teisėms ir pan.

Lisabonos aukščiausio lygio susitikime priimtoje ES ir Afrikos strategijoje užimtumo aspektas svarstomas kaip visoms sritims svarbus klausimas. Šio skyriaus tikslas — įsigilinti į šį esminį klausimą atliekant analizę ir teikiant pasiūlymus dėl gairių. Tai galima padaryti svarstant, kokie yra pagrindiniai svertai, galintys padėti priartėti prie tikslo. Tai iš esmės yra makroekonominis scenarijus. Tačiau, norint imtis skirtingų veiksmų, būtų naudinga vėliau sudaryti įvairių Europos nevyriausybinių organizacijų pagalbos vystymuisi Afrikoje priemonių sąrašą ir atkreipti dėmesį į sėkmingai vykdomų programų (visų pirma su vietos bendruomenėmis ir (arba) organizacijomis: kooperatyvais, daržininkų asociacijomis, mokyklomis ar sveikatos įstaigomis ir pan.) įvairovę, padedančią plėtoti užimtumą.

Tačiau, papildydamas pirmiau pateiktas pastabas, Komitetas norėtų pabrėžti, kad **Afrikos vystymasis ir padoraus bei našaus darbo vietų kūrimas galimas tikrai pasiekus didesnio šio žemyno valstybių stabilumo.** Tačiau nemažai šalių vis dar panirusios į nesibaigiančius konfliktus. Per pastarąjį dešimtmetį Gvinėjoje, Liberijoje ir Siera Leonėje — šalyse, turinčiose tokių gamtinių išteklių kaip deimantai ir miškas — vykstantys konfliktai įstūmė regioną į sunkią krizę, dėl kurios susidarė didelis pabėgėlių srautas. Jau nekalbame apie Sudane siaučiantį Darfūro konfliktą, „užmirštą karą“ Ugandos šiaurėje, nuolatinių

nesaugumą Centrinės Afrikos Respublikos rytuose bei šiaurėje ir nestabilumą Kongo ir kt. Turint omenyje tokią padėtį, Europos Sąjunga, o konkrečiau — tarptautinė bendruomenė, turi atlikti svarbų vaidmenį sprendžiant šį esminį žemyno ateities klausimą. Negalima ignoruoti žiaurumo atvejų ar su jais susitaikyti, tačiau aišku ir tai, kad užimtumas gali prisidėti prie valstybių stabilumo, o jų nestabilumas trukdo šalims vystytis, o kartu kurti darbo vietas.

7.1 Už darbo vietų kūrimą skatinantį augimą

7.1.1 Kalbant apie ekonomikos augimą, 2006-ieji Afrikai buvo turtingi metai: Šiaurės Afrikoje jo mastas pasiekė 6,3 proc., o į pietus nuo Sacharos — 4,8 proc.

7.1.2 Tai dideli skaičiai, ypač lyginant su Europos Sąjungos rezultatais. Tačiau dėl našumo sąstingio ar net smukimo, neteisingai nukreiptų investicijų, mažos pridėtinės pagrindinės pramonės ir žemės ūkio produkcijos vertės, demografinio sporgimo ir didžiulio padoraus darbo vietų deficito, **norint, kad užimtumo padėtis kiekybiniu ir kokybiniu požiūriu pagerėtų, augimas turi būti matuojamas dviženkliais skaičiais.** Remiantis skaičiavimais, augimas turėtų siekti mažiausiai 9 proc. norint, kad Tūkstantmečio tikslais, tarp kurių, kaip bebūtų gaila, nėra užimtumo vystymo tikslo, būtų įvertinti teigiamai.

7.1.3 Dabartinis augimas nepadės sukurti daug naujų darbo vietų, kadangi jis nuo pat pradžių netinkamai orientuojamas. Jį dažnai lemia spartesnis gamtos išteklių eksploatavimas (veikla, kuriai dažniausiai būdingos netoleruotinos darbo sąlygos), neseniai pasiekęs ypač didelį našumą, ypač naftą išgaunančiose valstybėse, kadangi nevalytos naftos barelio kaina didėja. Tokia padėtis yra ne tik nestabili, kadangi priklauso nuo valiutos kurso kitimo, ji neleidžia sukurti papildomų darbo vietų. Tai pasakytina ir apie kitus gamtos išteklius, kadangi jie paprastai eksportuojami neapdoroti. Be to, vidutinė klasė, gaunanti pelną iš veiklos atgaivinimo, paprastai vartoja importuotus gaminius. Toks vartojimas taip pat neskatina užimtumo vietos lygiu.

7.1.4 Reikia, kad nevalytos naftos gavybos pelnas, apie kurio paskirtį ir panaudojimą dažnai nieko nežinome, būtų investuojamas į didelės pridėtinės vertės naftos perdirbimo produktų gamybą, kuri paskatins augimą, sukursiantį daug naujų darbo vietų. Tai taikytina ir kitiems gamtiniais ar žemės ūkio ištekliams, kurie gali paskatinti žemės ūkio maisto pramonės plėtrą įgyvendinant struktūrinę, finansuojamą ir pirmenybinę žemės ūkio politiką (žr. šios nuomonės 7.4 p. ir IV priedą).

7.1.5 Ekonomikos augimą, galintį sukurti optimalų darbo vietų skaičių, paskatins ne paprasčiausias žaliavų ar tradicinių ir masinių žemės ūkio produktų (cukranendrių, medvilnės, bananų, arachisų, kakavos ir t. t.) eksploatavimas: jo šaltinis yra ir perdirbimo pramonės, gaminančios didelės pridėtinės vertės gaminius, vystymasis. Jis ilgainiui taps geriausia priemone išvengti prekybos sąlygų pablogėjimo ir dalyvauti subregionų, regionų ir pasaulio ekonomikoje, gauti iš jo naudos ir taip pereiti į naują vystymosi etapą.

7.2 Už į įvairovės didinimą nukreiptas investicijas

Be ekonomikos augimo nebus kuriamos darbo vietos arba jų bus sukurama mažai, be kokybiškų investicijų ekonomika neaugs.

Visuotinai pripažinta, kad, norint pasiekti ne vienerius metus trunkantį augimą (žr. 7.1.2 punktą), reikėtų, kad investicijų procentinė dalis siektų 22–25 proc. BVP, o pastaraisiais metais ji sudarė vos 15 procentų. Galima išskirti du investicijų šaltinius siekiant tokio augimo greičio.

7.2.1 Vidaus investicijos

7.2.1.1 Visų pirma reikia investuoti į sektorius, sukuriančius didelę pridėtinę vertę ir (arba) turinčius didelius gamybos pajėgumus, galinčius paskatinti sukurti daug darbo vietų, t. y. infrastruktūrą, žemės ūkis ir tvarus vystymasis, aplinkos apsauga, kultūros pramonė, transportas, žvejyba, miškininkystė, IRT, pramonė (pirminis perdirbimas ir galutiniai produktai). Dar reikia investuoti į tuos segmentus, kurie dalyvauja sudarant palankias sąlygas tiesioginėms užsienio investicijoms (TUI) pritraukti. Be to, reikia stengtis sukurti „užburtą ratą“: vidaus investicijos — gamyba — prekyba — pelnas — vidaus investicijos ir t. t.

7.2.1.2 Vidaus investicijos arba vidaus finansinių išteklių mobilizavimas, priešingai negu TUI, padės Afrikai pačiai nusistatyti vystymosi prioritetus.

7.2.1.3 Kur rasti lėšų šioms vidaus investicijoms?

- galima pasitelkti didžiulį pelną tiek matomą, tiek paslėptą, gaunamą eksploatuojant gamtos išteklius (naftą, dujas, anglis, deimantus, medieną, mineralines žaliavas: chromą, platiną, kobaltą, auksą, manganą, varį, geležį, uraną ir kt.) ⁽⁹⁾. (Kas su šiais ištekliais daroma šiandien? Ir kas nutinka, pvz., su pelnu, gaunamu iš cukraus, už kurį mokama trigubai, palyginti su pasauline rinkos kaina?),
- pridėtinės vertės mokesčio (PVM) įvedimas nedaug ir nepakankamai padėjo padidinti valstybės pajamas. Šią sritį galima patobulinti,
- pagerinus mokesčių surinkimą, būtų galima padvigubinti kai kurių šalių pajamas iš mokesčių,
- dideli mokestinių pajamų santykio su BVP svyravimai (nuo 38 proc. Alžyre ir Angoloje iki mažiau kaip 10 proc. Nigerijoje, Sudane ir Čade) rodo, kad šalys, kuriose rodiklis labai žemas, gali gerokai padidinti savo pajamas,
- deklaruoti nedeklaruojamą darbą; tai išplėstų mokestinę bazę, taigi padidintų išteklių bazę.

⁽⁹⁾ Afrikoje sutelkti beveik visi pasaulio chromo ištekliai (daugiausia Zimbabvėje ir Pietų Afrikoje), 90 proc. platinos atsargų (Pietų Afrikoje ir kt.) ir 50 proc. kobalto atsargų (Kongo Demokratinėje Respublikoje, Zambijoje ir kt.).

Visi šie patobulinimai padėtų kiekybiškai ir kokybiškai vystyti viešosios politikos sritis.

— kai kuriose šalyse svarbus vystymosi šaltinis yra emigravusių darbuotojų siunčiamos lėšos ⁽¹⁰⁾. 2004 m. jos siekė apie 16 milijardų JAV dolerių. Užfiksuotos ir neužfiksuotos lėšos sudarė daugiau finansinių išteklių negu valstybės parama vystymuisi (VPV) ir tiesioginės užsienio investicijos (TUI). Šios lėšos, kurios nėra įsiskolinimo šaltinis, keliaudamos per oficialią Afrikos šalių bankų sistemą (kai tik ji taps saugi, patikima ir veiksminga), galėtų turėti didelį poveikį investiciniams pajėgumams. Beje, jau vien šis aspektas rodo, kad **imigracijos procesas yra labai svarbus Afrikos šalims**. Kadangi šis klausimas labai svarbus, būtina, kad ES, atskiros valstybės narės ir suinteresuotos Afrikos šalys išsamiai svarstytų visus migracijos srautus reguliuojančių teisės aktų pakeitimus ⁽¹¹⁾, dėl kapitalo nutekėjimo Afrikos šalys ir toliau netenka daug investicinių išteklių.

— **Nutekančios lėšos yra dvigubai didesnės negu visa Afrikos žemyno skola** ⁽¹²⁾, todėl kai kurie ekspertai linkę teigti, kad Afrika yra viso likusio pasaulio „kreditore“. Jei šie ištekliai būtų skiriami investicijoms į gamybą, tai leistų sukurti darbo vietų ir teikti pajamas platiems gyventojų sluoksniams. Be lėšų nutekėjimo sustabdymo, kaip buvo padaryta kai kuriose Europos šalyse, vyriausybės galėtų priimti sprendimą paskelbti laikiną amnestiją siekiant susigrąžinti šį kapitalą.

Turėdama tokias galimybes ir vykdydama reikalingas reformas, visų pirma finansų ir biudžeto sektoriuose, Afrika galėtų mobilizuoti kur kas daugiau vidaus išteklių savo pasirinktoms investicijoms į gamybą finansuoti.

7.2.2 Tiesioginės užsienio investicijos (TUI)

Tiesioginės užsienio investicijos ypač svarbios Afrikos žemyno ekonominiam vystymuisi. Iš tiesų tinkamai nukreiptos investicijos atlieka svarbų vaidmenį priimančiosios šalies vystymosi procese, kadangi suteikia kapitalą, technologijas, kompetenciją, žinias ir prieigą prie rinkos ir taip prisideda prie didesnio išteklių naudojimo efektyvumo ir didesnio našumo.

7.2.2.1 XX a. devintąjį dešimtmetį, palyginti su aštuntuoju, metiniai TUI srautai į Afriką padvigubėjo ir pasiekė 2,2 mlrd. JAV dolerių, dešimtąjį dešimtmetį 6,2 mlrd. JAV dolerių, o 2000–2003 m. — 13,8 mlrd. JAV dolerių. Tačiau į žemyną patenka vos 2–3 proc. pasaulio investicijų (po aštuntojo dešimtmečio viduryje pasiektų 6 proc.) ir mažiau kaip 9 proc. jų srautų, skirtų besivystančioms šalims (ankstesnis didžiausias srautas buvo pasiektas 1976 m. — 28 proc.).

⁽¹⁰⁾ Žr. EESRK nuomonę 673/2007 „Migracijos ir vystymosi galimybės ir iššūkiai“. Pranešėja M. Sharma. 2007 m. gruodžio mėn.

⁽¹¹⁾ Antrasis EESRK ir UCESA (Afrikos ekonomikos ir socialinių reikalų tarybų sąjunga) susitikimas. Pirmininkų deklaracija.

⁽¹²⁾ „Afrikos ekonominis vystymasis“, 2007 m. rugsėjo 26 d. Jungtinių Tautų prekybos ir vystymosi konferencijos pranešimas.

7.2.2.2 Viena iš Afrikai skirtų TUI būdingų savybių tai, kad jas pritraukia esami gamtos ištekliai. Tai paaiškina nevienodą TUI pasiskirstymą žemyne. Per du pastaruosius dešimtmečius vidutiniškai tris ketvirtadaliais TUI srautų teko dvidešimt keturioms Afrikos šalims, laikomoms priklausomomis nuo naftos ir mineralų išteklų.

7.2.2.3 Reikia perskirstyti TUI visų pirma nukreipiant jas į gamybos sektorius ir technologijų perdavimu užtikrinant didelę konkurencingos produkcijos įvairovę. Siekdama pritraukti įvairias TUI ir padaryti jas veiksmingas, Afrika turi ir toliau dėti pastangas, kad sukurtų palankias ir patrauklias bendrąsias sąlygas. Iš tiesų pritraukti TUI ir jomis pagerinti vystymąsi galima tik užtikrinus tam tikras išankstines sąlygas: ekonominės struktūros ir infrastruktūros kokybę, susijusios rinkos dydį (šiuo atveju tampa svarbi regionų integracija), darbo jėgos mokymą (žr. skyrių „Žmogiškieji ištekliai“), stabilumą ir valdžios institucijų stiprinimą bei gerą valdymą. Be to, kad TUI būtų veiksmingos, jos turi atitikti nacionalinę ekonomikos viziją ir subregionų, regionų bei pasaulio perspektyvas. Šiuo tikslu reikia parengti tikrą nacionalinę vystymosi strategiją, kas buvo padaryta Pietų Azijoje aštuntąjį ir devintąjį dešimtmečiais.

7.2.2.4 Tačiau TUI išspręsti visko, ypač gero valdymo, demokratijos, teisinės valstybės, pagarbos žmogaus teisėms, korupcijos ir kapitalo nutekėjimo ir kt. klausimų. Šiuo požiūriu naudinga pabrėžti, kad TUI iš Kinijos pastaraisiais metais gerokai išaugo, visų pirma dėl didelių diplomatinės pastangų, kurių apogėjumi tapo Kinijos ir Afrikos aukščiausio lygio susitikimas. Siekiant apsirūpinti ekonomikos klestėjimui reikalingomis žaliavomis, TUI iš Kinijos beveik išimtinai sutelktos į gamybos pramonę.

7.2.2.5 Kinijos ir Afrikos prekybos apimtys per dešimt metų išaugo dvidešimt kartų: nuo 3 mlrd. JAV dolerių 1998 m. iki 55 mlrd. JAV dolerių 2006 m. Tačiau Afrikos interesų požiūriu Kinijos metodas kelia daug klausimų. Toks metodas dažnai padeda remti vyriausybes, kurių vykdoma politika nepadeda kurti demokratijos, teisinės valstybės ir mažinti skurdo⁽¹⁾. Pamokantys pavyzdžiai — Darfūro konfliktas ir Kinijos pozicija Zimbabvės atžvilgiu. Beje, Kinijos metodas taip pat kelia abejonių ir kalbant apie vystymąsi (žr. šios nuomonės III priedą).

7.2.2.6 ES valstybės narės į Afriką investuoja gana aktyviai, tačiau, norint dar labiau padidinti jų investicijas, galima:

- konkrečiomis priemonėmis skatinti ES įmones, pavyzdžiui, suteikiant pajamų mokesčio lengvatas,
- naudoti esamas vystymosi priemones, prieš tai jas persvarčius ir sustiprinus. Gerinti, pavyzdžiui, EIB investicijų rezultatyvumą, investicines priemones bei jų rodiklius, kad šios priemonės taptų naudingu privačiojo sektoriaus išteklių šaltiniu,

⁽¹⁾ AKR ir ES jungtinė parlamentinė asamblėja. Pranešimo projektas dėl TUI AKR valstybėse. Pranešėjai Astrid Lulling ir Timothy Harris, Kigalis, 2007 m. lapkričio mėn.

- sukurti priemonę (organą), kuri užtikrintų tinkamą investavimą, kaip nurodoma Kotonu susitarimo 77 straipsnio 4 dalyje.

7.3 MVĮ paversti ekonomikos vystymosi priemone

Privatus sektorius, jo stiprinimas ir įvairinimas yra esminis tvaraus vystymosi, darbo vietų kūrimo, taigi ir skurdo mažinimo veiksnys.

Daugumoje Afrikos šalių trūksta tam tikros jungties tarp neoficialiojo sektoriaus bei labai mažų įmonių (LMI), labiau susijusių su socialinio išgyvenimo sektoriumi, o ne su ekonomikos skatinimu tiesiogine šio žodžio prasme ir didelių užsienio įmonių filialų, praktiškai veikiančių autokratijos sąlygomis ir dėl to įnešančių mažą indėlį į vietos ekonomiką.

Taigi kyla klausimas, kaip būtų galima paskatinti steigti mažąsias ir vidutines įmones (MVĮ), kurios padėtų kurti darnią ekonomikos struktūrą, padedančią **plėtoti žemyno vystymuisi būtiną privatųjį sektorių**.

Siekiant paskatinti MVĮ vystymąsi, visų pirma reikėtų:

- stiprinti regionų integraciją (žr. 7.8 punktą) siekiant peržengti vietos rinkų ribas,
- mažinti administracinę naštą, didinti teisinį patikimumą, pagal poreikius pritaikyti infrastruktūrą, įskaitant ir nematerialiąją (komunikacijų infrastruktūrą),
- atverti finansines galimybes (žr. 7.2.1 punktą „Vidaus investicijos“) MVĮ sukurti ir finansuoti. Šiam tikslui pasiekti visų pirma reikėtų gerinti verslo aplinką (sukurti, pvz., rinkos ir prekybos rėmimo priemones), padėti verslininkams patenkinti oficialius finansų poreikius ir išplėsti finansavimo pasiūlą daugiau dėmesio skiriant privačiam nefinansiniam sektoriui.
- **MVĮ plėtrą Europos Sąjunga turi paskelbti viena savo bendradarbiavimo politikos Afrikoje gairių**. Ji turi, kartu su valstybėmis narėmis ir jų įmonėmis, paskatinti MVĮ steigimą, ypač mokesčių srities skatinimo priemonėmis remdama investicijas (pajamų mokesčio lengvatomis, palankiomis paskolų teikimo sąlygomis, EIB vaidmeniu ir kt.),
- sistemingu technologijų perdavimu (žinių ir įgūdžių perdavimu), kurios savo ruožtu gali vėliau paskatinti mokslinių tyrimų ir vystymosi programas. Bet kuri Europos įmonė, pasirašydama įrangos, pramonės gaminių ir pan. tiekimo sutartį, turėtų įsipareigoti perduoti ir atitinkamą technologiją (tai sėkmingai daroma bendradarbiaujant su Kinija branduolinių energijos, aeronautikos ir kitose srityse. Kodėl mažiau sudėtingų gaminių technologijų neperduoti Afrikai, net jeigu finansinė nauda būtų mažesnė?),

- atskirti įmonės ir kurti verslo inkubatorius; tai būtų galima skatinti mokymo programose skiriant dėmesio verslumo ugdymui,
- vystyti bendras įmones, kurias sudarytų afrikietiški ir europiniai komponentai (kapitalas, darbo jėga, vadovybė ir kt.).

7.4 Kurti modernų ir konkurencingą žemės ūkį

Kaimo plėtra, taigi ir žemės ūkis bei miškininkystė, turi būti pagrindinis Afrikos vystymosi strateginis prioritetas. Kadangi šių sektorių veikla vykdoma didelėje dalyje žemyno teritorijos, jie yra pradinio vystymosi pagrindas ir esminė ekonominio bei socialinio gyvenimo dalis. Pradinis vystymasis būtinas siekiant maisto pramonės savarankiškumo, kadangi tai yra pagrindinė Afrikos šalių ekonomikos sritis, padedanti stabilizuoti gyventojų sluoksnius ir turinti labai didelį darbo vietų kūrimo potencialą. Turint omenyje Afrikos žemės ūkio svarbą, kadangi šiame sektoriuje dirba 57,2 proc. visų dirbančiųjų, tuo tarpu pramonės šalyse — 5 proc., galima tik su nuostaba konstatuoti, kad žemės ūkiui skiriama vos 1 proc. 9-ojo Europos vystymosi fondo lėšų; šis faktas verčia dar labiau galvoti, kad pilietinė visuomenė, ypač ūkininkai, privalo dalyvauti rengiant preliminaruosius nacionalinius planus. Palyginimui galima pasakyti, kad Pasaulio bankas skyrė 8 proc. savo lėšų žemės ūkiui ir pats pripažino, kad tokios dalies nepakanka.

Šiuo metu, kai labiau nei kada nors anksčiau tarptautinėse rinkose kyla žaliavų todėl ir maisto produktų kainos, laipsniškas žemės ūkio vystymasis bus galimas tik įgyvendinant griežtą, struktūruotą žemės ūkio politiką **trumpąjį, vidutinį ir ilgąjį laikotarpį. Ši politika turi būti biudžeto prioritetas plačiaja prasme ir finansuojama pirmumo tvarka** ir turi būti pritaikyta prie kiekvienai Afrikos šaliai bei visam žemynui būdingų suvaržymų ir apimti regionų aspektą.

Siekiant užtikrinti kuo didesnę šios politikos sėkmę, ji turi būti rengiama ir įgyvendinama bendradarbiaujant su Afrikos žemės ūkio organizacijomis ir, visų pirma, numatyti apsaugos priemonės: argi normalu, kad į Senegalą ryžiai importuojami iš Azijos, tačiau jiems auginti nepanaudojamos drėgnos upės pakrantės?

Racionali užimtumo skatinimo žemės ūkio sektoriuje politika galėtų būti pagrįsta IV priede nurodytais aspektais.

7.5 Užimtumo politikos šerdis yra žmogiškieji ištekliai

Žmogiškųjų išteklių vystymas yra būtinas bet kokios vystymo strategijos veiksnys. Švietimas ir profesinis mokymas šiame procese atlieka svarbiausią vaidmenį formuojant lanksčią, įvairiapusę ir gerai darbą atliekančią darbo jėgą. Todėl žmogiškųjų išteklių planuotojai turi išnagrinėti užimtumo poreikius, darbo rinką, pateikti vidutinės trukmės ir ilgalaikių prog-

nozių, spręsti problemas ir pagrindinius uždavinius, susijusius su profesinio mokymo ir darbo vietų pritaikymu (žr. V priedą). Apskritai reikėtų mokytis stebint sparčiai augančios ekonomikos ar neseniai išsivystymo požiūriu pažengusias šalis, pavyzdžiui, Korėją.

Kadangi ES ir valstybės narės turi profesinio mokymo bei rezultatyvaus tikslinio ir atrankinio finansavimo patirties, jos turi atlikti pagrindinį vaidmenį. Šioje srityje ES siūlo daug švietimo projektų, kuriuose gali dalyvauti Afrikos studentai. Tai yra labai svarbu, nes Afrikos vystymasis priklauso nuo išsilavinusių žmonių.

Įvairūs veiksmai, kurie gali būti įgyvendinti siekiant, kad žmogiškieji ištekliai taptų užimtumo politikos šerdimi, pateikiami šios nuomonės V priede.

7.6 Regionų integracija

Visuotinai pripažintos didžiulės galimybės plėtoti prekybą Afrikos viduje ir kurti vis platesnes ekonomines erdves.

Nors regionų ir subregionų ekonominė integracija gerokai pažengė į priekį, prekybos potencialas lieka vis dar neišnaudotas. Derėtų geriau koordinuoti muitinės procedūrų derinimo priemones, mažinti tarifines ir netarifines kliūtis, gerinti transportą ir ryšius skiriant didesnes investicijas į regionų infrastruktūros plėtrą ir užtikrinti laisvą piliečių judėjimą panaikinant vizas. Siekiant bendros darnos, visi šie aspektai turi būti įtraukti į **teritorijų planavimo politiką.**

Afrikos ekonominis vystymasis visų pirma vyksta per jos vidaus rinkos gilinimą, siekiant vidinio augimo, padedančio žemyną stabilizuoti ir rasti jam vietą pasaulio ekonomikoje. Regionų integracija ir vidaus rinkos plėtra yra atramos taškai, trampliniai, padėsiantys Afrikai aktyviai dalyvauti pasaulinėje prekyboje.

Dėl to Komitetas apgailestauja, kad kol kas regionams nesiseka tartis dėl ekonominės partnerystės susitarimų, kurių vienas iš tikslų yra ekonominė integracija.

7.7 Socialinis dialogas

Jis būtinas ir atlieka esminį vaidmenį siekiant padoraus ir našaus darbo vietas skatinančio užimtumo vystymosi. Todėl toks dialogas turi būti Bendrosios strategijos įgyvendinimo sudedamoji dalis. Iš tiesų socialinių partnerių dalyvavimas ekonominiame ir socialiniame gyvenime, ypač derantis dėl kolektyvinių susitarimų, ne tik atitinka demokratijos reikalavimus, bet ir yra socialinio vystymosi, taikios visuomenės ir ekonominio konkurencingumo šaltinis. Socialinis dialogas yra pirmaeilė priemonė,

leidžianti pasiekti socialinių ir ekonominių susitarimą, kuris yra vystymosi veiksnys. Apskritai optimalus ekonomikos vystymasis negalimas, jei kartu nevyksta socialinis vystymasis. Šių sąvokų negalima atsieti siekiant sukurti dinamiką, būtiną visapusei ekonominei pažangai, galinčiai padėti tobulinti gyvenimo būdą, kurti padoraus darbo vietas ir gyventojų gerovę. Taigi reikia sukurti arba plėtoti profesinių sąjungų laisvę ir kolektyvines derybas, stiprias ir nepriklausomas darbdavių ir darbuotojų organizacijas, turinčias techninių gebėjimų ir žinių, būtinų norint iki galo atlikti savo vaidmenį.

7.8 Organizuota pilietinė visuomenė

Nevalstybinių subjektų dalyvavimas neatskiriamas nuo padoraus darbo vietas užtikrinančio užimtumo vystymosi, todėl turi tapti Bendrosios strategijos pagrindu. Jų dalyvavimas užtikrina dalyvaujamąsias demokratijos reikalavimų laikymąsi, kartu jie perteikia asmenų, kasdien vystančių verslą, gaminančių, besiverčiančių žemės ūkiu, žinias ir gebėjimus. Dėl to nevalstybiniai subjektai turi dalyvauti rengiant preliminarąsias valstybines ir regionų programas (PVP ir PRP) ir būti laikomi visateisiais vystymosi dalyviais, gauti valstybės paramą vystymuisi ir naudotis Kotonu susitarimo nuostatomis dėl paramos pajėgumams didinti. Reikia dar kartą atidžiai perskaityti Komiteto nuomonės 1497/2005 3 skyrių, kuriame kalbama apie tai, kad organizuota pilietinė visuomenė turi turėti aiškią, galbūt net institucinę struktūrą (platformą, tinklus, komitetą ir pan.) tam, kad įgytų diskusijoms ir kryptims nustatyti reikalingą laiko ir vietos vienovę. **Afrikai sektinu pavyzdžiu gali būti Pilietinės visuomenės patariamoji taryba, įsteigta 2007 m. gruodžio mėn. sudarius**

2008 m. rugsėjo 18 d., Briuselis

CARIFORUM valstybių ir ES ekonominės partnerystės susitarimą (žr. kovo 4–6 d. Briuselyje vykusio AKR ir ES 25-ojo ekonominių ir socialinių subjektų atstovų susitikimo baigiamąją deklaraciją „Geresnė partnerystė geresniam vystymuisi“). EESRK vykdydamas įgaliojimus, kurie jam buvo suteikti Kotonu susitarimu, įsteigė EESRK AKR ir ES stebėsenos komitetą. Tokiu būdu jis atliko svarbų vaidmenį koordinuojant, rengiant bendrus svarstymus ir buriant į tinklus organizuotą pilietinę visuomenę.

7.9 Geras valdymas

Geras valdymas lemia investuotojų pasitikėjimą. Vien dėl šios priežasties jis svarbus Afrikos vystymuisi. Dėl to demokratinio valdymo skatinimas yra vienas pagrindinių Europos ir Afrikos partnerystės dialogo aspektų. Valdymas turi būti vertinamas kaip visuma; jam turi būti priskiriama pagarba žmogaus ir darbuotojo teisėms, įskaitant profesinių sąjungų laisvę, darbo normas ir teisinę valstybę, institucijų ir valstybės aparato stiprinimas, kadangi pastarojo silpnumas ir nepakankamas pajėgumas dažnai trukdo įgyvendinti bendradarbiavimo priemones, pilietinės visuomenės dalyvavimas tikroje dalyvaujamojoje demokratijoje ir kova su korupcija. Kalbant apie pastarąjį aspektą, **ES ir valstybės narės turi nustatyti reikalavimus partnerystėms ir skirti finansinę paramą atsižvelgiant į tai, kaip ji panaudojama**. Iš tiesų iš kasmet teikiamos šimto milijardų dolerių paramos trisdešimt milijardų „išgaruoja“ ⁽¹⁴⁾ (žr. 3.6.1.5 straipsnį ir 7.2.1.3 straipsnio paskutinę įtrauką).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁴⁾ „Afrikos ekonominis vystymasis“, 2007 m. rugsėjo 27 d. Jungtinių Tautų prekybos ir vystymosi konferencijos pranešimas. Pokalbis su Prancūzijos vyriausybės valstybės sekretoriumi frankofonijai, laikraštis „Le Monde“, 2008 m. sausio 16 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES ir Ukrainos santykių: naujas dinamiškas pilietinės visuomenės vaidmuo

(2009/C 77/33)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, per 2008 m. sausio 16–17 d. vykusį plenarinę sesiją nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

ES ir Ukrainos santykių: naujas dinamiškas pilietinės visuomenės vaidmuo.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. liepos 17 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja Mall Hellam.

447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 129 nariams balsavus už, 4 — prieš ir 8 susilaikius.

1. Santrauka

1.1 Šia nuomone EESRK norėtų paskatinti geriau įgyvendinti bendros atsakomybės ir partnerystės principą Ukrainos pilietinėje visuomenėje, Ukrainos vyriausybėje ir ES institucijose stiprinant ES ir Ukrainos santykius ir ES politika Ukrainos atžvilgiu naudojantis kaip veiksminga priemonė reformos procesui ir Ukrainos modernizavimui remti.

1.2 Europos Sąjunga Ukrainai yra tikslas ir galimybė keistis. EESRK mano, jog Ukrainos integracijai į Europos Sąjungą ir jos reformų procesui reikia stiprios ir tvirtos pilietinės visuomenės⁽¹⁾, įskaitant ilgalaikę Ukrainos pilietinės visuomenės vystymo politiką, kurią turėtų vykdyti ES ir Ukrainos vyriausybė.

1.3 Kad būtų galima suteikti svarbesnį vaidmenį pilietinei visuomenei, ES ir Ukrainos santykiuose reikia sukurti palankią politinę aplinką.

1.4 Narystės ES perspektyva Ukrainai šiuo požiūriu yra labai svarbi. Be to, Ukrainai reikėtų įtikinamos vizų panaikinimo perspektyvos ir reikėtų pasiūlyti vizų panaikinimo planą. EESRK siūlo, kad šie elementai būtų įtraukti į ES ir Ukrainos asociacijos sutartį⁽²⁾, kuri galėtų būti priemone skatinti reformų procesą ir suteikti svarbų vaidmenį pilietinei visuomenei.

1.5 Kalbant apie konkrečią pilietinės visuomenės politiką, Ukrainos vyriausybė turėtų siekti Ukrainoje kurti pilietinei

visuomenei palankią reguliavimo aplinką, o pilietinės visuomenės veikėjams reikėtų suteikti ilgalaikį vaidmenį politikos procese ir pilietiniame dialoge. Tuo tarpu ES turėtų padėti plėtoti Ukrainos pilietinės visuomenės pajėgumų didinimo strategiją. Ypatingą dėmesį ir nuolatinę paramą reikėtų teikti socialinio dialogo vystymui visais lygmenimis.

1.6 EESRK pripažįsta Ukrainos padarytą pažangą įtvirtinant demokratiją, stiprinant teisinę valstybę ir pagarbą žmogaus teisėms. Tai padės stiprinti santykius su ES, siekti ekonominės integracijos ir užmegzti išskirtinius politinius ryšius.

1.7 EESRK ragina greičiau užbaigti derybas dėl asociacijos sutarties. Komitetas, įsiklausydamas į Ukrainos pilietinės visuomenės nuomonę, taip pat siūlo, kad šioje sutartyje būtų numatyta steigti bendrą pilietinės visuomenės instituciją, kuri suteiktų galimybę pilietinei visuomenei daryti įtaką ES ir Ukrainos santykiams.

2. ES ir Ukraina: bendradarbiavimo pažanga ir esamos padėties galimybės

2.1 Vykdydama išorės politiką Europos Sąjunga savo kaimynystėje ir toliau pirmiausia siekia skatinti demokratiją, gerą valdymą ir rinkos ekonomiką. Šiuo tikslu ES pradėjo įgyvendinti Europos kaimynystės politiką, kurios pagrindiniai principai — partnerystė, bendra atsakomybė, diferencijavimas ir tikslinė pagalba.

2.2 Pagal Europos kaimynystės politiką 2004 m. sausio mėn. pradėtos konsultacijos su Ukraina dėl ES ir Ukrainos veiksmų plano, o 2004 m. gruodžio mėn. ES Taryba jį priėmė. 2004 m. gruodžio mėn. Ukrainoje įvykusi „Oranžinės revoliucija“, kuri parodė dideles Ukrainos pilietinės visuomenės galimybes, ir Europai palanki Prezidento Viktoro Juščenkos ir Julijos Timošenko „oranžinės“ vyriausybės pozicija paskatino ES į šį veiksmų planą įtraukti papildomų paskatų. Šis trijų metų veiksmų planas oficialiai priimtas 2005 m. vasario 21 d. ES ir Ukrainos bendradarbiavimo taryboje. Jame pateikta išsami ir plataus masto darbo su Ukraina sistema, nustatytos visos svarbiausios reformos sritys

(1) Šioje nuomonėje pilietinė visuomenė atstovauja trimis grupėms pagal jų vykdomą veiklą: 1) įvairiems interesams atstovaujančios organizacijos (kurios atstovauja tam tikrų grupių ar visuomenės interesams ir vertybėms arba jas propaguoja), 2) paslaugų organizacijos (kurios teikia paslaugas savo nariams ar platesniam klientų ratui) ir 3) paramos organizacijos (kurios teikia paramą skurstantiems arba tam tikrai veiklai pradėti). Pilietinės visuomenės organizacijos apima profesines sąjungas, darbdavius, verslo asociacijas, gynimo organizacijas, organizacijas, kurios teikia socialines paslaugas arba atstovauja pažeidžiamoms visuomenės grupėms ir konkrečioms interesams, pavyzdžiui, jaunimo organizacijos arba vartotojų asociacijos. A. Zimmer ir E. Priller „Pilietinės visuomenės ateitis. Siekti, kad Vidurio Europos ne pelno siekiančios organizacijos veiktų“ (*Future of Civil Society. Making Central European Nonprofit Organizations work*), VS Verlag für Sozialwissenschaften, psl. 16.

(2) Pirmiau ši sutartis buvo vadinama „naujuoju išsamesniu susitarimu“, tačiau 2008 m. rugsėjo 9 d. ES ir Ukrainos aukščiausiojo lygio susitikimo bendroje deklaracijoje raginama sudaryti ES ir Ukrainos asociacijos sutartį.

(politinis dialogas ir reforma, ekonominė ir socialinė reforma ir vystymosi, prekybos rinkos ir reguliavimo reforma, bendradarbiavimas teisingumo ir vidaus reikalų srityse, transportas, energija, informacinė visuomenė ir aplinka, žmonių tarpusavio ryšiai).

2.3 Ukrainai suteikta galimybė pradėti derybas dėl naujosios sutarčių sistemos (asociacijos sutarties), jei 2006 m. Ukrainos Parlamento rinkimai bus laisvi ir sąžiningi, ir galimybė pradėti derybas dėl laisvosios prekybos zonos, kaip Ukraina taps Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) nare. Supaprastintas vizų režimas, didesnis finansavimas ir daugiau žmonių ryšių galimybių — tai kitos paskatos, pasiūlytos Ukrainai pagal veiksmų planą.

2.4 Derybos dėl asociacijos sutarties pradėtos 2007 m. balandžio mėn., o derybos dėl išsamių laisvosios prekybos nuostatų pradėtos 2008 m. vasario mėn. po to, kai Ukraina įstojo į PPO. Nuo 2007 m. kovo mėn. iki 2008 m. liepos mėn. įvyko devyni derybų raundai. Nuo 2008 m. įsigaliojo 2007 m. pasirašytas vizų režimo supaprastinimo susitarimas.

2.5 Derybos dėl asociacijos sutarties turės daug įtakos ES ir Ukrainos santykiams ir Ukrainos vidaus reformų procesui. Per šias derybas Ukrainos politikai turės išskirtinę galimybę pradėti skaidrias ir sistemingas konsultacijas su pilietinės visuomenės organizacijomis, kurios galėtų užtikrinti vidinę paramą asociacijos sutartyje nustatytoms reformoms. Jos Ukrainos pilietinei visuomenei taip pat suteikia galimybę sutvirtėti, kad jos galėtų nustatyti savo interesus ir atkreipti į juos dėl sutarties besidarančių institucijų dėmesį.

2.6 Svarbu užtikrinti, kad ES ir Ukrainos derybos būtų skaidrios ir kad per jas būtų atsižvelgiama į galimas šios sutarties pasekmes įvairioms Ukrainos visuomenės grupėms ir vidaus reformų proceso sritims. Tai bus beprecedentė sutartis, nes iš anksto nenustatytas politinio bendradarbiavimo ir dalyvavimo bendroje rinkoje lygis. ES neturi plano, kaip derėtų derėtis dėl šios sutarties, todėl bus reikalingas įvairių Ukrainos ir ES suinteresuotų subjektų dalyvavimas. Be to, pagal asociacijos sutarties modelį su Ukraina bus sudaromos naujos sutartys, dėl kurių ES derėsis su kitomis kaimyninėmis šalimis.

3. EESRK veikla, susijusi su Ukraina

3.1 EESRK ir Ukrainos pilietinės visuomenės organizacijų santykiai plėtojami nuo 2003 m. 2004 m. Komitetas atliko tyrimą ir parengė nuomonę, skirtą Ukrainos, Rusijos, Moldovos ir Baltarusijos pilietinei visuomenei. Pastaraisiais metais ES ir Ukrainos santykiai buvo plėtojami labai sparčiai. Šiuo metu vyksta derybos dėl asociacijos sutarties, o pilietinė visuomenė ir EESRK raginami atlikti aktyvesnį ir svarbesnį vaidmenį vystant santykius ateityje. 2006 m. vasario mėn. EESRK Kijeve surengė konferenciją, kurioje buvo aptartas Ukrainos pilietinės visuomenės vaidmuo įgyvendinant Europos kaimynystės politiką. Baigiamąja deklaracija EESRK įpareigojamas padėti Ukrainoje vystyti pilietinę visuomenę.

3.2 Po keleto mėnesių buvo įsteigta Ukrainos nacionalinė trišalė socialinių reikalų ir ekonomikos taryba (NTSEC). 2007 m. spalio 24–25 d. įvyko NTSEC delegacijos, vadovaujamos Ukrainos darbo ministro, vizitas EESRK. Rytų Europos kaimynų ryšių grupė surengė specialų posėdį, skirtą Ukrainos pilietinei visuomenei.

3.3 Bendrai sutariama dėl noro pradėti struktūruotą EESRK ir NTSEC bendradarbiavimą. Tačiau EESRK nori užtikrinti, kad Ukrainos pilietinei visuomenei būtų atstovaujama plačiau, įskaitant aktyvias nevyriausybinės organizacijas bei profesines sąjungas ir darbdavius, kuriems atstovaujama NTSEC. Todėl Ukrainos pilietinė visuomenė turėtų sukurti platformą NTSEC ir kitiems pilietinės visuomenės organizacijų atstovams.

4. Ukrainos politinė padėtis ir ekonomikos bei socialiniai reikalai

4.1 Nuo 2004 m. ir po „Oranžinės revoliucijos“ Ukraina pasirodė esanti jauna demokratiška valstybė, pralenkianti daugumą savo postsovietinių kaimynių. Ukrainoje pradėta rengti laisvus ir sąžiningus rinkimus, išsaugota ir per „Oranžinę revoliuciją“ iškovota kalbos ir susirinkimo laisvė.

4.2 Tačiau nuo 2005 m. užgesus „Oranžinės revoliucijos“ euforijai Ukrainoje prasidėjo politinis nestabilumas ir lenktyniavimas, valstybė patyrė didelę politinę krizę, dėl kurios kilo konfliktai tarp visų valdžios institucijų ir pradėta abejoti Ukrainos teisingumo ir teisėsaugos institucijomis. Nuo to laiko Ukrainos politikai būdingas nestabilumas ir nesugebėjimas imtis plačių reformų. Nors Europos kaimynystės politikoje ir jos veiksmų plane buvo numatytas tam tikras Ukrainos reformų planas, apskritai kalbant nepavyko sutelkti svarbiausių politinių veikėjų ir plačiosios visuomenės siekti Europos integracijos.

4.3 Ukrainos ekonomika nenustojo augti. Tačiau infliacijos lygis vis labiau augo. 2007 m. sudarė 16 proc., o 2008 m. toliau augo, nes vyriausybė nesugebėjo įgyvendinti kovos su infliacija priemonių. Nors pastaraisiais metais Ukrainoje labai sumažėjo skurdas, daugiau nei 20 proc. gyventojų vis dar gyvena žemiau skurdo ribos, o pajamų vidurkis Ukrainoje yra apie 150 eurų per mėnesį. Ukraina vis dar yra valstybė, kurios reguliavimo aplinka yra labai nepalanki tiesioginėms užsienio investicijoms ir verslo įmonių steigimui. Bendrai Ukraina nesugebėjo įgyvendinti plačių makroekonominių reformų, o ekonomika augo dažniausiai ne dėl su vyriausybės politika susijusių veiksmų.

4.4 Nepaisant keleto politinių deklaracijų, kovojant su korupcija Ukrainoje nepasiekta didelės pažangos. Pagal 2007 m. *Transparency International* tyrimo duomenis apie 70 proc. ukrainiečių netiki, kad valdžios institucijos veiksmingai kovoja su korupcija. Sprendimų priėmimo procesui daro įtaką nusistovėję lobistų interesai ir pažintys. Ukrainoje būtina skubiai patobulinti atstovavimo struktūrą, tarpininkavimo tarp valstybės ir visuomenės formas, stiprinti teisinę valstybę ir korupcijos prevenciją.

5. Pilietinės visuomenės padėtis ir jos vaidmuo Ukrainai integruojantis į Europos Sąjungą

5.1 Pilietinės visuomenės padėtis Ukrainoje

5.1.1 Oficialiais statistiniais duomenimis, užregistruota daugiau nei 50 000 pilietinės visuomenės organizacijų (PVO). Valstybės pareigūnai teigia, kad 90 proc. PVO biudžetas per metus sudaro 50 000–300 000 JAV dolerių. Kita vertus tai, kad daugiau nei 80 proc. Ukrainos piliečių nedalyvauja jokių savanoriškų organizacijų veikloje rodo, jog palyginti su Vakarų demokratinių valstybių ir Vidurio bei Rytų Europos valstybių piliečiais, pilietinėje veikloje Ukrainiečių dalyvauja nedaug.

5.1.2 Dalyvavimo pilietinėje veikloje lygis Ukrainoje žemas dėl daugelio priežasčių: dar nuo tarybinės priverstinės ritualinės veiklos laikų dažnai nepasitikima organizacijomis ir apskritai politiniu procesu, žmonės yra nusivylę demokratinių ir rinkos reformų rezultatais, nėra stiprios vidurinėsios klasės, vis dar išlikę neoficialūs visuomeniniai tinklai. Dėl šių ypatybių, taip pat ir dėl valstybės nepasitikėjimo liaudies veikla Ukraina liko pusiau demokratinė valstybė.

5.1.3 Tačiau padaryta šiokia tokia pažanga. 2005–2006 m. daugelis organizacijų rengė Pilietinės visuomenės doktriną, kurioje išdėstyti PVO reikalavimai valdžios institucijoms. Daugelį šios doktrinos pasiūlymų valdžios institucijos įtraukė į Pilietinės visuomenės instituto paramos koncepciją. Per 2007 m. lapkričio mėn. visoje valstybėje vykusią konferenciją „Pilietinės visuomenės vystymąsi skatinanti valstybės politika. Nauji prioritetai“ naujai vyriausybei ir parlamentui pateikti aiškūs reikalavimai dėl pilietinės visuomenės vystymosi.

5.1.4 Siekiant baigti rengti PVO veiklą reglamentuojančius teisės aktus, reikia parengti naują Pilietinių organizacijų aktą, kurio tikslas būtų supaprastinti ir atpiginti PVO registravimo procedūrą, leisti teisiniams subjektams steigti organizacijas, pašalinti esamus PVO veiklos teritorinius apribojimus, leisti saugoti visų asmenų teises.

5.1.5 Kita Ukrainos pilietinės visuomenės vystymo problema — valstybės finansavimo stoka. Kai kurių šaltinių duomenimis, valstybės finansavimas sudaro tik 2 proc. PVO pajamų. Tai labai mažai palyginti su 30–40 proc. kaimyninėse Vidurio Europos šalyse, o daugumoje senųjų ES valstybių narių valstybės finansavimas yra pagrindinis PVO pajamų šaltinis.

5.2 Socialinis dialogas

5.2.1 Profesinės sąjungos susibūrė į Profesinių sąjungų federaciją (FTUU), Ukrainos nacionalinę profesinių sąjungų ir laisvųjų profesinių sąjungų konfederaciją. Ukrainos nacionalinė profesinių sąjungų organizacijų konfederacija (NKPU) — tai 2004 m. įsteigtas Ukrainos nacionalinis profesinių sąjungų centras. Tai nuo Ukrainos profesinių sąjungų federacijos atsiskyrusi konfederacija. Nepaisant oficialiai sukurtų struktūrų,

profesinių sąjungų vaidmuo ginant jų narių interesus, pavyzdžiui, skatinant saugą darbo vietoje, yra nedidelis.

5.2.2 Kalbant apie Ukrainos darbdavius ir verslo asociacijas, kai kurios yra gana stiprios ir gali ginti savo interesus (Ukrainos darbdavių federacija, Ukrainos prekybos ir pramonės rūmai ir kt.). Tačiau Ukrainoje nėra lobizmą reglamentuojančių teisės aktų arba struktūruotų konsultacijų būdų siekiant atitinkamų interesų.

5.2.3 Pagal Prezidento Dekretą dėl socialinio dialogo vystymo Ukrainoje ⁽³⁾ 2006 m. įsteigta patariamoji ir konsultacinė institucija prie Ukrainos Prezidento — Nacionalinė trišalė socialinių reikalų ir ekonomikos taryba (NTSEC). Regioniniu lygiu Ukrainoje taip pat įsteigtos teritorinės trišalės socialinių reikalų ir ekonomikos tarybos.

5.2.4 Šios institucijos siekia vystyti socialinį dialogą ir skatina darbuotojų ir darbdavių atstovus dalyvauti kuriant ir įgyvendinant valstybės socialinę ir ekonomikos politiką.

5.3 Pilietinės visuomenės vaidmuo Ukrainai integruojantis į Europos Sąjungą

5.3.1 Nors Ukrainos pilietinė visuomenė, kaip pirmiau minėta, yra gana silpna, daugelis aktyvių pilietinės visuomenės organizacijų atlieka svarbų vaidmenį skatindamos Europos vertybes, stebėdamos valdžios institucijas ir ragindamos jas imtis konkrečios politikos, dalindamosi patirtimi su valdžios institucijoms, sekdamos viešąją nuomonę ir didindamos visuomenės informuotumą apie ES. Ši veikla paprastai remiama tarptautinės bendruomenės lėšomis, nepaisant to, kad ji dažnai atitinka įvairių valstybės programų tikslus, ir to, kad yra teisinių priemonių remti NVO veiklą iš valstybės biudžeto.

5.3.2 Šios veiklos įtaka tikrajai Ukrainos integracijos į Europą ar Ukrainos europėjimo pažangai gana ribota. Taip yra todėl, kad pilietinė visuomenė yra silpna ir nepajėgi, nes nėra pakankamai tvirta ir organizuota, kad galėtų daryti įtaką sprendimus priimančioms asmenims. Be to, pilietinės visuomenės organizacijų ir vidutinių piliečių ryšiai yra gana migloti. Todėl pilietinės visuomenės organizacijos ir veikėjai turi nedaug galimybių sutelkti piliečius ir formuoti viešąją nuomonę. Be to, nestabili politinė padėtis tai dar viena kliūtis, kuri neleidžia pilietinei visuomenei turėti poveikio.

5.3.3 Jei padeda atviri ir bendradarbiauti norintys pavieniai politikai ar valstybės institucijų tarnautojai, pilietinės visuomenės organizacijos gali paskatinti priimti tam tikrus politinius sprendimus. 2007 m. gruodžio mėn. paskyrus už Europos integraciją atsakingą ministro pirmininko pavaduotoją, pilietinė visuomenė buvo paskatinta būti aktyvesnė. Pastaruoju metu pilietinės visuomenės ekspertai dalyvauja rengiant valstybės programas Europos integracijos srityje ir su jais konsultuojamasi įvairiais klausimais, priklausantiems ministro pirmininko pavaduotojo kompetencijai.

⁽³⁾ 2005 m. gruodžio 29 d. Ukrainos prezidento dekretas Nr. 1871.

5.3.4 Ir nors atrodo, kad keletas nevyriausybių organizacijų yra aktyvios, daugelis pilietinės visuomenės atstovų mano, kad Europos integracija yra kažkas abstraktaus. Tol, kol įvairios pilietinės visuomenės grupės (profesinės sąjungos, profesinės asociacijos, vartotojų organizacijos ir kt.) suvoks, kad Europos integracija susijusi su kasdieniu gyvenimu ir reformomis, kurios turi įtakos kiekvienam, jų vaidmuo išliks pasyvus.

6. Išvados ir rekomendacijos dėl naujo dinamiško pilietinės visuomenės vaidmens ES ir Ukrainos santykiuose

6.1 Siekiant suteikti svarbesnį vaidmenį pilietinei visuomenei reikia ir apskritai palankios politinės ES ir Ukrainos santykių aplinkos, ir konkrečių priemonių, kurių tikslas būtų stiprinti pilietinės visuomenės vaidmenį.

6.2 Bendrai politinei aplinkai ir dinamiškiems ES ir Ukrainos santykiams svarbūs šie aspektai:

6.2.1 Asociacijos sutartyje Ukrainai reikėtų suteikti ES narystės perspektyvą. Tai sustiprintų reformoms pritarantių elektoratą ir reformų siekiančių pilietinę visuomenę. Su galima ES naryste susijusios paskatos padėtų įgyvendinti reformas visuomenėje ir įveikti reformų priešininkus. Ir Ukrainos, ir tarptautiniai ekspertai mano, kad vien tik nurodžius Europos Sąjungos steigimo sutarties 49 straipsnį, kuriame nustatyta, kad bet kuri kriterijus atitinkanti Europos šalis gali siekti narystės, Ukrainai būtų galima duoti aiškų ženklą.

6.2.2 Reikėtų įtikinamos vizų panaikinimo perspektyvos ir Ukrainai reikėtų pasiūlyti vizų panaikinimo planą. Kadangi pastaruoju metu pilietinės visuomenės veikėjai negali keliauti laisvai, jie turi nedaug galimybių užmegzti veiksmingas partnerystes su savo ES partneriais. Apskritai, taikant bevizį režimą būtų galima stiprinti žmonių ryšius ir Ukrainoje galėtų lengviau įsigalėti Europos normos, vertybės ir praktika.

6.2.3 ES ir Ukraina turėtų dėti visas pastangas siekdamas užtikrinti, kad Ukraina gautų kaip įmanoma geriau pasinaudotų ES bendrijos programomis ir agentūromis⁽⁴⁾. Taip pat reikėtų ieškoti naujų galimybių žmonių ryšiams stiprinti ir plėsti.

6.3 Konkrečios pilietinės visuomenės vaidmens stiprinimo priemonės turėtų būti pagrįstos trimis elementais:

6.3.1 pirmiausia pilietinės visuomenės veikėjams reikėtų suteikti svarbų vaidmenį politikos procese (politikos formavimo,

įgyvendinimo ir stebėsenos srityse), ypač tose politikos srityse, kurios susijusios su ES.

6.3.2 Su pilietinės visuomenės veikėjais reikėtų konsultuotis ES ir Ukrainai derantis dėl asociacijos sutarties, nustatant kasmetinio bendradarbiavimo prioritetus (pastaruoju metu konsultacijas rengia bendros institucijos, įsteigtos pagal Partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimą, o įsigaliojus asociacijos sutarčiai jas rengti reikės pagal šios sutarties institucines nuostatas), atliekant dabartinės finansinės perspektyvos (Europos kaimynystės ir partnerystės priemonė (EKPP): 2007–2013 m. Ukrainos strateginis dokumentas) laikotarpio vidurio persvarstymą ir pagal EKPP rengiant metines programas (ypač nustatant finansinius prioritetus Ukrainoje kaip biudžeto paramą pagal EKPP).

6.3.3 Reikėtų skatinti ir remti nepriklausomą pilietinės visuomenės vykdomą stebėseną ir į ją turėtų atsizvelgti ES ir Ukraina.

6.3.4 Antra, ES ir Ukrainos vyriausybė turėtų siekti Ukrainoje sukurti pilietinei visuomenei palankią reguliavimo aplinką. Taip *inter alia* atsirastų galimybių Ukrainos pilietinės visuomenės organizacijas finansuoti nacionalinėmis lėšomis (įskaitant, valstybės finansavimą sudarant subrangovines paslaugų sutartis) ir būtų galima mažinti Ukrainos PVO priklausomybę nuo užsienio rėmėjų.

6.3.5 Trečia, ES turėtų padėti plėtoti Ukrainos pilietinės visuomenės pajėgumų didinimo strategiją. Šiuo metu Ukrainos pilietinė visuomenė gana susiskaldžiusi ir turi labai mažai arba visai neturi jokios įtakos vykdomai politikai. ES politikos ir Ukrainos vyriausybės tikslas turėtų būti imtis veiksmų, kad pilietinė visuomenė taptų stipria partnere, o to siekiant labai svarbu didinti jos pajėgumus. Todėl reikėtų:

— kad ES suteiktų daugiau ir lengviau prieinamų galimybių gauti finansavimą visų pirma plačiosios visuomenės lygmeniu veikiančioms PVO, dėmesį telkiant ne tik į projektus, bet ir institucinį vystymąsi bei bendrą tvarumą,

— Ukrainos PVO pajėgumų didinimo programų, kuriose didžiausias dėmesys būtų skiriamas projektų valdymui, tinklams, atstovavimo įgūdžiams ir kt. ir kurias vykdydant Ukrainos pilietinę visuomenę būtų galima geriau informuoti apie galimybes, kurias ES jai jau suteikė (įskaitant finansavimo galimybes),

— padėti sustiprinti pavienės pilietinės visuomenės iniciatyvas, įskaitant Ukrainos PVO koalicijų ir platformų kūrimą.

⁽⁴⁾ Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui dėl bendro nusistatymo sudaryti galimybes EKP šalims partnerėms dalyvauti Bendrijos agentūrų veikloje ir Bendrijos programose, COM(2006) 724 galutinis.

6.3.6 Be to, ES ir Ukrainos asociacijos sutartimi reikėtų naudotis kaip reformų proceso priemone ir ji turėtų suteikti svarbesnį vaidmenį pilietinei visuomenei. Be pirmiau minėtos ES narystės perspektyvos Tarybos sprendime dėl asociacijos sutarties reikėtų nurodyti ES sutarties 310 straipsnį⁽³⁾. Šiuo straipsniu ES įpareigojama sudaryti asociacijos sutartis su trečiosiomis šalimis.

6.3.7 Sutartyje reikėtų aiškiai apibrėžti abiejų šalių (ES ir Ukrainos) įsipareigojimą ir toliau stiprinti Ukrainos pilietinę visuomenę bei leisti jai dalyvauti pilietiniame dialoge ir politikos procese.

6.4 Sutartyje reikėtų numatyti papildyti ES ir Ukrainos santykių institucinę sąrangą bendra pilietinės visuomenės institucija. Todėl EESRK rekomenduoja užmegzti tvarius, į ateitį orientuotus santykius su Ukrainos pilietine visuomene ir šį procesą pradėti dvišalių santykių struktūravimu. Komitetas siūlytų 2008 m. spalio mėn. surengti seminarą, kuriame būtų plačiau aptarta, kaip su Ukrainos pilietine visuomene kurti šią bendrą instituciją.

6.4.1 Bendrą instituciją sudarytų po lygiai narių iš EESRK ir iš organizuotai Ukrainos pilietinei visuomenei atstovaujančios institucijos. Ukrainos delegaciją galėtų sudaryti Ukrainos valstybinės trišalės socialinių reikalų ir ekonomikos tarybos (NTSEC, t. y. darbdavių, profesinių sąjungų ir vyriausybės atstovai) nariai ir šioje trišalėje taryboje savo atstovų neturintys pilietinės visuomenės subjektai.

Bendrai institucijai kartu pirmininkautų du pirmininkai, paskirti iš abiejų susitariančių šalių. Bendra institucija susirinktų du kartus per metus (vieną kartą Briuselyje, kitą — Ukrainoje) ir su ja galėtų konsultuotis Bendra taryba arba būtų galima konsultuotis savo iniciatyva diskutuojant dėl įvairių dvišalių interesų ir pilietinei visuomenei svarbių klausimų. Pagrindiniai ES ir Ukrainos pilietinės visuomenės bendros institucijos tikslai galėtų būti:

- užtikrinti, kad organizuota pilietinė visuomenė dalyvautų ES ir Ukrainos santykiuose,
- Ukrainoje skatinti visuomenės diskusijas ir didinti informuotumą apie santykius su ES ir Ukrainos integraciją į Europą,
- skatinti Ukrainos pilietinę visuomenę dalyvauti įgyvendinant Nacionalinį veiksmų planą ir asociacijos sutartį, kai ji įsigalios, bei aktyviau dalyvauti nacionalinių sprendimų priėmimo procese,
- įvairiais būdais, pavyzdžiui, naudojantis neoficialiais tinklais, rengiant vizitus, seminarus ir kitą veiklą, supaprastinti institucijų steigimo procesą Ukrainoje ir stiprinti pilietinės visuomenės organizacijas,
- suteikti galimybę Ukrainos atstovams sužinoti, kaip ES vyksta konsultacijos ir apskritai ES socialinių ir pilietinių partnerių dialogas.

2008 m. rugsėjo 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

⁽³⁾ Žr. O. Sushko, R. Khorolsky, O. Shumylo, I. Shevliakov, (2007 m.) „Naujasis išsamesnis Ukrainos ir ES susitarimas: Ukrainos ekspertų pasiūlymai. 8 KAS politikos dokumentas“. (*The New Enhanced Agreement between Ukraine and the EU: Proposals of Ukrainian Experts. KAS Policy Paper*). Daugiau informacijos rasite: C. Hillion (2007 m.) „Nustatant naujus Europos Sąjungos ir jos kaimynių sutartinius santykius. Mokantis iš ES ir Ukrainos išsamesnio susitarimo“ (*Mapping-Out the New Contractual Relations between the European Union and Its Neighbours: Learning from the EU-Ukraine „Enhanced Agreement“*), 12 Europos užsienio reikalų apžvalga 12, psl. 169–182.

PRIEDAI

I PRIEDAS

UKRAINOS PILIETINĖS VISUOMENĖS SUDĖTIS IR AKTYVUMO LYGIS PAGAL REGIONĄ

52 693	NVO ir jų centrai
20 186	religinės organizacijos
18 960	profesinės sąjungos
15 867	politinės partijos ir jų biurai
10 705	labdaros organizacijos
6 003	daugiaaukščių pastatų bendrasavininkų sąjungos
5 480	vartotojų bendrijos
982	kredito unijos
473	vartotojų bendrijų sąjungos

2007 m. liepos 1 d. duomenys. Įtrauktos visos įregistruotos pilietinės visuomenės organizacijos. Tačiau ekspertai teigia, kad iš daugybės įregistruotų organizacijų socialinę veiklą vykdo ne daugiau kaip 2 500.

Aktyviausi regionai:

Lvovas ir Kijevas	daugiau nei 4 000 PVO
Zaporožės sritis (regionas)	apie 1 500 PVO
Dniepropetrovsko sritis	beveik 1 000 PVO
Odesos sritis	apie 1 000 PVO
Luhansko sritis	daugiau nei 750 PVO

Šaltinis: M. Latsyba „Pilietinės visuomenės raida Ukrainoje“ (Development of Civil Society in Ukraine) (2008 m.) Ukrainos nepriklausomas politikos mokslų centras.

II PRIEDAS

UKRAINOS PVO VEIKLOS SRITYS

Darbas su vaikais ir jaunimu	45 %
Socialinių klausimų sprendimas	35 %
Žmogaus teisių apsauga	31 %
Visuomenės švietimas	28 %
PVO sektoriaus vystymas	19 %

2007 m. sausio 1 d. Teisingumo ministerija įregistravo **1 791** tik Ukrainos PVO:

412	profesinės organizacijos	77	veteranų ir neįgaliųjų asociacijos
332	fizinės kultūros ir sporto organizacijos	56	aplinkos organizacijos
168	švietimo ir kultūros asociacijos	45	moterų organizacijos
153	mokslo, technologijų ir meno asociacijos	36	Černobylio katastrofos apsaugos organizacijos
153	jaunimo organizacijos	13	vaikų organizacijos
137	nacionalinių ir draugiškų ryšių organizacijos	9	darbdavių organizacijos
114	profesinės sąjungos ir jų asociacijos	3	istorijos ir kultūros paminklų apsaugos organizacijos

Šaltiniai: M. Latsyba „Pilietinės visuomenės raida Ukrainoje“ (Development of Civil Society in Ukraine) (2008 m.) Ukrainos nepriklausomas politikos mokslų centras ir Kūrybingumo centro partneris (2006 m.), „NVO statusas ir vystymosi dinamika“ (NGO Status and Development Dynamics) (2002–2005 m.). Cituojama Latsyba.

III PRIEDAS

LYGINAMOJI PVO PAJAMŲ STRUKTŪRA

Tiriamos šalys	PVO finansavimo šaltiniai, %		
	Viešosios subsidijos	Mokėjimai PVO tarnyboms	Privačiosios subsidijos, išskyrus savanorių darbo laiko kainą
JK	45 %	43 %	11 %
Vokietija	64 %	32 %	3 %
Prancūzija	58 %	35 %	8 %
Lenkija	24 %	60 %	15 %
Rumunijai	45 %	29 %	26 %
Vengrija	27 %	55 %	18 %
Slovakija	21 %	54 %	25 %
Čekija	39 %	47 %	14 %
Rusija	1 %	36 %	63 %
Ukraina	2 %	25 %	72 %

Šaltinis: M. Latsyba „Pilietinės visuomenės raida Ukrainoje“ (*Development of Civil Society in Ukraine*) (2008 m.) Ukrainos nepriklausomas politikos mokslų centras remdamasis šiais šaltiniais:

Lester M. Salomon et al. (2003 m.), „Pasaulio pilietinė visuomenė. Apžvalga“ (*Global Civil Society. An Overview.*) Johns Hopkins Universitetas, JAV;

Pilietinės visuomenės institutas (2005 m.) „NVO finansavimas Ukrainoje“ (*NGO funding in Ukraine*) Analitinis tyrimas. Kijevas;

Municipalinių ekonomikos instituto fondas (2003 m.) „Nekomercinio sektoriaus vaidmuo vystantis Rusijos ekonomikai“, (*The Role of Non-Commercial Sector in the Economic Development of Russia.*) Maskva.